

**RAPORT O STANIE ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA,
PRZEGLĄD ZMIAN W ZAGOSPODAROWANIU
PRZESTRZENNYM
I OCENA PLANU ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO**

**PRZYJĘTY UCHWAŁĄ NR 904/06
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO
Z DNIA 13 PAŹDZIERNIKA 2006 R.**

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO:

Janusz Sepioł – Marszałek Województwa Małopolskiego
Andrzej Sasuła – Wicemarszałek Województwa Małopolskiego
Zbysław Owczarski - Wicemarszałek Województwa Małopolskiego
Jan Bereza – Członek Zarządu Województwa Małopolskiego
Wiesław Zimowski - Członek Zarządu Województwa Małopolskiego

ZESPÓŁ AUTORSKI:

Jacek Woźniak – Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej i Przestrzennej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego
Joanna Urbanowicz – Zastępca Dyrektora Departamentu Polityki Regionalnej i Przestrzennej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego
Członkowie zespołu:
Jerzy Czajer, Magdalena Kidoń, Robert Kuzianik, Anna Stępień, Magdalena Struzik, Adam Skubisz, Paweł Skowroński

AUTORZY MATERIAŁÓW:

Zygmunt Ziobrowski – dyrektor Instytutu Rozwoju Miast
Członkowie zespołu:
Grażyna Korzeniak, Katarzyna Gorczyca, Agnieszka Rozenau – Rybowicz, Dorota Szlenk – Dziubek, Tomasz Pilecki, Ireneusz Wójcik, Alicja Stach
Aleksander Noworól – ALEKSANDER NOWORÓL KONSULTING
Kamila Noworól
Stanisław Albricht – ALTRANS Pracowania Planowania i Projektowania Systemów Transportu
Członkowie zespołu:
Maciej Górniewicz, Justyna Orłoś, Michał Surówka

Spis treści

1. WSTĘP	7
Podstawa opracowania	7
Zakres opracowania	7
Metoda	7
Zmiany uwarunkowań	8
Kontekst zewnętrzny	8
Kontekst prawny	15
Kontekst demograficzny	15
Kontekst gospodarczy	21
2. OPIS ZMIAN W ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W LATACH 2002-2005	25
2.1. Sfera ekologiczna	25
Ochrona i gospodarowanie kopalinami	25
Ochrona przed powodzią	31
Ochrona przed zagrożeniami osuwiskowymi	34
Ochrona przyrody i krajobrazu	34
Ochrona lasów	40
Ochrona zasobów wodnych – gospodarka wodno-ściekowa	42
Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego	48
Gospodarka odpadami	50
2.2. Sfera społeczna	54
Kultura	58
Ochrona zdrowia	64
Opieka społeczna	66
Uzdrowiska	68
Sport i rekreacja	69
Turystyka	71
2.3. Integracja przestrzenna	75
Rozwój przestrzenny obszarów wiejskich	77
Rozwój przestrzenny obszarów miejskich	78
Hierarchia ośrodków	80
Krakowski Obszar Metropolitalny	81
Analiza polityki przestrzennej gmin należących do Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego	86
Obszary problemowe	88
2.4. Sfera gospodarcza	92
Przemysł	92
Obszary inwestycyjne w Małopolsce	92
Rozmieszczenie inwestycji zagranicznych	93
Specjalne Strefy Ekonomiczne	95
Budownictwo mieszkaniowe	97
Rolnictwo	101
2.5. Sfera techniczna	102
Sieć drogowa	102
Autobusowa komunikacja zbiorowa	116
Sieć kolejowa	116
Transport wodny	118
Transport lotniczy	119
Infrastruktura energetyczna	121
System gazowy	124
Infrastruktura telekomunikacyjna i teleinformatyczna	125

3.	REALIZACJA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO	131
	INWESTYCJE UJĘTE W PLANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO	131
	REALIZACJA INWESTYCJI DROGOWYCH UJĘTYCH W PLANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO	134
	INWESTYCJE NIE UJĘTE W PLANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO	139
4.	OCENA REALIZACJI PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO	146
	Ewaluacja celów zagospodarowania przestrzennego	146
	Ocena stopnia realizacji celów	149
	Postulowane zmiany w kierunkach zagospodarowania	150
	Czynniki generujące konieczność dokonania zmian w planie zagospodarowania.	151
5.	MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	153

1. WSTĘP

Do zadań samorządu województwa należy kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w województwie, w tym przygotowywanie planu zagospodarowania przestrzennego. Jedną z podstaw prowadzenia racjonalnej polityki przestrzennej na każdym szczeblu jest prowadzenie okresowego monitoringu zachodzących zmian. Temu ma służyć przygotowywany raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa.

Podstawa opracowania

Podstawę formalną niniejszego opracowania stanowi art. 45. ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z dnia 10 maja 2003 r.), który mówi:

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlega okresowej ocenie. Zarząd województwa, co najmniej raz w czasie kadencji sejmiku, dokonuje przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym, opracowuje raport o jego stanie w zakresie określonym w art. 39 ust. 3 oraz sporządza ocenę realizacji inwestycji, o których mowa w art. 39 ust. 5, podlegającą zaopiniowaniu przez wojewódzką komisję urbanistyczno-architektoniczną. Wyniki tego przeglądu oraz raport jest przedstawiany sejmikowi województwa.

Zakres opracowania

Zakres opracowania określa art. 39 ust. 3 ustawy, który odnosi zawartość raportu do wymaganej treści planu zagospodarowania przestrzennego:

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa uwzględnia się ustalenia strategii rozwoju województwa oraz określa się w szczególności:

- 1) podstawowe elementy sieci osadniczej województwa i ich powiązań komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych, w tym kierunki powiązań transgranicznych;*
- 2) system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;*
- 3) rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym;*
- 4) obszary problemowe wraz z zasadami ich zagospodarowania oraz obszary metropolitalne;*
- 5) obszary wsparcia;*
- 6) obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi;*
- 7) granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych;*
- 8) obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin.*

Metoda

Zakres oraz problematyka raportu określona ustawą skłania do ujęcia jego problematyki wg schematu przyjętego w uchwalonym 22 grudnia 2003 r. (Uchwała Sejmiku WM Nr XV/174/03) Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa. Takie ujęcie pozwala na bardziej czytelną ocenę zmian w zagospodarowaniu, którego stan w chwili uchwalenia planu był opisany w uwarunkowaniach planu, a także pozwala na dokonanie czytelnej syntezy dotyczącej koniecznych zmian w kierunkach zagospodarowania przestrzennego określonych w planie.

Ze względu na niedługi okres czasu, jaki minął od chwili uchwalenia planu 22 grudnia 2003 r. do chwili podjęcia prac nad raportem w styczniu 2006 r., zmiany dokonujące się w zagospodarowaniu przestrzennym analizowane w przyjętym w planie układzie sektorowym mają bardzo różny zakres. Stąd w raporcie uwzględniono te dane, które będą stanowiły istotną przesłankę dla podjęcia prac nad uaktualnieniem Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa.

Analizę i ocenę zmian w zagospodarowaniu przestrzennym, które nastąpiły w okresie 2003 – 2006, a także wnioski w sprawie aktualizacji planu, odnosi się w niniejszym raporcie do celów i kierunków zagospodarowania, które określone zostały w planie. Jednocześnie za ważny element stanowiący istotny kontekst zaistniałych zmian przyjmuje się zmianę niektórych uwarunkowań o charakterze ogólnym lub zewnętrznym.

Zmiany uwarunkowań

Zmieniające się uwarunkowania leżące u podłoża zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa Małopolskiego w ostatnich latach rozpatrywane są w czterech najważniejszych kontekstach:

- kontekst zewnętrzny (europejski) - związany z rosnącymi powiązaniem gospodarczymi z Unią Europejską, a w szczególności z rosnącą rolą funduszy europejskich w finansowaniu inwestycji o charakterze publicznym;
- kontekst prawny – związany ze zmieniającymi się przepisami prawa, a w szczególności ustaw o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- kontekst demograficzny – związany ze zmianami demograficznymi w szczególności z migracjami;
- kontekst ekonomiczno-gospodarczy - związany z przekształceniami gospodarczymi w kraju.

Kontekst zewnętrzny

Okres przygotowywania akcesji a także samo wejście Polski do Unii Europejskiej spowodowało ogromne przyspieszenie rozwoju gospodarczego między innym poprzez wzmocnienie samorządności regionów oraz nakłady na inwestycje pochodzące z różnych środków unijnych

Na obszarze województwa małopolskiego realizowane były w latach 2002-2005 następujące programy pomocowe Unii Europejskiej i Banku Światowego:

- Phare Spójność Społeczna i Gospodarcza (SGG) 2002–2003,
- Phare Odbudowa,
- Phare Cross Border Cooperation (Współpracy Przygranicznej),
- ISPA,
- SAPARD,
- Program Aktywizacji Obszarów Wiejskich (PAOW),
- ZPORR,
- SPO Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich, SPO Rozwój Zasobów Ludzkich,
- Sektorowy Program Operacyjny, w tym fundusze z Funduszu Spójności
- Inicjatywa Wspólnotowa INTERREG.

1) Phare stanowił najważniejszy program pomocy Unii Europejskiej dla krajów Europy Środkowej i Wschodniej, utworzony w celu wsparcia przemian gospodarczych i ustrojowych. Rok 2003 był ostatnim rokiem programowania Phare w krajach wstępujących do UE jednak projekty objęte alokacją Phare 2003 będą realizowane do 2006 roku. Do Małopolski trafiło łącznie ponad 35 mln euro w ramach Programu Spójność Społeczna i Gospodarcza, Odbudowa 2001 oraz Współpracy Przygranicznej.

2) Program Phare Spójność Społeczna i Gospodarcza (Phare SSG), zapoczątkowany w roku 2000 jest instrumentem służącym rozwinięciu zdolności Polski do przygotowania i wdrażania przyszłych programów operacyjnych współfinansowanych przez fundusze strukturalne (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego oraz Europejski Fundusz Społeczny) w ramach Celu 1 polityki regionalnej UE. Głównym celem Programu Phare SSG jest wyrównywanie dysproporcji w rozwoju społeczno – gospodarczym pomiędzy regionami. Alokaacje z programu Phare 2002-2003 dla województwa małopolskiego wynosiły:

- Phare 2002 SSG - 20,61 mln euro;
- Phare 2003 SSG - 8,23 mln euro.

Powyższe dane obrazują wsparcie uzyskane w ramach poszczególnych programów, podkreślić należy, iż we wszystkich z nich beneficjenci wykazywali się dużą aktywnością, a co za tym idzie wykorzystywano wszystkie dostępne środki. Świadczy to o potencjale absorpcyjnym, ale także potencjale merytorycznym i instytucjonalnym beneficjentów oraz instytucji odpowiedzialnych za wdrażanie tych programów na poziomie regionalnym. Udział w różnych programach zapewnił doświadczenie w zakresie przygotowania projektów i programów oraz zarządzania nimi. Czynniki te były kluczowe w momencie uruchomienia funduszy strukturalnych w 2004 roku – stanowiły potencjał, który umożliwił beneficjentom efektywny udział w programach operacyjnych okresu 2004 – 2006.

Na terenie województwa małopolskiego w 2002 r. realizowanych było 5 dużych projektów infrastrukturalnych na kwotę 11,6 mln euro dotacji Phare. Projekty te miały na celu rozbudowę i modernizację infrastruktury warunkującej prowadzenie działalności gospodarczej:

- *Rozwój ekonomiczny miasta Kęty* - budowa obwodnicy miasta Kęty,
- *Rozwój Dobczyckiego Parku Przemysłowego* – rozbudowa infrastruktury drogowej wodno-kanalizacyjnej dla potrzeb parku przemysłowego (zwiększenie przepustowości oczyszczalni z 1.600 m³/dobę do 2.800 m³/dobę),
- *Gospodarczy rozwój Subregionu Tarnowskiego* - wybudowanie infrastruktury technicznej (kanalizacji sanitarnej, sieci dróg lokalnych w powiązaniu z drogami wyższego rzędu oraz zaplecza parkingowego), jak również turystycznej, np. oznakowanie ścieżek i szlaków turystycznych pieszych i rowerowych w gminie Wierzchosławice,
- *Rozwój Gospodarczy Gminy Brzesko* - wybudowanie infrastruktury technicznej - kanalizacji sanitarnej wraz z pompowniami oraz sieć dróg lokalnych w powiązaniu z drogami wyższego rzędu. Beneficjentem projektu jest gmina Brzesko,
- *Rozwój gospodarczy regionu Nowego Sącza*. W ramach projektu wybudowano infrastrukturę komunalną w postaci kanalizacji sanitarnej na terenie miasta Nowy Sącz oraz w gminie Nawojowa. Pozwoliło to na poprawę klimatu inwestycyjnego miasta Nowego Sącza i gminy Nawojowa, podniesienie atrakcyjności turystycznej subregionu i poprawę stanu środowiska naturalnego. Beneficjentem projektu jest miasto Nowy Sącz.

W 2003 na terenie województwa małopolskiego realizowano 2 duże projekty infrastrukturalne na łączną kwotę 5,8 mln euro dotacji z Phare.

- *Zintegrowany program rozwoju Miejskiej Strefy Aktywności Gospodarczej „Nowe Dwory” w Oświęcimiu*. W rezultacie realizacji projektu nastąpi zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej Miejskiej Strefy Aktywności Gospodarczej „Nowe Dwory” w Oświęcimiu i stworzenie korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, poprzez: udostępnienie nowych terenów inwestycyjnych, powstanie inkubatora przedsiębiorczości i lokalnego centrum wspierania biznesu, budowę drogi oraz sieci kanalizacyjnej i sanitarnej. Beneficjentem projektu jest miasto Oświęcim,
- *Rozwój przedsiębiorczości w niepołomickiej strefie przemysłowej*. W ramach projektu nastąpi modernizacja i rozbudowa wysypiska odpadów komunalnych (ok. 4 ha), budowa sieci kanalizacji sanitarnej obsługującej tereny przemysłowe, budowa drogi w miejscu istniejącego nasypu kolejowego po zlikwidowanej linii PKP do Niepołomic, która odciąży miasto i połączy dzielnicę przemysłową z drogami ponadlokalnymi. Inwestycja ta spowoduje zwiększenie dostępności komunikacyjnej terenów inwestycyjnych oraz zwiększenie ich atrakcyjności, stworzenie warunków dla rozwoju sektora MŚP i poprawę stanu środowiska naturalnego. Beneficjentem projektu jest gmina Niepołomice.

3) Phare Odbudowa

Program Phare ODBUDOWA 2001 miał na celu odbudowę strat powodziowych, które powstały w Polsce w lipcu i sierpniu w 2001 roku. Program realizowany był na terenie 3 województw najbardziej poszkodowanych w wyniku powodzi, tj.: małopolskiego, podkarpackiego i świętokrzyskiego.

W ramach I edycji całość kwoty przeznaczonej na realizację programu podzielona została pomiędzy 3 województwa wg proporcji poniesionych i zweryfikowanych strat powodziowych. Z ogólnej kwoty 15 mln euro Małopolska otrzymała 6,1 mln euro. Realizowanych było w sumie 60 projektów na ogólną kwotę 7,141 mln euro, z czego dofinansowanie UE zakontraktowane zostało na kwotę 6,099 mln euro.

II edycja Programu Phare ODBUDOWA 2001

Wielkość środków finansowych przyznanych dla województwa małopolskiego wyniosła 3,9 mln euro z ogólnej kwoty programu 10 mln euro. Kwota ta podobnie jak w I-szej edycji została podzielona na trzy części, na zadania związane z:

- „usuwaniem skutków powodzi” – 2,469 mln euro,
- „infrastrukturą przeciwpowodziową” – 1,437 mln euro.

4) Program Współpracy Przygranicznej Polska – Słowacja PHARE CBC:

W 2000 roku projekty infrastrukturalne: Budowa mostu granicznego pomiędzy Leluchowem a słowacką wsią CIRC na potoku Smereczek; (dofinansowanie z programu PHARE CBC wyniosło 1,65 mln euro).

Fundusz małych projektów euroregionalnych: Na mocy porozumienia Euroregionu Tatry z Władzą Wdrażającą Program Współpracy Przygranicznej PHARE, przeznaczono kwotę 120 000 euro na dofinansowanie projektów ze strefy kultury, sportu, demokracji lokalnej, zasobów ludzkich, planowania przestrzennego, rozwoju gospodarczego i turystyki.

W 2001 roku duże projekty infrastrukturalne: Przebudowa odcinków drogi wojewódzkiej nr 981 Moszczenica - Gorlice - Konieczna - granica państwa. Wartość projektu: 6,761 mln euro, w tym dotacja Phare - 2 mln euro. Inwestycja została zakończona w grudniu 2003 r.

Do Programu Współpracy Przygranicznej Polska – Słowacja 2002, którego łączny budżet opiewał, podobnie jak w 2001 roku, na kwotę 4 mln euro, z województwa małopolskiego zostały złożone 4 wnioski. Do dofinansowania został zakwalifikowany jeden projekt dotyczący przebudowy odcinków dróg wojewódzkich nr 958 i nr 959 na odcinku: Zakopane – Chochołów – granica państwa. Całkowita wartość projektu wyniosła 3,805 mln euro, z czego 1,85 mln euro pochodziło z programu Phare.

W 2002 roku została uruchomiona kolejna edycja Wspólnego Funduszu Małych Projektów Programu Współpracy Przygranicznej Phare Polska-Słowacja 2000. Na terenie Euroregionu „Tatry”, pełniącego funkcję sekretariatu WFMP realizowanych było 14 projektów na łączną wartość dofinansowania z programu Phare CBC 132 795 euro.

Ponadto w ramach Programu Współpracy Przygranicznej Phare Polska – Słowacja został uruchomiony Fundusz Małych Projektów Infrastrukturalnych. Z pięciu projektów zgłoszonych z Małopolski realizowany był projekt Euroregionu Tatry „Ośrodek promocji i transgranicznej współpracy Polsko-Słowackiej w Nowym Targu” w wysokości 187 500 euro, w tym 140 625 euro dotacji Phare.

5) ISPA – program ten w latach 2000-2006 pomaga krajom kandydującym w osiągnięciu standardów i norm Unii Europejskiej w zakresie infrastruktury transportowej i ochrony środowiska. W województwie małopolskim realizowanych bądź przygotowywanych jest obecnie 5 projektów. Cztery projekty dotyczą ochrony środowiska, a jeden jest z zakresu transportu:

1. Program Gospodarki Odpadami Komunalnymi w Krakowie,
2. Oczyszczalnia ścieków Płaszów II w Krakowie,
3. Oczyszczanie ścieków na Podhalu,
4. Gospodarka ściekowa Tarnowa i okolicznych gmin,
5. Wzmocnienie nawierzchni drogi krajowej nr 4 do 115kN/oś, na odcinku Kraków-Tarnów.

Łączna kwota realizowanych projektów to ok. 230 mln euro (wielkość dofinansowania z UE

to ponad 150 mln euro).

6) SAPARD

W latach 2000-2006 środki finansowe z tego instrumentu pomagają w stymulowaniu rozwoju obszarów wiejskich, ułatwiają proces integracji sektora rolnego krajów kandydujących z Unią Europejską przez dostosowanie tego sektora do standardów i wymagań unijnych.

We wrześniu 2004 r. minął ostatecznie termin kontraktowania środków z programu SAPARD.

We wszystkich działaniach programu wdrażanych w województwie małopolskim podpisano łącznie 1926 umów na kwotę pomocy finansowej przekraczającą 370 mln zł. Kwota ta to ok. 130% wartości środków, które były pierwotnie przyznane na województwo. 1 656 inwestycji zostało już zakończonych i rozliczonych (w całości lub pierwszy etap), natomiast pozostałe mogą być realizowane aż do końca lipca 2006 r.

7) Program Banku Światowego „Aktywizacja Obszarów Wiejskich”

W województwie małopolskim wdrażany był Program Banku Światowego „Aktywizacja Obszarów Wiejskich”, w oparciu o umowę kredytową, podpisaną między Rzeczpospolitą Polską a Międzynarodowym Bankiem Odbudowy i Rozwoju w dniu 25 lipca 2000 r.

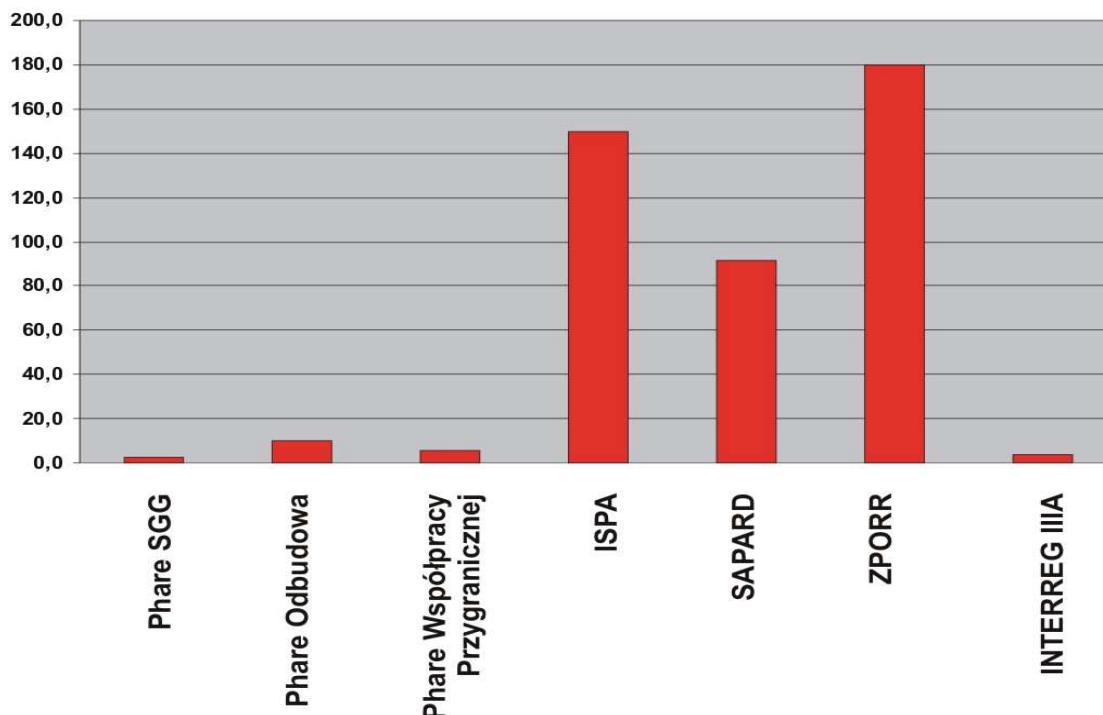
Program realizowany był w latach 2000-2004, a jego zadaniem było wniesienie wkładu finansowego, inwestycyjnego oraz wiedzy i umiejętności w szeroko rozumiany rozwój gospodarczy wsi, wsparcie realizacji średniookresowej strategii rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich oraz spójnej polityki strukturalnej rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa.

Program składał się z następujących komponentów:

- A - Mikropożyczki,
- B - Aktywizacja kapitału ludzkiego, w tym podkomponenty:
 - B1 - Przekwalifikowanie siły roboczej,
 - B2 – Edukacja,
 - B3 - Budowanie potencjału instytucjonalnego administracji lokalnej i regionalnej,
- C - Infrastruktura wiejska.

Komponenty PAOW	Wartość środków przyznana dla Małopolski stan na dzień 1 marca 2005 – kwoty zrealizowane	
	środki Banku Światowego w tys. euro	środki Budżetu Państwa w tys. zł
Komponent A	2 110 (ok. 9 555 tys. zł)	2 710
Komponent B1	1 492 (ok. 6 630 tys. zł)	6 904
Komponent B2	5 287 (ok. 21 806 tys. zł)	X
Komponent C	3 939 (ok. 15 716 tys. zł)	X
SUMA	12 828 (ok. 53 707 tys. zł)	9 614

Wykres 1 Środki finansowe przyznane z funduszy UE.
w mln €

Źródło: Opracowanie własne, 2005.

Programy pomocowe 2004 - 2006

W roku 2004 rozpoczęło się wdrażanie funduszy strukturalnych, które stanowią obecnie największe źródło środków pomocowych.

Sektorowe Programy Operacyjne, wraz ze ZPORR, Funduszem Spójności i Inicjatywami Wspólnotowymi są instrumentami wdrażania celów zdefiniowanych w dokumencie Podstawy Wsparcia Wspólnoty. Ich treść wynika bezpośrednio z celów i strategii ich osiągnięcia określonych w Narodowym Planie Rozwoju na lata 2004 - 2006. SPO są przygotowywane i zarządzane przez właściwe merytorycznie resorty centralne i określają plany rozwojowe dla całych sektorów społeczno - ekonomicznych. Podział środków strukturalnych zaangażowanych w realizację poszczególnych programów odzwierciedla ich znaczenie dla gospodarki oraz uwzględnia możliwości absorpcyjne.

Tabela 1 Fundusze strukturalne w Polsce w latach 2004 – 2006

Dokument programowy	Alokacja środków UE (w mln EUR w cenach z 2004 r.)
	Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego
SPO Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw	1 250,90
SPO Rozwój Zasobów Ludzkich	1 469,80
SPO Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich	1 192,50
SPO Transport	1 163,20
SPO Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb	201,90
Program Operacyjny Pomoc Techniczna	28,30
Inicjatywa Wspólnotowa EQUAL	133,90
Inicjatywa Wspólnotowa INTERREG	221,30
Fundusz Spójności - ochrona środowiska	2 109,55
Fundusz Spójności - infrastruktura transportowa	2 109,55
RAZEM fundusze strukturalne i Fundusz Spójności	12 848,80

Źródło: opracowanie własne na podstawie NPR

W latach 2004 – 2006 kluczowym programem wdrażanym z zaangażowaniem

Samorządu Województwa był **Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego na lata 2004 – 2006** (ZPORR).

W ramach ZPORR Województwo Małopolskie otrzymało 185,26 mln euro, w tym 152 mln euro na Priorytet I i III (bez działania 1.6 i 3.4) w ramach, których zorganizowano 11 konkursów, beneficjenci złożyli 1047 wniosków o dofinansowanie projektów, z czego Zarząd Województwa zaakceptował do realizacji 187 projektów na kwotę 661 milionów złotych. Dofinansowanie otrzymało 145 beneficjentów, w tym: jednostki samorządu terytorialnego, szpitale, szkoły wyższe, kościoły, organizacje pozarządowe i terenowe jednostki administracji rządowej.

Interwencja ZPORR w Województwie Małopolskim w ujęciu dziedzinowym przedstawia się następująco:

- infrastruktura drogowa – 24% środków,
- infrastruktura ochrony środowiska - 32% środków,
- szkoły, hale sportowe - 10% środków,
- wyposażenia szpitali, modernizacji ośrodków zdrowia - 18% środków,
- systemy teleinformatyczne - 5% środków,
- infrastruktura kulturalna i turystyczna - 5% środków,
- rewitalizacji obszarów miejskich i przemysłowych - 6% środków.

W województwie realizowanych jest również kilkadziesiąt projektów z zakresu inwestycji w zasoby ludzkie regionu (w ramach priorytetu drugiego) oraz kilkadziesiąt projektów z zakresu wsparcia mikroprzedsiębiorstw (Działanie 3.4) .

Inicjatywa Wspólnotowa INTERREG

Głównym obszarem oddziaływania IW INTERREG jest wsparcie projektów o charakterze transgranicznym, ponadnarodowym i międzyregionalnym, m.in. pomoc w nawiązywaniu współpracy transgranicznej dla zapewnienia zrównoważonego rozwoju większych, spójnych obszarów. Na lata 2000 – 2006 środki przeznaczone na tą inicjatywę wynoszą 4875 mln €. Program INTERREG III¹ obejmuje trzy komponenty.

- Komponent A - dotyczy współpracy przygranicznej (transgranicznej) i ma na celu promocję zintegrowanego rozwoju regionalnego pomiędzy sąsiadującymi regionami przygranicznymi, włącznie z granicami zewnętrznymi i niektórymi granicami morskimi,
- Komponent B - dotyczy zagadnień szerszej współpracy, współpracy ponadnarodowej (transnarodowej), która przyczynia się do harmonijnej integracji terytorialnej w całej Wspólnocie,
- Komponent C - obejmuje współpracę międzyregionalną, ma na celu zwiększenie skuteczności polityk i narzędzi rozwoju regionalnego i spójności.

a) INTERREG III A

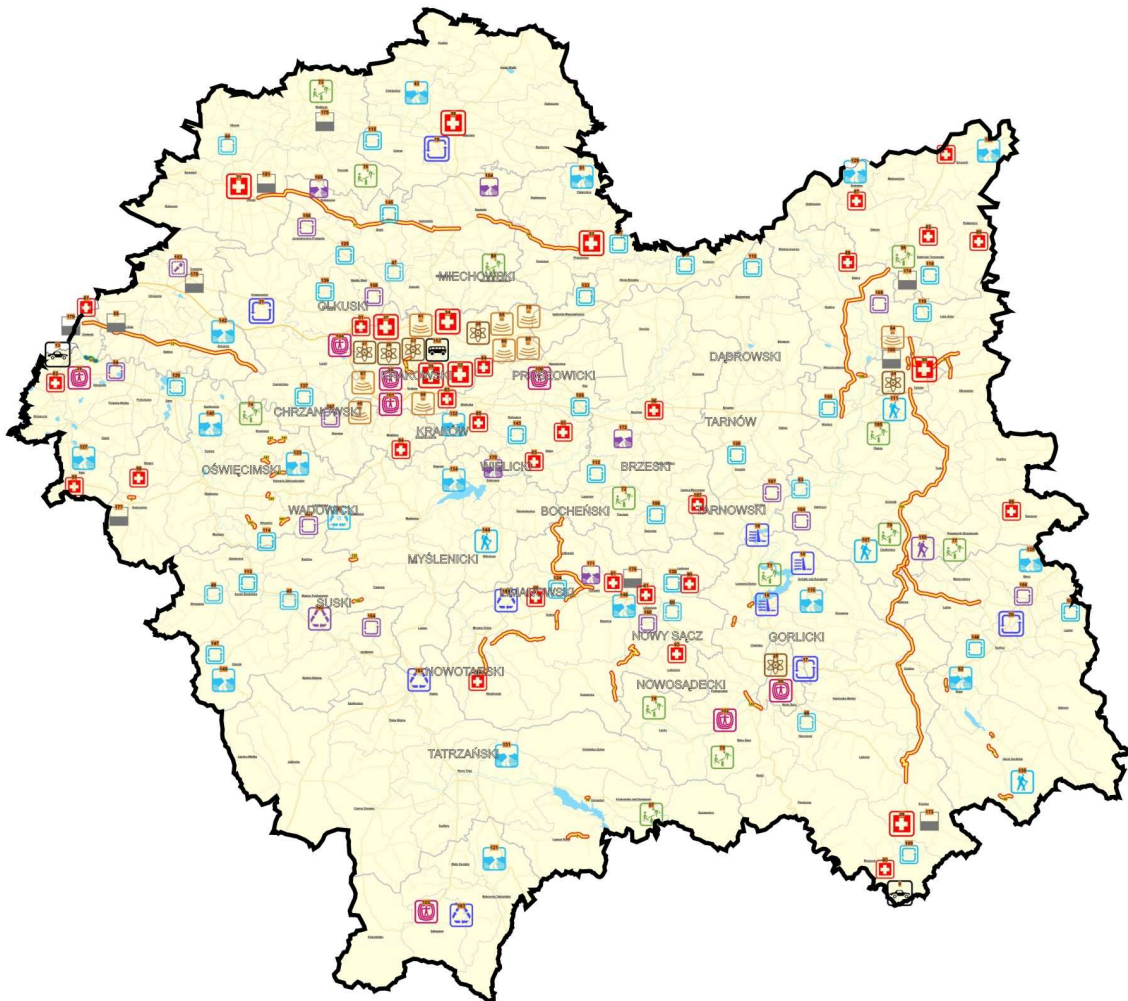
W ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG IIIA Polska – Republika Słowacja 2004-2006, alokacja na stronę polską (województwa: śląskie, małopolskie i podkarpackie) z EFRR wynosi 42 mln zł. W Województwie Małopolskim po przeprowadzeniu 2 naborów (21 stycznia 2005 – 24 marca 2005 oraz 26 sierpnia 2005 – 17 października 2005), realizowanych jest 18 projektów o łącznej wartości dofinansowania z UE 16,63 mln zł (ok. 40% alokacji).

b) INTERREG III C

W Małopolsce w ramach IW INTERREG IIIC realizowane są 23 projekty, których dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego wynosi 12,92 mln zł. W Polsce 126 beneficjentów bierze udział w realizacji 93 projektów, gdzie wartość dofinansowania z EFRR stanowi ok. 52 mln zł.

¹ Współpraca transeuropejska na rzecz harmonijnego i zrównoważonego rozwoju terytorium europejskiego

Rysunek 1 Rozmieszczenie dofinansowanych projektów inwestycyjnych finansowanych w ramach programu ZPORR

LEGENDA:

Rozmieszczenie projektów w ramach I i II naboru do ZPORR

	Infrastruktura drogowa		Obszary podlegające restrukturyzacji (inne)
	Infrastruktura transportu publicznego		Obszary podlegające restrukturyzacji (inwestycje wodno-kanalizacyjne)
	Infrastruktura ochrony środowiska		Obszary podlegające restrukturyzacji (turystyka)
	Infrastruktura ochrony środowiska (inwestycje wodno-kanalizacyjne)		Obszary podlegające restrukturyzacji (gospodarka odpadami)
	Infrastruktura ochrony środowiska (rekultywacja zespołu zbiorników)		Obszary podlegające restrukturyzacji (inwestycje drogowe)
	Regionalna infrastruktura edukacyjna		Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe i powojaskowe
	Regionalna infrastruktura ochrony zdrowia		Infrastruktura edukacyjna i sportowa
	Rozwój turystyki i kultury		Lokalna infrastruktura ochrony zdrowia
	Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego		Modernizacja układu transportowego
	Obszary wiejskie (inwestycje wodno-kanalizacyjne)		
	Obszary wiejskie (inwestycje drogowe)		
	Obszary wiejskie (gospodarka odpadami)		
	Obszary wiejskie (turystyka)		

Źródło: Raport z drugiego naboru, UMWM 2006

Kontekst prawny

Zmieniające się przepisy prawa, a w szczególności ustaw związanych z gospodarką przestrzenną, stworzyły nowy kontekst do zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa. Do najważniejszych zmian należą:

- z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym - konieczność przygotowania planu zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego,
- z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych,
- z dnia 27 października 1994 r. o autostradach płatnych,
- z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska,
- z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody,
- z dnia 10 kwietnia 2003 r. Szczególne zasady przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg krajowych.

Nowa ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80 poz. 717 z późn. zm.), która obowiązuje od 11 lipca 2003 r. stworzyła nowe wymagania dotyczące sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego stanowiącego część planu zagospodarowania przestrzennego województwa. Pomimo, że w aktualnie obowiązującym planie województwa, autorzy poświęcili wiele uwagi zagadnieniom związanym z delimitacją i funkcjonowaniem obszaru metropolitalnego jeszcze przed wejściem w życie nowej ustawy a prace nad opracowaniem takiego planu zostały podjęte w 1999 roku na mocy uchwały sejmiku województwa, to jednak z punktu widzenia formalnego przyjęcie planu obszaru metropolitalnego będzie możliwe dopiero po uchwaleniu koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju, w której wyznaczone zostaną obszary metropolitalne.

Nowa ustawa o ochronie przyrody wprowadziła zmiany dostosowujące polskie prawo w tym zakresie do dyrektyw Unii Europejskiej wprowadzając w szczególności nową formę ochrony obszarowej w postaci obszarów Natura 2000 i powiększając również w obszarze województwa małopolskiego wielkość terenów objętych bezpośrednią ochroną. Konieczność sporządzenia planów ochrony dla parków narodowych i krajobrazowych w uzgodnieniu z gminami powoduje dodatkowe konflikty na stykach oraz opóźnienie planowania przestrzennego.

Ustawa prawo ochrony środowiska wprowadziła wiele nowych rozwiązań w zakresie dostępu do informacji o ochronie środowiska, lecz także wymagań, jakie plany i projekty inwestycji powinny spełnić w tym zakresie, określając szczegółowo rodzaje przedsięwzięć mogących znacząco wpływać na środowisko. W ślad za ustawą w drodze rozporządzenia określone zostały wymagania w stosunku do opracowania ekofizjograficznego opracowywanego na etapie przygotowania planu zagospodarowania przestrzennego województwa.

Kontekst demograficzny

Województwo małopolskie zamieszkiwało 3266,2 tys. osób (stan na 31 grudnia 2005). Stanowiło to 8,6% ludności kraju i plasowało województwo na 4 miejscu po województwach: mazowieckim, śląskim i wielkopolskim.

W miastach mieszkało 1619,4 tys. osób, co stanowiło 6,9% ludności miejskiej Polski (6 miejsce po woj. śląskim, mazowieckim, dolnośląskim, wielkopolskim i łódzkim). W 2005 roku utrzymana została tendencja zmniejszania się ludności miejskiej województwa – w stosunku do roku 2004 nastąpił spadek o 2,2 tys. osób. Wskaźnik urbanizacji wynosił 49,6% i był znacznie niższy od średniego dla kraju – 61,4%. Wskaźnik ten w województwie, pomimo otrzymania przez kilka miejscowości praw miejskich, ulegał w ostatnich latach nieznacznemu obniżeniu zmniejszając się z 50,8% w 1995 roku. Podobny proces zmniejszania wskaźnika urbanizacji dotyczył również całego kraju. Głównym powodem spadku wartości wskaźnika były migracje ludności miejskiej na obszary wiejskie oraz ujemny

przyrost naturalny w miastach.

Obszary wiejskie zamieszkiwało 1646,8 tys. osób tj. 11,1% ludności wiejskiej Polski. Dawało to województwu drugie miejsce w kraju po woj. mazowieckim. Rok 2005 był okresem dalszego wzrostu liczby ludności wiejskiej – w ciągu roku ludność wsi zwiększyła się o 8,2 tys. osób.

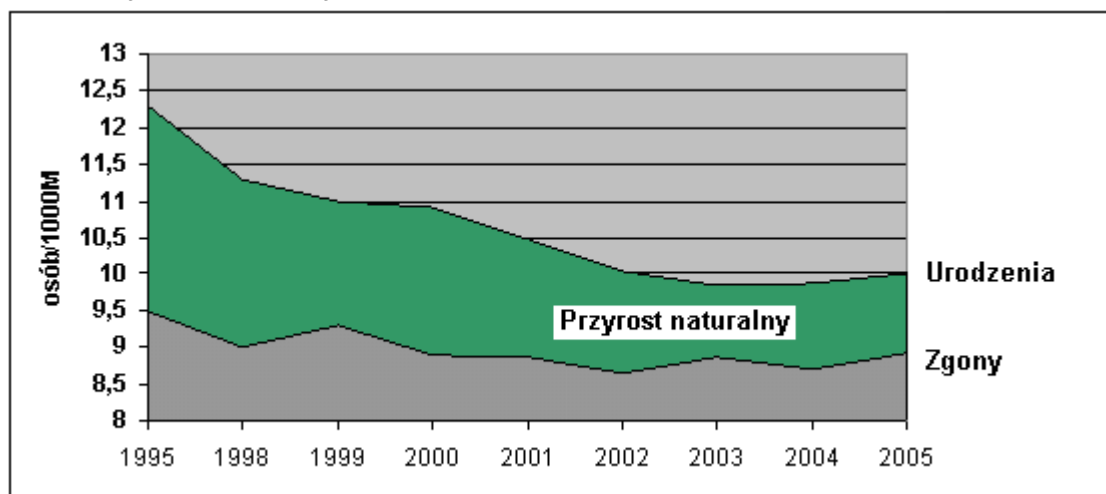
Rozwój demograficzny województwa przebiegał zdecydowanie korzystniej niż średnio w kraju. Dynamika wzrostu ludności w latach 1999-2005 wynosiła 101,4 i była jedną z najwyższych wśród województw, gdy tymczasem w kraju od 1999 roku notowano systematyczny ubytek rzeczywisty ludności (98,7). Podobnie korzystną sytuację jak województwo małopolskie miały jedynie województwa: pomorskie, mazowieckie i wielkopolskie. W pozostałych województwach nastąpił ubytek rzeczywisty ludności.

Średnia gęstość zaludnienia wynosiła 215 osób/km² i była znacznie wyższa od średniej dla kraju (122 osób/km²) – drugie miejsce po województwie śląskim. Wskaźnik ten wykazuje znaczne zróżnicowanie przestrzenne, nawet w powiatach ziemskich – od powyżej 300 osób/km² w powiatach zachodniej części województwa do 75 osób/km² w powiecie miechowskim. Najsilniej zaludniona jest centralna i zachodnia część województwa, najłabiej – północna i południowo-wschodnia. Małopolskę cechuje wyjątkowo wysoki poziom zaludnienia obszarów wiejskich - 122 osób/km² – pierwsze miejsce w kraju (średnia krajowa 50 osób/km²), co przy znacznym rozproszeniu osadnictwa stwarza wysoką presję na jakość zasobów środowiska i jest przyczyną wysokich kosztów realizacji infrastruktury technicznej.

W roku 2004 zahamowany został spadek przyrostu naturalnego w województwie i po raz pierwszy od wielu lat zanotowano jego wzrost w stosunku do roku ubiegłego (o 18,6%), tj. o 0,6 tys. osób. Natomiast w 2005 roku sytuacja uległa pogorszeniu, nastąpiło zmniejszenie przyrostu naturalnego (o 0,2 tys., tj. 6,5%), jednak był on nadal wyższy niż w najgorszym 2003 roku. W porównaniu do średniej krajowej ludność województwa małopolskiego odznaczała się relatywnie wysokim poziomem przyrostu naturalnego – wskaźnik 1,1 na 1000 mieszkańców jest znacznie wyższy od wskaźnika krajowego, który od czterech lat przybiera wartości ujemne i w 2005 roku wynosił -0,1‰. W skali kraju wyższy poziom przyrostu naturalnego niż w województwie małopolskim notowany jest w województwach: pomorskim, warmińsko-mazurskim i podkarpackim.

Ten wyższy poziom przyrostu był efektem znacznego poziomu urodzeń (10,0‰ – w województwie, 9,6‰ - w Polsce) oraz niższego niż w innych województwach wskaźnika zgonów (8,9‰ – w województwie, 9,7‰ - w Polsce). Wskaźnik urodzeń był wyraźnie wyższy na obszarach wiejskich - 10,9‰ (w 2005 roku zahamowany został jego spadek), niż w miastach – 9,1‰, gdzie od 2004 zanotowano nawet wzrost poziomu urodzeń. Natomiast poziom zgonów, który systematycznie spadał od 1999 roku zarówno w miastach jak i na wsiach, w roku 2005 wyraźnie wzrósł osiągając poziom roku 2000 i wynosił odpowiednio 9,1‰ i 8,8‰.

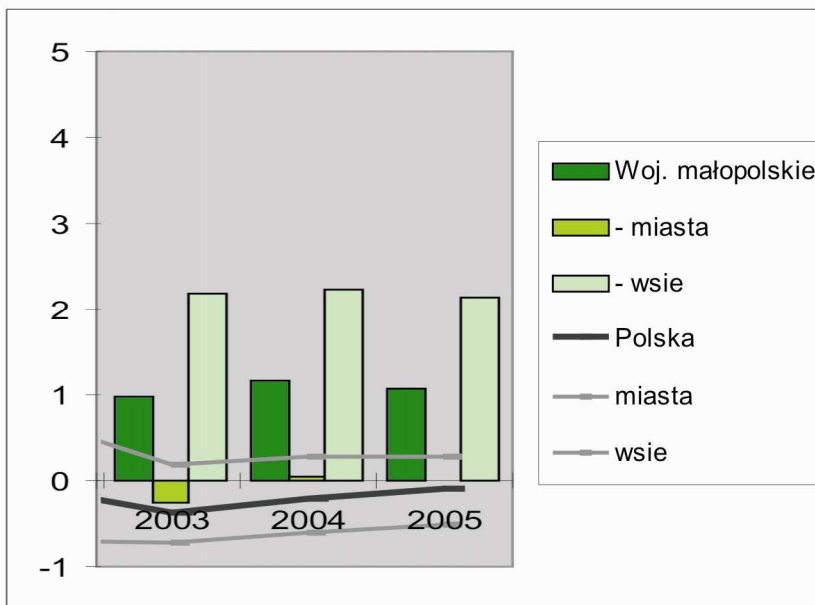
Wykres 2 **Przyrost naturalny**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Pomimo dość korzystnej sytuacji demograficznej, podobnie jak w całym kraju, w województwie małopolskim do 2003 roku następował systematyczny spadek przyrostu naturalnego. Ten niekorzystny trend został zahamowany w roku 2004, w którym przy niewielkim wzroście urodzeń (o 0,3% więcej niż rok wcześniej) i znaczącym spadku liczby zgonów (o 1,7%), przyrost naturalny ukształtował się na poziomie 3,8 tys. osób i był wyższy od roku ubiegłego o 18,7% , tj. o 0,6 tys. osób. Analogicznie wskaźnik na 1 000 mieszkańców zmniejszył się z 2,7 do 0,98^{0/00}, po czym wzrósł do 1,16^{0/00} w roku 2004. W roku 2005 nastąpił dalszy, bardziej dynamiczny wzrost urodzeń (o 1,5%, tj. o 0,5 tys. osób), ale towarzyszył mu również wzrost poziomu zgonów (o 2,6% tj. o 0,7 tys. osób). Spowodowało to niewielki spadek przyrostu naturalnego w stosunku do poziomu roku 2004.

Wykres 3 Przyrost naturalny Małopolski na tle kraju (wskaźnik na 1000 mieszkańców)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Występowały wyraźne różnice pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi. W miastach przyrost naturalny był od kilku lat minimalnie ujemny, w 2003 roku nastąpił wyraźny spadek do minus 412 osób, tj. -0,26^{0/00}, natomiast w 2004 roku wzrósł do 75 osób, tj. 0,05^{0/00} a w 2005 pozostał na poziomie zerowym. Był on uwarunkowany korzystnymi zmianami w zakresie urodzeń (o 384 dzieci więcej niż w 2004 roku), ale niekorzystnymi w poziomie zgonów (o 419 więcej niż w 2003 r.).

Na terenach wiejskich, pomimo znacznego spadku do 2003 r. i niewielkiego wzrostu w roku 2004, przyrost naturalny pozostawał dość wysoki (3,5 tys. osób, tj. 2,13^{0/00}). Spadek przyrostu w roku 2005 nastąpił w wyniku podniesienia się poziomu zgonów (o 286 więcej niż w 2003 r.), przy minimalnym wzroście urodzeń (o 115 osób).

Najniższy poziom przyrostu naturalnego – przyjmujący wartości ujemne – występuje w gminach położonych w zachodniej, północnej i północno-wschodniej części województwa oraz w miastach: Krakowie (-0,8^{0/00}) i Tarnowie (-0,7^{0/00}), osiągając skrajne wartości w powiatach: miechowskim -4,6^{0/00} (gminy: Gołcza -7,6^{0/00}, Książ Wielki -6,9^{0/00}) oraz proszowickim -2,5^{0/00}, (gminy: Koszyce -5,2^{0/00}, Proszowice -4,29^{0/00}). Obszar ten charakteryzuje szczególnie niski, ujemny przyrost naturalny na obszarach wiejskich. Wyjątkiem południowych obszarów województwa cechujących się wysokim przyrostem naturalnym jest miasto Zakopane, w którym wskaźnik przyrostu jest ujemny i wynosi -4,3^{0/00}. Obszary południowe województwa wyróżniają się wysokim przyrostem na terenach wiejskich, np. gmina Muszyna (9,9^{0/00}), Łabowa (9,6^{0/00}), Stary Sącz (9,5^{0/00}), Piwniczna (9,3^{0/00}), oraz znacznie niższym na terenie miast, np. Stary Sącz (-0,2^{0/00}), Piwniczna (-1,4^{0/00}). Zróżnicowanie przestrzenne wielkości przyrostu naturalnego wykazuje stałą niezmienną tendencję od kilku lat: niskiego lub nawet ujemnego przyrostu na obszarach północnych i zachodnich województwa oraz wysokiego przyrostu w części

południowej. Pogłębia to corocznie wyraźne zróżnicowanie struktury wieku ludności na tych obszarach, chociaż od dwóch lat różnice te ulegają nieznacznemu spłaszczeniu.

Korzystnym procesem demograficznym zachodzącym w województwie jest dodatnie saldo migracji w 2005 roku kształtujące się na poziomie 3183 osób i wyrażające się wskaźnikiem 1,0 na 1000 mieszkańców. Jest ono wyrazem atrakcyjności regionu zarówno pod względem gospodarczym, jak i z punktu widzenia warunków życia ludności oraz możliwości zaspokojenia jej potrzeb. Saldo migracji od 1995 roku było na obszarze województwa dodatnie i wykazywało stałą tendencję wzrostową. Wzrastał również poziom ruchów migracyjnych, zarówno napływu jak i odpływu ludności. W 2004 i 2005 roku uległ on nieznacznemu zahamowaniu i zmniejszeniu w porównaniu z 2003 r. o 10%. Dla kraju średni wskaźnik był od wielu lat ujemny i w 2005 roku wynosił $-0,3\text{‰}$. Wśród województw jedynie cztery miały dodatnie saldo migracji: małopolskie zajmowało drugie miejsce po woj. mazowieckim.

Wśród migrujących zdecydowanie przeważają migrujący wewnątrz województwa – 71,7%, ale jest to jeden z najniższych wskaźników w kraju (po woj. mazowieckim i opolskim) – w pozostałych województwach udział migrujących w obrębie własnego województwa jest wyraźnie wyższy, np. woj. lubelskie i podkarpackie – 83%. Małopolskę charakteryzuje więc wyższy udział migrujących do innych województw, głównie woj. śląskiego, mazowieckiego i podkarpackiego. Wśród migrujących dominują osoby w wieku 20-29 lat: udział tej grupy w napływie ludności wynosi 33%, w odpływie 29%. Grupa ta zdecydowanie przeważa w napływie do miast, natomiast wśród ludności napływającej z miast na obszary wiejskie dominują 30-44-latkowie.

Tabela 2 **Migracje ludności**

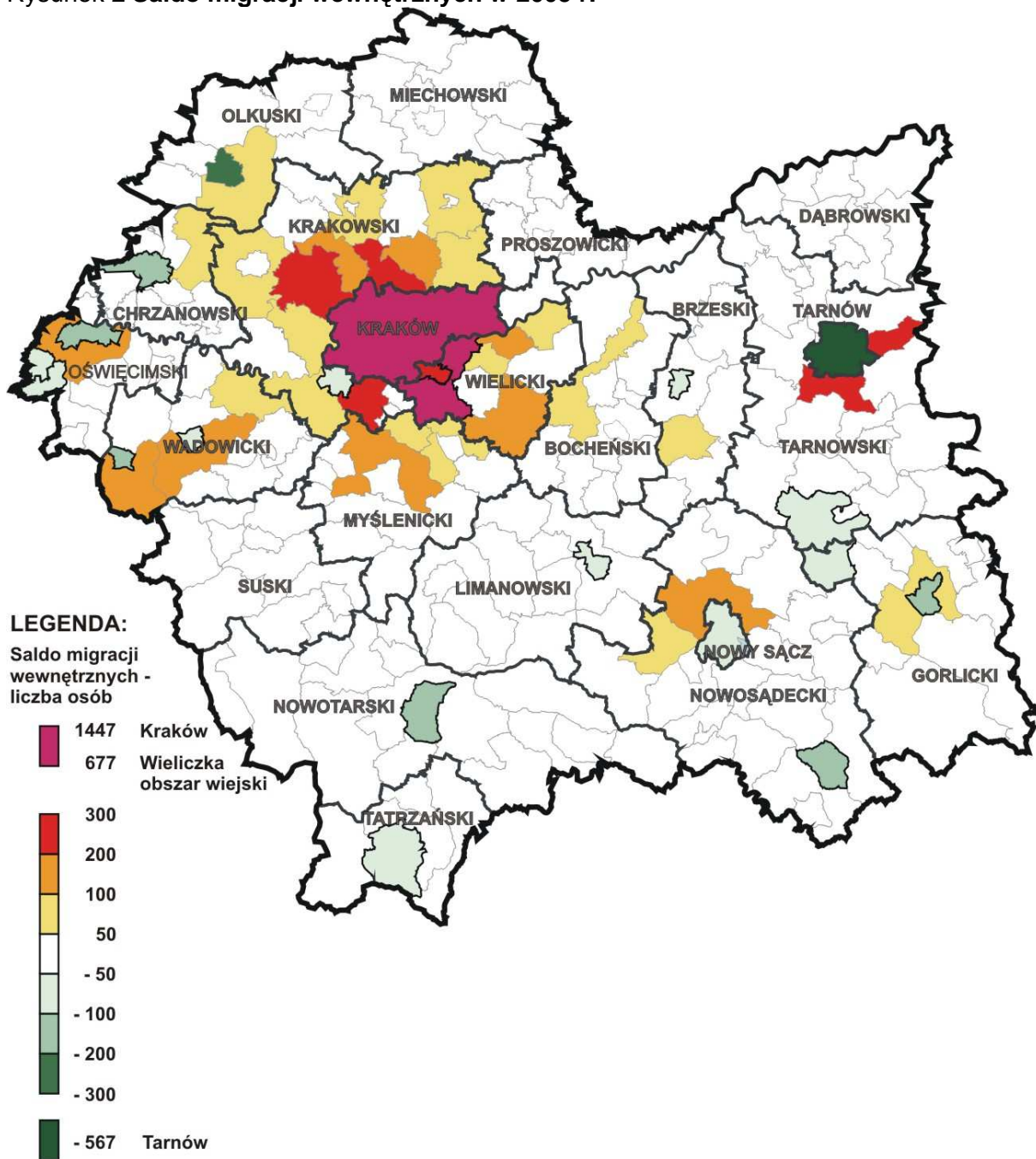
	2003	2004	2005
Zameldowania na pobyt stały – ogółem województwo	34183	33869	32390
- miasta	15962	15676	15671
- wsie	18221	18193	16718
Wymeldowania z pobytu stałego – ogółem województwo	30631	30665	29207
- miasta	17512	17465	16614
- wsie	13119	13200	12593
Saldo migracji – ogółem województwo	3552	3204	3183
- miasta	-1550	-1789	-943
- wsie	5102	4993	4126
Saldo migracji na 1000 mieszkańców – ogółem województwo	1,1	1,0	0,98
- miasta	-1,0	-1,1	-0,6
- wsie	3,1	3,0	2,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Rozmieszczenie przestrzenne migracji jest jednak bardzo nierównomierne. Dodatnie, wysokie saldo migracji występuje na obszarach wiejskich, gdzie w roku 2005 przybyło 4126 osób, tj. $2,5\text{‰}$. Szczególne natężenie napływu ludności na obszary wiejskie miało miejsce w szerokiej strefie podmiejskiej Krakowa, gdzie najwyższy poziom salda migracji wystąpił w gminach powiatu krakowskiego: Mogilany ($+21,1\text{‰}$), Michałowice ($+18,8\text{‰}$), Zielonki ($+17,9\text{‰}$), Wielka Wieś ($+11,9\text{‰}$), Zabierzów ($+11,8\text{‰}$), ale również powiatu wielickiego: Wieliczka ($+13,9\text{‰}$), Niepołomice ($+5,3\text{‰}$) oraz północnej części powiatu myślenickiego: Dobczyce ($+6,8\text{‰}$), Myślenice ($+6,7\text{‰}$) i Siepraw ($+4,7\text{‰}$). Niższy poziom salda migracji, ale również dodatni, występował na obszarach podmiejskich Tarnowa (w gminach: Tarnów $+8,7\text{‰}$, Wierzchosławice $+5,1\text{‰}$, Skrzyszów $+3,7\text{‰}$) oraz Nowego Sącza (w gminach: Chelmiec $+6,4\text{‰}$, Podegrodzie $+5,6\text{‰}$). Na pozostałych obszarach wiejskich, głównie powiatów rolniczych północnej części województwa (miechowski, dąbrowski) oraz obszarów górskich (powiat limanowski, gorlicki, nowosądecki) obserwuje się przewagę odpływu ludności. W 2005 roku utrzymywało się, choć uległo wyraźnemu zmniejszeniu, ujemne saldo

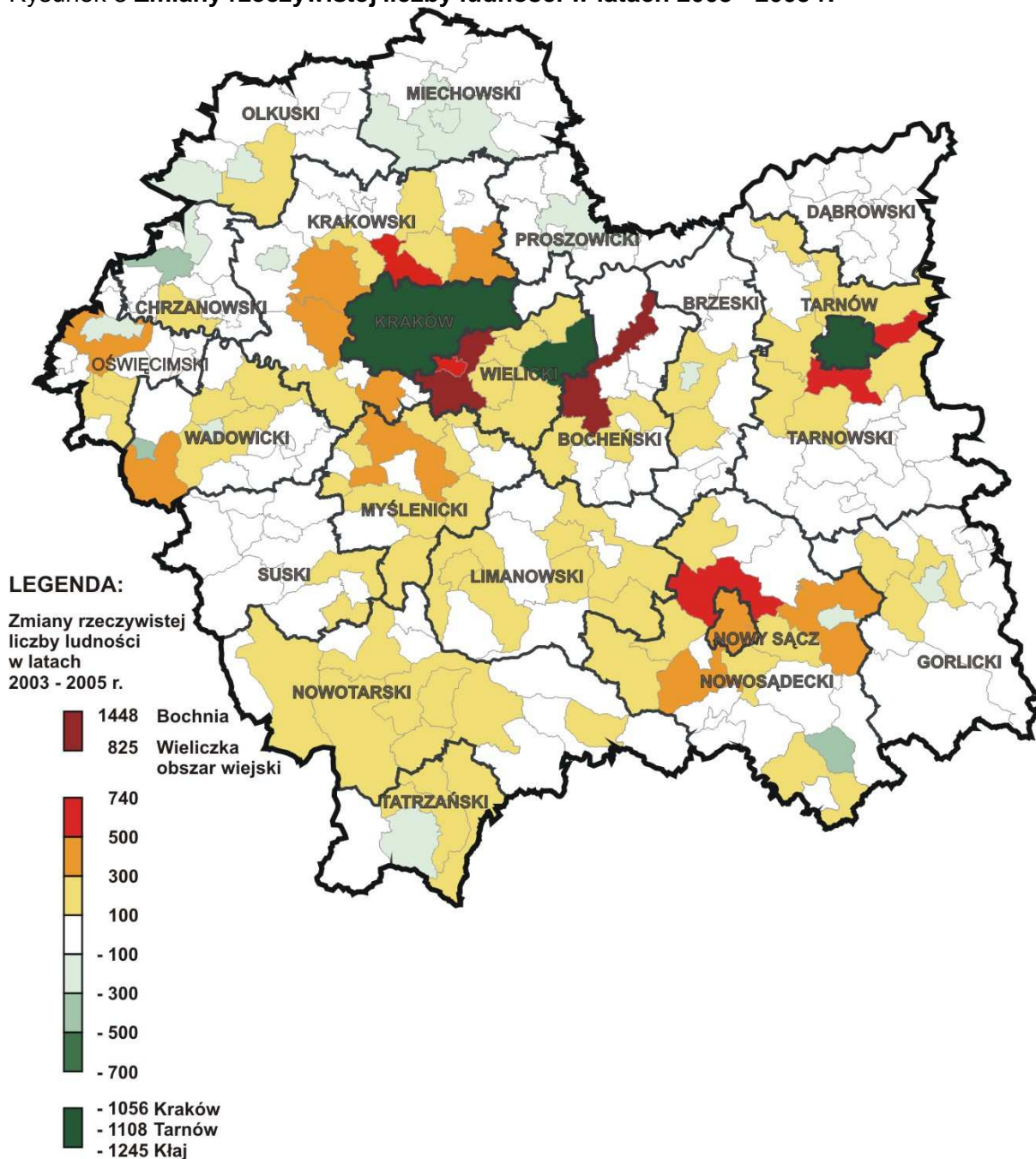
migracji dla miast (ubyło 943 osoby, tj. $-0,6\%$). Jedynie 11 miast wykazywało dodatnie saldo migracji: z dużych miast tylko Kraków (+1447 osób, tj. $1,97\%$), pozostałe to miasta małe o niskim, dodatnim saldzie z wyjątkiem miast strefy podmiejskiej Krakowa: Niepołomice (+15,5‰), Wieliczka (+14,9‰), Skąta (+3,8‰). W Tarnowie ubyło 567 osób ($-4,8\%$) a w Nowym Sączu –96 osób ($-1,1\%$). Odpływ ludności obejmuje także małe miasta położone w obszarach rolniczych oraz wszystkie miasta przemysłowe zachodniej części województwa.

Rysunek 2 Saldo migracji wewnętrznych w 2005 r.

Źródło: GUS.

Rysunek 3 Zmiany rzeczywistej liczby ludności w latach 2003 - 2005 r.

Źródło: GUS.

Ludność województwa małopolskiego cechowała się zbliżoną strukturą wieku do średniej dla kraju. Charakteryzował ją podobny udział ludności w wieku przedprodukcyjnym: 21,9% (kraj 20,6%), niższy w wieku produkcyjnym: 62,6% (kraj 64%) i nieznacznie wyższy w wieku poprodukcyjnym: 15,5% (kraj 15,4%).

W ostatnich latach, podobnie jak w całym kraju, nastąpiły niewielkie zmiany struktury w kierunku zmniejszania się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (z 28,4% w roku 1995 do 21,9% w roku 2005), oraz systematycznego wzrostu w wieku produkcyjnym (z 57,8% w roku 1995 do 62,6% w roku 2005) i poprodukcyjnym (z 13,8% w roku 1995 do 15,5% w roku 2005). Podstawowy wpływ na liczebność dwóch pierwszych grup wiekowych miała zmniejszająca się do roku 2003 liczba urodzeń oraz wejście w wiek produkcyjny osób urodzonych w pierwszej połowie lat 80-tych, tj. w okresie ostatniego wyżu demograficznego.

Zmiany te w zróżnicowanym stopniu dotyczyły miast i obszarów wiejskich. W latach 1995-2005 w miastach nastąpił gwałtowny spadek grupy ludności w wieku

przedprodukcyjnym (o -28,8%), nieznaczny wzrost w wieku produkcyjnym (o 7,5%) oraz bardzo duży wzrost w wieku poprodukcyjnym (o 21,3%). Obszary wiejskie charakteryzowały bardziej wyrównane zmiany struktury wiekowej. Ludność w wieku przedprodukcyjnym zmniejszyła się tu o 14,6% w stosunku do poziomu z roku 1995, w wieku produkcyjnym wzrosła o 14,9% a w wieku poprodukcyjnym o 8,4%.

Podobnie jak pozostałe czynniki demograficzne obraz struktury wiekowej ludności jest bardzo zróżnicowany przestrzennie. Najmłodszą strukturą wieku charakteryzują się obszary położone na południu i wschodzie województwa, gdzie udział ludności w wieku poprodukcyjnym kształtuje się na poziomie 14%. Natomiast największy udział ludności w wieku emerytalnym występuje w Krakowie (17,4%) oraz na obszarze północnym województwa. Tereny te cechuje wyjątkowo wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym zamieszkującej obszary wiejskie i znacznie młodsza struktura wieku ludności miejskiej.

Kontekst gospodarczy

Małopolska należy do średnio rozwiniętych gospodarczo regionów kraju, wytwarzając 7,4% PKB kraju, co plasuje ją na 5 miejscu. Dynamika wzrostu dochodu w stosunku do roku poprzedniego wynosiła 105,4 i była wyższa od średniej dla kraju wynoszącej 104,5. Produkt krajowy brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniósł 18,5 tys. zł, co daje 9 miejsce w kraju. Stanowiło to 86,7% średniej krajowej i 39,5% (2002 r.) średniej UE. Wielkość PKB na jednego mieszkańca była znacznie zróżnicowana przestrzennie: najwyższa – w Krakowie (32,6 tys. zł, tj. 152,4% średniej krajowej), najniższa – w subregionie nowosądeckim (12,9 tys. zł, tj. 60,6% średniej krajowej).

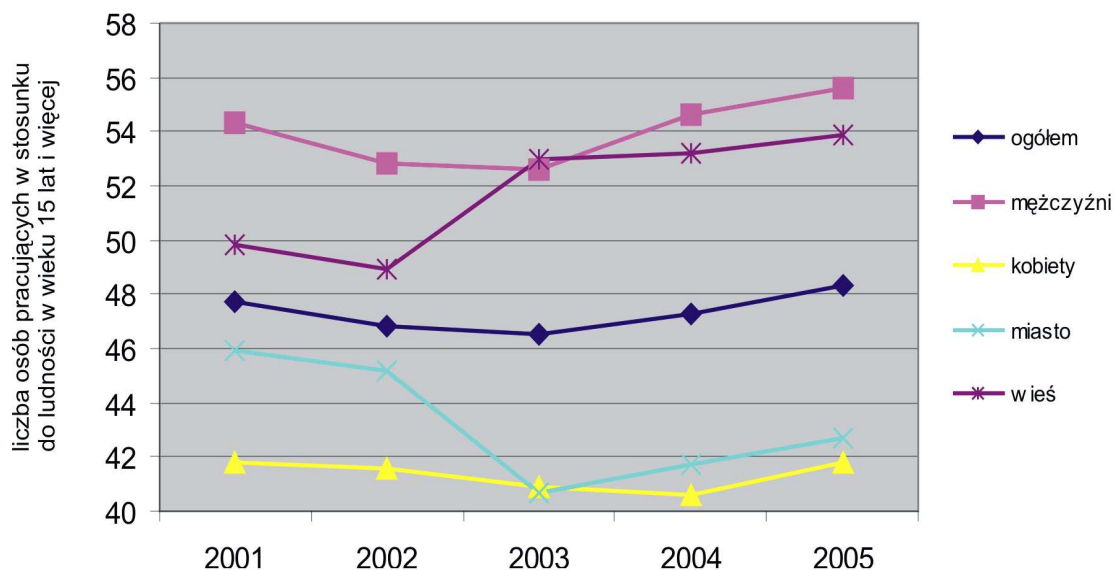
Małopolska uznana została (wg rankingu Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową) za region o wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej zakwalifikowany w roku 2005 do klasy A razem z woj. mazowieckim i śląskim. Jest to znaczący jakościowy awans z klasy C – 7 miejsca w roku 1998. Szczególnie wysokie oceny zyskało województwo pod względem rynku pracy (dostępności kadr, poziomu wykształcenia i kosztów pracy), dostępności transportowej, infrastruktury społecznej (poziomu działalności kulturalnej, infrastruktury turystycznej i sportowej) oraz infrastruktury gospodarczej (instytucji badawczo-rozwojowych, instytucji otoczenia biznesu).

Liczba osób pracujących w 2004 r. wynosiła 1011,7 tys., co stanowi ok. 8% pracujących w Polsce. Sektor prywatny obejmuje prawie 3/4 pracujących. Wśród pracujących 18,2% to osoby czynne w rolnictwie. Udział pracujących w sektorze przemysłowym wynosi – 26,8%, w usługach – 55%. Struktura ta, pomimo utrzymującej się od kilku lat tendencji wzrostowej w sektorze usług, nadal zdecydowanie odbiega od średniej dla UE, gdzie w roku 2002: 5,1% pracowało w rolnictwie, 27,8% w przemyśle a 67,1% w usługach.

W populacji pracujących najliczniejszą grupę stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (36%), a następnie policealnym i średnim zawodowym (25,6%). Osoby z wykształceniem wyższym to 17,6% ogółu pracujących. Odsetek pracujących mieszkańców miast z wykształceniem wyższym jest prawie czterokrotnie wyższy niż mieszkańców wsi.

Województwo małopolskie należy do województw o stosunkowo wysokim wskaźniku zatrudnienia. W roku 2004 ukształtował się na poziomie 47,1% pracujących (w stosunku do ludności w wieku 15 lat i więcej), a więc był wyższy od średniego dla kraju o 2,8 punkty procentowe. Wskaźnik zatrudnienia w latach 1999-2003 wykazywał wyraźną tendencję spadkową, zmniejszając się o 4,4 punktu procentowego, czyli silniej niż w kraju, gdzie spadek ten wyniósł 3,8 punktu procentowego. Natomiast w roku 2004 nastąpił wyższy wzrost wskaźnika w województwie (o 0,6 punktu procentowego), niż w kraju (o 0,1). Wskaźnik jest znacznie zróżnicowany terytorialnie. Największą wartość wskaźnika zanotowano w obszarach rolniczych, najniższą zaś w uprzemysłowionych powiatach zachodniej części województwa. Poziom zatrudnienia, zarówno w Małopolsce jak i w kraju, znacznie odbiega in minus od średniego wskaźnika dla UE, który w 2004 roku wynosił 51,4%.

Wykres 4 Wskaźnik zatrudnienia na przestrzeni lat 2001-2005

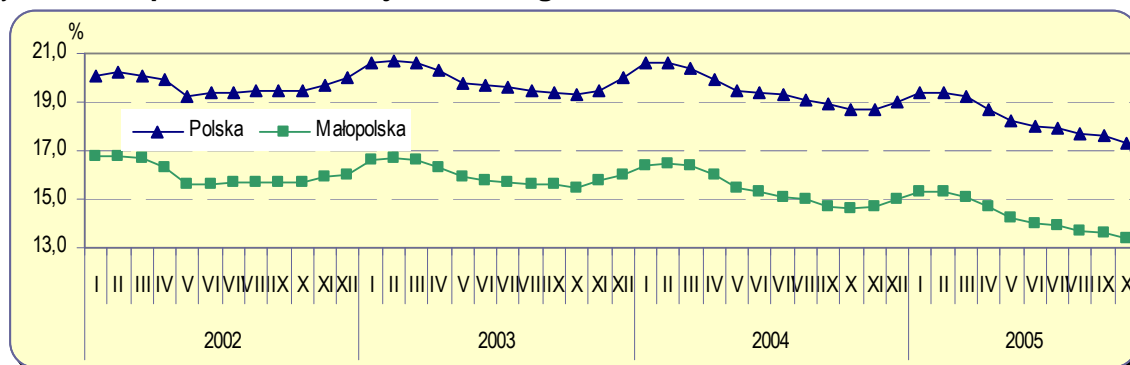

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych.

Wskaźnik zatrudnienia jest znacznie zróżnicowany terytorialnie. Wynika to ze zróżnicowanego charakteru gospodarczego poszczególnych powiatów wewnątrz Małopolski. Generalnie największą wartość wskaźnik zatrudnienia odnotowuje się w powiatach wiejskich, o niewielkim bezrobociu położonych w pobliżu miasta Krakowa (powiat proszowski, miechowski), zaś najniższą w powiatach najbardziej zurbanizowanych oraz w Małopolsce Zachodniej (m.in. chrzanowski, oświęcimski). Powiaty południowe i wschodnie regionu charakteryzują się względnie wysokim wskaźnikiem zatrudnienia, głównie poprzez dużą liczbę pracujących w rolnictwie.

Ostatnie 2 lata charakteryzowała stabilizacja poziomu bezrobocia rejestrowanego w Małopolsce, a w 2004 zanotowano nawet 7% spadek liczby bezrobotnych w porównaniu z końcem 2003 r. Na koniec roku 2005 w powiatowych urzędach pracy województwa małopolskiego zarejestrowanych było 178,1 tys. bezrobotnych osób, tj. o 8,2% mniej niż w ub. roku.

Wykres 5 Stopa bezrobocia rejestrowanego

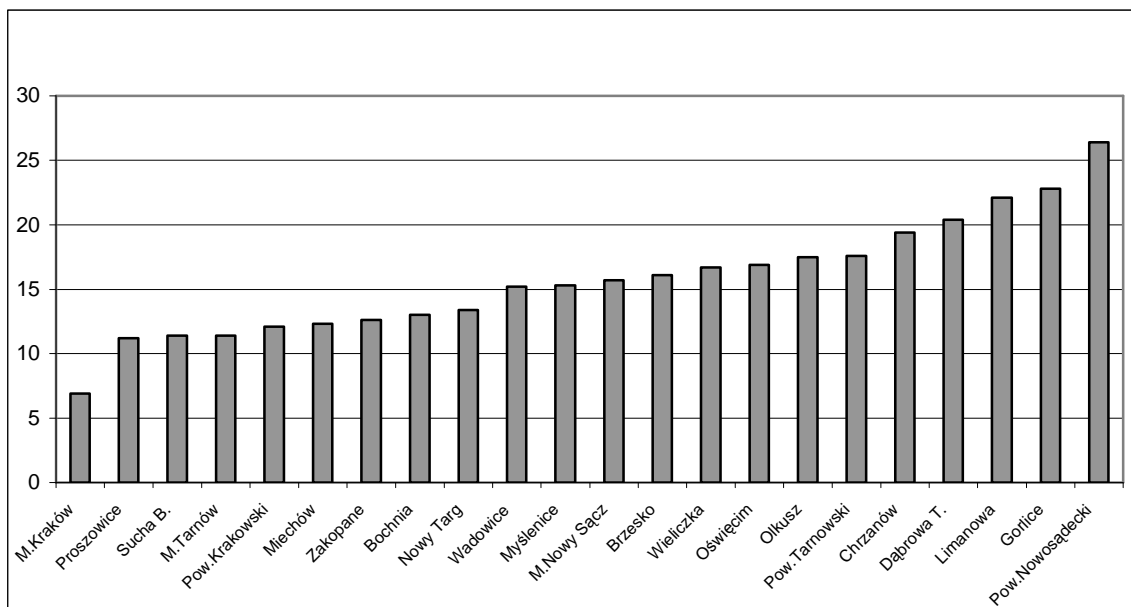

Źródło: GUS.

Stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec grudnia 2005 r. wynosiła w Małopolsce - 13,8%, a dla kraju - 17,6%. W porównaniu z końcem grudnia 2004 r. wskaźnik ten w Małopolsce jest niższy o 1,2 punkty procentowe. W województwie małopolskim od 1999 r. notowana jest najniższa (razem z województwem mazowieckim) stopa bezrobocia w kraju.

Rozkład stopy bezrobocia w poszczególnych powiatach jest podobny od kilku lat. Najniższy wskaźnik notuje się w mieście Krakowie - w końcu 2005 r. - 6,9%, a najwyższy w powiecie nowosądeckim - 26,4%, powiecie gorlickim - 22,8% oraz w powiecie limanowskim - 22,1%. Różnica pomiędzy najwyższą a najniższą stopą bezrobocia wynosiła na koniec grudnia 2005 r. – 19,5 punktu procentowego, podczas gdy w 2004 r. – 21,8. Nastąpiło więc zahamowanie pogłębiania się dysproporcji. Obecnie powyżej średniej stopy wojewódzkiej plasuje się 13 powiatów.

Wykres 6 **Stopa bezrobocia w powiatach Małopolski stan na koniec 2005 r.**

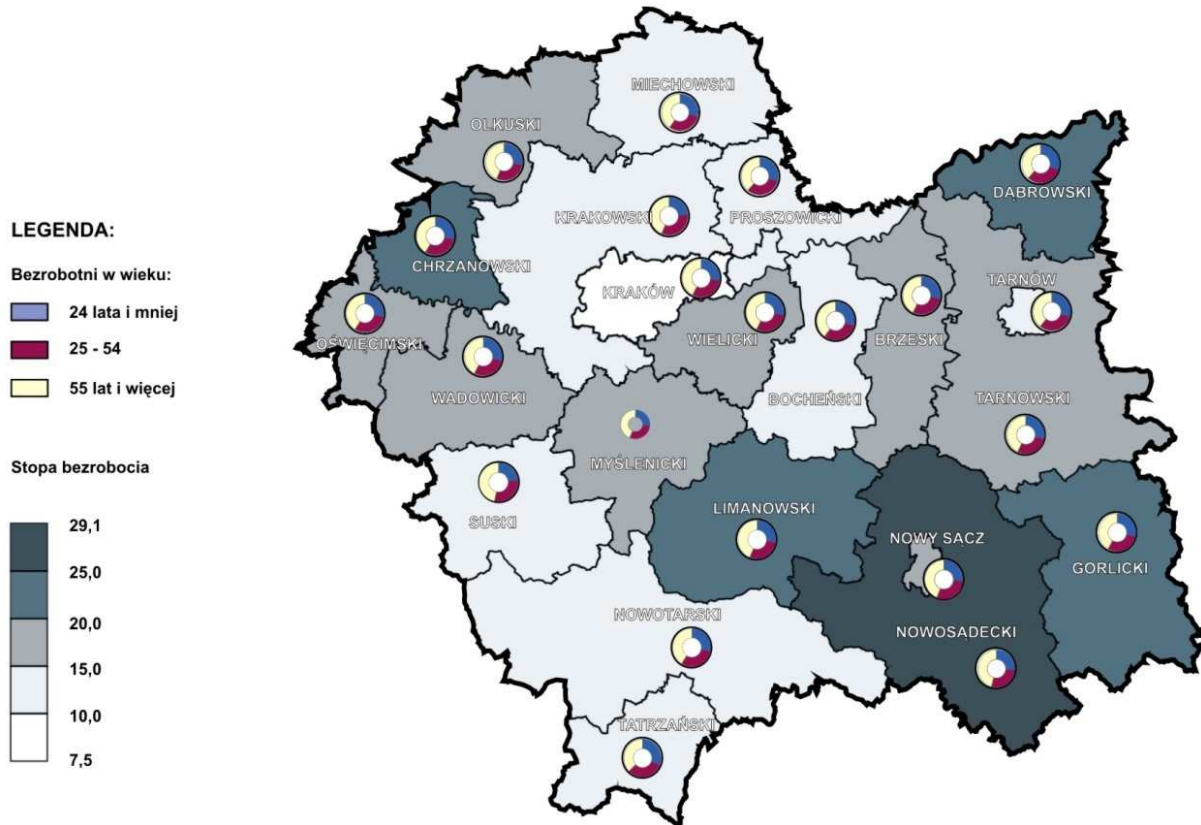

Źródło: opracowanie własne Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie na podstawie danych WUP.

Małopolska wyróżnia się na tle kraju stosunkowo wysokim udziałem młodzieży do 25 roku życia w populacji bezrobotnych. Według stanu na koniec grudnia 2005 r. ich liczba wynosiła 46 475 osób, tj. 26% ogółu bezrobotnych. Odsetek ten jednak systematycznie spada do 1999 r. Bezrobotni powyżej 50 roku życia stanowią w Małopolsce 12% ogółu zarejestrowanych i jest to jeden z najniższych wskaźników w Polsce.

Wśród bezrobotnych województwa małopolskiego najwięcej osób legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym (35%). Udział tej grupy z roku na rok maleje. Rośnie natomiast udział osób z wykształceniem wyższym. W porównaniu do 1999 r. zanotowano dwu i pół krotny wzrost tej grupy w strukturze bezrobotnych (1999 r. – 2,4%, 2004 r. – 5%, 2005 r. – 6%). Zmiany poziomu wykształcenia bezrobotnych są w dużej mierze związane ze wzrostem poziomu wykształcenia mieszkańców Małopolski.

Rysunek 4 Struktura wieku bezrobotnych na tle stopy bezrobocia w 2005 r.

Źródło: GUS.

2. OPIS ZMIAN W ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W LATACH 2002-2005

2.1. Sfera ekologiczna

Ochrona i gospodarowanie kopalinami

W 2004 r. została zakończona „Aktualizacja bilansu zasobów kopalin w województwie małopolskim” zrealizowana na zlecenie Wojewody Małopolskiego. Prowadzona jest baza danych o ilości wydobytej kopaliny z każdego eksploatowanego złoża.

Prawidłowa gospodarka zasobami surowców, ochrona złóż oraz ich właściwa eksploatacja, zabezpieczenie zasobów udokumentowanych złóż przed ich utratą poprzez ochronę ich obszarów przed zainwestowaniem uniemożliwiającym ich późniejszą eksploatację, realizowane są poprzez działania administracyjne zgodnie z obowiązującym prawodawstwem przez właściwe organy, m.in. poprzez opiniowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, nadzór nad wydawaniem i realizacją koncesji, zawiadamianie organów samorządu terytorialnego o udokumentowanych złożach oraz o obowiązku umieszczania ich lokalizacji w studium i planie zagospodarowania przestrzennego gminy. W celu poprawy koordynacji zasad udzielania koncesji i wymagań opracowane zostały karty informacyjne postępowań koncesyjnych, które zamieszczone zostały w Biuletynie Informacji Publicznej Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Problematyka surowcowa Małopolski pozostaje w ścisłej zależności od budowy geologicznej obszaru, będącej wynikiem jego długiej geologicznej ewolucji. Odrębność rozwoju i wykształcenia geologicznego poszczególnych regionów województwa skutkuje występowaniem zróżnicowanej regionalnie bazy surowcowej.

Złoża surowców mineralnych występujących na terenie województwa dzielą się na 5 zasadniczych grup. Są to:

- surowce energetyczne,
- surowce chemiczne wraz z solankami jodowo - bromowymi,
- rudy metali nieżelaznych,
- surowce skalne,
- wody lecznicze, mineralne i termalne,

Każda z powyższych grup surowców mineralnych związana jest z innym regionem geologicznym oraz charakterystycznym kompleksem skalnym. Podkreślić należy jednak dominujące znaczenie szerokiego asortymentu, eksploatowanych odkrywkowo, surowców skalnych.

Surowce energetyczne obejmują one złoża węgla kamiennego, metanu w pokładach węgla, ropy naftowej, gazu ziemnego i torfu.

Złoża węgla kamiennego występują w zachodniej części województwa na obszarze powiatów krakowskiego, chrzanowskiego, oświęcimskiego i wadowickiego, po linię Krzeszowice – Brzeźnica – Sucha Beskidzka, w obrębie utworów Górnośląskiego Zagłębia Węglowego. Spośród udokumentowanych 14 złóż, eksploatacja prowadzona jest w kopalniach Brzeszcze i Janina. Tym niemniej na obszarze województwa występują znaczne, perspektywiczne rezerwy surowcowe węgla kamiennego. Obecnie górnictwo węgla kamiennego skupia się w regionie chrzanowsko - oświęcimskim. W tym samym regionie złożom węgla towarzyszy metan będący przedmiotem eksploatacji w kopalni Brzeszcze, gdzie jego zasoby geologiczne bilansowe oszacowano na ponad 2 mld m³.

Złoża ropy naftowej związane są z obszarem Karpat oraz zapadliska przedkarpackiego. Terytorialnie rozmieszczenie złóż ropy naftowej odpowiada powiatom gorlickiemu, limanowskiemu, bocheńskiemu, tarnowskiemu, proszowickiemu, dąbrowskiemu.

Są to złoża niewielkie, w większości o zasobach nieprzekraczających kilkudziesięciu tysięcy ton. Stąd ich ograniczone znaczenie gospodarcze. W granicach województwa udokumentowanych zostało 12 złóż ropy naftowej o sumarycznych zasobach 190 tys. ton, z czego 10 pozostaje w trakcie eksploatacji. Pomimo udzielenia w ostatnich latach kilku nowych koncesji na poszukiwanie i rozpoznanie złóż ropy naftowej, brak jest przesłanek pozwalających spodziewać się znaczącej poprawy bilansu zasobów i związanego z tym istotnego wzrostu wydobycia ropy w regionie.

Złoża gazu ziemnego towarzyszą często złożom ropy naftowej. Stąd część kopalń ropy wydobywa równocześnie gaz ziemny. Rozmieszczenie złóż gazu ziemnego odpowiada w zasadzie występowaniu złóż ropy naftowej. Największa koncentracja złóż występuje na obszarze zapadliska przedkarpacciego pomiędzy Wieliczką, a Dębicą. Związane są one z formacjami osadowymi wieku miocenńskiego. Ogółem na terenie województwa występują 33 złoża gazu ziemnego o zasobach około 6,2 mld m³. Wydobycie gazu ziemnego prowadzone jest z 25 złóż o zasobach około 5,4 mld m³, co stanowi ok. 80% udokumentowanych zasobów tego surowca. Pochodzące z nich wydobycie czyni je przydatnymi jedynie dla zaspokajania potrzeb lokalnych. Podobnie jak w przypadku złóż ropy naftowej brak jest przesłanek, aby sądzić, że prowadzone rozpoznanie geologiczne doprowadzi do znaczącego wzrostu ilości zasobów i jego wydobycia na terenie województwa.

Udokumentowane *złoża torfu* w województwie małopolskim zlokalizowane są w dwóch rejonach. W rejonie Jabłonka – Czarny Dunajec występują rozległe torfowiska wysokie rozwinięte na europejskim wododziale oddzielającym zlewnie mórz Bałtyckiego i Czarnego. Eksploatowane jest tutaj jedno złożo torfu o nazwie „Puścizna Wielka”. Eksploatacja torfu tego złoża rodzi poważną kolizję z projektowanym w tym rejonie i zgłoszonym do Komisji Europejskiej obszarem Natura 2000. Drugi rejon występowania złóż torfu to okolice Tarnowa.

Surowce chemiczne - obecnie nie posiadają znaczenia gospodarczego.

Rudy metali nieżelaznych obejmują złoża rud cynku i ołowiu występujące na terenie powiatów olkuskiego i chrzanowskiego. Spośród 12 złóż udokumentowanych eksploatowane są obecnie trzy: Olkusz, Pomorzany oraz Balin – Trzebionka. Zasoby pozostałych wynoszą około 50% zasobów złóż obecnie eksploatowanych. Ponadto 4 złoża zaliczono do zasobów pozabilansowych. Stąd wniosek, iż perspektywy surowcowe dla eksploatacji złóż cynku i ołowiu są ograniczone i w miarę wyczerpywania się obecnych zasobów, górnictwo cynku i ołowiu w historycznym zagłębiu olkuskim będzie traciło na znaczeniu. Ewentualne udostępnienie złóż obecnie nieeksploatowanych uzależnione jest przede wszystkim od światowej koniunktury oraz związanego z nią poziomu cen.

Surowce skalne stanowią najliczniejszą grupę kopalin o różnorodnych zastosowaniach, reprezentowaną przez liczne złoża na terenie województwa małopolskiego. Ich wspólną cechą jest eksploatacja odkrywkowa.

Należą do nich złoża:

- kamieni drogowych: piaskowców, wapieni, dolomitów, porfirów, melafirów, diabazów, tufów,
- dolomitów z przeznaczeniem dla hutnictwa, rolnictwa, budownictwa,
- wapieni i margli dla przemysłu wapienniczego i cementowego,
- kruszyw naturalnych,
- surowców ilastych ceramiki budowlanej,
- piasków podsadzkowych, formierskich i dla przemysłu ceramicznego,
- surowców skaleniowych

Złoża piaskowców: związane są z obszarem Karpat. Z ogólnej liczby 49 złóż udokumentowanych, eksploatacja prowadzona jest w 16 spośród nich.

Złoża wapieni: występują jedynie na obszarze Monokliny Śląsko – Krakowskiej Terytorialnie znajdują się one w granicach miasta Krakowa oraz powiatów krakowskiego, chrzanowskiego, miechowskiego i olkuskiego. Spośród 23 złóż udokumentowanych wydobycie, zarówno dla potrzeb drogownictwa jak i przemysłu cementowo – wapienniczego, prowadzone jest w 7 spośród nich. Z wyjątkiem tzw. „marmurów dębnickich”, czyli rzadkiego

i cennego złoża czarnych wapieni dewońskich, brak jest zainteresowania pozostałymi złożami.

Dolomity występują w regionie chrzanowskim i olkuskim. Udokumentowanych zostało 9 złóż. Eksploatacja prowadzona jest w 4 spośród nich. Dolomit wykorzystywany jest jako kamień drogowy (Dubie, Libiąż, Stare Gliny), w hutnictwie (Żelatowa) oraz jako nawóz dla rolnictwa. W roku 2005 nastąpił niewielki 5% przyrost zasobów. Jednakże wobec faktu, iż złoża eksploatowane stanowią 78% udokumentowanych zasobów kopaliny istniejące rezerwy zasobów powinny podlegać szczególnej ochronie. Ewentualne, i tak ograniczone nielicznymi wystąpieniami dolomitu, możliwości dokumentowania nowych zasobów pozostają w konflikcie z ustanowionymi formami ochrony przyrody, w szczególności parkami krajobrazowymi i obszarami natura 2000.

Porfiry, melafiry, diabazy, tufy są skałami magmowymi i wulkanicznymi. Ich złoża występują w rejonie Krzeszowic. Eksploatowane są dwa spośród udokumentowanych 7 złóż: złożo porfiru „Zalas” oraz złożo diabazu „Niedźwiedzia Góra”. Szczególnie cenne ze względu na jakość kopaliny jest jedyne w regionie złożo diabazów „Niedźwiedzia Góra”. Złoża tufów i melafirów mają raczej znaczenie dydaktyczne i naukowe.

Kruszywa naturalne tworzą najliczniejszą grupę złóż. Poza zapotrzebowaniem, wpływ na ich liczbę ma także powszechność występowania kruszyw w województwie oraz fakt, iż ich dokumentowanie, eksploatacja oraz przeróbka są mniej kosztowne i skomplikowane niż w przypadku innych złóż surowców skalnych wykorzystywanych do produkcji kruszyw łamanych. W sumie na terenie województwa udokumentowano 227 złóż kruszywa naturalnego. W fazie eksploatacji jest 75 spośród nich. Obserwuje się zainteresowanie dokumentowaniem kolejnych.

Surowce ilaste ceramiki budowlanej obejmują złoża glin czwartorzędowych, iłów trzeciorzędowych oraz permskich. Ich lokalizacja jest dosyć przypadkowa. Spośród 80 udokumentowanych, eksploatowanych jest 17 złóż. W ostatnim okresie liczba złóż czynnych ustabilizowała się na podanym wyżej niskim poziomie związku z malejącą liczbą cegielni bazujących na lokalnej bazie surowcowej. Obserwuje się natomiast koncentrację produkcji w rękach dużych producentów wykorzystujących wysokiej jakości złoża iłów trzeciorzędowych.

Piaski podsadzkowe, formierskie i dla przemysłu ceramicznego występują w złożach zlokalizowanych głównie pomiędzy Trzebinia, Olkuszem i Kluczami. Ponadto złożo piasków do produkcji betonów komórkowych występuje w gminie Szczucin. Ogółem udokumentowanych jest 12 złóż piasków o różnorodnym zastosowaniu, z czego 8 to złoża piasków podsadzkowych w rejonie Szczakowej, Sierszy i Pustyni Błędowskiej. Aktualnie wydobywanie prowadzone jest w pięciu złożach. Pozostałe stanowią rezerwę surowcową. Przy czym stanowiące 30% zasobów piasków podsadzkowych, udokumentowane na obszarze Pustyni Błędowskiej ich dwa złoża pozostają w konflikcie z projektowanym obszarem Natura 2000.

Tabela 3 Zestawienie złóż kopalin województwa małopolskiego według stanu na dzień 31.12.2005

Rodzaj kopaliny	Liczba złóż	Zasoby geologiczne ogółem	Złoże eksploatowane	Zasoby geologiczne
1	2	3	4	5
Węgiel kamienny	14	7165611 tys. t.	2	2058626 tys. t.
Ropa naftowa	12	181,15 tys. t.	10	181,15 tys. t.
Gaz ziemny	33	6193,75 mln.m ³	25	5594,95mln.m ³
Metan z pokładów węgla kamiennego	2	2469 mln.m ³	1	2187 mln.m ³
Torf	2	393,50 tys. m ³	1	359,50 tys. m ³
Sól kamienna	1	2083,0 tys. t.	-	-
Solanki jodowo bromowe	1	6,2 m ³ /h	1	6,2 m ³ /h
Rudy cynku i ołowiu	12	64186 tys. t.	3	34944 tys. t.
Piaskowce	49	524101 tys. t.	16	190119 tys. t.
Wapienie	23	529796 tys. t.	7	91001 tys. t.
Dolomity	9	247703 tys. t.	4	191969 tys. t.
Porfiry	3	89847 tys. t.	1	88873 tys. t.
Melafiry	2	2719 tys. t.	-	-
Diabazy	1	4659 tys. t.	1	4659 tys. t.
Tufy	1	18270 tys. t.	-	-
Kruszywa naturalne	227	1642603 tys. t.	75	220467 tys. t.
Surowce ilaste	80	108456 tys. m ³	17	31215 tys.t.
Piaski podsadzkowe	8	1019946 tys.m ³	3	403469 tys.m ³
formierskie	2	19718 tys.t	1	19718 tys.t
kwarcowe (p.cer.)	2	9436 tys.m ³	1	6854 tys.m ³
Surowce skaleniowe	2	365 tys. t.	-	-
Wody lecznicze	23	269,14 m ³ /h	14	232,29 m ³ /h
wody termalne	6	1.170 m ³ /h	1	550 m ³ /h

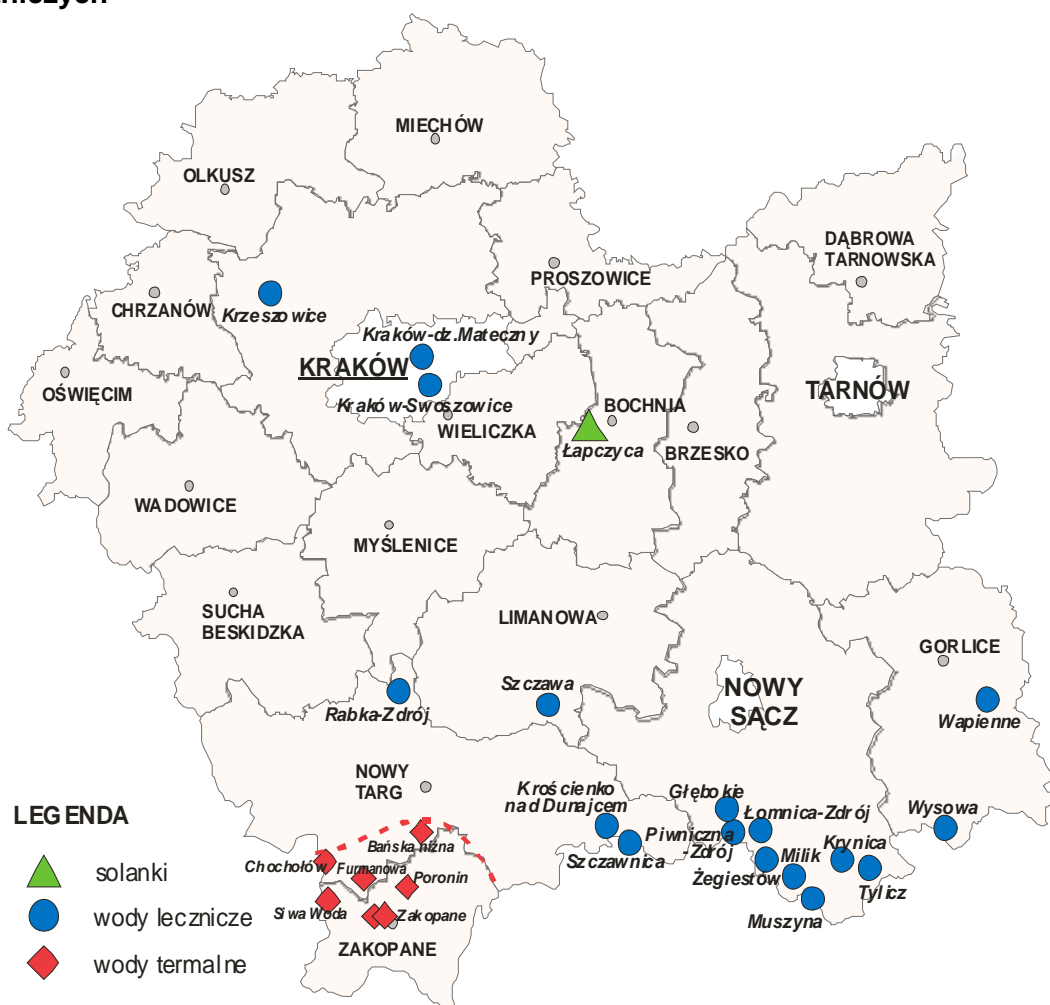
Na podstawie: Bilansu zasobów kopalin i wód podziemnych Polsce.

Zasoby wód leczniczych i termalnych stanowią istotny, o rosnącym znaczeniu, element bazy surowcowej regionu. Występowanie wód leczniczych i termalnych związane jest z Zapadliskiem Przedkarpackim, Beskidami oraz Niecką Podhalańską. Na obszarze Zapadliska występują głównie wody siarczanowe i siarczkowe znane z Krzeszowic, Matecznego i Swoszowic. Na obszarze karpackim wody mineralne i lecznicze o zróżnicowanym składzie chemicznym znane są z terenu powiatów gorlickiego, nowosądeckiego, nowotarskiego, limanowskiego. Natomiast w podłożu Niecki Podhalańskiej stwierdzono występowanie wysokotemperaturowych wód termalnych o znacznych wydajnościach. Znane są one także z rejonu Bukowiny Tatrzańskiej oraz Mszany Dolnej. Obserwuje się rosnącą produkcję wód leczniczych i mineralnych ze złóż karpackich. Główne „zagłębia” to rejon Wysowej, Krynicy i Muszyny gdzie spotyka się największe wydajności wód leczniczych i wydawane są nowe koncesje na ich eksploatację. Wody rejonu Krakowa i Krzeszowic nie są obecnie przedmiotem znaczącej eksploatacji i wykorzystywane są głównie do zabiegów przyrodolecznictwa (Krzeszowice, Mateczny). Należy jednak podkreślić, że występujące w województwie złoża wód leczniczych stanowią 33% wszystkich złóż wód leczniczych w kraju. Obrazuje to pozycję województwa w tej dziedzinie gospodarki na tle innych regionów kraju.

Przyszłościowe wydaje się również wykorzystanie zasobów wód termalnych. Wody

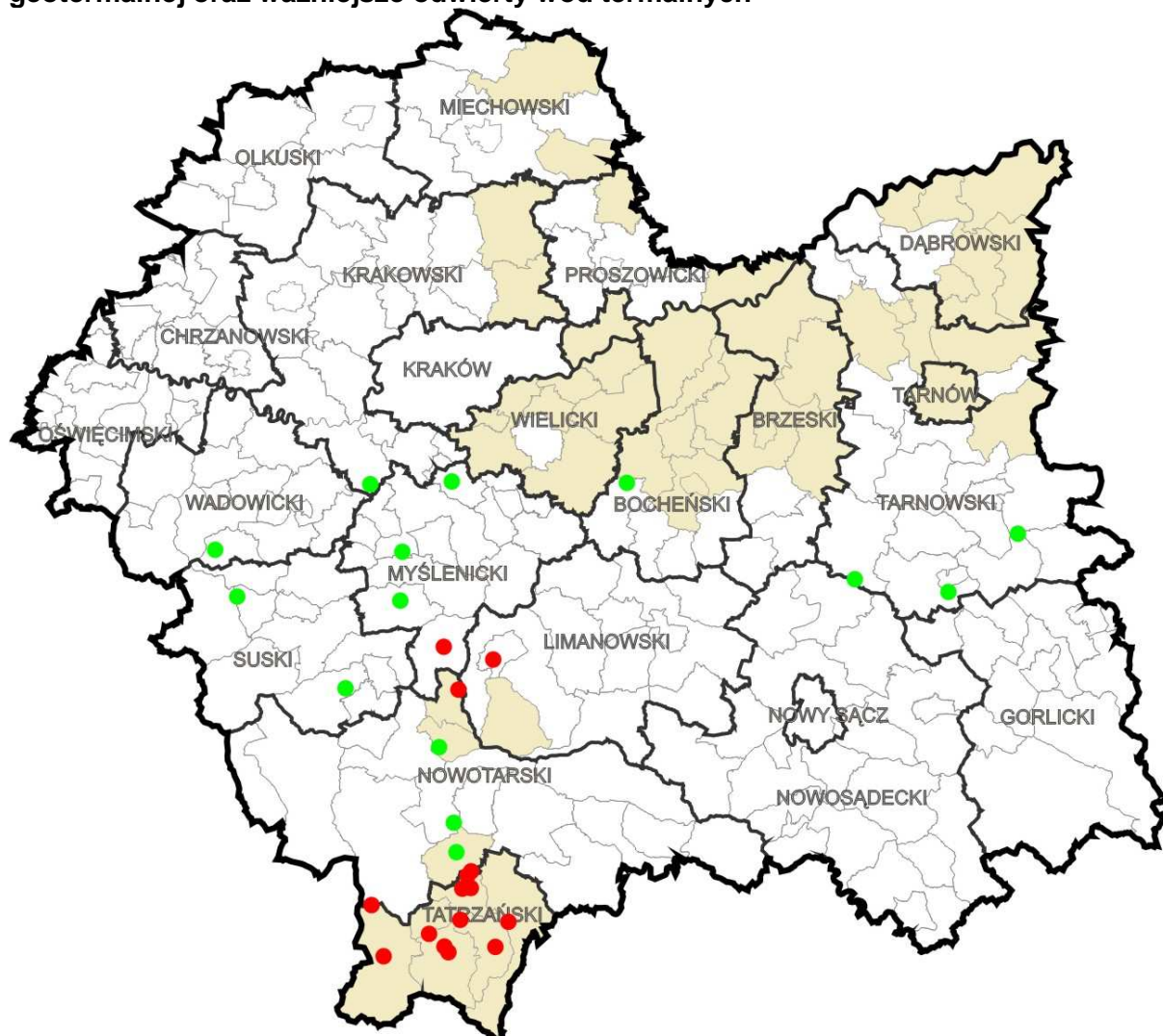
termalne odkryto w niecce podhalańskiej wierceniami: Siwa woda IG-1 (20°C), Zakopane 2 (26°C), Bańska IG-1 (72°C), Furmanowi PIG-1 (42°C), Chochółów PIG-1 (70°C), Bukowina Tatrzańska PIG/PniG-1 (32°C), Biały Dunajec PAN-1 (49°C) oraz Poronin PAN-1 (45°C). Na pograniczu Białego Dunajca i Szaflar eksploatowane są otwory geotermalne Bańska PGP-1 oraz Biały Dunajec PGP-2, dostarczające ciepło do Zakopanego. Również w Słomnikach lokalnie w celach grzewczych wykorzystywane są wody o temperaturze poniżej 20°C. W Małopolsce występuje też kilka obiecujących rejonów gdzie wody termalne tzw. niskotemperaturowe z powodzeniem mogłyby być wykorzystywane do celów rekreacyjnych. Pierwszy ośrodek o funkcji rehabilitacyjnej i rekreacyjnej ma powstać w Bukowinie Tatrzańskiej. Obiekty termalne obejmą 12 basenów: 6 zewnętrznych i 6 wewnętrznych, z których każdy wyposażony zostanie w urządzenia do hydroterapii. Przewidziany czas realizacji inwestycji to lata 2006-2009.

Rysunek 5 **Lokalizacja źródeł wód podziemnych zaliczanych do solanek, wód termalnych i leczniczych**

Źródło: Program Ochrony Środowiska na lata 2005-2012, 2005

Rysunek 6 Gminy z obszarami perspektywnymi dla wykorzystania energii geotermalnej oraz ważniejsze odwierty wód termalnych

LEGENDA:

- Gminy ze stwierdzonymi przyływami wód termalnych o wartościach powyżej 20 m³/h lub z samowypływami wód termalnych
- Odwiert z wodą termalną
- Odwiert hydrotermianie nieudokumentowany

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z „Atlasu zbiorników wód geotermalnych Małopolski”

Najważniejsze problemy:

- niewystarczające narzędzia prawne (Prawo geologiczne i górnicze) do ochrony złóż udokumentowanych lub/i perspektywnych przed trwałą zabudową, przy rosnącej presji samorządów lokalnych na przekwalifikowywanie obszarów złóż na tereny budowlane,
- brak zabezpieczenia terenów udokumentowanych lub perspektywnych złóż przed trwałą zabudową
- degradacja terenów po zakończonej eksploatacji.

Ochrona przed powodzią

Obszar Małopolski należy w całości do dorzecza górnej Wisły. Rzeki województwa małopolskiego charakteryzuje duża zmienność przepływu, niespotykana w innych regionach kraju. Szczególnie wyraźnie jest to widoczne w odniesieniu do rzek karpackich, które cechuje mała bezwładność hydrologiczna objawiająca się częstymi i znacznymi zmianami stanów wody oraz znacznym potencjałem powodziowym przy wyraźnej przewadze wezbrań letnich nad zimowymi. Wezbrania i powodzie występują tutaj kilka razy w roku, a średnio co 10 lat przybierają rozmiary klęski żywiołowej.

Górski charakter większości małopolskich rzek wpływa na nierównomierność ich przepływów. Poziom zagrożenia powodziowego w województwie jest wyższy co najmniej o 15% od przeciętnego zagrożenia powodziowego w Polsce. Na ogólną liczbę 182 gmin województwa 146 (80%) jest zagrożonych możliwością wystąpienia powodzi. W szczególnym stopniu zagrożone jest około 48% obszaru województwa. Największe zagrożenie powodziowe stwarzają zlewnie Soły i Dunajca, a w następnej kolejności zlewnie Raby i Skawy.

Ochronie przed powodzią służy w województwie 1 013 km wałów przeciwpowodziowych (w roku 2003 było ich 1 008,5 km) oraz zbiorniki retencyjne na: Dunajcu (*Czorsztyn–Niedzica, Rożnów, Czchów*), Rabie (*Dobczyce*), Ropie (*Klimkówka*) i Dłubni (*Zesławice*). Łączna pojemność zbiorników retencyjnych wynosi ok. 600 hm³, co pokrywa jedynie 7% potrzeb województwa.

Dla zmniejszenia zagrożenia powodziowego w województwie pracuje 6 zbiorników zaporowych. Zbiorniki te mogą zatrzymać obecnie około 8% rocznego odpływu wód. Zakończenie budowy zbiornika Świnna Poręba na Skawie pozwoli na zwiększenie wskaźnika retencyjności wód powierzchniowych do około 10%. W 2003 r. nastąpiło przełożenie rzeki Skawy do sztolni obiegowych, co umożliwiło ostateczne przegrodzenie doliny rzeki Skawy i rozpoczęcie robót budowlanych przy wznoszeniu korpusu ziemnego zapory i rdzenia glinowego. Na początku 2006 r. stan zaawansowania całej inwestycji oszacowano na 56%.

Tabela 4 **Charakterystyka zbiorników zaporowych zlokalizowanych w województwie małopolskim**

Nazwa zbiornika	Rzeka	Pojemność zbiornika [mln m3]		% przepływu miarodajnego
		całkowita	powodziowa	
Dobczyce	Raba	125,0	25,9	60
Rożnów	Dunajec	166,6	86,0	34
Czchów	Dunajec	12,0	-	-
Czorsztyn - Niedzica	Dunajec	231,9	63,3	51
Sromowce Wyżne	Dunajec	7,4	-	-
Klimkówka	Ropa	43,5	8,0	24
Świnna Poręba (w budowie)	Skawa	161,0	24,0	46

Źródło: RZGW w Krakowie

W 2004 r. uchwałą Sejmiku WM (Nr XXV/334/04) przyjęto Program Małej Retencji Województwa Małopolskiego, wyznaczający z ujętych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego 115 zbiorników i 3 polderów - 65 zbiorniki i 4 poldery w zlewni Wisły. Mimo znacznego ograniczenia ich ilości lokalizacja części zbiorników ujętych w planach miejscowych spotkała się z protestami mieszkańców. Sytuacja taka miała miejsce np. w gminie Sękowa, gdzie mieszkańcy wsi Bartne i Bodaki oprotowali lokalizację zbiornika małej retencji na potoku Bratnianka, w związku z czym gmina poprosiła o wykreślenie tego zbiornika z rejestru małej retencji woj. małopolskiego i rozważenie innej lokalizacji na terenie gminy np. w Ropicy Górnej na tej samej rzece.

Poza sztucznymi zbiornikami wodnymi na terenie województwa małopolskiego zlokalizowane są następujące obiekty hydrotechniczne:

- ponad 1013 km wałów przeciwpowodziowych chroniących przed powodzią obszar o łącznej powierzchni ponad 108 tys. ha,

- 884 sztuk śluz i przepustów wałowych,
- 20 przepompowni melioracyjnych obejmujących oddziaływaniami obszar o powierzchni ponad 35 tys. ha,
- 6 stopni wodnych (Dwory, Smolice, Łączany, Kościuszko, Dąbie i Przewóz) tworzących Drogę Wodną górnej Wisły.

W 2005 roku na zlecenie RZGW w Krakowie zostały wykonane „*Studia określające granice obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią dla terenów nieobwałowanych*” dotyczące obszaru województwa małopolskiego dla zlewni rzek: Soły, Skawy, Dunajca (w podziale na górny Dunajec do ujścia Popradu i dolny Dunajec od ujścia Popradu) oraz Wisłoki. Zgodnie z zapisami ustawy Prawo wodne wyłącznie obszary wyznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy w oparciu o ww. „*Studia ...*”, stają się obszarami bezpośredniego zagrożenia powodzią w rozumieniu przepisów ustawy Prawo wodne i obowiązują na nich wymienione w tej ustawie nakazy, zakazy i ograniczenia. Od momentu zatwierdzenia ww. opracowań w styczniu 2005 r. 32 projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, obejmujące obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi wyznaczone na podstawie powyższych „*Studiów...*”, były uzgadniane przez Dyrektora RZGW w Krakowie.

Dla terenów nieobjętych ww. „*Studiami...*” wskazane jest wyznaczanie terenów zagrożonych zalaniem wodami powodziowymi w oparciu o dostępne specjalistyczne opracowania lub, w przypadku ich braku, w oparciu o zinwentaryzowane obszary, które zostały w przeszłości zalane wodami powodziowymi, z uwzględnieniem wszelkich informacji historycznych. Równie ważne jest wyznaczenie terenów osuwiskowych oraz zagrożonych rozmyciem w czasie większych wezbrań - na terenach przybrzeżnych, położonych wzdłuż cieków wodnych bez trwałej zabudowy regulacyjnej na wielką wodę oraz wyznaczenie obszarów depresyjnych i bezodpływowych.

Możliwość pojawienia się zagrożeń, o których mowa powyżej, musi znaleźć odzwierciedlenie w prawidłowym planowaniu przestrzennym. Najskuteczniejszym i najwłaściwszym sposobem uniknięcia szkód w obszarach narażonych na te zagrożenia jest maksymalne ograniczenie ich zainwestowania, a w szczególności wykluczenie spod zabudowy kubaturowej.

W roku 2005, w ramach inwestycji realizowanych przez Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Krakowie, w zakresie poprawy ochrony przeciwpowodziowej, zostało zmodernizowanych 10,3 km wałów przeciwpowodziowych oraz usunięto szkody powodziowe na 23,3 km rzek i potoków. Łącznie w 2005 r. na zadania z zakresu ochrony przeciwpowodziowej wydatkowano kwotę 20,9 mln. zł. Środki te wydatkowano na inwestycje zrealizowane w 12 powiatach.

Dla podniesienia stanu zabezpieczenia przeciwpowodziowego Małopolski, samorząd województwa podjął dalszą realizację programu „Bezpieczny Wał”, który przewiduje czasowe zatrudnienie osób bezrobotnych z terenu województwa przy pracach na wałach przeciwpowodziowych. Program został sfinansowany przez samorząd województwa, powiaty i gminy. W 2005 r. porozumienie o przystąpieniu do realizacji programu „Bezpieczny Wał” podpisało 13 powiatów i 46 gmin. Województwo Małopolskie zrealizowało Program w 2005 r. ze środków z Funduszu Pracy w wysokości 2,1 mln zł, ze środków własnych budżetu Województwa w wysokości 217,1 tys. zł, natomiast gminy poniosły koszt w wysokości 313 tys. zł. Łącznie wykoszono 665,7 km. Są to prace wykonane na 1 455,955 ha powierzchni, 27 014 m odpływów od śluz wałowych.

Rysunek 7 Stan zagrożenia powodziowego w województwie małopolskim

Źródło: WIOŚ w Krakowie 2003 r.

Najważniejsze problemy:

- zły stan infrastruktury przeciwpowodziowej,
- brak systemu kompleksowej ochrony przeciwpowodziowej na terenie dorzecza górnej Wisły (obejmującej działania inwestycyjne i pozainwestycyjne),
- opóźnienie zakończenia budowy zapory i zbiornika Świnna Poręba,
- osadnictwo na terenach zalewowych – brak odpowiednich uregulowań i ich egzekwowania na poziomie gminnym (planowanie miejscowe),
- konieczność kontynuacji przez RZGW opracowań dotyczących zagrożeń powodziowych na pozostałych większych rzekach województwa małopolskiego.

Ochrona przed zagrożeniami osuwiskowymi

Z zagrożeniem spowodowanym przez intensywne i długotrwałe opady łączy się występowanie osuwisk. Zjawiska ekstremalne, jakimi są powodzie często stanowią czynnik, który gwałtownie zmienia warunki wodne na zboczach, i powoduje uruchomienie ruchów osuwiskowych.

Zdecydowana większość osuwisk występuje w południowej części województwa na obszarze Karpat Zewnętrznych (fliszowych) zbudowanych niemal wyłącznie z piaskowcowo-łupkowych utworów kredy i paleogenu. W rejonie tym silnie zróżnicowana rzeźba terenu oraz naturalne predyspozycje łupkowych skał fliszu karpackiego sprzyjają powstawaniu ruchów masowych: osuwisk i speływań. Część osuwisk jest nieczynna, co oznacza, że osiągnęły one profil równowagi. Równowaga ta może zostać zachwiana w chwili zmiany warunków zewnętrznych (np. warunków wodnych) i wówczas następuje odmładzanie (uruchomienie) osuwisk.

O skali tego zjawiska i znaczeniu dla gospodarki przestrzennej w województwie małopolskim świadczy informacja zebrana na drodze sondażu w starostwach powiatowych przez Wydział Środowiska i Rolnictwa Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie po powodziach, które wystąpiły w 2001 r. Łączna liczba zgłoszonych osuwisk wynosiła 1 639, z czego najwięcej zgłoszono z terenu powiatu nowosądeckiego - 840. W związku z tym uruchomiony został program rządowy p. n. „Osłona Przeciwosuwiskowa (finansowanie likwidacji skutków osuwisk i zapobiegania ich występowaniu)”. Jego realizacja określona została na lata 2004-2008 na terenie siedmiu województw, przy czym głównymi beneficjentami są jednostki samorządowe z województw małopolskiego i podkarpackiego ze względu na największą liczbę osuwisk na ich terenie. Źródłem finansowania jest kredyt z Europejskiego Banku Inwestycyjnego oraz środki własne JST. Na projekt składają się dwa komponenty:

A – realizacja przez jednostki samorządowe zadań dotyczących stabilizacji i zabezpieczenia osuwisk oraz usuwania ich skutków poprzez naprawę i odbudowę infrastruktury publicznej;

B – stworzenie kompleksowego systemu monitoringu i ostrzegania przeciwosuwiskowego – prace nad tym komponentem znajdują się w fazie wstępnej.

Najważniejsze problemy:

- wylesianie i zabudowa stromych stoków górskich,
- powstawanie wyciągów i tras narciarskich na terenach osuwiskowych,
- zbyt małe zabezpieczenie osuwisk na terenach zainwestowanych i wzdłuż ciągów transportowych,
- brak odpowiednich zapisów w planach miejscowych dotyczących wyznaczenia terenów pod zainwestowanie zgodnie z badaniami geologicznymi,
- brak map terenów osuwiskowych.

Ochrona przyrody i krajobrazu

Województwo Małopolskie charakteryzuje się największym w Polsce zróżnicowaniem środowiska przyrodniczego. Ponad połowa powierzchni województwa (58,9%) objęta jest ochroną prawną.

System obszarów i obiektów chronionych tworzą:

- Parki narodowe: Babiogórski, Gorczański, Ojcowski, Pieniński, Tatrzański oraz część Magurskiego (10% pow. parku) – 6;
- Rezerваты przyrody – 84, w tym faunistyczne – 1, krajobrazowe – 13, leśne – 44, torfowiskowe – 1, florystyczne – 9, wodne – 1, przyrody nieożywionej – 10, stepowe – 5;
- Parki krajobrazowe – 11, w tym 3 leżące częściowo na terenie województwa;

- Obszary chronionego krajobrazu – 10, w tym 5 leżących częściowo na terenie województwa;
- Obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (OSO) – 3: Gorce, Puszcza Niepołomska oraz Tatry, ustanowione na mocy rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000;
- projektowane² specjalne obszary ochrony siedlisk Natura 2000 (SOO) - zgłoszone do Komisji Europejskiej - 26: Babia Góra, Czarna Orawa, Ostoja nietoperzy okolic Bukowca, Dolina Prądnika, Dolinki Jurajskie, Ostoja Gorczańska – ostoja siedliskowa, Jaroszwiec, Kalina-Lisinieć, Koło Grobli, Kostrza, Lipówka, Madohora, Michałowice, Na Policy, Ostoja Magurska, Pieniny, Pustynia Błędownska, Sterczów Ścianka, Tatry – ostoja siedliskowa, Torfowiska Orawsko-Nowotarskie, Wały, Beskid Sądecki, Cerkiew w Łosiach koło Ropy, Grota zbójnicka na Łopieniu, Opactwo Cystersów w Szczyrzycu, Ostoja Środkowojurajska;
- Zespoły przyrodniczo–krajobrazowe – 3: Lubinka, Wyspa Grodzisko oraz Dolina Rzeki Soły;
- Użytki ekologiczne – 17 powołanych rozporządzeniami wojewody i 8 powołanych uchwałami rad gmin;
- Stanowiska dokumentacyjne – 80 (utworzone aktami normatywnymi wojewodów) – 28 nowych stanowisk od 2003 r.;
- Pomniki przyrody - 2029 (220 nowych pomników przyrody od 2003 r.);
- Strefy ochronne wokół miejsc gniazdowania chronionych gatunków ptaków – 52.

W okresie od 2002 r. do 2006 r. rozporządzeniem wojewody powołano 8 rezerwatów przyrody, 303 pomniki przyrody i 28 stanowisk dokumentacyjnych.

Bardzo wysoki udział obszarów chronionych w województwie wydaje się sztucznie zawyżony przez znaczny procent (75,6% pow. terenów chronionych) obszarów chronionego krajobrazu, wymagających weryfikacji i faktycznego respektowania ich specyfiki. Obecnie za obszar taki uznane jest np. całe byłe województwo nowosądeckie, dlatego też przewiduje się zmniejszenie Nowosądeckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Obszar Chronionego Krajobrazu Pogórza Wiśnickiego podzielony został na dwie części: Obszar Zachodniego Pogórza Wiśnickiego - 14 595 ha i Obszar Wschodniego Pogórza Wiśnickiego - 30 044 ha (Dz. Urz. Nr 126 z dnia 14.02.2006 r.). Natomiast dawny Obszar Chronionego Krajobrazu Koszycko-Opatowiecki zmieniony został na Koszycki i ograniczony do gminy Koszyce (6 596 ha).

Zespół Jurajskich Parków Krajobrazowych (Dz. Urz. Nr 50 z dnia 26.01.2006 r.), jak również Popradzki Park Krajobrazowy i Park Krajobrazowy Beskidu Małego posiadają wyznaczone otuliny. Zespół Parków Krajobrazowych Pogórza Tarnowskiego (Dz. Urz. Nr 309 z dnia 09.06.2005 r.) nie posiada wyznaczonej otuliny, funkcję tę spełniają przylegające do powierzchni parku obszary chronionego krajobrazu: Pogórza Ciężkowickiego, Zachodniego Pogórza Wiśnickiego i Wschodniego Pogórza Wiśnickiego oraz byłego Województwa Nowosądeckiego. Wśród parków narodowych jedynie Tatrzański PN nie posiada pełnej otuliny na obszarze Polski.

W stosunku do Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego zmianie uległ zapis dotyczący przebiegu granic niektórych obszarów.

W stosunku do wyznaczonych, jak i projektowanych obszarów Natura 2000 obowiązuje zasada niepogarszania stanu siedlisk i stanu gatunków oraz procedura postępowania w sprawie ocen oddziaływania w stosunku do przedsięwzięć mogących mieć potencjalnie negatywny wpływ na stan gatunków i siedlisk. Obszary Specjalnej Ochrony (OSO) zaproponowane zgodnie z Dyrektywą Ptasią w 2004 r. zajmują powierzchnię 40 197 ha,

² zgodnie z art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody projektowane obszary Natura 2000 traktuje się w taki sam sposób jak istniejące do czasu odmowy zatwierdzenia albo zatwierdzenia tych obszarów przez Komisję Europejską jako obszary Natura 2000 i ich wyznaczenia w trybie określonym w ww. ustawie.

tj. 2,25 % obszaru województwa. Specjalne Obszary Ochrony (SOO) zaproponowane zgodnie z Dyrektywą Siedliskową zajmują powierzchnię 116 915,4 ha, tj. 7,72 % obszaru województwa.

W ramach wdrażania Ramowej Dyrektywy Wodnej w 2004 r. zostały wskazane ekosystemy zależne od wód podziemnych (zgodnie z załącznikiem II pkt 2 Dyrektywy) oraz wyznaczone zostały obszary przeznaczone do ochrony siedlisk lub gatunków, dla których utrzymanie lub poprawa stanu wód jest ważnym czynnikiem (zgodnie z załącznikiem IV). Obszary te zostały wyznaczone w ramach programu Natura 2000. Wyznaczenie ww. obszarów nie łączy się z wprowadzeniem na ich terenie zakazów i nakazów, jednak ważnym jest wskazanie ich również w planie zagospodarowania przestrzennego województwa.

Inne obszary przyrodniczo cenne bez statusu prawnego

Niektóre obszary w województwie, o wybitnych walorach przyrodniczych, i wyjątkowym znaczeniu dla przemieszczania się flory i fauny, dotychczas nie objęte prawną ochroną przyrody, włączane są w systemy lub sieci obszarów przyrodniczych, ważnych zarówno w skali krajowej, jak i międzynarodowej. Należą do nich ostoje przyrody CORINE i obszary ECONET. Łącznie wyznaczono ok. 37 ostoj przyrody, w tym 8 ostoj kompleksowych, związanych głównie z większymi i cennymi przyrodniczo jednostkami geomorfologicznymi.

Na terenie województwa małopolskiego do sieci ekologicznej ECONET zaliczonych zostało łącznie 11 obszarów węzłowych i biocentrów rangi międzynarodowej i krajowej oraz 8 głównych korytarzy ekologicznych o znaczeniu międzynarodowym i krajowym.

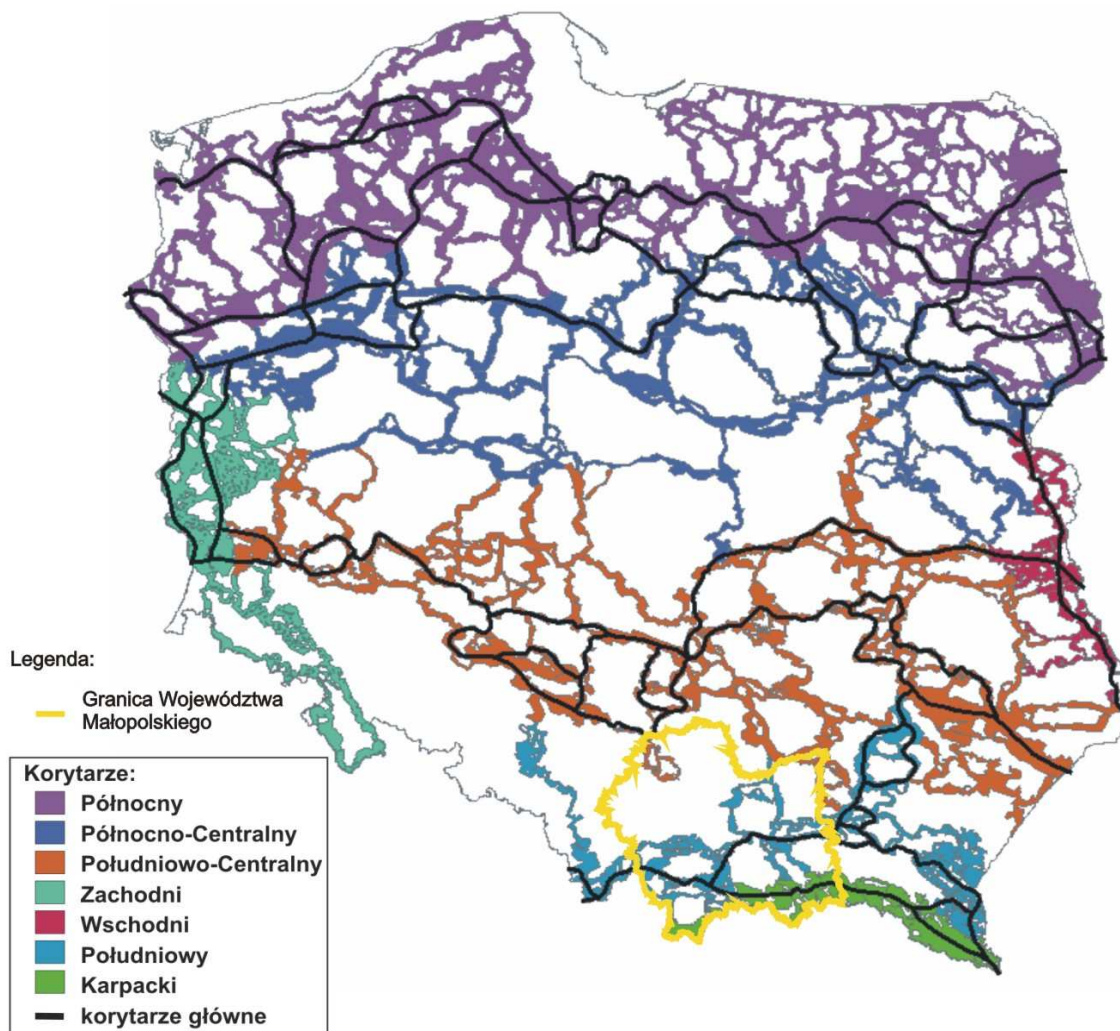
Korytarze ekologiczne w Małopolsce, aby spełniały swoją rolę, muszą stanowić integralną część systemu korytarzy wyznaczanych w skali całej Polski. Dotychczas zostało już opracowanych kilka koncepcji korytarzy ekologicznych o zasięgu ogólnopolskim, jak np. ECONET, korytarze w ramach docelowej sieci krajowego systemu obszarów chronionych, korytarze dla obszarów Natura 2000, korytarze migracyjne zwierząt w Polsce. Sieci ogólnopolskie na terenie Małopolski uwzględniają tzw. korytarze główne, prowadzące równoleżnikowo przez pasmo Karpat – tzw. Korytarz Karpacki oraz tzw. Korytarz Południowy, przebiegający równolegle do niego, przez Pogórze. W propozycji korytarzy migracyjnych zwierząt w Polsce na terenie Małopolski znalazły się jeszcze 2 korytarze uzupełniające, biegnące przez Pieniny do Tatr oraz z Babiej Góry w kierunku północnym i następnie wschodnim. W północnej części województwa brak obszarów mogących stanowić istotne ostoje dla zwierząt leśnych, nie zaplanowano tu też żadnych korytarzy. Wydaje się konieczne uzupełnienie sieci ogólnopolskiej o korytarze lokalne, zabezpieczające przede wszystkim połączenia wewnętrzne stosunkowo silnie zalesionego południa z kompleksami leśnymi środkowej i północnej części województwa, a także z kompleksami położonymi na terenie województw sąsiednich: podkarpackiego, śląskiego czy świętokrzyskiego.

Od kilku lat obserwuje się niekorzystną tendencję do zabudowywania dolin rzecznych niemal do samej linii brzegowej. Zjawisko takie prowadzi do powstawania barier ekologicznych, które uniemożliwiają ochronę bioróżnorodności gatunków roślin i zwierząt od wody zależnych, jak również utrudniają administratorom cieków wodnych wykonywanie ich zadań statutowych. Planowanie przestrzenne winno uwzględniać zagadnienie ochrony korytarzy ekologicznych wzdłuż cieków wodnych oraz pasów ochronnych na brzegach zbiorników wodnych, oczek wodnych, terenów źródłkowych, starorzeczy. Należy dążyć do ochrony przed zainwestowaniem tych terenów, co jest niezbędne dla ochrony otuliny biologicznej cieków wodnych, utrzymania i poprawy stanu ekosystemów wodnych i od wody zależnych, zapewnienia przestrzeni dla swobodnego spływu wód powodziowych i lodów, umożliwienia dostępu do wody w ramach powszechnego korzystania z wód oraz umożliwienia administratorom cieków prowadzenia robót remontowych i konserwacyjnych w korytach cieków.

Ochrona korytarzy ekologicznych polega przede wszystkim na zapewnieniu ich funkcjonowania poprzez utrzymanie odpowiednich warunków siedliskowych w ich obrębie oraz drożności na całym ich przebiegu. W przypadku bariery zwartej zabudowy,

zabezpieczenie drożności korytarzy musi się odbywać na etapie projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, w których powinny być zarezerwowane pasy gruntu nie podlegające zainwestowaniu. Ważne jest, aby w ramach obowiązujących ocen oddziaływania na środowisko dla nowych inwestycji, uwzględniano także ich wpływ na funkcjonowanie korytarzy ekologicznych.

Rysunek 8 **Korytarze ekologiczne na terenie Polski.**

Źródło: *Korytarze ekologiczne na terenie Polski, Ministerstwo Środowiska, 2006 r.*

Najważniejsze problemy:

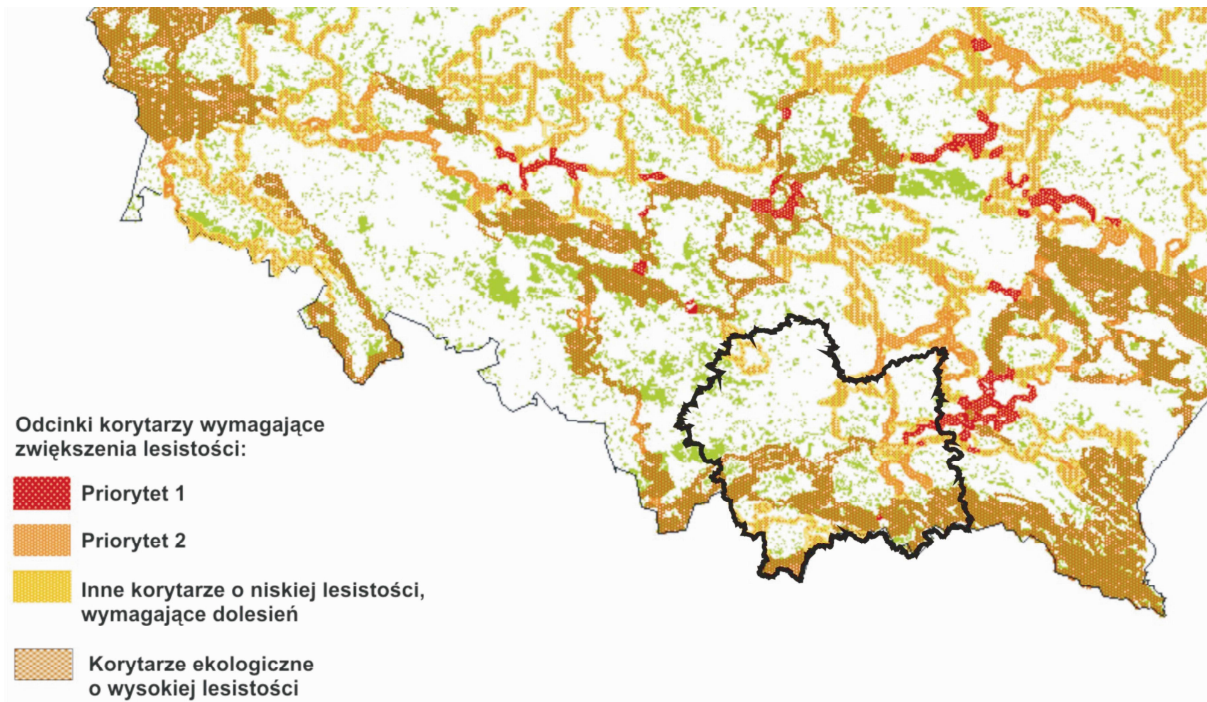
- brak zatwierdzonych planów ochrony dla parków narodowych, krajobrazowych, oraz rezerwatów przyrody;
- konieczność weryfikacji istniejących obszarów chronionego krajobrazu;
- brak strategii zrównoważonego rozwoju turystyki na obszarach chronionych;
- obciążenie parków narodowych ruchem rekreacyjno – turystycznym;
- utrzymanie drożności korytarzy ekologicznych.

Najbardziej newralgiczne odcinki („hot spots”) wzdłuż korytarzy głównych i uzupełniających o znaczeniu ponadregionalnym położone na terenie Małopolski:

- GKPd-6: Droga S7 pomiędzy Spytkowicami, a Podwilkiem, obszar między Bielanką, a Pieniążkowcami

- GKK-8: Dolina Popradu w Obłazach Rycerskich i Młodowie
- GKK-7: Dolina Popradu w Suchej Strudze

Rysunek 9 Odcinki korytarzy wymagające dolesienia

Źródło: Korytarze ekologiczne na terenie Polski, Ministerstwo Środowiska, 2006 r.

Rysunek 10 Obszary chronione i korytarze ekologiczne

LEGENDA:

- park narodowy
- Tereny leśne
- rezerwat przyrody
- korytarze ekologiczne
- rzeki
- obszary specjalnej ochrony ptaków
- specjalnej obszary ochrony siedlisk
- obszary specjalnej ochrony ptaków i specjalne obszary ochrony siedlisk

Parki Narodowe:

1. Ojcowski PN
2. Babiogórski PN
3. Gorczański PN
4. Tatrzański PN
5. Pieniński PN
6. Magurski PN

Parki Krajobrazowe:

- A P.K. Orlich Gniazd
- B Dłubniański P.K.
- C P.K. Dolinki Krakowskie
- D Rudniański P.K.
- E Tenczyński P.K.
- F Bielańsko-Tyniecki P.K.
- G Wiśnicko-Lipnick P.K.
- H Ciężkowicko-Roznowski P.K.
- I P.K. Pasma Brzanki
- J P.K. Beskidu Małego
- K Popradzki P.K.

Źródło: Korytarze ekologiczne w Małopolsce, 2005.

Ochrona lasów

W 2005 r. powierzchnia gruntów leśnych w województwie małopolskim wynosiła 444,7 tys. ha, z tego 98,9% to powierzchnia lasów, a pozostałe 1,1% to grunty związane z gospodarką leśną. W latach 2001-2004 pow. lasów wzrosła o 1,4 tys. ha, natomiast w 2005 r. wzrost ten (w stosunku do roku poprzedniego) wyniósł jedynie 29 ha, utrzymując poziom lesistości województwa na poziomie 28,4%. Wzrost ten zaznaczył się w obrębie lasów prywatnych. Lasy w województwie małopolskim są rozmieszczone nierównomiernie, o czym świadczą duże wahania wskaźnika lesistości w poszczególnych powiatach - od 1,5% do 48,2%. Największym wskaźnikiem lesistości charakteryzują się powiaty: suski (48,2%), tatrzański (45,4%), gorlicki (43,4%) i nowosądecki (43,3%), a najmniejszym powiat proszowicki (1,5%), oświęcimski (9,8%), dąbrowski (11,1%) i miechowski (11,7%).

W województwie małopolskim w lasach będących w zarządzie PGL Lasy Państwowe przeważają lasy klas III, IV i V, tj. średnich i starej klasy wiekowej. Drzewa w wieku 41-81 lat i więcej zajmują 68,2% powierzchni tych lasów. W lasach prywatnych i gminnych najczęściej drzew znajdowało się w II i III klasie wiekowej. Drzewa w wieku 21-60 lat zajmowały 56,2% powierzchni leśnej. Drzew w wieku 81 lat i więcej było stosunkowo mało i zajmowały one zaledwie 6,5% powierzchni lasu. W lasach województwa małopolskiego przeważają gatunki iglaste. W lasach należących do Skarbu Państwa stanowią one 63% powierzchni leśnej, z czego połowę zajmują sosna i modrzew.

Od kilku lat prowadzone są działania zmierzające do podniesienia zdrowotności lasów państwowych, polegające głównie na przemianie ich struktury gatunkowej w kierunku większej różnorodności i większego udziału gatunków liściastych. Przeciwdziałania wymaga zły stan zdrowotności lasów prywatnych z dominacją monokultur świerkowych, zwłaszcza na terenie Podhala i Orawy.

Rysunek 11 Lesistość Małopolski

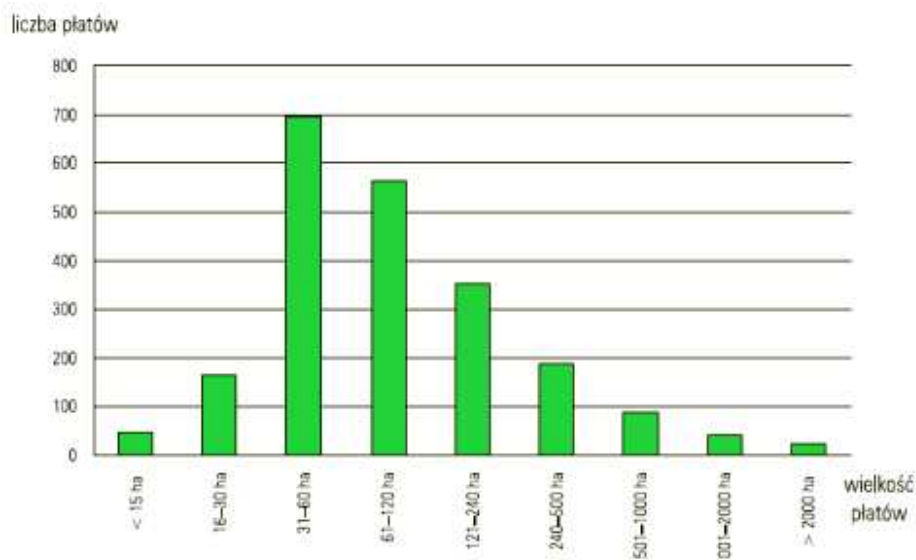

Źródło: Korytarze ekologiczne w Małopolsce, 2005

W województwie małopolskim 56,5% powierzchni ogólnej lasów stanowią lasy

publiczne, a 43,5% lasy prywatne. Ponad 81% powierzchni lasów publicznych pozostaje w zarządzie i użytkowaniu PGL Lasy Państwowe, w tym 184,5 tys. ha to lasy ochronne, czyli obszary leśne podlegające ochronie ze względu na spełniane funkcje. Powierzchnia prywatnych gruntów leśnych (lasów i gruntów związanych z gospodarką leśną) to w większości (ponad 90%) własność osób fizycznych.

Wykres 7 Fragmentacja lasów w Małopolsce

Źródło: Korytarze ekologiczne w Małopolsce, 2005

W 2003 r. w województwie małopolskim 135,4 tys. ha (68,3%) powierzchni w zarządzie Lasów Państwowych zostało uszkodzone przez oddziaływanie pyłów i gazów. Z tego najwięcej było uszkodzeń słabych - 78,4% powierzchni uszkodzonych, a najmniej silnych - 0,24% powierzchni uszkodzonych. W latach 1999 - 2003 ogólne wartości uszkodzeń nie uległy większym zmianom. Nastąpiły jednak znaczne przesunięcia w wielkościach poszczególnych stref uszkodzeń – spadek powierzchni strefy uszkodzeń silnych na rzecz powiększenia się strefy uszkodzeń słabych.

Tabela 5 **Odnowienia i zalesienia w województwie małopolskim**

Wyszczególnienie	w hektarach		
	2002 r.	2003 r.	2004 r.
OGÓŁEM	2099	1926	1772
Lasy publiczne	1187	1106	1107
własność Skarbu Państwa, w tym:	1087	993	999
w zarządzie Lasów Państwowych	982	920	943
Parki Narodowe	25	16	2
własność gmin	100	113	108
Lasy prywatne	912	820	665

Źródło: WUS, Opracowania i dokumentacje statystyczne, 2005

Najważniejsze problemy:

- duże zaśmiecanie lasów;
- zwiększający się ruch motoryzacyjny w lasach;
- zagrożenie pożarowe lasów (tendencja zmniejszająca się);

Ochrona zasobów wodnych – gospodarka wodno-ściekowa

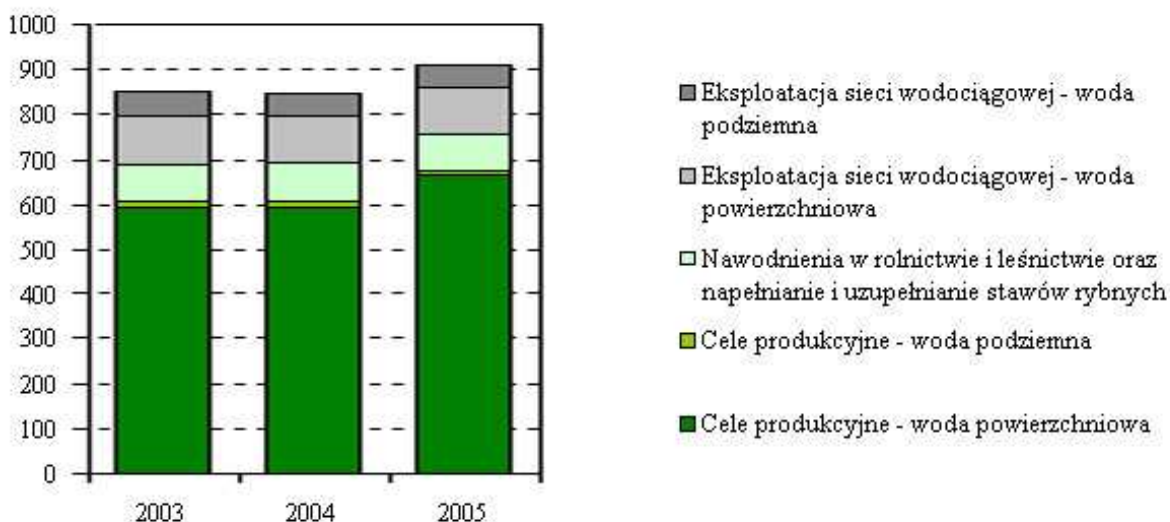
Pod względem poboru wody województwo małopolskie zajmuje 5 miejsce w kraju (GUS, 2004r.). Zarówno do celów komunalnych jak i przemysłowych ujmuje się wody powierzchniowe i podziemne. Od 2001 r. obserwuje się spadek poboru wody dla celów komunalnych, przy tendencji wzrostowej poboru wody przez przemysł (w 2004 r. odnotowano niewielki, wynoszący 0,4% spadek poboru wód na cele produkcyjne). W 2005 r. pobór wody ogółem wzrósł o 6,7% w stosunku do roku poprzedniego wynosząc 938,7 hm³.

Tabela 6 **Pobór wody (w hm³)**

Wyszczególnienie	2003	2004	2005
Ogółem, w tym na cele:	823,0	879,9	938,7
a) produkcyjne	617,3	639,2	706,2
- powierzchniowe		594,8	664,6
- podziemne		11,8	11,2
b) nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz napełniania i uzupełniania stawów rybnych	82,7	85,6	83,1
c) eksploatacji sieci wodociągowych	123,0	155,1	149,4
- powierzchniowe		103,3	101,1
- podziemne		51,8	48,3

Źródło: dane Urzędu Statystycznego w Krakowie

Wykres 8 **Pobór wody (w hm³) w latach 2003 – 2005**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

W roku 2005 wzrosła ilość wody powierzchniowej ujmowanej przez przemysł z 594,8 (w 2004 r.) do 664,6 hm³ (wzrost o 11,7%). Natomiast ilość wody pobieranej z ujęć wód podziemnych spadła o około 0,6 hm³.

Gospodarka komunalna województwa w 68% bazuje na wodzie powierzchniowej. Zatem bardzo ważna dla regionu jest ochrona wód zlewni powyżej ujęć wody pitnej. W 2005 r. zanotowano 3,7% spadek poboru wód na cele eksploatacji sieci wodociągowej w stosunku do roku poprzedniego, przy czym dla wód powierzchniowych wyniósł on 2,1% a dla wód podziemnych 6,7%.

Z terenu województwa małopolskiego w 2005 roku odprowadzono do wód powierzchniowych 268,8 hm³ ścieków wymagających oczyszczenia (dane US w Krakowie).

Ścieki wymagające oczyszczenia odprowadzone do wód powierzchniowych w roku 2005 to:

- 174,4 hm³ – ścieków odprowadzanych bezpośrednio z zakładów przemysłowych
- 94,4 hm³ – ścieków odprowadzanych siecią kanalizacyjną.

Na uwagę zasługuje fakt, iż ogromną większość ścieków przemysłowych stanowią wody kopalniane oraz ścieki odprowadzone z kopalń węgla kamiennego i zakładów górniczo-hutniczych.

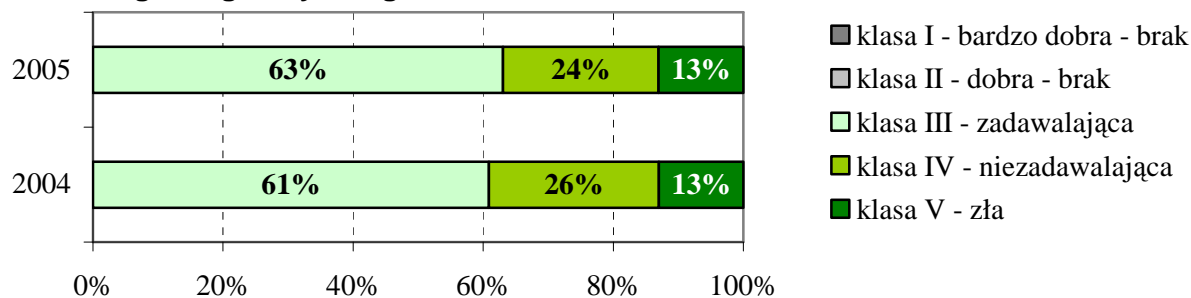
Największym źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych w województwie małopolskim jest jednak gospodarka komunalna, z uwagi na olbrzymi ładunek zanieczyszczeń, jaki odprowadza do odbiorników.

Ocena jakości wód powierzchniowych wykonana została przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie według nowych przepisów obowiązujących od 2004 roku. W 2005 roku na obszarze województwa małopolskiego kontrolowano jakość wód 93 rzek i potoków oraz 6 zbiorników zaporowych, łącznie w 147 punktach pomiarowo – kontrolnych (p.p.k.), w tym w 135 p.p.k. zlokalizowanych na rzekach oraz w 12 p.p.k. na zbiornikach zaporowych. Łączna długość badanych cieków wodnych wynosiła 1.302,3 km.

W 2005 roku stan jakości wód powierzchniowych w województwie małopolskim przedstawiał się następująco:

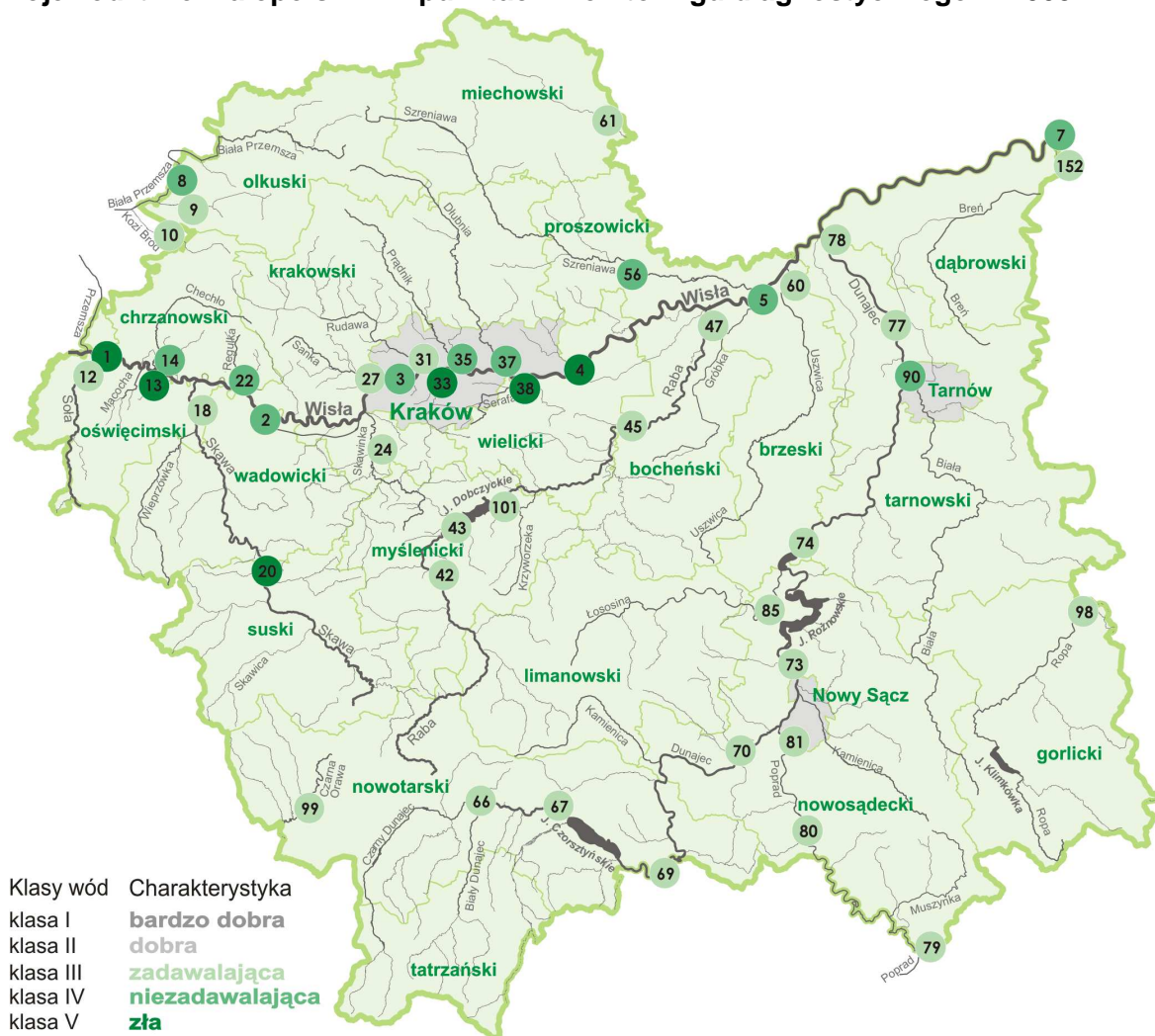
- nie wystąpiły wody bardzo dobrej jakości klasy I,
- nie wystąpiły wody dobrej jakości klasy II,
- wody zadawalającej jakości klasy III wystąpiły w 29 punktach pomiarowych na rzekach: Sztola, Kozi Bród, Soła (Oświęcim), Skawa (Zator), Skawinka (pow. Skawiny), Sanka, Rudawa (ujście), Raba (powyżej Zbiornika Dobczyckiego i od Kłaja do ujścia do Wisły), Zbiornik Dobczycki, Uszwica (Wola Przemysłowa), Nidzica, Dunajec (w 8 p.p.k.), Poprad (w 3 p.p.k.), Breń (Słupiec), Ropa (pon. Biecz) i Czarna Orawa,
- wody niezadawalającej jakości klasy IV wystąpiły w 11 punktach kontrolnych na rzekach: Wisła (Łączany, powyżej Krakowa, Górka i Słupiec), Biała Przemsza, Chechło, Regulicki, Prądnik Biały i Dłubnia (ujście), Szreniawa (Proszowice), Biała Tarnowska (Tarnów),
- wody złej jakości klasy V stwierdzono w 6 punktach pomiarowo-kontrolnych na rzekach: Wisła (Oświęcim, Niepołomice), Macocha (ujście do Wisły), Paleczka (ujście do Skawy), Wilga (ujście do Wisły), Serafa.

Wykres 9 Jakość wód powierzchniowych w województwie małopolskim w punktach monitoringu diagnostycznego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WIOŚ w Krakowie

Rysunek 12 **Klasyfikacja jakości śródlądowych wód powierzchniowych w województwie małopolskim w punktach monitoringu diagnostycznego w 2005 r.**

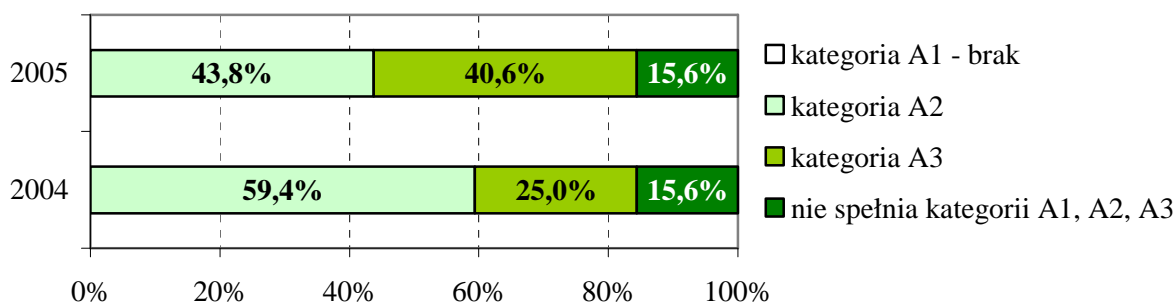
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WIOŚ w Krakowie

Ocenę wód ujmowanych do celów zaopatrzenia ludności wykonano zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 listopada 2002 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wody powierzchniowe wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia (Dz. U. nr 204/2002 poz.1728). Zgodnie z ww. rozporządzeniem wody kategorii:

- A1 – to wody wymagające prostego uzdatniania fizycznego, w szczególności filtracji oraz dezynfekcji,
- A2 – wody wymagające typowego uzdatniania fizycznego i chemicznego, w szczególności utleniania wstępnego, koagulacji, flokulacji, dekantacji, filtracji i dezynfekcji (chlorowanie końcowe),
- A3 – wody wymagające wysokosprawnego uzdatniania fizycznego i chemicznego, w szczególności utleniania, koagulacji, flokulacji, dekantacji, filtracji, adsorpcji na węglu aktywnym, dezynfekcji (ozonowanie, chlorowanie końcowe).

W okresie gwałtownych wezbrań, podobnie jak w latach poprzednich, w wodach Sanki, Rudawy, Dłubni, Ścieklca, Skawinki, Raby i Stradomki zanotowano występowanie wysokich stężeń zawiesin, które dodatkowo mogą utrudniać procesy uzdatniania wody.

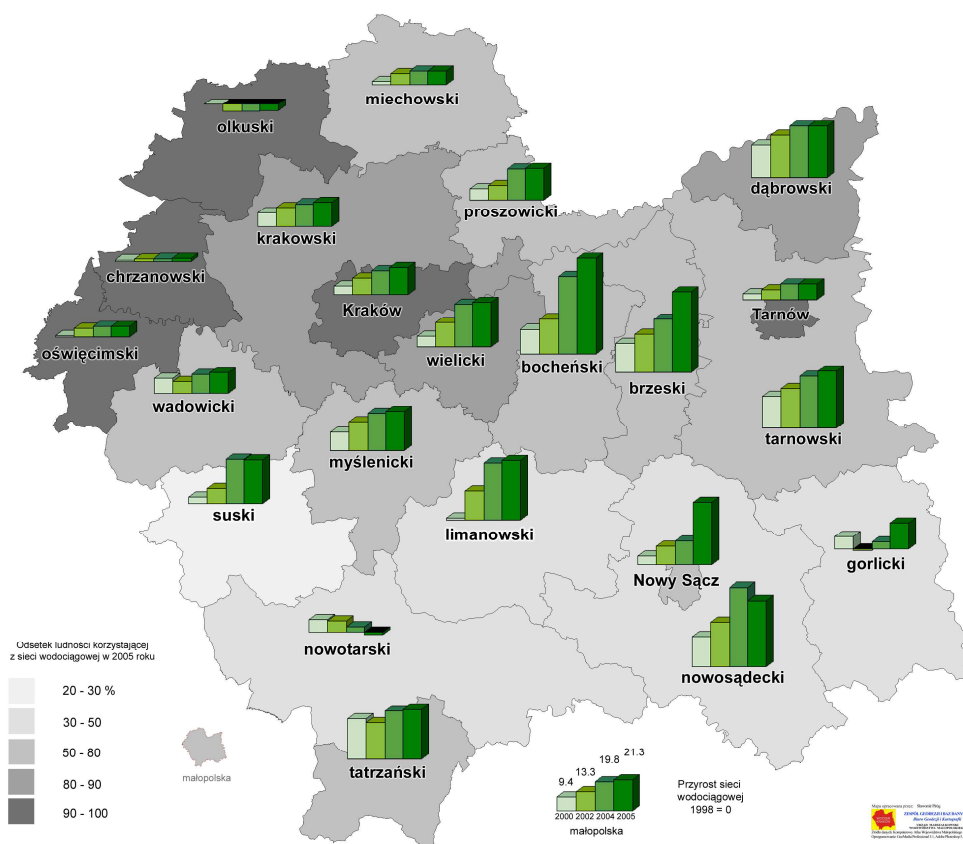
Wykres 10 Jakość wód ujmowanych do celów zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia w województwie małopolskim w punktach pomiarowo-kontrolnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WIOŚ w Krakowie

Od początku lat dziewięćdziesiątych obserwuje się gwałtowny rozwój sieci wodociągowej i w mniejszym stopniu kanalizacyjnej. W latach 2002-2005 nastąpił dalszy przyrost długości tych sieci, przy czym zmniejszyła się dynamika przyrostu sieci wodociągowej na rzecz kanalizacyjnej, co jest zjawiskiem bardzo korzystnym. Tym niemniej wciąż występuje znaczna dysproporcja pomiędzy długością tych sieci. Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej w roku 2000 wynosił 30,4%, a w 2005 roku 45,5%, podczas gdy wartością optymalną byłoby 100%. Od roku 2001 notuje się większy przyrost sieci kanalizacyjnej niż wodociągowej, co pozwala mieć nadzieję na stopniowe wyrównywanie istniejącej dysproporcji. Według danych Urzędu Statystycznego w Krakowie długość sieci wodociągowej w końcu 2005 r. wynosiła 15 720,7 km, a sieci kanalizacyjnej 7 156,5 km.

Rysunek 13 Przyrost sieci wodociągowej w latach 2000-2005 oraz odsetek ludności korzystającej z sieci w 2005 r.

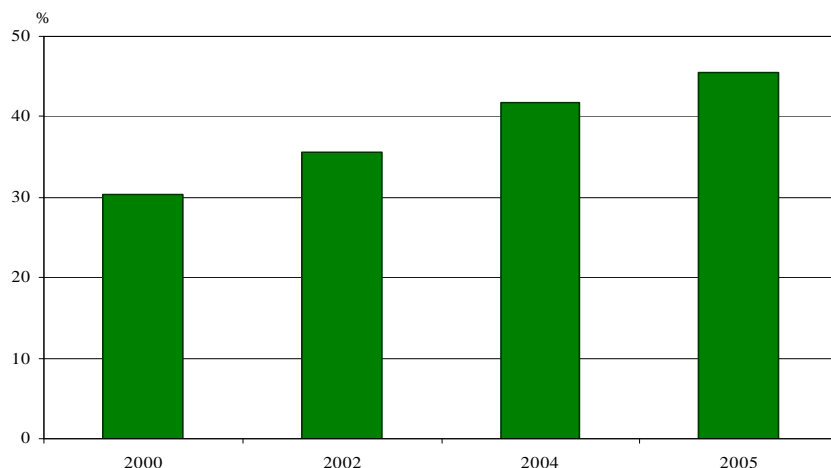

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

W województwie małopolskim występuje dysproporcja między długością sieci

kanalizacyjnej w miastach i na wsiach, chociaż sytuacja ta ulega poprawie. W 2001 roku kanalizacje wiejskie stanowiły 39,4%, w 2003 r. – 47%, a w 2005 r. już 52,0% ogółu długości sieci kanalizacyjnej województwa. W 2005 r. z sieci kanalizacyjnej korzystało 48,8% ludności województwa – w tym 15,8% na wsi i 82,4% w miastach, natomiast z sieci wodociągowej 73,5% ludności – w tym 53,7% na wsi i 93,7% w miastach.

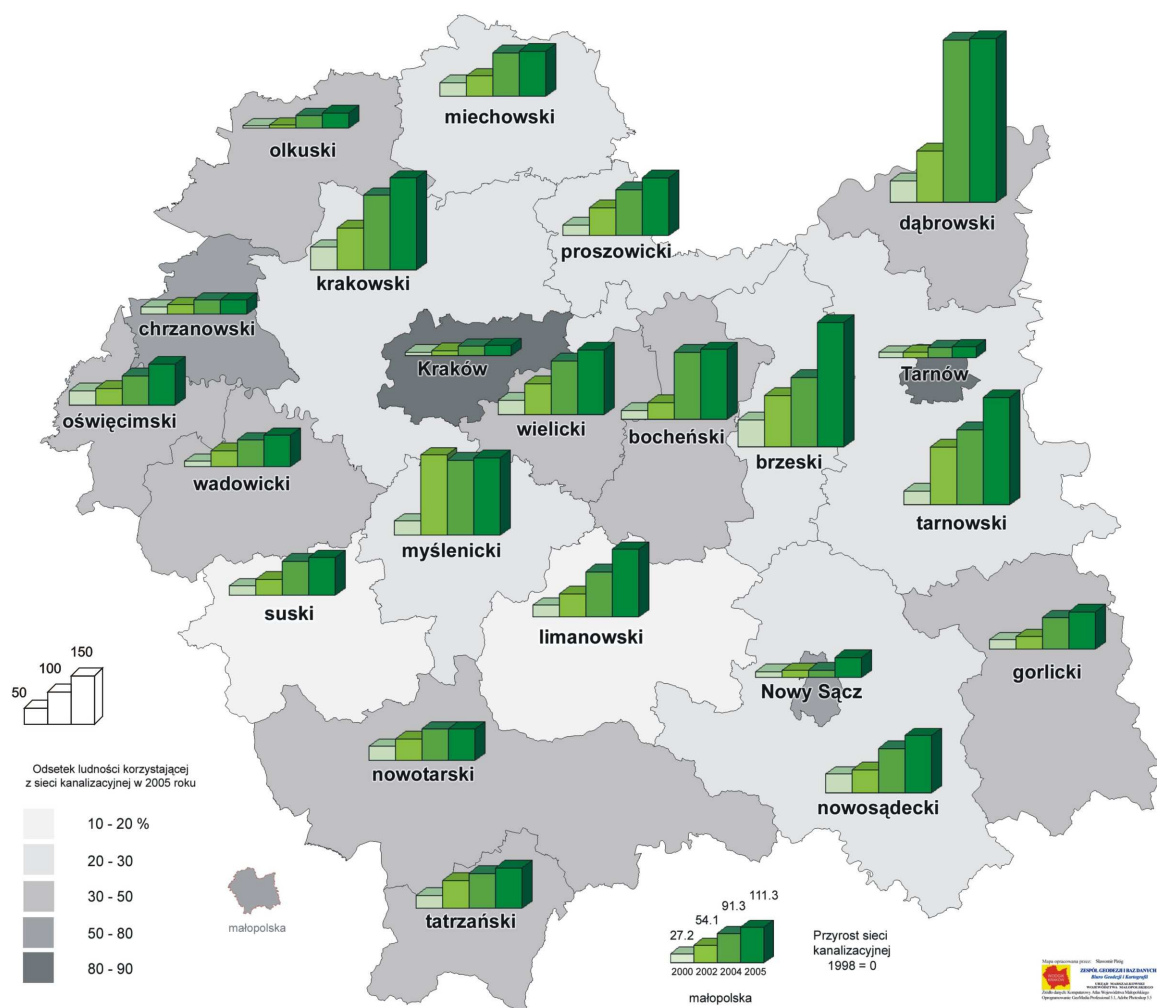
Wykres 11 Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej w latach 2000-2005

Źródło: Raport Województwo Małopolskie, 2005 r.

Obserwuje się wzrost ilości oczyszczalni komunalnych z 203 w 2001 r. do 227 w 2005 r. (186 typu biologicznego, 38 z podwyższonym usuwaniem biogenów i 3 typu mechanicznego). Zwiększył się również odsetek obsługiwanej przez nie ludności. W 2001 r. wynosił on 47,8%, natomiast w 2005 r. wzrósł do 52,2% ogółu ludności. Niestety nie jest to równoznaczne z tym, iż ścieki właściwie oczyszczone. Wg informacji uzyskanych od gmin, do sprawozdania Wojewody Małopolskiego z realizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych, liczba mieszkańców obsługiwanych przez kanalizację zakończoną mechaniczno-biologiczną oczyszczalnią ścieków lub dodatkowo z podwyższonym usuwaniem biogenów wynosi ok. 34%.

Rysunek 14 **Przyrost sieci kanalizacyjnej w latach 2000-2005 oraz odsetek ludności korzystającej z sieci w 2005 r.**

Źródło: Raport Województwo Małopolskie 2005 r.

Największym źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych w województwie jest gospodarka komunalna, z miastem Kraków na czele. Dlatego też niewątpliwym sukcesem jest realizacja dwóch projektów: Rozbudowa i modernizacja Oczyszczalni Ścieków „Kujawy” oraz Oczyszczalni Ścieków „Płaszów II”.

Ścieków wymagających oczyszczania odprowadzono w województwie małopolskim 268,8hm³(30% ścieków ogółem), z czego 79,1% pochodziło z 5 miast (m.in.: z Bukowna, Krakowa - w 75% oczyszczonych tylko mechanicznie i Tarnowa). W wymaganym stopniu oczyszczono 29,2% ścieków, w sposób mechaniczny – 70,0%, a pozostałe 0,8% ścieków trafiło do wód powierzchniowych bez żadnego oczyszczania.

Zaniepokojenie budzi utrzymująca się lokalnie tendencja do rozproszenia zabudowy mieszkaniowej na obszarach wiejskich. Stan taki uniemożliwia prowadzenie racjonalnej gospodarki wodno – ściekowej i w konsekwencji zwiększa ryzyko zagrożenia jakości wód powierzchniowych i podziemnych, niosąc również zagrożenie dla zdrowia mieszkańców korzystających z indywidualnych studni gospodarskich.

Najważniejsze problemy:

- brak kompleksowego planu gospodarowania wodami w regionie Górnej Wisły mającego na celu realizację działań pozwalających na osiągnięcie celów środowiskowych ustalonych w Dyrektywie Wodnej UE,
- braki w infrastrukturze kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków, w tym szczególnie

- na obszarach południowych województwa,
- wzrost poboru wody w sektorze przemysłowym,
- zagrożenie wód podziemnych czynnikami antropogenicznymi.

Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego

Emisja pyłów w województwie małopolskim w roku 2005 wyniosła ogółem 9,3 tys. Mg (2003 – 12,4 tys. Mg), z czego ze spalania paliw pochodziło 64,3%. Zanieczyszczeń gazowych wyemitowano ogółem 179,2 tys. Mg (w bilansowaniu nie uwzględniano emisji CO₂), w tym dwutlenku siarki – 56,4 tys. Mg. Zakłady zlokalizowane w granicach miasta Krakowa wyprodukowały 39,8% z ogólnej emisji gazów oraz 45,8% pyłów.

W stosunku do 2004 roku nastąpił spadek emisji pyłów (o 25,1%) i gazów innych niż CO₂ (o 4,4%). W strukturze emisji zanieczyszczeń do powietrza dominowały zanieczyszczenia gazowe (95,1%), w których stwierdzono nadal znaczący udział dwutlenku siarki (31,5%).

Największa emisja z sektora przemysłowego wystąpiła w Krakowie (36,7% emisji gazów i pyłów w województwie) oraz w powiatach oświęcimskim (29,3%), krakowskim (14,6%) i chrzanowskim (8,0%).

Tabela 7 Emisja zanieczyszczeń do powietrza w Małopolsce (w tys. Mg)

Wyszczególnienie		2003	2004	2005
Zanieczyszczenia pyłowe	ogółem	11,4	12,4	9,3
	w tym ze spalania paliw	7,9	8,4	6,0
Zanieczyszczenia gazowe (bez CO ₂)	ogółem	174,9	187,5	179,2
	w tym SO ₂	52,6	52,8	56,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

W 2005 roku Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie zanotował przekroczenia wartości maksymalnej średniej ośmiogodzinnej, spośród średnich krocących obliczanych ze średnich godzinnych w ciągu doby, dla stężenia ozonu w Krakowie (ul. Prądnicka) oraz Szymbarku. W przypadku tlenku węgla przekroczeń ww. wskaźnika nie odnotowano. Stężenie ołowiu nie przekroczyło dopuszczalnego poziomu w powietrzu. W przypadku benzenu średnie stężenie w roku kalendarzowym 2005 wyniosło w Krakowie na Al. Krasieńskiego 6,4 µg/m³, na ul. Bulwarowej – 5,2 µg/m³ - dopuszczalny poziom – 5 µg/m³.

Konsekwentnie realizowane postanowienia polityki ekologicznej, jak również procesy restrukturyzacji i unowocześniania gospodarki przyczyniły się do obniżenia w 2005 roku poziomu presji na środowisko. W ostatnich latach obserwuje się systematyczny spadek emisji zanieczyszczeń pochodzących z działalności gospodarczej. Jednakże należy zaznaczyć iż w przypadku zakładów energetycznych wielkość emisji jest nadal znacznie wyższa w stosunku do wymogów traktatu akcesyjnego.

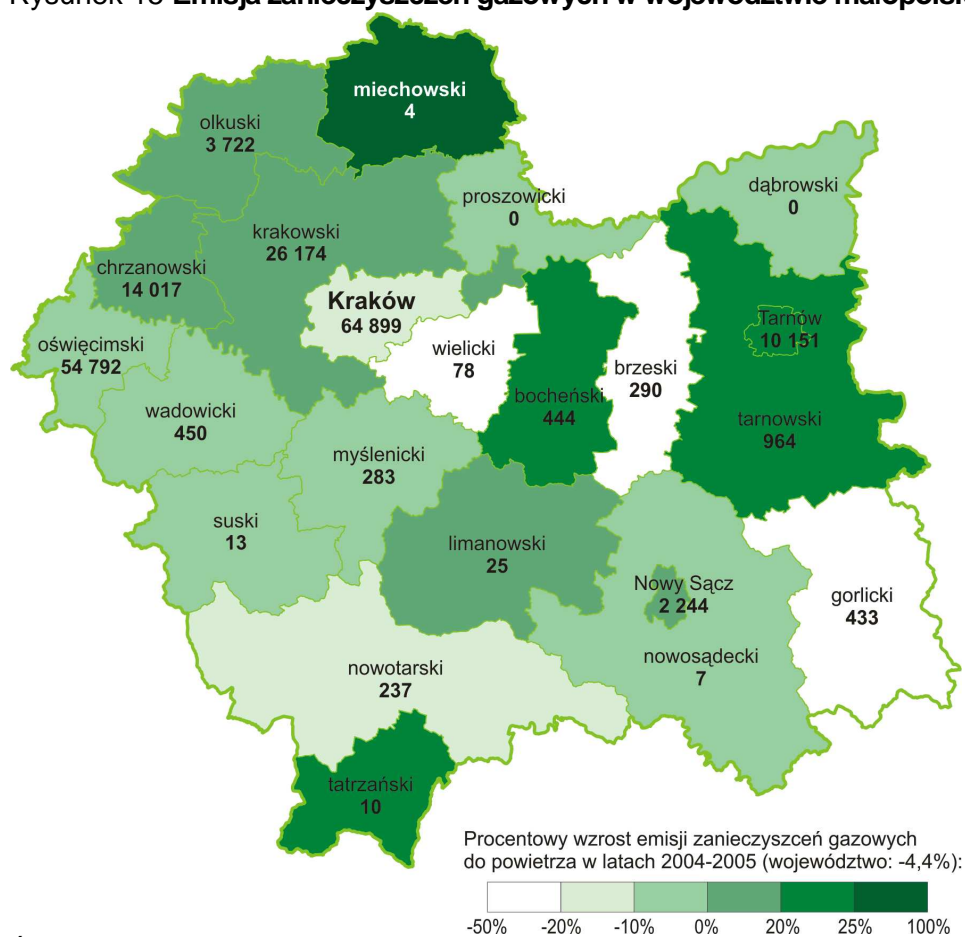
Zmniejszeniu emisji z zakładów przemysłowych towarzyszy niestety wysoki poziom emisji niskiej, w tym zanieczyszczeń komunikacyjnych (zwiększa się liczba samochodów) szczególnie w miastach oraz miejscowościach uzdrowiskowych i turystycznych.

Tabela 8 Maksymalne stężenia średnioroczne podstawowych zanieczyszczeń powietrza (µg/m³)

Wyszczególnienie	Norma	2003	2004	2005
Pył zawieszony	do 10.07.02r. – 50 od 11.07.02r. - 40	80	69	86
Dwutlenek siarki	do 31.12.02r. - 40 od 01.01.03r. - 20	66	54	28
Dwutlenek azotu	40	66	66	63

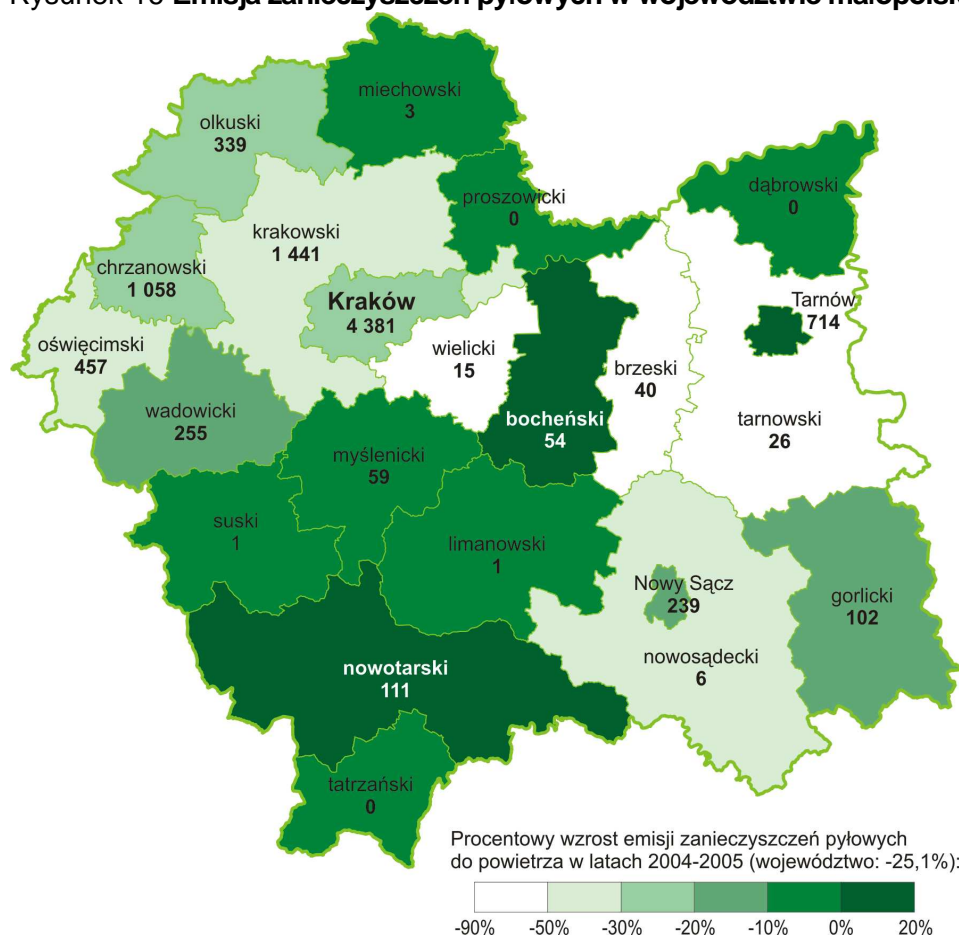
Źródło: dane WIOŚ w Krakowie

Rysunek 15 Emisja zanieczyszczeń gazowych w województwie małopolskim w 2005 r. (w Mg)

Źródło: Raport Województwo Małopolskie 2005 r.

Rysunek 16 Emisja zanieczyszczeń pyłowych w województwie małopolskim w 2005 r. (w Mg)

Źródło: Raport Województwo Małopolskie 2005 r.

Gospodarka odpadami

W województwie małopolskim w 2005 roku, w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej powstało łącznie ok. 10 394,3 tys. Mg odpadów. W stosunku do 2004 r. nastąpił niewielki wzrost ilości odpadów przemysłowych o 7,1% podczas gdy w roku poprzednim odnotowano 5,2% spadek. Natomiast już od 2000 r. notuje się stabilizację wielkości odpadów wytwarzanych w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej.

Wg danych WIOŚ na koniec 2005 roku w województwie małopolskim odpady składowano na 69 składowiskach, w tym na 24 przemysłowych i 45 komunalnych. Na 8 składowiskach przemysłowych składowane były odpady niebezpieczne, stanowiące 7% odpadów powstałych w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej.

W roku 2005, w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej, powstało łącznie 729,7 tys. Mg odpadów niebezpiecznych (w 2003 r. – 425,1 tys. Mg). W strumieniu odpadów niebezpiecznych dominują odpady pochodzące z hutnictwa żelaza, hydrometalurgii metali nieżelaznych, przemysłu chemicznego. W roku 2005 nastąpił wzrost udziału odpadów pochodzących z przeróbki ropy naftowej, oczyszczania gazu ziemnego oraz pirolitycznej przeróbki węgla, zwłaszcza odpadów z procesów termicznej przeróbki węgla.

Wykres 12 Najwięksi wytwórcy odpadów niebezpiecznych w 2005 r.

Źródło: Raport Województwo Małopolskie 2005

W roku 2005 na terenie województwa zostało zebranych (wg US w Krakowie) około 630 tys. Mg odpadów komunalnych w tym:

- nieselektywnie - 605 553,91 Mg (96,1%)
- selektywnie - 24 453 Mg (3,9%)

Rozwijana w ostatnich latach w gminach województwa selektywna zbiórka odpadów przynosi jak dotąd niewielkie efekty. W roku 2005 zebrano selektywnie (wg US w Krakowie) ogółem 24 453 Mg, co stanowi 3,9% odpadów (w roku 2003 1,5 %).

Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych wzrasta, co jest nieuniknionym efektem wzrostu dochodu mieszkańców, jak i konsumpcyjnego modelu życia. Niestety, dane statystyczne, na skutek nieprawidłowości systemu rejestracji odpadów przyjmowanych na składowiska, nie potwierdzają tego efektu.

Analizując tendencję spadku wytwarzanych odpadów komunalnych nie można wytłumaczyć zmniejszeniem wytwarzania odpadów, ale bardzo dużymi nieścisłościami w systemie ewidencji składowanych odpadów (szacowanie masy odpadów przy braku wagi oraz przeliczanie z danych objętościowych). Ogromnym problemem w ewidencji odpadów jest również niekontrolowane wprowadzanie odpadów do środowiska – dzięki wysypiska, spalanie odpadów w kotłach grzewczych. Nie bez znaczenia dla ewidencji jest również wykorzystywanie odpadów ulegających biodegradacji do przydomowej produkcji kompostu i skarmiania zwierząt.

W strumieniu odpadów komunalnych znajdują się odpady niebezpieczne, takie jak: baterie, zużyte leki, farby, rozpuszczalniki, kleje, środki ochrony roślin, itp. Szacuje się, że stanowią one około 1% masy wytworzonych odpadów komunalnych.

Wśród stosowanych metod zagospodarowania odpadów komunalnych dominuje składowanie (około 97% udziału) - najbardziej uciążliwe dla środowiska. Usytuowana najwyżej w hierarchii postępowania z odpadami metoda odzysku surowców wtórnych poprzez selektywną zbiórkę u źródła mimo istotnego wzrostu na przestrzeni lat 2003 - 2005 ma nadal symboliczny wymiar w skali województwa – 3,9% (w przybliżeniu wartość 4-krotnie mniejsza niż w krajach UE-15). Szczególnie należy podkreślić brak w skali całego województwa spalarni odpadów komunalnych.

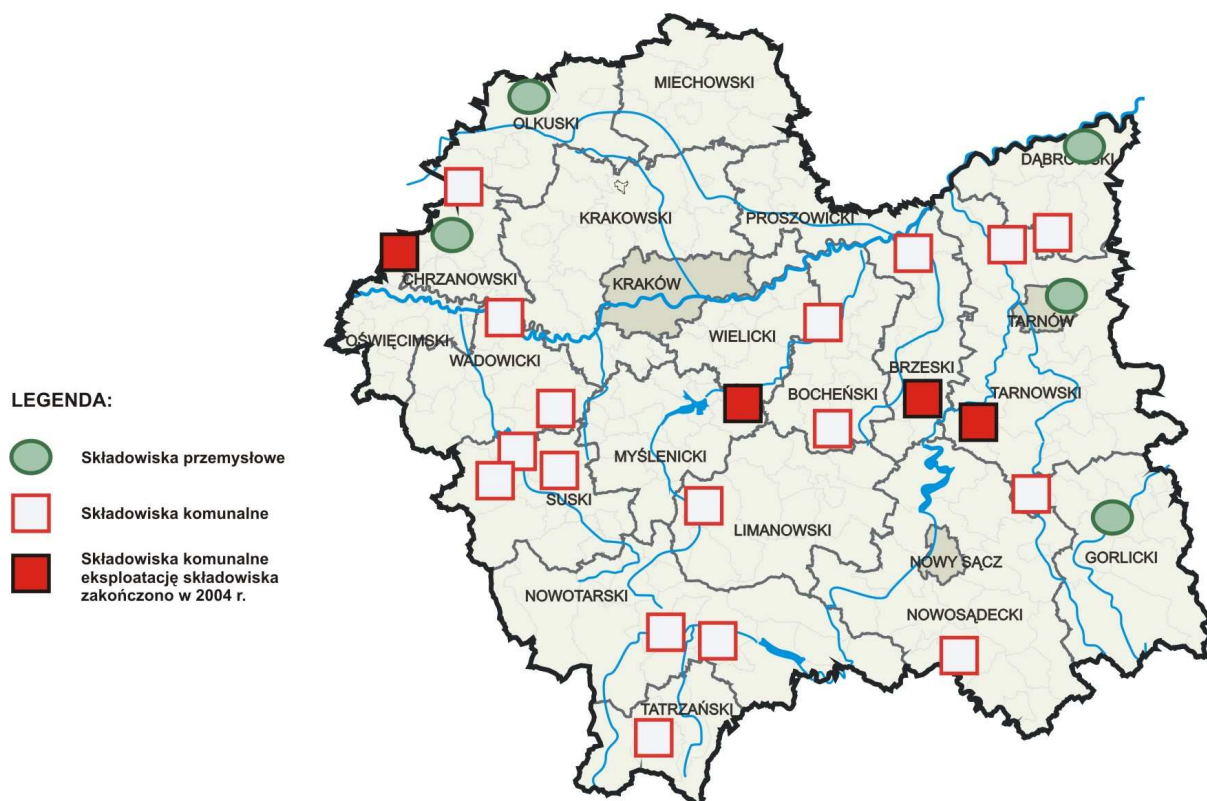
Wiele składowisk eksploatowanych na terenie województwa małopolskiego nie spełnia określonych prawnie wymagań. Składowiska, które nie będą w stanie zmodernizować się do roku 2009, zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska, będą musiały zostać zamknięte.

Ocena dostosowania składowisk do wymagań ochrony środowiska, oparta o wykonane dla tych obiektów przeglądy ekologiczne i przeprowadzone kontrole, przedstawia się następująco:

- wymogi ochrony środowiska spełnia 44,4% obiektów,
- modernizacji wymaga 17,8%,
- wstrzymania działalności wymaga 37,8% (44,4% - do roku 2009, 12,2% - w latach 2009-2012, 43,4% po roku 2012).

W latach 2000-2005 zakończono eksploatację lub całkowicie zamknięto 26 składowisk, w tym 21 składowisk komunalnych i 5 przemysłowych, przy czym 3 składowiska przyjmowały w roku 2004 odpady w ramach prac przygotowawczych do zamknięcia obiektu.

Rysunek 17 Składowiska przemysłowe i komunalne w województwie małopolskim , których eksploatację zakończono w latach 2000-2004

Źródło: Raport o stanie środowiska w woj. małopolskim w 2004 r., WIOŚ w Krakowie

Do dnia 20 stycznia 2006 r. obowiązkowe Gminne Plany Gospodarki Odpadami uchwalilo 136 ze 179 gmin w Województwie. Wśród pozostałych gmin 29 posiada swoje plany zaopiniowane przez Zarząd Województwa Małopolskiego, lecz nie zostały one jeszcze uchwalone, a 14 gmin nie przestało jeszcze planów do zaopiniowania. Na składowiskach zlokalizowanych poza terenem województwa składowano łącznie 9,3% odpadów wytworzonych w Małopolsce. W ilości tej 10% to odpady niebezpieczne. Oznacza to, że 33,2% składowanych odpadów niebezpiecznych wywieziono poza teren województwa.

Zagrożenie odpadami zawierającymi azbest dotyczy praktycznie mieszkańców całego województwa. W budownictwie powszechnie stosowane były i nadal występują w środowisku materiały produkowane na bazie azbestu (np. płyty dachowe eternitowe).

Sejmik Województwa Małopolskiego w dniu 25 sierpnia 2003 r. przyjął Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami na lata 2003-2010. Oprócz diagnozy stanu aktualnego (na rok 2001), zawiera on założenia prognostyczne na lata 2003 – 2014 oraz określa potrzeby i zadania do zrealizowania na lata 2003 – 2006 i 2007 – 2010, a także związane z nimi koszty inwestycyjne i eksploatacyjne systemu gospodarki odpadami.

Najważniejsze problemy:

- brak infrastruktury dla zwiększenia selektywnej zbiórki odpadów, kompostowania odpadów, mechaniczno - biologicznego przetwarzania oraz termicznego przekształcania odpadów,
- brak zakładów do odzysku i unieszkodliwiania odpadów wielkogabarytowych, odpadów z placów budów i z rozbiórek,
- wysokie koszty wdrożenia planów gospodarki odpadami,
- brak systemowych rozwiązań w zakresie zagospodarowania osadów ściekowych w dobie szybkiego rozwoju gospodarki ściekowej,
- zagrożenie dla zdrowia przez odpady zawierające azbest i urządzenia zawierające związki typu PCB,
- niedostateczna, choć stale rosnąca świadomość ekologiczna społeczeństwa, dotycząca selektywnej zbiórki odpadów, „dzikich wysypisk”, komunalnych odpadów niebezpiecznych trafiających na składowiska,
- niski poziom odzysku odpadów opakowaniowych oraz redukcji frakcji odpadów ulegających biodegradacji.

2.2. Sfera społeczna

Nauka i szkolnictwo wyższe

Potencjał głównego ośrodka akademickiego województwa małopolskiego – Krakowa, decyduje o jego czołowej pozycji w kraju, stawiając go na drugim miejscu po ośrodku warszawskim. W oparciu o potencjał naukowy Krakowa rozwinęły się również szkoły wyższe w większych miastach województwa.

W roku akademickim 2002/2003 działało w Małopolsce 28 szkół wyższych, na których kształciło się 167 278 studentów. W roku akademickim 2005/2006 działały 33 szkoły wyższe, z czego 21 w Krakowie, 3 w Tarnowie, 3 w Nowym Sączu oraz po jednej w Nowym Targu, Chrzanowie, Bochni, Brzesku, Suchej Beskidzkiej i Oświęcimiu, kształcące razem 190 821 studentów. Przybyło 5 uczelni a ilość studiujących wzrosła o 23 543. W stosunku do roku 2004 r. przybyła więc na terenie Małopolski jedna wyższa uczelnia, którą była Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Oświęcimiu. Spośród wymienionej liczby wyższych uczelni dziewiętnaście to niepaństwowe szkoły wyższe.

Tabela 9 Szkolnictwo w Małopolsce na tle kraju

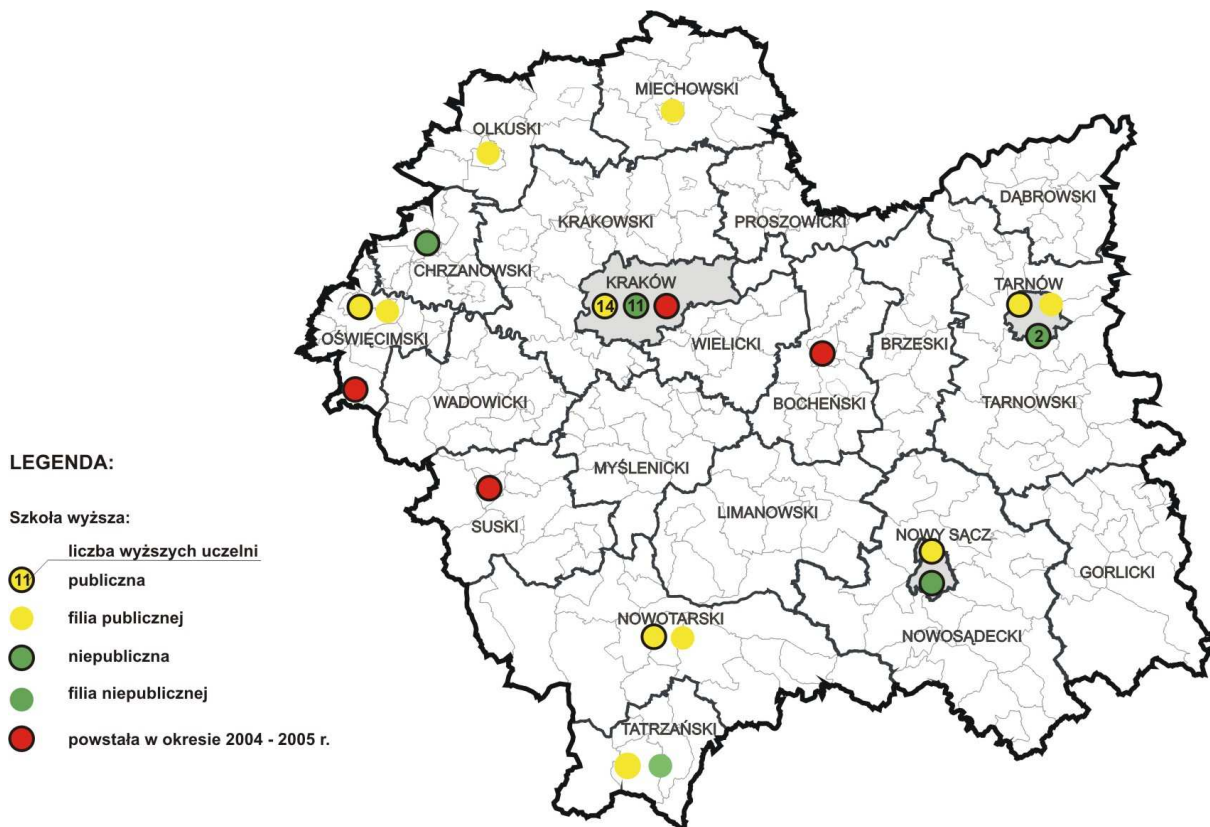
Wyszczególnienie		2002/2003	2003/2004	2004/2005
Szkoly wyższe	Polska	367	390	420
	Małopolska	28	31	32
	%	7,6	7,9	7,6
Studenci ogółem	Polska	1 789 055	1 846 464	1 912 829
	Małopolska	167 278	178 441	190 821
	%	9,4	9,7	9,9
Absolwenci ogółem	Polska	340 243	363 807	381 532
	Małopolska	25 015	27 614	29 483
	%	7,4	7,6	7,7
Nauczyciele akademicy	Polska	86 993	89 842	94 551
	Małopolska	10 361	10 471	11 487
	%	11,9	11,6	12,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie oraz GUS

Znaczenie i pozycję małopolskich uczelni bardzo dobrze odzwierciedlają rankingi szkół wyższych. W zestawieniu tygodnika „Wprost” od lat plasują się one w ścisłej czołówce kraju. W rankingu za 2005 rok na pierwszym miejscu znajduje się: Akademia Pedagogiczna w grupie „Uczelnie Pedagogiczne” oraz ex quo Wyższa Szkoła Biznesu – National-Louis University w Nowym Sączu w grupie „Niepaństwowe wyższe szkoły biznesu i zarządzania”. Również wysokie, drugie miejsca, zajmują: Akademia Górniczo-Hutnicza w grupie „Uczelnie Techniczne”, Uniwersytet Jagielloński w kategorii „Uniwersytety” oraz Collegium Medicum UJ w kategorii „Uczelnie Medyczne”.

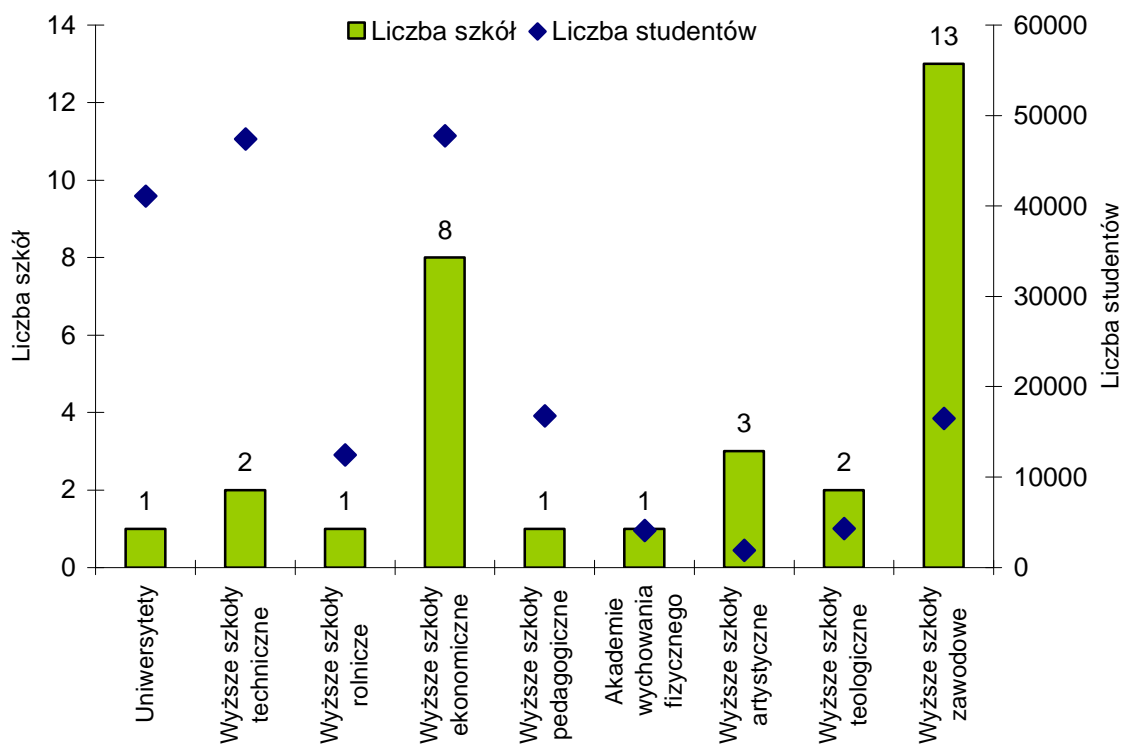
Wychodząc naprzeciw potrzebom rynku pracy, szkoły wyższe uruchomiły w ostatnich latach wiele nowych, atrakcyjnych kierunków i specjalności. Znaczną popularnością cieszą się informatyka i powiązane z nią kierunki, a także filologie, kulturoznawstwo oraz kierunki i specjalności ekonomiczne, przede wszystkim zarządzanie i finanse.

Rysunek 18 Szkoły wyższe w Małopolsce

Źródło: Opracowanie własne

Wykres 13 Ilość szkół wyższych i studiujących w nich studentów (wg kategorii uczelni)

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Rocznika statystycznego województwa małopolskiego 2005”, Urząd Statystyczny w Krakowie.

Pod względem liczebności studentów Małopolska zajmuje trzecie miejsce po województwach: mazowieckim i śląskim. W uczelniach województwa małopolskiego w roku akademickim 2004/2005 kształciło się 192 282 studentów, co stanowi 10,1% ogólnej liczby studentów w kraju. W województwie małopolskim w stosunku do roku akademickiego 2003/2004 nastąpił wzrost liczby studentów o 7,8%, Od końca lat osiemdziesiątych liczba studiujących na małopolskich uczelniach wzrosła o ponad 300%.

Do odnotowanego wzrostu przyczynił się przede wszystkim dynamiczny przyrost słuchaczy studiów zaocznych i wieczorowych oraz zwiększenie limitów przyjęć na studia i otwieranie nowych kierunków. Duże znaczenie miało również tworzenie się nowych szkół wyższych, zwłaszcza niepublicznych. Poza ośrodkiem krakowskim wybijają się szkoły powstałe w Tarnowie i Nowym Sączu.

Tabela 10 Liczba studentów uczelni małopolskich w latach 2003 - 2005

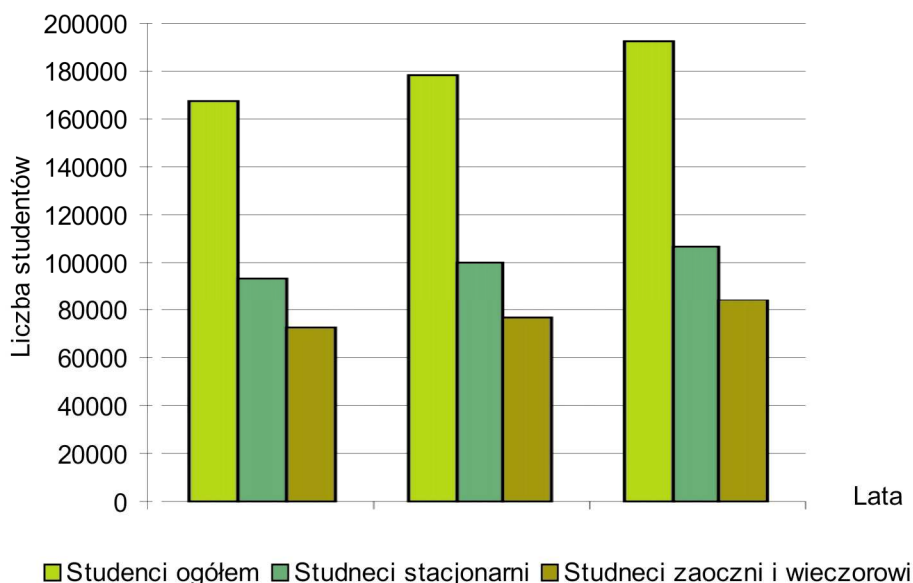
Rok akad.	Studenci ogółem	Wzrost w %	Studenci stacjonarni	Wzrost w %	Studenci zaoczeni i wieczorowi	Wzrost w %
2002/03	167 278	8,1	93 186	9,6	72 624	6,4
2003/04	178 441	6,7	100 214	7,5	76 947	5,9
2004/05	192 282	7,8	106 937	6,7	84 333	9,6

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Małopolskiego 2003, 2004, 2005.

Tak znaczny wzrost ilości studiujących nastąpił przede wszystkim dzięki rozwojowi uczelni publicznych, które skupiają blisko 80% wszystkich studentów. W uczelniach tych przeważają studenci stacjonarni, jednak proporcje między ilością studentów stacjonarnych a zaocznych systematycznie ulegają zmniejszeniu. W większości szkół publicznych ilość studentów studiów dziennych kształtuje się na poziomie ok. 60 - 70%. W niektórych jednak uczelniach liczba studentów kształcących się w systemie zaocznymi i wieczorowym przekroczyła 50% ogółu studiujących (Akademia Ekonomiczna, Akademia Pedagogiczna, Akademia Wychowania Fizycznego).

Uczelnie niepubliczne są na ogół placówkami kształcącymi stosunkowo niedużą liczbę studentów, zawierającą się w przedziale od ok. 100 osób do ok. 5,5 tysiąca. W województwie małopolskim studenci uczelni niepaństwowych stanowią 19,9% ogólnej liczby studiujących. W strukturze studiujących przeważają studenci studiów dziennych, którzy stanowią ponad 55%.

Wykres 14 Studenci szkół wyższych w Małopolsce.

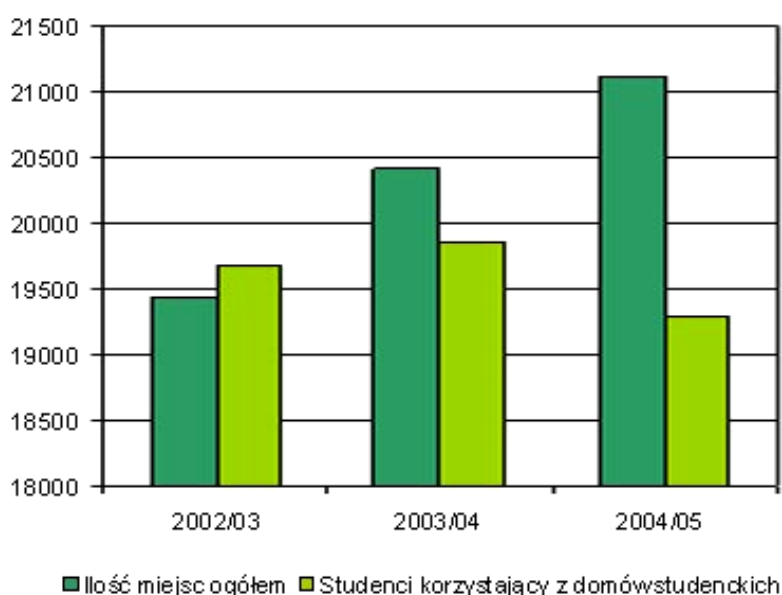
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

W szkołach wyższych województwa małopolskiego w roku akademickim 2004/2005 zatrudnionych było 11 013 nauczycieli. W stosunku do roku poprzedniego nastąpił wzrost o 542 osoby, czyli o 5,2%. Jakkolwiek wielkość ta plasuje Małopolskę na wysokiej, drugiej pozycji po województwie mazowieckim i stanowi prawie 12% liczby wszystkich nauczycieli akademickich w kraju, to jednak liczebność kadry coraz częściej oceniana jest jako niewystarczająca.

W roku akademickim 2004/2005 szkoły wyższe dysponowały 55 domami studenckimi o liczbie 21 108 miejsc. Najlepiej rozwiniętą bazę socjalną mają uczelnie publiczne, przede wszystkim Akademia Górniczo-Hutnicza oraz Uniwersytet Jagielloński. Uczelnie niepubliczne ze względu na to, że są to szkoły stosunkowo nowe, posiadają znacznie uboższą bazę socjalną.

Duże dysproporcje istnieją również pomiędzy uczelniami krakowskimi i pozakrakowskimi. Sytuacja ta spowodowana jest jednak przede wszystkim różną odległością od uczelni.

Wykres 15 **Stopień zaspokajania potrzeb w zakresie miejsc w domach studenckich**

Źródło :Raport Województwo Małopolskie, 2005

W posiadanej przez uczelnie bazie noclegowej zakwaterowanych było 19 292 studentów studiów stacjonarnych, co stanowi 18% ogółu studentów studiów dziennych.

W latach 2003-2005 obserwuje się znaczny spadek korzystania z domów studenckich, w stosunku do lat ubiegłych. Do 2003 roku ilość miejsc w domach studenckich była niewystarczająca do zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych, po tym roku zaistniała sytuacja odwrotna. Przyczyną jest tendencja korzystania przez studentów z kwater prywatnych, podyktowana ich atrakcyjną ceną oraz wyższym standardem.

W latach 2003-2005 realizowanych było kilka znaczących inwestycji w zakresie szkolnictwa wyższego. Uczelnią, która w ostatnim czasie najwięcej inwestuje w infrastrukturę jest zdecydowanie Uniwersytet Jagielloński, który m.in. realizuje budowę Kampusu 600-lecia Odnowienia UJ (w 2004 r. zakończona została budowa Instytutu Nauk o Środowisku, a w 2005 r. Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej), budowę Auditorium Maximum (II etap - zakończenie w 2006 r.) oraz kontynuuje rozbudowę Biblioteki Jagiellońskiej (III etap – zakończenie 2008 r.). Znaczącą inwestycją jest również, zakończona w 2004 r., budowa Pawilonu naukowo-dydaktycznego Wydziału Finansów Akademii Ekonomicznej, który jest kolejnym obiektem po kompleksie sportowo – dydaktycznym, realizowanym w ostatnich latach przez tą uczelnię oraz budowa Wydziału Technologii Żywności Akademii Rolniczej. Na uwagę zasługuje niewątpliwie również realizacja budowy kampusu uczelnianego Zespołu Krakowskiej Szkoły Wyższej im. A.F. Modrzewskiego – jest to jedyna tak duża, jednorazowo realizowana, inwestycja szkoły prywatnej w województwie. W 2004 r. oddany został również

dom akademicki – inwestycja Akademii Pedagogicznej, jedyny tego typu obiekt wybudowany w ostatnich latach.

Kultura

Małopolska, na tle polskich regionów, wyróżnia się swoim bogactwem naturalnym i kulturowym, a jej dziedzictwo kultury materialnej jest powszechnie uznawane w całej Europie.

Na terenie województwa małopolskiego działalność prowadzą instytucje kultury o charakterze narodowym i regionalnym, ponadto funkcjonuje kilkaset gminnych oraz powiatowych instytucji kultury i placówek kultury z wieloma filiami, klubami, świetlicami, a także placówki przyzakładowe i spółdzielcze.

W województwie małopolskim działa 20 teatrów i instytucji muzycznych. Instytucje te skupione są głównie w stolicy regionu – Krakowie. Poza Krakowem działają: Teatr im. Stanisława Ignacego Witkiewicza w Zakopanem (instytucja Województwa Małopolskiego), Tarnowski Teatr im. Ludwika Solskiego w Tarnowie (instytucja Miasta Tarnowa) oraz Teatr Lalki „Rabcio” w Rabce (instytucja powiatu nowotarskiego). W 2005 r. Gmina Miejska Kraków utworzyła dwie instytucje kultury: Teatr KTO i Teatr „Łaźnia Nowa”. Teatr KTO został założony w 1977 r. i do 2004 r. działał w strukturze Centrum Kultury „Dworek Białołęcki”.

Na terenie województwa na koniec 2005 roku działały 104 muzea i oddziały muzealne, co stanowi blisko 16% wszystkich muzeów w Polsce (665 muzeów). W odniesieniu do lat poprzednich ich liczba nie uległa znaczącej zmianie, natomiast zwiększyła się o ponad 6% liczba zwiedzających.

Tabela 11 Instytucje i placówki kultury w województwie małopolskim w latach 2003-2005

Lp	Instytucje kultury	2003	2004	2005
1	Muzea wraz z oddziałami muzealnymi	103	103	104
2	Teatry zawodowe i instytucje muzyczne	21	20	20
3	Kina	53	49	49
4	Biblioteki i filii biblioteczne	773	769	766
5	Domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice	479	brak danych	489
6	Galerie sztuki	71	66	66

Źródło: GUS

W powyższym zestawieniu widoczny jest spadek w ostatnich latach ilości placówek kulturalnych, zwłaszcza w zakresie kin (w stosunku do roku 2003 liczba kin uległa zmianie o 4), bibliotek (zmniejszenie o 7) i galerii sztuk (zmniejszenie o 5). Równocześnie wzrosło zainteresowanie kulturą - największy wzrost liczby uczestników zanotowano w muzeach (o ok. 30 %) i w kinach (o ok. 35 %).

Tabela 12 Dostępność wybranych form kultury w latach 2003 - 2005

Dostępność wybranych form kultury	2003	2004	2005
Teatry i instytucje muzyczne - przedstawienia i koncerty ¹	3 768	4 081	4 072
Kina – seanse filmowe	93 100	102 300	109 700
Muzea – wystawy (wystawy własne w kraju oraz obce krajowe i z zagranicy)	brak danych	427	465
Biblioteki publiczne księgozbiór w woluminach (w tys.)	10 595,2	10 675,3	10 871,0

¹ obejmują występy gościnne instytucji artystycznych z innych województw oraz występy własnych instytucji na terenie własnego województwa

Źródło: GUS

Tabela 13 **Uczestnictwo (frekwencja) w wybranych formach kultury w latach 2003 - 2005**

Frekwencja (uczestnictwo w kulturze) w tys.	2003	2004	2005
Teatry i instytucje muzyczne - widzowie i słuchacze ¹	612,1	706,9	717,6
Kina - widzowie	2 559,0	3 450,4	2 539,5
Muzea zwiedzający	4 650, 2	4 943,1	5 644,4
Biblioteki publiczne			
- wypożyczenia książek	13 338,4	13 275,9	12 741,1
- czytelnicy	708,9	712,8	710,6

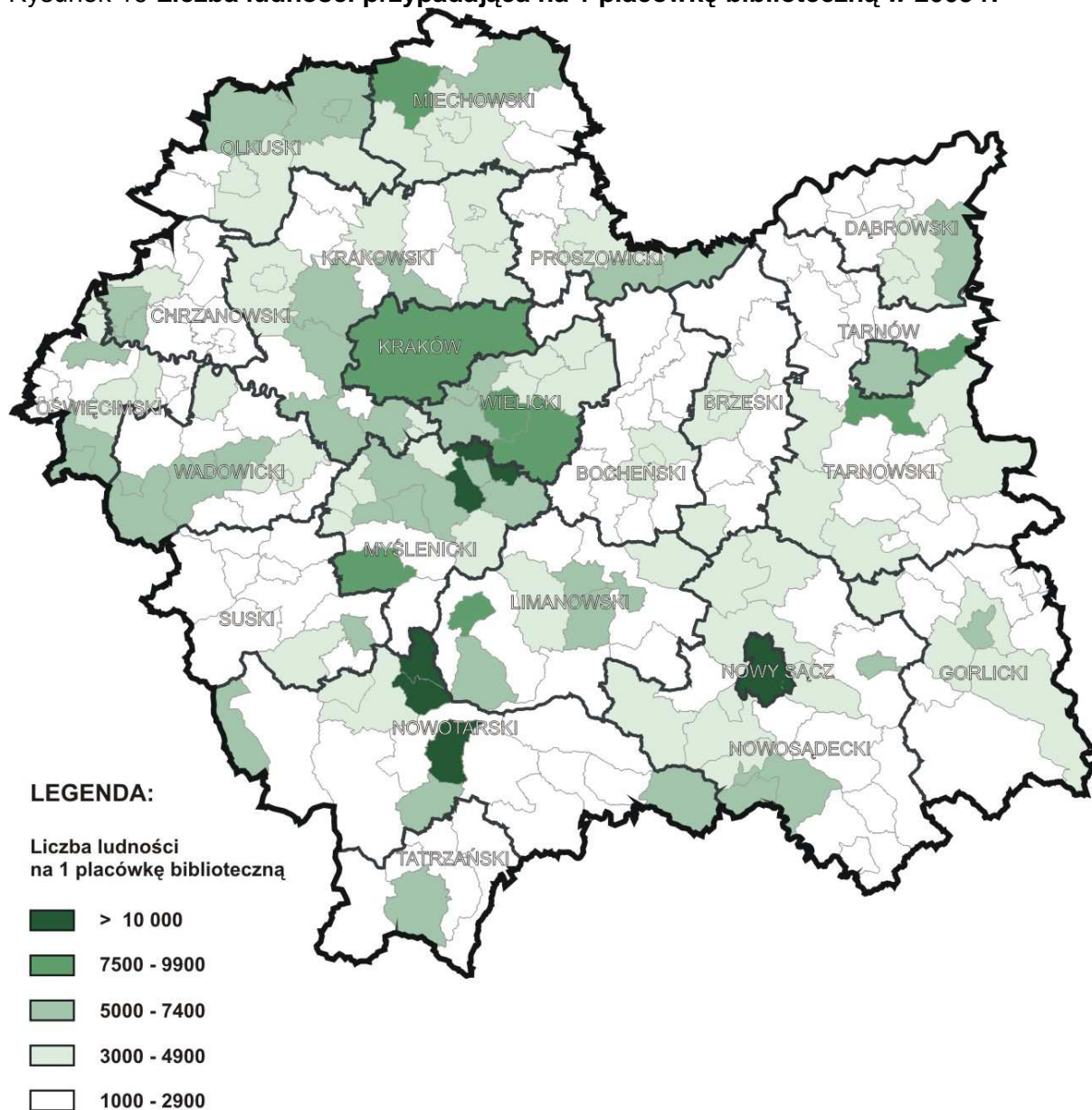
Źródło: GUS

Najbardziej popularną, powszechnie dostępną i najlepiej zorganizowaną formą uczestnictwa ludności w kulturze stanowi sieć bibliotek publicznych. W 2005 roku ilość bibliotek publicznych wraz z filiami wyniosła 766, z czego 73,9% znajdowało się na wsi. Korzystało z nich 22 % mieszkańców województwa.

W porównaniu z rokiem 2004 w liczbie bibliotek nastąpił spadek o 0,4%. Z zasobów bibliotek skorzystało 710,6 tys. czytelników, którzy wypożyczyli łącznie 12741,1 tys. woluminów księgozbioru. Jeden czytelnik w Małopolsce w ciągu 2005 roku wypożyczył średnio 18 woluminów księgozbioru. W porównaniu z rokiem poprzednim ilość czytelników zmieniła się nieznacznie, tj. nastąpił spadek o 0,3%, a liczba wypożyczeń spadła o 4,0%.

Zmniejszyła się natomiast powierzchnia pomieszczeń bibliotecznych o 540 m². Biblioteki publiczne wyposażone w komputery stanowiły 53% ogółu bibliotek i znajdowało się w nich łącznie 1407 komputerów, z których 57,3% udostępniono dla czytelników. Jedynie 11,2% wszystkich bibliotek publicznych i filii w 2005 roku było przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.

Rysunek 19 Liczba ludności przypadająca na 1 placówkę biblioteczną w 2005 r.

Źródło: WUS

Bazę do działalności w zakresie edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży oraz organizowania czynnego uczestnictwa w kulturze stanowią domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice, których w 2005 roku było 489. W porównaniu z rokiem 2003 wystąpił niewielki przyrost ich liczby - o 10 placówek. Wśród tych instytucji 136 to domy kultury, 142 - ośrodki kultury, 68 - kluby i 143 - świetlice. Na wsi znajdowało się 65% wszystkich placówek, a w miastach 35%. W 2005 roku odbyło się 25 tys. imprez zorganizowanych przez domy i ośrodki kultury oraz świetlice i kluby (liczba ta nie uległa zmianie od 2003 roku), w których udział wzięło 3771,4 tys. uczestników (ich liczba wzrosła o 13,5% w porównaniu z 2003 rokiem).

Z wszystkich instytucji kultury 16% znajdowało się w Krakowie, z czego najwięcej było klubów kultury (44) i domów kultury (24). Krakowskie ośrodki zorganizowały 11,1 tys. imprez, na które przybyło 1319,5 tys. osób. Uczestnicy imprez organizowanych w mieście Krakowie stanowili 35% wszystkich biorących udział w małopolskich imprezach.

W latach 2003-2005 realizowano kilka znaczących inwestycji w zakresie kultury.

Należą do nich:

- Modernizacja i przebudowa obiektów i terenu Opery Krakowskiej (rozpoczęcie w 2004 r.)
- Rozbudowa i modernizacja budynku MCK "Sokół" w Nowym Sączu (trwająca od 1993 roku)
- rozbudowa Lotniczego Parku Kulturowego w Krakowie, w tym budowa budynku głównego Muzeum Lotnictwa Polskiego (rozpoczęcie w 2004 r.)
- Rozwój Sądeckiego Parku Etnograficznego w Nowym Sączu (budowa Miasteczka Galicyjskiego, Sektora Kolonistów Niemieckich, rozbudowa dotychczasowej ekspozycji (rozpoczęcie w 2003 r.)
- Rozwój Nadwiślańskiego Parku Etnograficznego w Wygietzowie – rekonstrukcja zabytkowego dworu z Droginii
- Remont Zamku w Dębnie (rozpoczęcie w 2005 r.)
- Rewitalizacja siedziby Muzeum - Ratusza w Tarnowie (rozpoczęcie w 2005 r.)
- Remont budynku Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie - adaptacja poddasza (rozpoczęcie w 2005 r.)
- Remont budynku Teatru im. J. Słowackiego (rozpoczęcie w 2005 r.)

Zabytki

Ewidencja zabytków znajdujących się na terenie województwa małopolskiego (na podstawie szacunkowych danych Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i Regionalnego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Krakowie) obejmuje około 50 000 obiektów. Na Światową Listę Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO zostało wpisanych pięć zespołów urbanistyczno-architektonicznych, w tym unikatowe zabytki architektury drewnianej. Województwo małopolskie szczyli się również pięcioma zespołami zabytkowymi, uznanymi przez Prezydenta RP za Pomnik Historii. Są to: miasto Kraków, Kopalnia Soli w Wieliczce i Bochni, krajobrazowy zespół parku pielgrzymkowego w Kalwarii Zebrzydowskiej i Pole Bitwy pod Raławicami.

Spośród kilkudziesięciu tysięcy zespołów zabytkowych i obiektów (nieruchomych) do wojewódzkiego rejestru zabytków jest wpisanych 3025 zabytków nieruchomych.

W roku 2005 wydatki Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa wyniosły 31 072 tys. zł. i zostały przeznaczone na prace przy 92 obiektach. Największymi zrealizowanymi inwestycjami są: Pałac Erazma Ciołka, Zespół Budowli Wzgórza Wawelskiego, płyta Rynku Głównego i Sukiennice.

Z budżetu Województwa Małopolskiego w roku 2005 na realizację 46 zadań w dziedzinie ochrony zabytków przeznaczono kwotę 1 100 tys. zł. Prace konserwatorskie prowadzono przy obiektach ruchomych i nieruchomych, a wśród nich były kontynuacje zadań z lat ubiegłych, m.in. w miejscowościach: Staniątka, Dębno Podhalańskie, Żelichów, Bolechowice, Ptaszkowa, Kalwaria Zebrzydowska, Krużłowa Wyżna, Gromnik, Łużna, Zdynia, Śnietnica, Raławice Olkuskie, Harkłowa, Łopuszna, Marcyporęba.

Nową inicjatywą podjętą w 2004 r. jest Program „Konserwator” realizowany przez Samorząd Województwa Małopolskiego jako pierwszy tego typu program wojewódzki w Polsce. Program dotyczy czasowego zatrudnienia - w ramach robót publicznych i prac interwencyjnych - osób długotrwale bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym przy pracach związanych z zachowaniem i rewitalizacją substancji zabytkowej oraz ochroną krajobrazu kulturowego. W 2005 r. na jego realizację przeznaczono 2 mln zł dla 62 beneficjentów zewnętrznych (gmin, powiatów, organizacji pozarządowych, instytucji użyteczności publicznej) a także dla 8 instytucji kultury, których założycielem jest Województwo Małopolskie.

Proponowane w PZPWM parki kulturowe jak na razie doczekały się realizacji.

W dniu 3 października 2005 roku Sejmik Województwa Małopolskiego uchwalił wojewódzki program opieki nad zabytkami pn. *Wojewódzki Program Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski*, spełniając tym samym wymogi ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Tabela 14 **Wojewódzki rejestr zabytków w 2005 r.**

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba zabytków
Zabytki nieruchome w rejestrze zabytków w Województwie Małopolskim		3 025
W tym:		
1.	Wielkoobszarowe założenia miejskie lub wiejskie wpisane do rejestru zabytków (układ urbanistyczny, plac, etc.)	31
2.	Zabytki wpisane do rejestru i przeniesione do skansenów	25
3.	Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków	405
4.	Zabytki wpisane do rejestru zabytków (z wyłączeniem: założeń wielkoobszarowych, zabytków archeologicznych, obiektów przeniesionych do skansenów)	2564

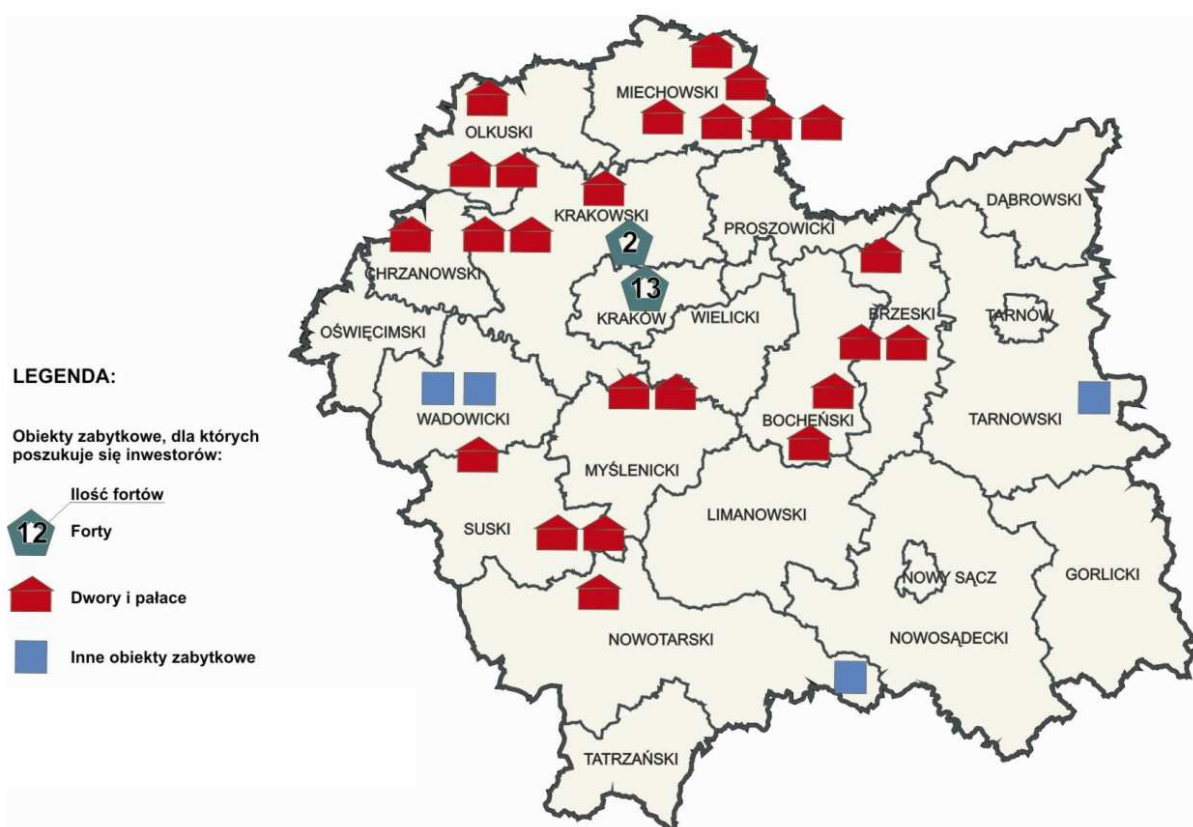
Źródło: *Rejestr Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków*

W Małopolsce poszukuje się obecnie inwestorów do zagospodarowania 44 obiektów zabytkowych. Są to dwory, pałace, zamki, zabytkowe budynki gospodarcze (spichlerz, młyn), a także forty (rys. 20).

Od kilku lat na inwestorów czeka 15 fortów Twierdzy Kraków (13 w Krakowie i 2 w Zielonkach). Pomimo atrakcyjnego położenia tych obiektów ciągle nie udaje się znaleźć odpowiednich inwestorów chcących je zagospodarować. Obecnie wydaje się, że pełna komercjalizacja tych obiektów raczej nie będzie możliwa. Renowacja fortów jest zadaniem bardzo kosztownym, a ewentualne powierzchnie nadająca się do komercyjnego wykorzystania są stosunkowo niewielkie. W efekcie szanse podjęcia zyskowej działalności przez podmiot prywatny wydaje się mało prawdopodobne.

Największymi obiektami zabytkowymi przeznaczonymi do zagospodarowania w Małopolsce są obecnie: XIX-wieczny zespół pałacowo parkowy - Pałac Goetzów Okocimskich w Brzesku (40 tys. m² pomieszczeń) i znacznie mniejszy Pałac Potockich w Krzeszowicach, zamek w Nowym Wiśniczu. Obiekty te przeznaczone są do zagospodarowania na centra konferencyjne i szkoleniowe oraz hotele. Podobne zagospodarowanie przewiduje się także dla pozostałych pałaców, zamków i innych budynków zabytkowych. Obok funkcji turystycznych dopuszcza się w nich także prowadzenie ograniczonej działalności handlowej lub administracyjnej.

Rysunek 20 **Budynki zabytkowe do zagospodarowania w Małopolsce**

Źródło: *Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim, 2005*

Zasoby archeologiczne

Od ponad 20 lat realizowane są tzw. Archeologiczne Zdjęcia Polski (AZP). Dotychczas badaniami poszukiwawczymi AZP objęto 69% powierzchni województwa małopolskiego, tzn. większość dostępnych obszarów. Nie przebadane do tej pory tereny to głównie lasy, skalne partie gór i zbiorniki wodne.

Na obszarze województwa zinwentaryzowano 17 401 stanowisk archeologicznych, z czego ogromna większość – blisko 11 tys. – to nieokreślone ślady pobytu ludzi, których rzeczywistą wartość naukową mogą określić dopiero badania wykopaliskowe. Jedyne 416 stanowisk wpisanych jest do rejestru zabytków.

Wydaje się, że przy generalnie umiarkowanej korzystnej ocenie stanu ochrony dziedzictwa kulturowego w Małopolsce można wskazać kilka wyraźnych obszarów problemowych, które wymagają interwencji lub aktywności ze strony sektora publicznego. Są to:

- zabytkowe obiekty mieszkalne
- zespoły pałacowo-parkowe
- zespoły uzdrowiskowe
- zabytki przemysłu i techniki
- dobra kultury współczesnej
- degradacja krajobrazu i zaśmiecenie przestrzeni przez żywiolową zabudowę
- brak powszechnego zrozumienia, że jakość krajobrazu kulturowego jest wartością

Ochrona zdrowia

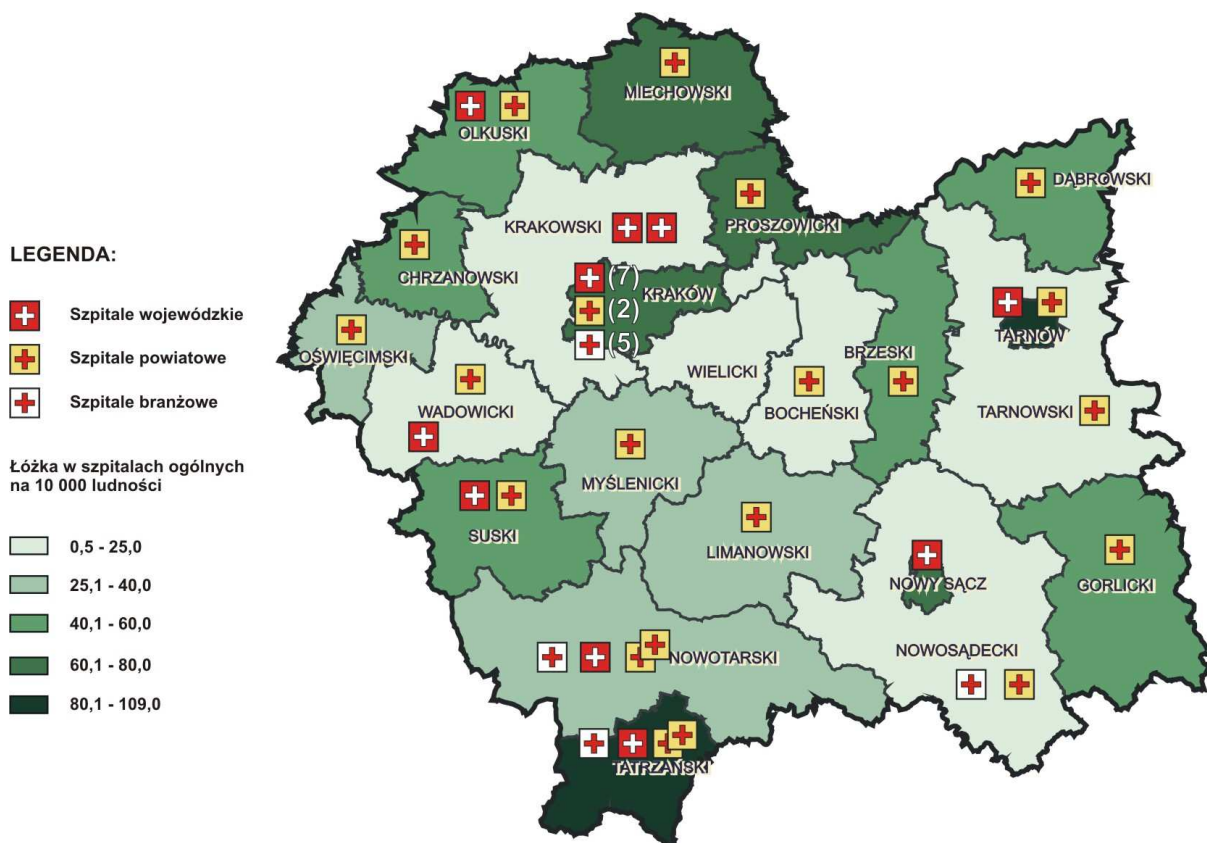
W końcu 2005 r. w województwie małopolskim funkcjonowały 69 szpitale ogólne. Do sektora publicznego zaliczało się 42 z nich (61%) - 13 szpitali wojewódzkich, 21 szpitale powiatowe oraz 8 szpitali resortowych. We wszystkich szpitalach i ich oddziałach znajdowało się 14279 łóżek, z czego 96,5% było w dyspozycji szpitali publicznych. Liczba osób leczonych w placówkach szpitalnych w ciągu roku wyniosła 499,4 tys. Przeciętny pobyt chorego w szpitalu ogólnym wyniósł 7,5 dnia.

Na 10 tys. mieszkańców województwa przypadało 43,5 łóżka, a ze szpitalnej opieki medycznej skorzystało 1,5 tys. osób; analogicznie dla całej Polski wskaźnik ten wynosił odpowiednio 48,0 łóżek i 1,7 tys. osób.

Stacjonarną opiekę zdrowotną świadczyły także zakłady opieki psychiatrycznej. W końcu 2005 r. działały 3 tego typu zakłady; 2 placówki należące do grupy zespołów zakładów i szpitali dla nerwowo i psychicznie chorych oraz 1 zakład MONAR. Średnia liczba łóżek rzeczywistych we wszystkich obiektach wynosiła 1184. W ciągu roku leczeniem objęto 12,9 tys. osób. Przeciętnie 1 pacjent przebywał na leczeniu psychiatrycznym 31,7 dnia.

Opiekę stacjonarną długoterminową w 2005 r. sprawowało 29 placówek typu opiekuńczo-leczniczego: 23 zakłady opiekuńczo-lecznicze, 2 zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze oraz 4 hospicja. Łącznie w dyspozycji tych placówek było 1803 miejsc. W ciągu całego roku opieką objęto 4347 osób. Średni czas pobytu pacjenta wyniósł 36,9 dnia w hospicjach, 162,1 dnia w zakładach opiekuńczo-leczniczych i 181,9 dnia w zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych.

Rysunek 21 Rozmieszczenie i liczba szpitali ogólnych publicznych na terenie województwa małopolskiego (2004 r.) na tle liczby łóżek szpitalnych ogólnych przypadających na 10 tys. mieszkańców

Źródło: Lecznictwo szpitalne, WUS

Jednostki opieki stacjonarnej dysponowały ogółem 17 843 miejscami, a wraz ze szpitalami i sanatoriami uzdrowiskowymi 1 9557 łózkami.

Liczba łóżek ogółem w roku 2005 w porównaniu do roku poprzedniego zmalała o 470. Spadek ilości łóżek odnotowano m.in. w niepublicznych psychiatrycznych zakładach stacjonarnej opieki zdrowotnej (ze 142 łóżek w 2003 r. do 123 w roku 2005), przy jednoczesnym wzroście liczby leczonych oraz w hospicjach, dysponujących obecnie jedynie 73 łózkami. (spadek o ponad 30%). Zmieniła się również struktura własnościowa. Spadł udział łóżek w jednostkach publicznych (z 91% w 2003 r. do 89% w 2004 r.), na rzecz jednostek niepublicznych (wzrost z 9% do 11%).

W roku 2005 na terenie województwa małopolskiego ambulatoryjną opiekę zdrowotną dla ogółu ludności, w służbie medycyny pracy i w rehabilitacyjnych spółdzielniach inwalidów, zapewniały publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej. Ogółem działało 1 168 przychodni i ośrodków zdrowia, w tym 284 w zakładach publicznych i 884 w zakładach niepublicznych. Liczba przychodni dla ogółu ludności łącznie z ośrodkami zdrowia wynosiła na koniec 2005 roku 1 108. Zmniejszyła się (o 26) w stosunku do roku 2003 liczba przychodni w służbie medycyny pracy i wynosiła 60. Ponadto działało 390 praktyk lekarskich, tj. o 63 mniej niż w roku 2003.

Rozwój głównych kierunków ochrony zdrowia w województwie odbywa się zgodnie z kierunkami przyjętymi w Planie Zagospodarowania Przestrzennego, co ma swoje odzwierciedlenie w szczegółowym Małopolskim Programie Ochrony Zdrowia w latach 2001 - 2005. Realizacja poszczególnych zadań jest dorocznie monitorowana, co zostaje przedstawione w sprawozdaniu zatwierdzanym przez Sejmik Województwa Małopolskiego. Kierunki przyjęte w dotychczasowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego pozostają nadal aktualne. Należy jednak zauważyć, że realizacja przyjętych zadań kształtuje się na poziomie około 80%, nie mniej jednak zmiany demograficzno-społeczne oraz zmiany w stylu życia populacji wskazują na potrzebę kontynuacji tych działań celem uzyskania optymalnych wskaźników zdrowotnych, co w przypadku ochrony zdrowia możliwe jest jedynie do uzyskania w wyniku długoletnich, planowych działań. Aktualnie trwają prace nad Małopolskim Programem Ochrony Zdrowia na lata 2006 – 2013, gdzie postuluje się utrzymanie koncentracji lecznictwa szpitalnego, w szczególności wysokospecjalistycznego wokół największych aglomeracji regionu (Kraków, Tarnów, Nowy Sącz), co jest wynikiem obecnego trendu w całej Polsce. Koncentracja łóżek lecznictwa stacjonarnego związana jest m.in. z dostępem do szpitali specjalistycznych, wysokospecjalistycznych i klinicznych (szpitale uniwersyteckie).

Wśród najistotniejszych problemów w tej dziedzinie wymienia się:

1. nierównomierny dostęp do usług medycznych: konieczność poprawy wskaźników liczby łóżek na 10 000 mieszkańców subregionów, wykazujących najniższe wartości takich jak subregion tarnowski oraz subregion sądecko – gorlicki (analizując liczbę łóżek, dostępność do lecznictwa szpitalnego w ww. subregionach jest niemal dwukrotnie niższa niż w pozostałych); w szczególności poprzez weryfikowanie liczby łóżek poszczególnych specjalności;
2. konieczność poprawy wskaźników obrazujących dostępność do świadczeń ambulatoryjnych, takich jak np. czas oczekiwania do poradni, monitorowany przez oddział wojewódzki NFZ; najdłuższy czas oczekiwania (tj. ponad 4 miesiące) wykazują poradnie: onkologiczne, urologiczne, alergologiczne, pulmonologiczne, rehabilitacyjne, (ponad 7 miesięcy) poradnie diabetologiczne, kardiologiczne, reumatologiczne, endokrynologiczne, ale przede wszystkim (okres oczekiwania średnio 8 miesięcy) poradnie okulistyczne; poprawa wskaźników zostanie osiągnięta w szczególności poprzez zwiększenie liczby poradni oraz zwiększenie wysokości kontraktów, w placówkach do których okres oczekiwania jest najdłuższy;
3. w zakresie opieki psychiatrycznej podejmowanie działań głównie z zakresu dekoncentracji lecznictwa, a w szczególności poprzez:
 - rozwój sieci powiatowych / dzielnicowych poradni zdrowia psychicznego

- dla dorosłych oraz dzieci, młodzieży i rodzin,
- zorganizowanie sieci subregionalnych ośrodków geronto – psychiatrycznych,
- rozwój sieci powiatowych ośrodków terapii uzależnień,
- utworzenie oddziałów stacjonarnego leczenia odwykowego w każdym z 5 subregionów województwa małopolskiego,
- zorganizowanie w każdym z subregionów łóżek opiekuńczo - leczniczych i opiekuńczo - pielęgnacyjnych o profilu psychiatrycznym,
- rozbudowa zasobów kadrowych, poprawa nasycenia specjalistyczną kadrami z zakresu opieki psychiatrycznej,
- profilowanie Domów Pomocy Społecznej dla psychicznie chorych i upośledzonych umysłowo, funkcjonalne powiązanie DPS o profilu psychiatrycznym z powiatowymi/ miejskimi Centrami Ochrony Zdrowia Psychicznego.

4. niezadowalający stan infrastruktury technicznej w małopolskich szpitalach wraz z postępującą dekapitalizacją majątku trwałego

Opieka społeczna

W sferze społecznej mającej wpływ na plan zagospodarowania przestrzennego należy wyróżnić działania na rzecz osób niepełnosprawnych. Istotne znaczenie w tym zakresie ma nałożenie na samorząd województwa nowych zadań w tej dziedzinie, wynikających z wprowadzonej w 2003 r. nowelizacji ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. 97.123.776 z późn.zm.)

W ramach środków finansowych przekazywanych do samorządu województwa z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych realizowane jest między innymi zadanie: "dofinansowanie robót budowlanych w rozumieniu przepisów ustawy Prawo budowlane, dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych, z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów".

Tabela 15 Liczba obiektów dofinansowanych przez PFRON

	2003	2004	2005
obiekty nowopowstałe	3	5	5
obiekty, w których wykonano dobudowę lub zmieniono w istotny sposób przeznaczenie	4	9	12
obiekty, w których wykonano prace wewnętrzne	5	4	10
specjalistyczne roboty górnicze	1	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Departamentu Polityki Społecznej UMWM

Także zgodnie z powyższą ustawą do zadań województwa należy dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej celem zatrudnienia osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności, a także poprzez rehabilitację zawodową i społeczną, przygotowania ich do życia w otwartym środowisku oraz pomocy w realizacji pełnego, niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia na miarę ich indywidualnych możliwości.

W roku 2003 zgodnie z decyzją Zarządu powstały trzy nowe zakłady aktywności zawodowej:

- w Woli Rzędzińskiej powiat tarnowski ziemski, który powstał w pomieszczeniach Tarnowskich Zakładów Osprzętu Elektrycznego „Tarel” Sp. z o.o.;
- w Witowicach gmina Charsznica powiat miechowski. Na cel tych zakładów został dostosowany budynek szkolny;
- w Konarach gmina Mogilany powiat krakowski ziemski. Pomieszczenia tego zakładu znajdują się w kompleksie rehabilitacyjnym Konwentu OO. Bonifratrów.

Ponieważ Zakład ten prowadzi działalność o charakterze wytwórczo – usługowym w ramach działów: pszczelarstwo, ogrodnictwo i hodowla zwierząt, wykorzystuje grunty rolne o powierzchni użytkowej 5,41 ha, będące własnością Konwentu.

Natomiast w roku 2005 został utworzony w Krakowie kolejny Zakład Aktywności Zawodowej (ZAZ) w budynku po byłym żłobku na os. Na Wzgórzach 44, użyczony w tym celu przez Gminę Miejską Kraków. Ponadto w Krakowie od roku 2003 funkcjonuje jeszcze jeden zakład aktywności zawodowej Pensjonat i Restauracja „U Pana Cogito”, Kraków ul. Bałuckiego 6.

Obecnie na terenie Małopolski prowadzi działalność pięć zakładów aktywności zawodowej, w których jest zatrudnionych 141 osób z orzeczoną znacznym stopniem niepełnosprawności.

Pomoc społeczna, obok realizacji przewidzianych ustawą o pomocy społecznej świadczeń pieniężnych i niepieniężnych, polega także na prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej. W 2005 r. funkcjonowało 87 domów pomocy społecznej, dysponującymi 7 758 miejscami stałego pobytu, 93 ośrodków wsparcia, posiadających 4203 miejsc oraz 24 mieszkań chronionych (93 miejsc pobytu).

Tabela 16 Jednostki pomocy społecznej o zasięgu lokalnym i ponad gminnym finansowane z budżetu gmin i powiatów ze środków na pomoc społeczną w roku 2005

Rodzaj jednostki	Liczba jednostek	liczba miejsc*	liczba korzystających**
domy pomocy społecznej	87	7 758	8 311
rodzinne domy pomocy	0	0	0
domy dla matek	0	0	0
ośrodki wsparcia	93	4 203	5 427
jednostki specjalistycznego poradnictwa	8	x	11 221
mieszkania chronione	24	93	40
ośrodki interwencji kryzysowej	10	69	10 680
ośrodki adopcyjno - opiekuńcze	7	x	3 045
placówki opiekuńczo - wychowawcze	105	4 226	6 941

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 I-XII 2005 r.

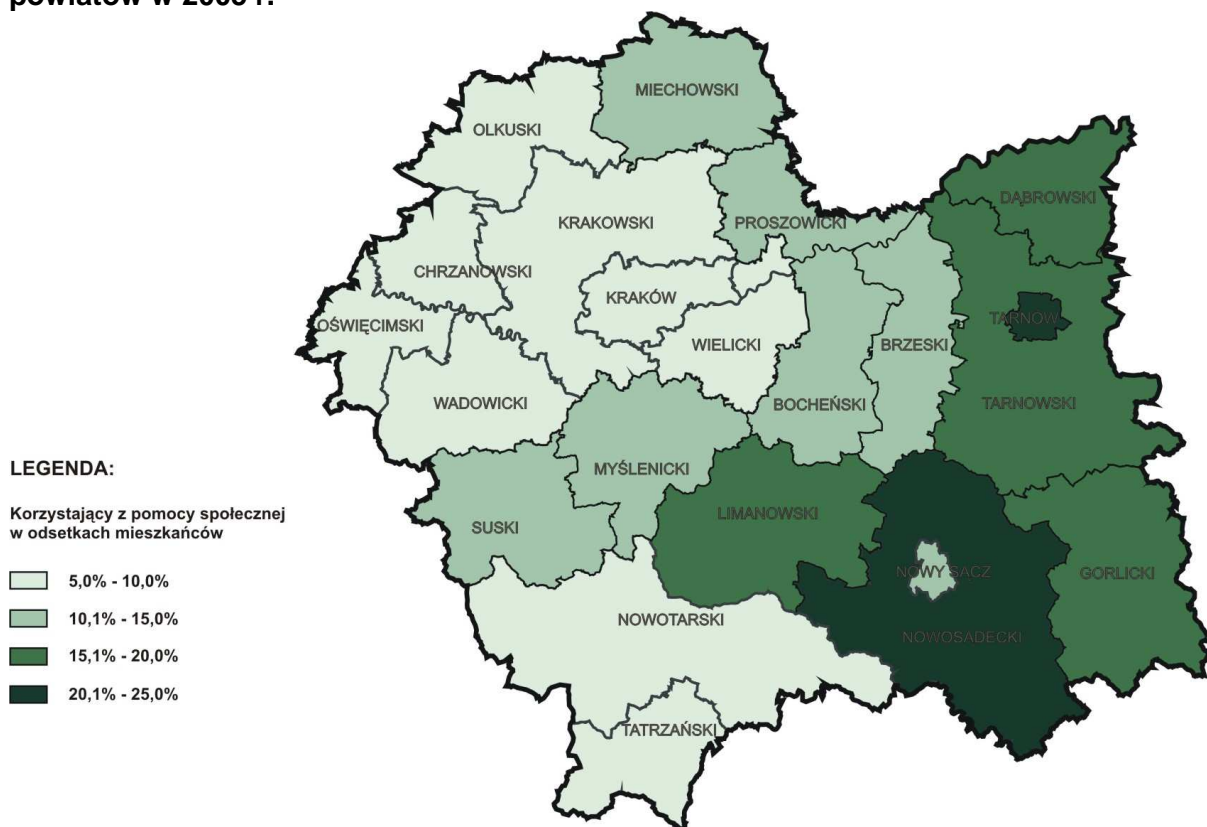
*wg statutu ** rzeczywista liczba osób korzystających z miejsc i porad.

Łącznie w latach 2001 – 2005 w odpowiedzi na społeczne zapotrzebowanie powstało 90 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej różnego przeznaczenia. W tym 37 ośrodków wsparcia, 25 placówek opiekuńczo – wychowawczych dla dzieci i młodzieży pozbawionych opieki rodzicielskiej (w tym 12 placówek opiekuńczo-wychowawczych o charakterze wsparcia dziennego - świetlice socjoterapeutyczne, ogniska wychowawcze oraz 12 placówek rodzinnych), 11 mieszkań chronionych, po 6 ośrodków interwencji kryzysowej i jednostek specjalistycznego poradnictwa, 4 domy pomocy społecznej, a także jeden ośrodek adopcyjno - opiekuńczy.

Pomimo ciągłego rozwoju infrastruktury socjalnej w województwie małopolskim liczba dostępnych miejsc jest niewystarczająca, bowiem liczba osób korzystających de facto ze wsparcia placówek pomocy społecznej jest wyższa niż liczba dostępnych miejsc, określonych statutem poszczególnych jednostek.

W województwie małopolskim w roku 2005 ze świadczeń pomocy społecznej skorzystało 11% mieszkańców. Udział korzystających z pomocy społecznej wśród mieszkańców poszczególnych powiatów był jednak bardzo zróżnicowany.

Rysunek 22 Korzystający z pomocy społecznej w odsetkach mieszkańców według powiatów w 2005 r.

Źródło: WUS

Najwyższy odsetek mieszkańców będących klientami pomocy społecznej miały w 2005 roku powiaty: nowosądecki ziemski oraz Tarnów (odpowiednio 20,5 i 21,3%), a także powiat limanowski, gorlicki, dąbrowski i tarnowski – od 19,8 do 17,5%.

Mapa problemów społecznych, sporządzona na bazie danych określających odsetek mieszkańców pobierających świadczenia z pomocy społecznej w danym powiecie, w przypadku tych o najmniej korzystnych wskaźnikach, w znacznym stopniu pokrywa się z terytorialnym zróżnicowaniem stopy bezrobocia w Małopolsce. Wymienione powyżej powiaty nowosądecki, limanowski, gorlicki, dąbrowski i tarnowski charakteryzowały się w 2005 roku również najwyższym udziałem zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie czynnych zawodowo mieszkańców. Wyjątkiem w tym zakresie był Tarnów, powiat o najwyższym w województwie odsetku osób korzystających z pomocy społecznej, w którym stopa bezrobocia w analizowanym okresie była jedną z niższych. Jednocześnie w Krakowie, miejscu o najniższej stopie bezrobocia w skali regionu wskaźnik udziału klientów pomocy społecznej w populacji mieszkańców był również najniższy.

Uzdrowiska

Po 15 latach prac, 28 lipca 2005 r. uchwalona została nowa ustawa o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz.U.05.167.1399). Obowiązująca wcześniej ustawa z 1966 r. zawierała już szereg anachronicznych rozwiązań prawnych, niespójnych z otaczającą rzeczywistością. Nowa ustawa o uzdrowiskach reguluje m.in.: organizację i sposób nadawania miejscowościom statusu uzdrowiska, zasady udzielania i finansowania świadczeń zdrowotnych w lecznictwie uzdrowiskowym oraz zasady nadzoru nad lecznictwem uzdrowiskowym. Jednak przede wszystkim lecznictwo uzdrowiskowe stało się integralną częścią ochrony zdrowia, co oznacza, że kwestie uzdrowisk mają swoje umocowanie konstytucyjne. Ponadto wyselekcjonowane zostały zadania gmin uzdrowiskowych, co skutkować będzie w pozyskiwaniu środków na ich realizację oraz stworzono miejscowościom nie posiadającym statusu uzdrowiskowego możliwość jego uzyskania. Gminy uzdrowiskowe uzyskały także prawo do pobierania opłaty uzdrowiskowej, a nie jak do

tej pory opłaty miejscowej, a na realizację zadań związanych z funkcjonowaniem uzdrowiska, poczynając od 2006 roku, budżet Państwa jest zobowiązany wypłacać gminom dotację w wysokości pobranej opłaty miejscowej. Wciąż nierozwiązane pozostają kwestie przekształceń własnościowych Spółek Skarbu Państwa oraz programów wsparcia dla inwestycji w uzdrowiskach.

Uzdrowiska odgrywają ważną rolę w profilaktyce i leczeniu szerokiej gamy schorzeń oraz rehabilitacji. Usługi związane z lecznictwem uzdrowiskowym mają charakter specjalistyczny, a ich zasięg jest zdecydowanie ponadlokalny – regionalny, krajowy, czy wręcz czasami międzynarodowy.

W województwie małopolskim znajduje się 9 miejscowości posiadających statut uzdrowiska i 4 w których realizowana jest funkcja lecznictwa balneologicznego. Najwięcej uzdrowisk zlokalizowanych jest w powiecie nowosądeckim – cztery (Krynica Zdrój, Muszyna, Piwniczna Zdrój i Żegiestów), w powiecie nowotarskim – dwa (Rabka Zdrój i Szczawnica) oraz w powiecie gorlickim (Wysowa i Wapienne). Jedno uzdrowisko ma miasto Kraków (Mateczny, Swoszowice).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 1970 r. w sprawie rozciągnięcia niektórych przepisów o uzdrowiskach na inne miejscowości (Dz. U. z 1970 r., Nr 31, poz. 260 z późn. zm.) obejmuje również Wieliczkę (powiat wielicki) i Złockie (powiat nowosądecki).

Lecznictwo uzdrowiskowe jest prowadzone także w wielu innych miejscowościach nie posiadających statusu uzdrowiska (m.in. Krzeszowice, Bochnia). Szczególną uwagę, ze względu na swoją specyfikę, zwracają szpitale uzdrowiskowe w Wieliczce i Bochni, które zlokalizowane są pod ziemią w dawnych kopalniach soli.

Usługi lecznictwa uzdrowiskowego w końcu 2004 roku świadczyło 11 szpitali uzdrowiskowych, 36 sanatoriów uzdrowiskowych (w 2000 r. łączna liczba szpitali i sanatoriów uzdrowiskowych wynosiła 54), 5 zakładów przyrodoleczniczych, 6 przychodni uzdrowiskowych oraz 1 sanatorium rehabilitacyjne. Powiat nowosądecki i nowotarski skupiały na swoim terenie aż 78% tych placówek. Szpitale i sanatoria uzdrowiskowe oraz sanatorium rehabilitacyjne oferowały łącznie 6304 łóżka (w tym 1714 w szpitalach). W dyspozycji sanatoriów uzdrowiskowych pozostawało 72,8% miejsc. W porównaniu z danymi z roku poprzedniego przybyła 1 placówka uzdrowiskowa lecznictwa stacjonarnego i tym samym zwiększyła się liczba dostępnych łóżek (o 128).

Z usług placówek lecznictwa uzdrowiskowego skorzystało w ciągu 2004 roku 75,5 tys. kuracjuszy, tj. o 6,8 tys. więcej niż przed rokiem. Prawie 76% z nich przebywało w sanatoriach uzdrowiskowych. Z usług szpitali uzdrowiskowych skorzystało 17,8 tys. osób (23,6%). Kuracjusze, którzy w całości opłacali swój pobyt w placówkach uzdrowiskowych stanowili 23,0% ogółu. Średni czas pobytu pacjenta w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego wyniósł 18 dni (17 dni w sanatoriach uzdrowiskowych, 22 – w szpitalach uzdrowiskowych). Zakłady lecznictwa uzdrowiskowego przyjęły w ciągu 2004 roku 21,8 tys. pacjentów ambulatoryjnych. Świadczyły one różnorodne zabiegi lecznicze, m.in.: kąpiele mineralne, inhalacje, zabiegi borowinowe, masaże, elektrolecznictwo, światłolecznictwo, kinezyterapię, wodolecznictwo.

Najważniejsze problemy dotyczące funkcjonowania uzdrowisk to:

- nierozwiązane kwestie przekształceń własnościowych Spółek Uzdrowiskowych Skarbu Państwa,
- postępująca dekapitalizacja majątku trwałego Państwowych Przedsiębiorstw Uzdrowiskowych,
 - brak odpowiednich programów wsparcia dla inwestycji w uzdrowiskach,
 - tendencja do postępującej intensyfikacji zabudowy, jako zagrożenie dla krajobrazu i środowiska uzdrowisk,
 - ekspansywny rozwój infrastruktury dla narciarstwa zjazdowego – powiązany z wylesianiem, zagrażający zasobom i jakości wód mineralnych i leczniczych.

Sport i rekreacja

Województwo Małopolskie dysponuje 4 539 obiektami podstawowej bazy sportowej. Są to:

Tabela 17 Baza sportowa w województwie małopolskim

POWIAT	stadiony	boiska					korty tenisowe	obiekty kubaturowe				pływalnie kryte			pływalnie otwarte		
		do piłki nożnej	do koszykówki	do piłki ręcznej	do piłki siatkowej	do piłki uniwersalne		hale 44 x 24 m	małe hale 36 x 18 m	sale 24 x 12 m	sale mniejsze	do 25 x 12,5 m	25 x 12,5 m	50 x 20 m	do 25 x 12,5 m	25 x 12,5 m	50 x 20 m
bocheński	3	33	16	19	17	32	4	1	5	22	25	0	2	0	0	2	1
brzeski	5	42	23	18	27	34	7	3	3	13	18	0	1	0	0	0	0
chrzanowski	5	31	25	17	27	20	11	2	8	17	27	2	2	0	0	2	1
dąbrowski	1	18	17	17	26	16	4	1	1	10	12	0	0	0	0	0	1
gorlicki	6	28	16	22	28	19	3	1	3	21	38	0	1	0	0	0	1
krakowski	7	68	16	12	24	103	4	3	3	31	30	0	3	0	2	1	0
limanowski	8	18	25	29	32	34	9	0	9	27	39	1	0	0	3	1	0
miechowski	2	24	13	8	18	18	2	0	3	8	2	0	0	0	0	1	0
myślenicki	4	41	14	13	16	35	9	1	3	24	14	0	1	0	0	0	1
nowosądecki	21	34	18	28	25	67	22	2	7	33	32	7	0	0	2	1	0
nowotarski	4	54	21	24	31	66	13	2	12	13	65	2	1	1	0	1	0
olkuski	2	20	13	12	24	26	6	1	1	16	20	1	4	0	0	1	2
oświęcimski	11	53	31	16	37	18	18	1	3	29	31	1	2	1	0	0	0
proszowicki	1	13	1	6	3	23	3	1	0	10	0	0	0	0	0	0	0
suski	6	22	6	7	8	33	9	2	3	18	16	0	1	0	0	0	0
tarnowski	5	82	22	18	35	58	10	3	6	30	31	0	0	0	0	1	0
tatrzański	3	9	8	8	6	21	14	0	1	7	14	5	1	0	0	0	0
wadowicki	10	59	23	19	21	33	8	3	8	19	21	0	1	0	0	0	0
wielicki	2	39	10	3	10	30	3	1	1	13	38	0	0	0	0	0	0
KRAKÓW	8	48	31	29	36	18	72	9	17	32	213	8	6	0	2	0	5
NOWY SĄCZ	8	14	18	24	21	26	10	1	1	10	34	1	0	0	1	0	0
TARNÓW	1	9	18	13	20	17	18	5	3	12	37	2	2	0	0	1	2
RAZEM	123	759	385	362	492	747	259	43	101	415	757	30	28	2	10	12	14

Źródło: gminy woj. małopolskiego

Najwięcej obiektów sportowych na terenie Województwa Małopolskiego znajduje się na terenie miast: Kraków, Tarnów, Nowy Sącz, Oświęcim, Chrzanów, Wieliczka, Brzesko. Najmniej na terenie gmin: Wiśniowa, Spytkowice, Polanka Wielka, Szerzyny, Raclawice, miasto Jordanów.

W grupie boisk do gier dużych i małych najmniej tego rodzaju obiektów jest w powiatach: tatrzańskim i olkuskim, natomiast najwięcej w powiatach krakowskim – grodzkim i tarnowskim – ziemskim. Wśród gmin w tym zakresie przodują: Bochnia miasto, Ochotnica, Klucze i Chełmec, natomiast nie posiadają tego typu obiektów Spytkowice (powiat nowotarski) i Wiśniowa.

Biorąc pod uwagę hale sportowe, powiaty miechowski i tatrzański nie posiadają tego typu obiektów. Najwięcej hal sportowych mają miasta: Kraków, Tarnów oraz powiaty: brzeski, tarnowski i wadowicki. Sal gimnastycznych najmniej jest w powiatach: tatrzańskim i miechowskim; najwięcej w miastach takich jak Kraków, Tarnów i Nowy Sącz. W pięciu gminach nie ma wcale tego rodzaju obiektów.

Najwięcej krytych pływalni posiadają: miasto Kraków, miasto i gmina Krynica i miasto Zakopane. Pięć powiatów: dąbrowski, limanowski, miechowski, nowosądecki, tarnowski – ziemski nie posiada takich obiektów. Z kolei pływalni otwartych najwięcej jest w miastach:

Krakowie, Tarnowie i Zakopanym, a w sześciu powiatach: brzeskim, oświęcimskim, proszowickim, suskim, wadowickim i wielickim wcale nie występują.

W latach 2003 - 2005 realizacja założeń przyjętych w PZPWM objęła:

- lokalizację wielofunkcyjnych hal sportowych dających możliwość uprawiania szerokiej gamy sportów halowych na terenie miast: Brzesko, Miechów, Nowy Sącz, Proszowice,
- lokalizację krytych pływalni na terenie miast: Brzesko, Chrzanów, Nowy Sącz, Sucha Beskidzka, Tarnów, Wadowice, Dobczyce.

Najważniejsze problemy:

- wciąż niewystarczająca ilość obiektów sportowych i niska jakość wielu istniejących,
- małe zróżnicowanie bazy sportowej pod względem możliwości uprawiania różnych dyscyplin sportowych.

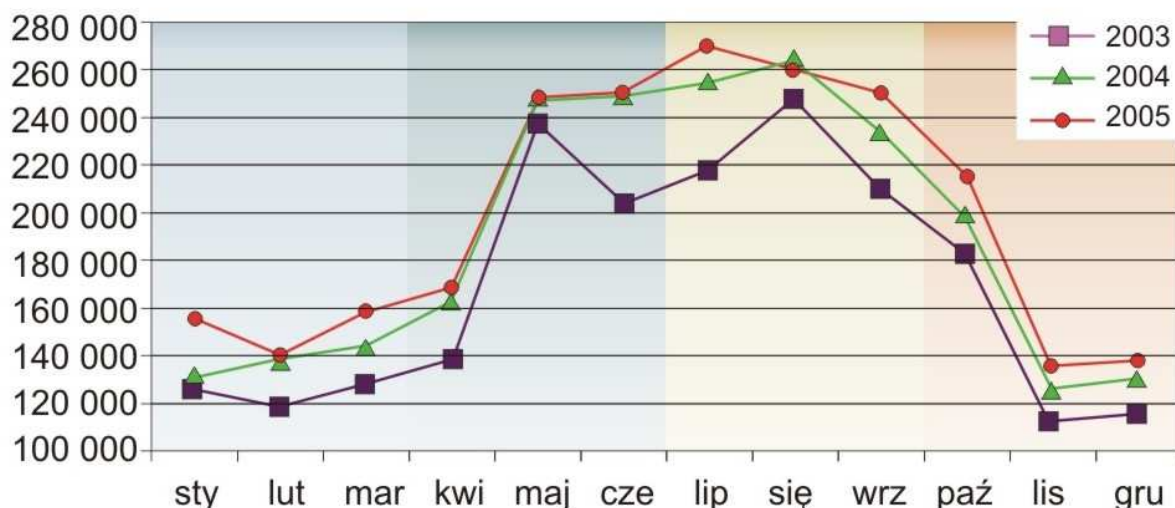
Turystyka

Według badań ruchu turystycznego w roku 2005 liczba odwiedzających Małopolskę wzrosła do 9,3 mln, z niespełna 8 mln w 2003 i 9,1 mln w 2004. Wśród odwiedzających, podobnie jak w 2003 r. 79% stanowili turyści. Jednak rok wcześniej (w 2004 r.) ich udział wynosił aż 90%. Wyraźnie wzrasta udział turystów zagranicznych – z 17% w 2003 r. i 23% w 2004 r. do 31% w 2005 r. W ścisłej czołówce odwiedzających Małopolskę znajdują się turyści zagraniczni z Niemiec, Wielkiej Brytanii, Włoch, Francji oraz Stanów Zjednoczonych. W stosunku do lat poprzednich nie zanotowano różnic w przypadku kraju pochodzenia naszych zagranicznych gości. Zmianie uległa jedynie wielkość strumienia turystów z tych krajów. I tak w stosunku do lat ubiegłych w 2005 odwiedziło nas więcej Włochów i Anglików, a nieco mniej Niemców, Francuzów i Amerykanów. Wśród badanych turystów krajowych, podobnie jak w latach ubiegłych, w roku 2005 zdecydowanie przeważały osoby z województw: małopolskiego (25%), śląskiego (13%) i mazowieckiego (12%). Główne cele przyjazdu do Małopolski nie uległy zmianie na przestrzeni trzech lat i nadal są nimi wypoczynek i zwiedzanie zabytków. Dotyczy to zarówno gości krajowych jak i zagranicznych.

Tabela 18 Szacunkowa liczba odwiedzających Małopolskę w latach 2003-2005 wg Badań MOT

	2003	2004	2005
Odwiedzający ogółem, w tym	7,95 mln	9,1 mln	9,3 mln
Turyści ogółem	6,2 mln	8,2 mln	7,35 mln
Turyści zagraniczni	964 tys.	1,9 mln	2,25 mln

Wykres 16 Korzystający z noclegów w Małopolsce w latach 2003-2005

Źródło: MOT, 2005

W 2005 roku wydatki rządu do 500 zł na osobę zadeklarowało prawie 70 procent turystów krajowych i ponad 50 procent turystów zagranicznych. Wydatki rządu od 500 do 1 tys. złotych deklaruje co szósty turysta krajowy i co czwarty turysta zagraniczny. W przeliczeniu na osobę gość krajowy przeznaczył na pobyt w Małopolsce średnio ok. 335 zł, tj. o 10 procent więcej niż w roku 2004. Natomiast w przypadku gości zagranicznych średnie wydatki wyniosły ok. 635 zł., czyli ok. 15 procent mniej niż w roku ubiegłym. Szacuje się, iż rocznie daje to województwu kwotę 3,8 mld, co stanowi ponad 10 procentowy wzrost w porównaniu do wielkości przychodów z turystyki w 2004 roku.

Zdecydowana większość ankietowanych gości odwiedzających Małopolskę zadeklarowało, że poza miejscem badania odwiedziło także inne miejscowości położone w regionie. Najczęściej wymieniane były: Zakopane wraz z Tatrami, Wieliczka, Pieniny (poszczególne miejscowości, spływ Dunajcem i in.), Kraków oraz Oświęcim, czyli miejscowości o uznanej renomie wśród turystów. Jest to od kilku lat niezmienna czołówka odwiedzanych miejsc w naszym regionie. Podobnie jak w roku poprzednim wysoką pozycję w rankingu odwiedzanych miejsc podczas pobytu w Małopolsce odnotowuje Słowacja (głównie poszczególne miejsca na obszarze słowackich Tatr). W 2005 roku po raz pierwszy pojawiły się miejscowości z obszaru powiatu gorlickiego – m.in. Gorlice, Wysowa, Hańczowa, jak również np. Ciężkowice ze Skamieniałym Miastem, czy Lanckorona. Wzrosło zainteresowanie Sanktuarium w Krakowie – Łagiewnikach oraz Wadowicami i Kalwarią Zebrzydowską, co jest związane ze wzmożonym ruchem turystyczno – religijnym, szczególnie w miejscach odnoszących się do osoby Ojca Świętego Jana Pawła II.

Lista 10 najchętniej odwiedzanych przez ankietowanych miejsc podczas pobytu w Małopolsce w 2005 r. (wg rankingu MOT)

1. Zakopane (Tatry)
2. Wieliczka (Kopalnia Soli)
3. Pieniny (Szcawnica, Niedzica, Spływ Dunajcem i in.)
4. Kraków
5. Oświęcim (Auschwitz – Birkenau)
6. Dolina Popradu (Muszyna, Piwniczna, Rytro, Wierchomla i in.)
7. Słowacja
8. Wadowice
9. Ojcowski Park Narodowy (Ojców, Pieskowa Skała)
10. Krynica

Region Małopolski wraz ze swoją stolicą Krakowem jest postrzegany przez respondentów jako obszar wielkich wydarzeń kulturalnych i tego też turyści oczekują. Chcą oni również skorzystać z oferty rozrywkowej. W 2005 roku zmieniły się dość znacznie w stosunku do poprzednich lat wskazania na pierwszych lokatach rankingu atrakcji turystycznych. Pierwsze miejsca zajęła kultura i rozrywka, a zwiedzanie dopiero 7 miejsce, podczas gdy w 2003 r. dominowało właśnie zwiedzanie, rozrywka, a dopiero później szeroko pojęta kultura. Także w przypadku samego Krakowa, zauważalny jest spadek zainteresowania samym zwiedzaniem na korzyść oferty rozrywkowej miasta.

Bazę noclegową województwa małopolskiego w końcu września 2005 r. stanowiło 719 obiektów zakwaterowania zbiorowego, w tym 165 ośrodków wczasowych i 152 hotele. W porównaniu z latami poprzednimi nastąpił dalszy spadek liczby miejsc noclegowych (o 6 tys. w stosunku do 2004 r.) do około 59,4 tys., przy jednoczesnym wzroście ich wykorzystania. Największym zasobem miejsc noclegowych dysponują hotele – ponad 26% bazy ogółem i ośrodki wczasowe – 17%.

Tabela 19 **Hotele wg kategorii w Województwie Małopolskim w latach 2003 – 2005**

Rok	Liczba hoteli						Liczba miejsc noclegowych
	ogółem	*****	****	***	**	*	ogółem
2003	142*	2	14	67	42	17	14 799
2004	154	2	12	68	40	16	16 187
2005	152	4	11	71	44	12	15 609

* stan w ewidencji Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego na dzień 02.07.2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ewidencji Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego

Tabela 20 **Liczba obiektów i miejsc noclegowych w Województwie Małopolskim w latach 2003 – 2005**

Rodzaj obiektu	Liczba obiektów			Ilość miejsc noclegowych		
	2003*	2004	2005	2003*	2004	2005
Hotele	136	154	152	14 799	16 187	15 609
Motele	13	12	12	589	662	497
Pensjonaty	63	62	62	4 509	3 756	3 725
Domy wycieczkowe	26	20	20	1 943	1 437	1 366
Schroniska	27	27	48	1 473	1 363	1 178
Schroniska młodzieżowe	41	11	26	2 223	801	652
Ośrodki wczasowe	177	165	165	11 956	11 225	10 067
Ośrodki kolonijne	15	68	14	797		652
Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	74	68	68	5 823	5 741	5 591
Domy pracy twórczej	17	15	15	565	489	473
Zespół ogólnodostępnych domków turystycznych	17	16	16	1 099	1 164	905
Kampingi	13	14	14	1 620	1 579	1 737
Pola biwakowe	22	16	16	2 147	1 312	1 497
Zakłady uzdrowiskowe	39	41	41	5 028	5 462	5 006
Inne obiekty wykorzystywane do turystyki	198	187	29	10 503	10 096	902
Pozostałe			167			9 036
Ogółem	878	876	865	65 074	61 274	58 893

Rysunek 23 **Gęstość bazy noclegowej (liczba miejsc noclegowych przypadających na 1 km²)**

Źródło: WUS

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w województwie wynoszący 37% jest nieznacznie wyższy od średniej dla kraju (35%) i wykazuje wyraźną sezonowość z nasileniem wykorzystania od miesiąca maja do października. Szczególnie wysoki jest stopień wykorzystania miejsc noclegowych: województwo małopolskie - 51,4%, kraj - 40%, co w okresach wysokiego nasilenia ruchu w Krakowie (czerwiec – wrzesień) powoduje braki bazy hotelowej o wysokim standardzie (hotele czterogwiazdkowe).

Na terenie województwa małopolskiego znajduje się także stosunkowo bogata sieć szlaków turystycznych i wyciągów narciarskich:

- 4250 km szlaków tematycznych
- 2600 km szlaków rowerowych
- 3360 km szlaków górskich
- 80 stacji narciarskich i ok. 250 tras zjazdowych, w tym największe i najnowocześniejsze w Zakopanem, Szczawnicy, Krynicy, Białce Tatrzańskiej, Zawoi

Najważniejsze problemy:

- wciąż niewystarczająca baza noclegowa (zwłaszcza w hotelach) w Krakowie,
- nadmierna koncentracja ruchu turystycznego w kilku najczęściej odwiedzanych miejscowościach/miejscach turystycznych – konieczność odpowiedniej promocji i zagospodarowania terenów sąsiednich,
- „sezonowość” w ofercie turystycznej,
- brak spójnego zarządzania szlakami turystycznymi i odpowiedniego ich utrzymania (dotyczy szlaków nie należących do PTTK).

2.3. Integracja przestrzenna

Województwo małopolskie charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem wewnątrzregionalnym. Na tle województwa wyróżnia się przede wszystkim Kraków z jego rozwiniętymi funkcjami metropolitalnymi. Miasto stanowi centrum gospodarcze, ośrodek życia kulturalnego i akademickiego. Bezpośrednio Kraków oddziałuje na sąsiadujące z nim obszary podmiejskie.

Południe Małopolski to obszar o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych oraz rozwiniętej bazie turystycznej. Region ten nastawiony jest przede wszystkim na obsługę ruchu turystycznego i lecznictwa uzdrowiskowego. W ostatnich latach na tym obszarze daje się zauważyć również znaczny rozwój szkolnictwa wyższego.

Zachodnią część województwa wyróżnia na tle innych obszarów zlokalizowanie na jej terenie dużych zakładów przemysłowych, w znacznej mierze należących do przemysłów tradycyjnych, podlegających głębokiej restrukturyzacji. Jednak w południowej części tego obszaru skoncentrowana jest równocześnie znaczna ilość dobrze rozwijających się małych i średnich przedsiębiorstw.

Tereny na północy województwa mają charakter rolniczy. Gospodarstwa zlokalizowane na tym obszarze wyróżniają się w porównaniu z resztą województwa dużym arealem. Jest to jednak najślabiej rozwinięty gospodarczo obszar województwa.

W południowo – wschodniej części Małopolski dominują powiaty o charakterze rolniczym, w tym z przeważającym udziałem rolnictwa górskiego i sadownictwa. Są to jednak gospodarstwa o małym areale.

Tak duże zróżnicowanie wewnątrzregionalne pociąga za sobą znaczne bariery ograniczające trwały rozwój regionalny Małopolski. Niewątpliwie do takich barier należą: rozproszone osadnictwo, wysokie, ukryte bezrobocie agrarne, słabe wyposażenie infrastruktury turystycznej, braki w infrastrukturze komunikacyjnej i infrastrukturze ochrony środowiska.

Jednym z najistotniejszych warunków uporządkowanego rozwoju zabudowy jest właściwa gospodarka przestrzenna gmin. Dlatego niepokojący jest fakt, iż stopień pokrycia Województwa Małopolskiego planami miejscowymi jest wciąż niewielki – ponad połowa gmin określiła stopień pokrycia swojego obszaru planami miejscowymi w przedziale 0-5%.

Tabela 21 Zmiana liczby gmin w zakresie pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego

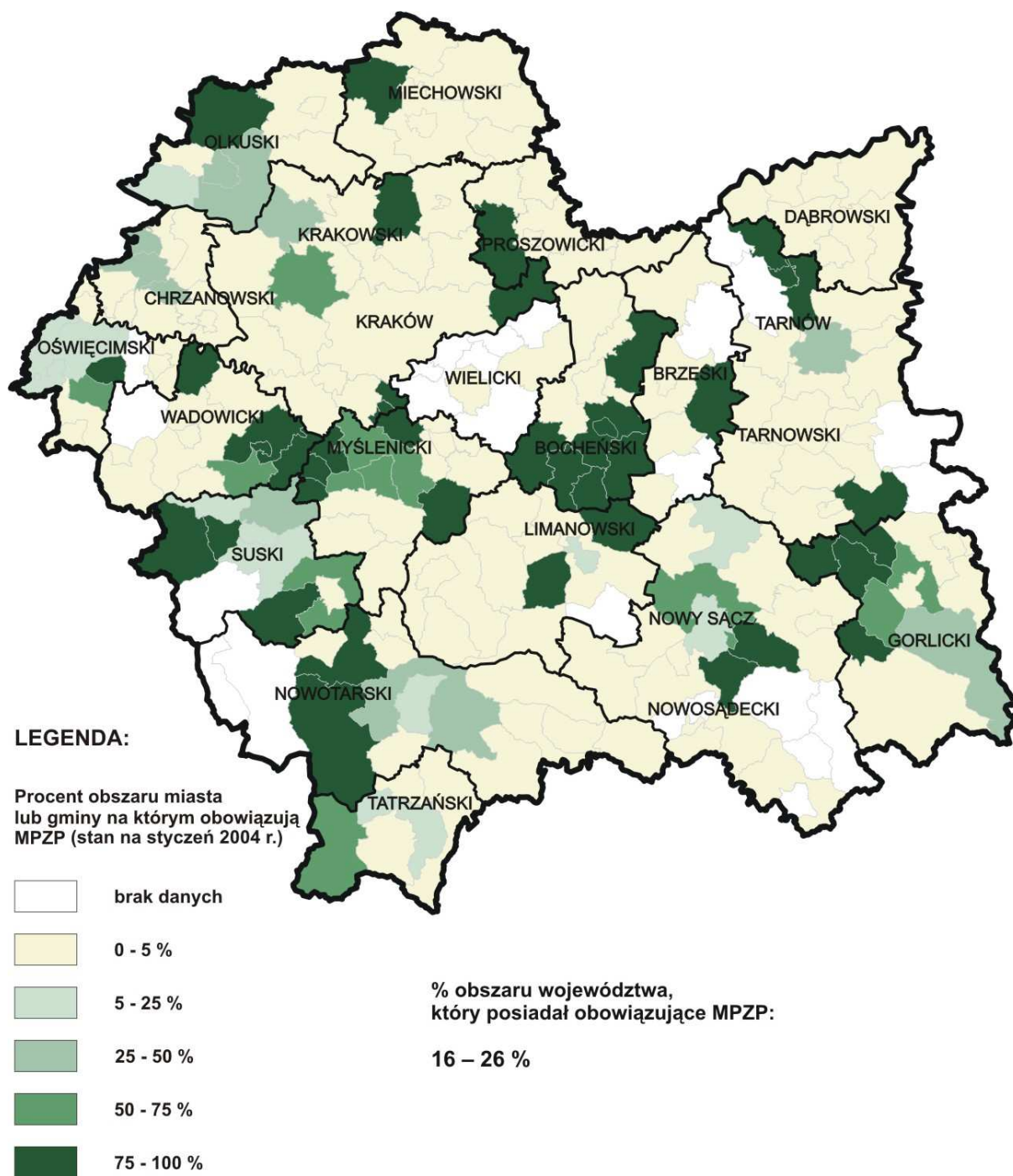
% pokrycia gminy planami miejscowymi	0-5	5-25	25-50	50-75	75-100
Rok 2004	108	10	7	11	46
Rok 2006	92	8	9	11	62

źródło: opracowanie własne

* przy gminach miejsko-wiejskich gdzie występowało inne pokrycie planami dla miasta i dla obszarów wiejskich, do celów statystycznych brano pod uwagę wartość dla obszarów wiejskich.

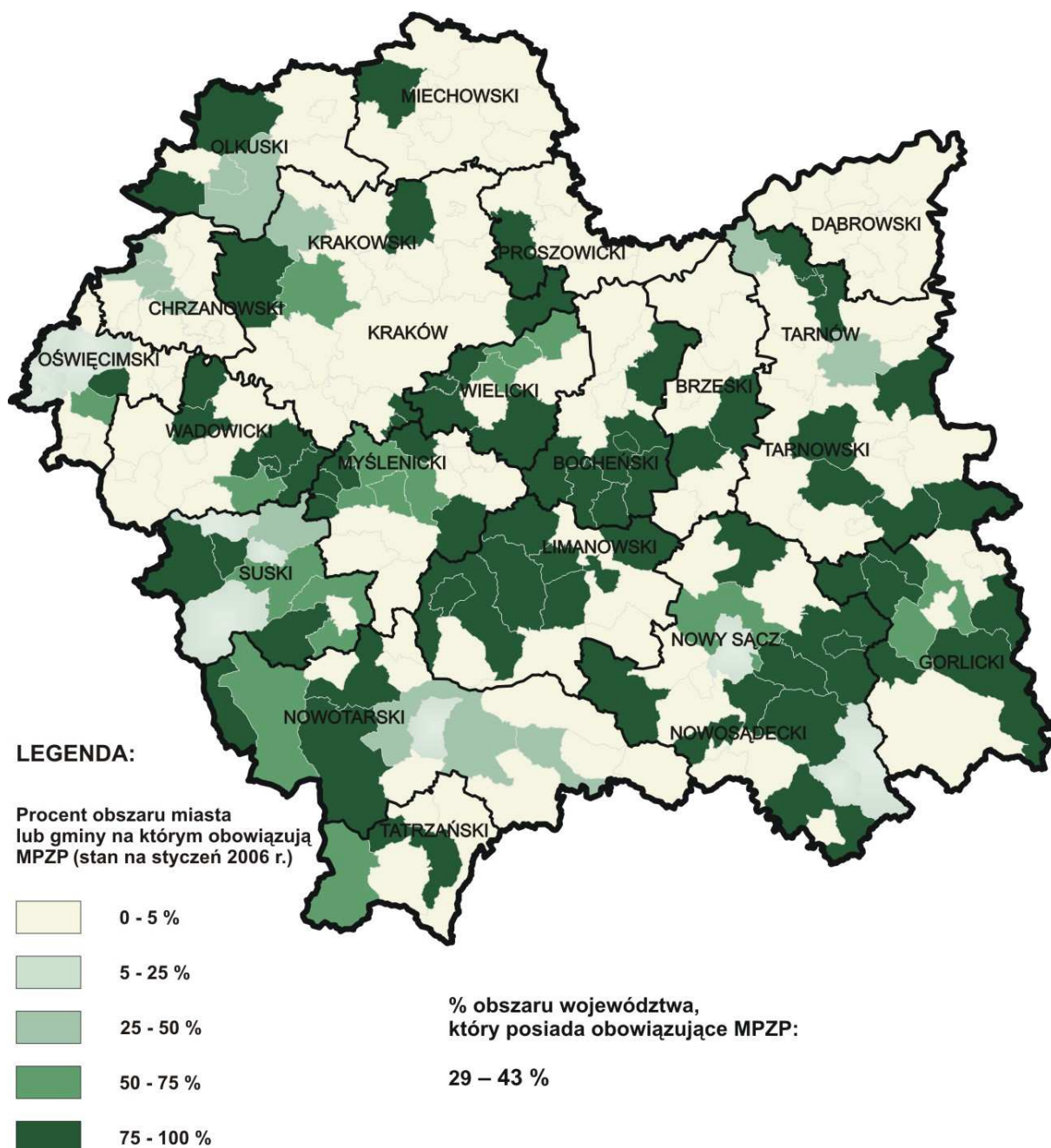
Równocześnie jednak prawie o 1/3 wzrosła liczba gmin, które określiły stopień pokrycia swojego obszaru planami miejscowymi w zakresie od 75 do 100%. W praktyce poziom ten (75-100%) można uznać za wystarczający, ponieważ dla terenów leśnych, czy też rolnych, w obrębie których nie planuje się zmiany ich przeznaczenia i nowych inwestycji, plany takie nie są konieczne.

Rysunek 24 Stopień pokrycia gmin województwa małopolskiego miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (stan na styczeń 2004 r.)

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 25 Stopień pokrycia gmin województwa małopolskiego miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (stan na styczeń 2006 r.)

Źródło: opracowanie własne

Rozwój przestrzenny obszarów wiejskich

Istotny wpływ na rozwój województwa mają uwarunkowania przestrzenne obszarów wiejskich. Obszary wiejskie Małopolski podlegają ciągłym przemianom przestrzennym, wywołanym głównie inwestycjami o charakterze lokalnymi. Przemiany te są często przyczyną zagrożeń dla wartości przyrodniczo–kulturowych oraz krajobrazowych obszarów wiejskich.

Największym z nich jest nieuporządkowany rozwój zabudowy na skutek:

- chaotycznej suburbanizacji w okolicach ośrodków miejskich oraz w tzw. gminach turystycznych;
- dopuszczenia rozwoju zabudowy wzdłuż dróg gminnych i powiatowych.

W konsekwencji Województwo Małopolskie charakteryzuje się najwyższym w Polsce

udziałem terenów rolnych z rozproszonym osadnictwem. Obszary te zajmują w Małopolsce aż 22% ogółu powierzchni, podczas gdy w klasyfikującym się na drugim miejscu Województwie Śląskim – 13%.

Ze wzrostem ludności wiejskiej, a szczególnie z procesem migracji, skorelowany jest dynamiczny rozwój ruchu budowlanego na tych obszarach. Wyjątkowo wysoka gęstość zaludnienia obszarów wiejskich województwa - 119 osób/km² (średnia krajowa 50 osób/km²), przy znacznym rozproszeniu osadnictwa, w kontekście ochrony zasobów środowiska, jest przyczyną wysokich kosztów infrastruktury technicznej.

Zasoby mieszkaniowe podlegają znaczącym przeobrażeniom w kierunku wymiany substancji i poprawy standardu. Nadal jednak utrzymują się wyraźne różnicowania subregionalne, głównie między centralną i południowo-zachodnią częścią województwa o wyższym standardzie, a częścią wschodnią o starszych zasobach, mniejszej powierzchni i słabszym wyposażeniu mieszkań w media. Największy ruch budowlany skoncentrowany był na terenie powiatu wielickiego, suskiego i tatrzańskiego.

Najważniejsze problemy:

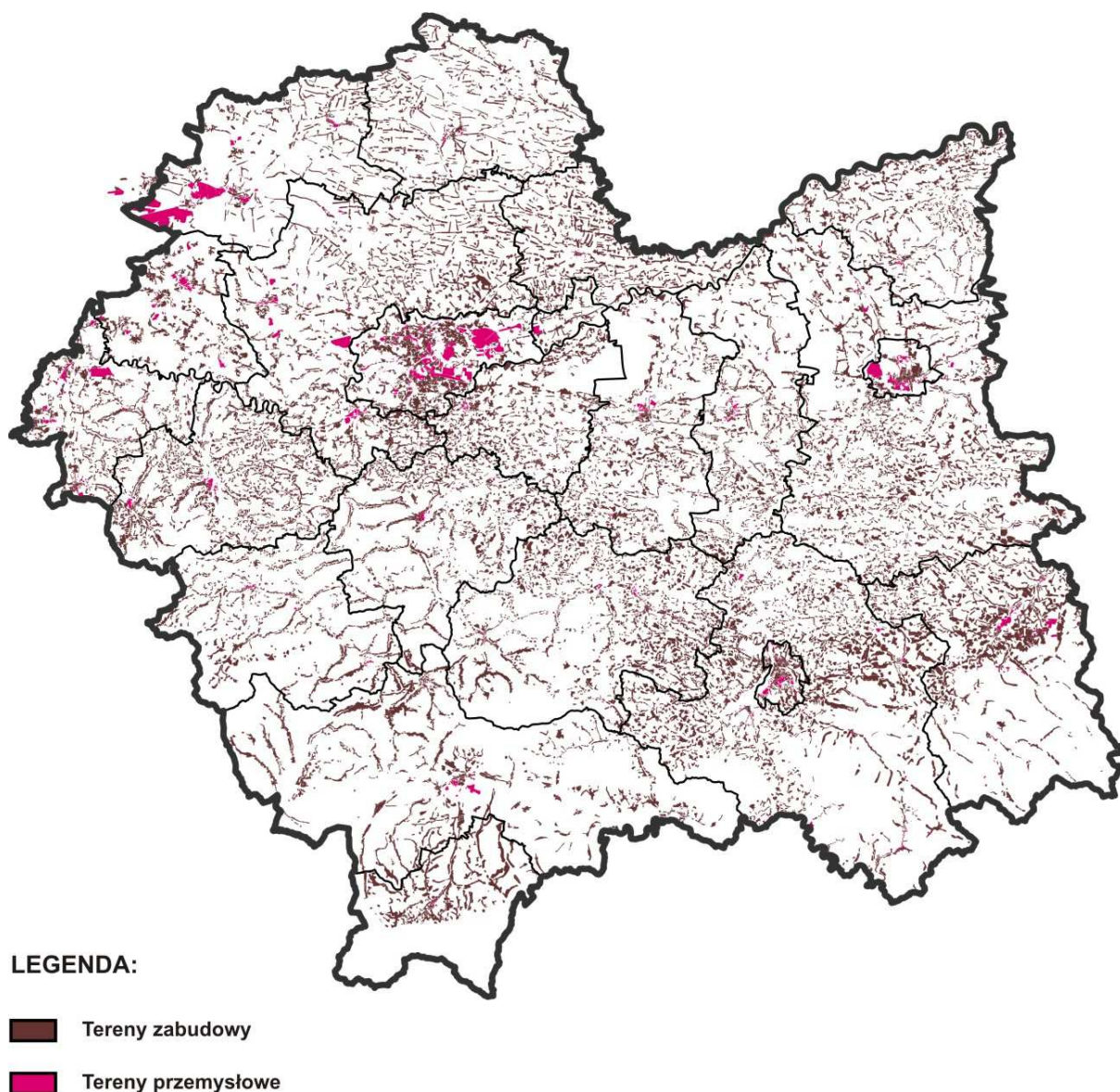
- niedorozwój infrastruktury społecznej i niższa jej jakość niż w miastach,
- niedorozwój infrastruktury technicznej,
- rozproszone osadnictwo.

Rozwój przestrzenny obszarów miejskich

Miasta Małopolski to w zdecydowanej większości małe jednostki osadnicze. Na 55 miast, aż w 43 zamieszkiwało poniżej 20 tys. ludności. Dominuje Kraków z 758 tys. mieszkańców, ponadto jedno miasto – Tarnów ma powyżej 100 tys. i jedno - Nowy Sącz - powyżej 50 tys. ludności. Sieć miejską cechuje wyraźny niedobór miast średnich, szczególnie w części zachodniej i południowo-zachodniej województwa, które pełniłyby funkcje ośrodków regionalnych.

Województwo małopolskie charakteryzuje się wyjątkowo niskim w skali kraju wskaźnikiem urbanizacji na poziomie 49,7%, podczas gdy średnia dla Polski w 2004 r. wynosiła 61,5%. Wskaźnik ten, pomimo otrzymania przez kilka miejscowości praw miejskich, ulegał w ostatnich latach niewielkiemu, lecz systematycznemu obniżaniu zmniejszając się z 50,8% w roku 1995. Głównym powodem spadku wskaźnika były migracje ludności miejskiej na obszary wiejskie oraz ujemny poziom przyrostu naturalnego w miastach.

Rysunek 26 Rozmieszczenie osadnictwa i terenów przemysłowych w województwie małopolskim.

Źródło: *Biuro Geodezji i Kartografii UMWM*

W latach 1998 – 2005 z dużych miast jedynie w Krakowie wzrosła liczba ludności (o 2,2%), Nowy Sącz wykazywał stagnację, natomiast ludność Tarnowa zmniejszyła się o 2,6%. Z miast będących siedzibą powiatu jedynie w Wieliczce i Myślenicach nastąpił wzrost ludności. Podobnie w małych miastach położonych na obszarze tych powiatów liczba ludności zwiększyła się. Widoczny jest tu wpływ suburbanizacji miasta Krakowa. Restytucja funkcji administracyjnych miast powiatowych nie spowodowała, więc wzrostu potencjału tych miast.

Postępująca suburbanizacja, czyli nie wykorzystywanie rezerw terenowych wewnątrz miasta, tylko zajmowanie terenów do niego przyległych, jest nasilającym się problemem, wymagającym pilnego przeciwdziałania.

Struktura funkcjonalna jednostek osadniczych województwa wykazuje wyraźną dominację Krakowa jako obszaru metropolitalnego o charakterze „europolu”. Dwa miasta Tarnów i Nowy Sącz to ośrodki zaspokajające potrzeby mieszkańców w zakresie infrastruktury społecznej na szczeblu regionalnym. Pozostałe miasta powiatowe zaspokajają ponadlokalne potrzeby mieszkańców. Stopień zaspokojenia tych potrzeb wykazuje wyraźne

zróznicowanie przestrzenne. Zdecydowanie najlepszą zdolnością cechują się powiaty grodzkie: Kraków, Tarnów i Nowy Sącz. Wszystkie te ośrodki otoczone są przez powiaty o bardzo niskich możliwościach zaspokajania potrzeb, ich mieszkańcy korzystają z infrastruktury ponadlokalnej miast grodzkich. Dobrze rozwinięta ponadlokalna infrastruktura społeczna występuje w powiatach zachodniej części województwa oraz w powiecie bocheńskim i tatrzańskim. W pozostałych powiatach, a szczególnie w pasie powiatów południowych, ponadlokalne potrzeby mieszkańców zaspokajane są w mniejszym stopniu. Gorsza sytuacja istnieje w części południowo zachodniej, gdzie brak jest ośrodka miejskiego, który pełniłby rolę ośrodka centralnego uzupełniając ofertę usługową przyległych powiatów. Wzmocnieniu powinna ulec oferta Suchej oraz Oświęcimia, sprzyjać temu powinno funkcjonowanie szkół wyższych w tych miejscowościach.

W strukturze użytkowania terenów miejskich przeważają użytki rolne (nawet w największych miastach), przy małej ilości terenów przeznaczonych pod inwestycje. Znaczna część terenów inwestycyjnych jest przy tym słabo gospodarczo wykorzystana, występują niezagospodarowane i zdegradowane obszary przemysłowe, powojkowe, pokolejowe itp. Istotnym problemem jest postępująca dekapitalizacja substancji mieszkaniowej i degradacja dzielnic miejskich. Procesom tym towarzyszą niekorzystne zjawiska społeczne, polegające na opuszczaniu miast przez ich dotychczasowych mieszkańców i zasiedlaniu substancji przez grupy słabsze ekonomicznie.

Istotnym problemem miast, szczególnie większych, są trudności komunikacyjne. Występuje wzrastające nasilenie ruchu drogowego transportem indywidualnym, przy wyraźnych niedoborach miejskiego transportu publicznego, wynikających z pogarszania się stanu majątku trwałego, ograniczonych środków na modernizację i budowę nowych połączeń miejskich, mogących odgrywać rolę ośrodków wzrostu. Stanowi także istotną barierę zwiększania mobilności mieszkańców, co utrudnia proces aktywizacji i restrukturyzacji obszarów marginalizowanych.

Najważniejsze problemy:

- postępująca suburbanizacja,
- postępująca dekapitalizacja substancji mieszkaniowej i degradacja dzielnic miejskich,
- znaczny udział terenów niewykorzystanych lub użytkowanych ekstensywnie wynikający ze skomplikowanej struktury własnościowej,
- trudności komunikacyjne.

Hierarchia ośrodków

W województwie małopolskim można wyróżnić pięć podsystemów osadniczych:

1. ponadregionalny (krajowy)

Do najwyższego poziomu zalicza się jedynie Kraków – wymieniany w obowiązującej KPZK z 2001 r. obok Warszawy, Trójmiasta i Poznania w grupie kształtujących się europolii, z najwyższymi szansami na dalszy rozwój. Ponadto Kraków w Koncepcji tej wskazywany jest jako jedyne polskie miasto, które ma szansę stać się jedną ze stolic kulturalnych Europy. Z kolei w projekcie Zaktualizowanej KPZK z 2005 r. Kraków występuje jako ośrodek metropolitalny o relatywnie największej ilości cech metropolitalnych, obok obszarów metropolitalnych Warszawy, Poznania i Wrocławia.

2. regionalny

- istniejące ośrodki regionalne: Tarnów, Nowy Sącz
- potencjalne ośrodki regionalne: Nowy Targ oraz konurbację Oświęcim-Chrzanów-Trzebinia.

3. ponadlokalny I stopnia

Wszystkie ośrodki tego poziomu to miasta powiatowe:

- ośrodki ponadlokalne I stopnia istniejące: Bochnia, Brzesko, Gorlice, Limanowa, Miechów, Myślenice, Olkusz, Sucha Beskidzka, Wadowice, Zakopane;
- ośrodki ponadlokalne I stopnia potencjalne: Dąbrowa Tarnowska, Proszowice, Wieliczka.

4. ponadlokalny II stopnia

- ośrodki ponadlokalne II stopnia istniejące: Andrychów, Kęty, Krynica, Krzeszowice, Mszana Dolna, Rabka, Skawina;
- ośrodki ponadlokalne II stopnia potencjalne: Alwernia, Biecz, Dobczyce, Grybów, Kalwaria Zebrzydowska, Muszyna, Niepołomice, Słomniki, Szczawnica-Krościenko, Tuchów, Wolbrom.

5. lokalny

Najniższy poziom hierarchii tworzą pozostałe miasta województwa małopolskiego oraz miejscowości będące siedzibami gmin.

Analizując przestrzenny rozkład ośrodków zwraca uwagę konieczność wzmocnienia potencjalnych ośrodków o charakterze regionalnym w zachodniej części województwa (Oświęcim, Chrzanów, Trzebinia). Inną cechą systemu osadniczego Małopolski jest słaba pozycja funkcjonalna kilku miast powiatowych – Dąbrowy Tarnowskiej i Proszowic. Wynika ona z bliskiego położenia w stosunku do Krakowa i Tarnowa, oraz wybitnie rolniczego charakteru zaplecza tych miast. W przypadku Wieliczki daje znać o sobie młody staż powiatowy tego miasta, tym niemniej jego dynamiczny rozwój turystyczny w ostatnich latach znacznie podnosi jego rangę. Silną pozycję posiada także 5 miast nie pełniących funkcji powiatowej (Skawina, Krzeszowice, Rabka, Krynica, Kęty). Ośrodki te mają duże szanse rozwoju jako miasta o charakterze ponadlokalnym.

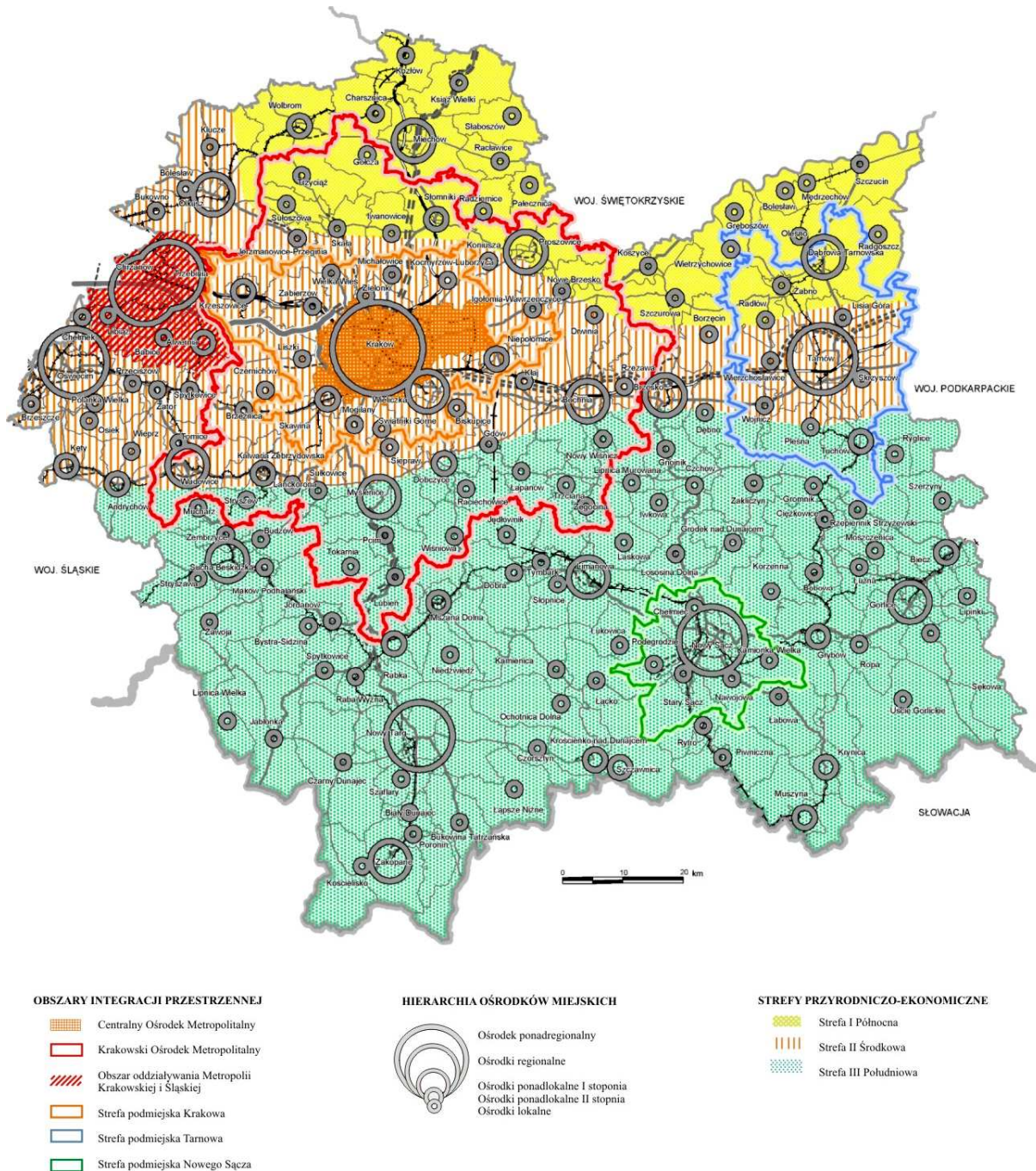
Krakowski Obszar Metropolitalny

Doświadczenia krajów zachodnich dowodzą, że o konkurencyjności regionów decyduje przede wszystkim ranga ich głównych ośrodków miejskich. Prężnie rozwijające się duże miasta wpływają na rozwój jednostek zlokalizowanych w otaczających je strefach, dlatego często określamy je mianem „lokomotyw rozwoju” (Kuciński i in. 2002). Odpowiednio ukształtowane i funkcjonujące aglomeracje miejskie są czynnikiem chroniącym przed peryferyzacją sprzężone z nim obszary. Tak więc rozwój obszaru metropolitalnego to jeden z najważniejszych czynników służący utrzymaniu oraz podnoszeniu rangi i konkurencyjności regionu na arenie krajowej oraz międzynarodowej, a także mający wpływ na kształtowanie i funkcjonowanie jego wewnętrznej struktury przestrzennej. Prawidłowy rozwój obszaru metropolitalnego wymaga prowadzenia aktywnej polityki. W celu równoważenia potencjałów należy doprowadzić do zaktywizowania rozwoju społeczno – gospodarczego, wpływającego na przewagę konkurencyjną metropolii w relacji do innych obszarów metropolitalnych, zarówno krajowych, jak i europejskich.

W Małopolsce to Kraków, często uznawany za jedną z najlepszych polskich marek, pełni funkcję bieguna rozwoju, szczególnie dla krakowskiego obszaru metropolitalnego.

Źródłem dynamiki i elastyczności krakowskiego obszaru metropolitalnego jest zróżnicowanie gospodarcze, społeczne i kulturowe oraz wynikające stąd bogactwo powiązań w różnych skalach geograficznych

Rysunek 27 Hierarchia ośrodków miejskich.

Źródło PZPWM, 2003 r.

Krakowski Obszar Metropolitalny został zdefiniowany w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego, uchwalonym w 2003 r. Obejmuje on swoim zasięgiem 51 gmin wokół Krakowa – miasta centralnego. Liczba ludności tego obszaru wynosi 1 416 582 (w tym Kraków około 740 000), a powierzchnia to 4 068,55 km². Obszar ten został dodatkowo podzielony na trzy części:

- centralny ośrodek metropolitalny tj. Kraków,
- strefa zewnętrzna dzieląca się na: strefę podmiejską – 11 gmin,
- strefa „dojazdów do pracy” – uznając to kryterium za podstawowe dla określenia spójności funkcjonalnej obszaru.
-

Krakowski Obszar Metropolitalny wyróżnia się między innymi:

- poziomem i dynamiką urbanizacji,
- wysokim stopniem powiązania z krakowskim rynkiem pracy,
- niektórymi wspólnymi rozwiązaniami sieciowych elementów infrastruktury technicznej.

Metropolia krakowska odgrywa olbrzymią rolę w rozwoju Małopolski. Ma ona do spełnienia dwie funkcje. Z jednej strony jest podstawowym atutem Małopolski na polu konkurencyjności regionu. Drugą funkcją metropolii jest bezpośrednio oddziaływanie na region – poprzez dostarczanie niedostępnych poza nią usług i impulsów rozwojowych. Dla harmonijnego rozwoju całego województwa kluczowe znaczenie ma maksymalizacja wykorzystania tych elementów potencjału Krakowa, które przyczyniają się do powiększenia potencjału poza metropolią, ale nie powinno się pomijać wewnętrznego aspektu zważywszy, że sprawne funkcjonowanie wewnętrznej struktury pozwoli na lepszą realizację głównego kierunku przekształceń mających na celu umocnienie europejskiej roli KOM.

Kierunek ten winien być realizowany poprzez zrównoważenie wyposażenia mniejszych ośrodków KOM – proporcjonalnie do ich rangi – w elementy infrastruktury społecznej, co pozwoliłoby na przynajmniej częściowe zredukowanie negatywnych skutków migracji wewnętrznej oraz rozwój sprawnego transportu zbiorowego.

Kraków na tle innych obszarów Polski wyróżnia się:

- realizowanym w ostatnich latach szerokim programem inwestycyjnym,
- lepszą siecią połączeń lotniczych,
- lepszą pozycją szkół wyższych w rankingach krajowych,
- bogatszą ofertą kulturalną (największe nakłady na kulturę po stolicy),
- lepszą ofertą turystyczną i kulinarną,
- wielkością aglomeracji.

Nie posiada jednak istotnej przewagi w zakresie (pozycja przeciętna):

- ilości central zagranicznych firm (list 500),
- poziomowi przedsiębiorczości,
- stanowi środowiska.

Zajmuje słabą pozycję w zakresie (niekonkurencyjna):

- ilości firm z zagranicznym kapitałem,
- dostępności terenów dla rozwoju (rozdrobienie, małe zasoby komunalne),
- dostępności drogowej z wielkich stolic regionu (Berlin, Wiedeń, Monachium, Praga)
- dochodów mieszkańców i dochodów miast.

Kraków jest najważniejszym niestołecznym miastem Europy Środkowo – Wschodniej (pozostałe to: Brno, Gyer, Koszyce, Linz, Salzburg, Drezno, Lipsk, Kowno, Dorpot) i większym niż cały szereg europejskich stolic (Bratysława, Wilno, Ryga, Tallin, Lubljana).

W Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-13 „Małopolska 2015” za główne kierunki polityki w odniesieniu do KOM-u przyjęto:

1. Umocnienie europejskiej pozycji Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego i rozwój funkcji metropolitalnych.
Wskaźniki osiągnięć:
 - wzrost liczby siedzib oraz central instytucji, organizacji i firm o zasięgu europejskim, w tym zagranicznych, zlokalizowanych w KOM
 - wzrost liczby noclegów zagranicznych udzielonych w hotelach w obszarze KOM
 - wzrost liczby międzynarodowych kongresów i konferencji naukowych odbywających się w Krakowie
2. Równoważenie struktury wewnętrznej Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.

Wskaźniki osiągnięć:

- wzrost udziału podróży korzystających ze zintegrowanego transportu metropolitalnego w przewozach pasażerskich w obrębie KOM ogółem
- skrócenie średniego czasu dojazdu do pracy i szkoły w obrębie KOM

Do pomiaru długoterminowych i trwałych efektów realizacji strategii wybrano 3 mierniki statystyczne:

- wzrost liczby patentów
- wzrost liczby połączeń zagranicznych Krakowa w komunikacji lotniczej i kolejowej
- przyrost powierzchni biurowej klasy A

Kraków jest atrakcyjnym miejscem lokowania inwestycji, szczególnie nowoczesnych usług, oraz działań badawczo-rozwojowych. Firmy produkcyjne, z powodu rosnących cen nieruchomości i niewielkiej podaży dużych działek, coraz chętniej lokują się w obszarze metropolitalnym miasta. Jednak władze miasta nie prowadzą obecnie żadnych działań wspomagających lokalizowanie przedsiębiorstw w strefie metropolitalnej. Dlatego obecna sytuacja wymaga pilnych zmian. Kraków nie może stać się izolowaną „wyspą”, która rozwijać się będzie niezależnie, a tym bardziej kosztem, otaczających je obszarów. Miasto metropolitalne odpowiada za rozwój całego regionu. Leży to w jego interesie gospodarczym i politycznym. Tylko wówczas, gdy rozwój metropolii stanowił będzie interes całego regionu, uzyska on szerokie poparcie polityczne. Trzeba budować silną metropolię jako biegun wzrostu gospodarki opartej na wiedzy – nie w opozycji do regionów peryferyjnych, lecz w powiązaniu z nimi (Domański 2005).

Gminy leżące w obszarze metropolitalnym miasta mogą pełnić i pełnią funkcję komplementarną, a nie konkurencyjną w stosunku do Krakowa. Wielu inwestorów, szczególnie tych zajmujących się produkcją nie ma potrzeby, a często także możliwości, lokowania się w mieście. Ważne jest natomiast dla nich zaplecze, jakie stanowią różnego rodzaju instytucje i firmy działające w Krakowie, a także duże zasoby wykwalifikowanej siły roboczej. Z tego powodu optymalną lokalizacją dla wielu inwestorów jest obszar metropolitalny Krakowa. Do końca 2003 r. prawie połowa nakładów na nowe inwestycje zagraniczne (greenfield) zlokalizowane w Małopolsce poza Krakowem została zlokalizowana w 50 gminach obszaru metropolitalnego.

Istotną barierą w pozyskiwaniu dużych firm usługowych i naukowo-badawczych jest obecnie niewystarczająca ilość nowoczesnej powierzchni biurowej w Krakowie i praktycznie zupełny jej brak poza granicami miasta (jedynym wyjątkiem jest Kraków Business Park w Rząsce). Przez ostatnich kilka lat jej ilość była wystarczająca, a nawet zbyt duża – od roku 1999 do 2003 stale nie wynajęte pozostawało 20-25% tych zasobów (Jarczewski, Micek 2003). Po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej nastąpił gwałtowny wzrost zainteresowania wynajmem tych biur i w ciągu roku niemal wszystkie wolne powierzchnie zostały wynajęte. Przedsiębiorcy zainteresowani wynajmem dużych powierzchni – kilku tysięcy metrów muszą obecnie czekać na oddanie do użytku nowych budynków.

Proponowane kierunki działań Województwa Małopolskiego w celu zwiększenia konkurencyjności KOM

Inwestycje strategiczne na rzecz rozwoju gospodarczego:

- 1) stworzenie ok. 10 ofert kompleksów nieruchomości inwestycyjnych, o powierzchni 50 – 100 ha, zlokalizowanych w strefach dobrej, międzynarodowej dostępności komunikacyjnej, z których co najmniej jedna – powinna być zlokalizowana w rejonie portu lotniczego w Balicach i autostrady A4, a pozostałe w zachodniej części KOM,
- 2) realizacja infrastruktury technicznej dla parków technologicznych w zakresie wynikającym z odpowiednich miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (obejmującym m.in. tereny Specjalnej Strefy Ekonomicznej – Krakowski Park Technologiczny) dla:
 - a) Parku Technologicznego w Pychowicach, wraz z wsparciem realizacji Jagiellońskiego

- Parku i Inkubatora Technologii (Etap II) na terenie III Kampusu Uniwersytetu Jagiellońskiego,
- b) Parku Technologicznego w Czyżynach,
 - c) Parku Technologicznego w Branicach;
- 3) realizacja infrastruktury dla innych inicjatyw dotyczących parków technologiczno-przemysłowych:
- a) Parku Technologicznego w Skawinie,
 - b) Krakowskiego Parku Przemysłowego Kraków-Wschód,
 - c) Parku Przemysłowego Kraków Przewóz,
 - d) Parku Przemysłowego firmy Delphi,
 - e) stref przemysłowych w Dobczycach i Niepołomicach;
- 4) rozbudowa portu lotniczego w Balicach, wraz z uzbrojeniem w infrastrukturę techniczną otaczającej port lotniczy strefy aktywności gospodarczej, co objąć powinno m.in.:
- a) rozbudowę lub budowę nowego terminala pasażerskiego, zdolnego obsłużyć ok. 5 mln pasażerów rocznie (wraz z obiektami towarzyszącymi i parkingami),
 - b) wydłużenie drogi startowej do długości 2800 m (wraz z odpowiednimi niwelacjami);
- 5) podniesienie jakości pozostałych głównych powiązań transportowych KOM (w skali regionalnej, krajowej i europejskiej), wraz punktami przesiadkowymi oraz parkingami strategicznymi, co obejmuje:
- a) autostradę A4 w granicach KOM w relacji wschód – zachód, wraz z MOP,
 - b) drogę ekspresową S7 w granicach KOM w relacji północ – południe, wraz z MOP,
 - c) modernizację linii kolejowej Katowice - Kraków - Tarnów - Medyka do standardów międzynarodowej linii kolejowej E-30 (III korytarz transportowy), z ewentualnym docelowym podniesieniem standardu, dla wprowadzenia kolei typu TGV (o ile będzie możliwość powiązania z europejską siecią szybkich kolei);
 - d) modernizację linii kolejowej Kraków - Tunel - Kozłów jako części międzynarodowej linii CE 65,
- 6) wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych szkół wyższych Krakowa, a szczególnie: II i III Kampusu Uniwersytetu Jagiellońskiego (wraz z Papieską Akademią Teologiczną) i II Kampusu Akademii Górniczo-Hutniczej;
- 7) rozwój instrumentów komunikacji elektronicznej:
- a) umożliwienie uzyskania na całym (zagospodarowanym lub przeznaczonym do zagospodarowania) terenie KOM bezprzewodowego dostępu do szybkiej transmisji danych,
 - b) budowa sieci i łącz szerokopasmowych w zakresie jw.;
- 8) inwestycje związane z podnoszeniem atrakcyjności KOM dla przyjezdnych, dla utrzymania posiadanej – wiodącej pozycji konkurencyjnej w sferze turystyki:
- a) dokończenie i pełne zintegrowanie z układem przestrzennym, funkcjonalnym i transportowym miasta Krakowskiego Centrum Komunikacyjnego,
 - b) budowa centrum wystawienniczo-targowego,
 - c) budowa centrum kongresowego,
 - d) budowa wielofunkcyjnej hali sportowo-widowiskowej,
 - e) rozwój infrastruktury turystycznej, związanej z atrakcjami KOM (zwłaszcza – wpisanymi na listę UNESCO: Kraków, Wieliczka, Kalwaria Zebrzydowska),
 - f) rozwój infrastruktury dla turystyki religijnej i kultowej, poprzez poprawę zagospodarowania:
 - i) terenów związanych z działalnością Jana Pawła II (rejon Solvayu),
 - ii) Krakowskiego Kazimierza;
 - g) rozwój infrastruktury uzdrowisk w Krakowie (Swoszowice, Mateczny) oraz Wieliczce i Bochni,
 - h) zagospodarowanie turystyczne unikalnego krakowskiego kompleksu krajobrazowego na Zakrzówku.

Inwestycje na rzecz poprawy jakości życia na obszarze KOM:

- 1) wyznaczenie:
- kompleksów nieruchomości rezydencjonalnych (typu greenfield), zlokalizowanych w atrakcyjnych krajobrazowo strefach dobrej, międzynarodowej dostępności

- komunikacyjnej (południowe rejony KOM);
- zespołów osadniczych, których rewitalizacja podniosłaby atrakcyjność rezydencjonalną KOM;
- 2) podnoszenie standardów usług publicznych, poprzez realizację położonych na terenie KOM inwestycji publicznych wymienionych w tabelach 49-55 oraz 57-77 III Tomu PZP Województwa;
 - 3) realizacja sprawnego systemu transportu publicznego przy wykorzystaniu infrastruktury kolejowej do komunikacji miejskiej Krakowa oraz wprowadzaniu rozwiązań multimodalnych w skali całego KOM;
 - 4) realizacja ponadlokalnych kompleksów zagospodarowania i ośrodków sportowo-rekreacyjnych:
 - a) związanych z wodą w Krakowie (poza Zakrzówkiem: Przylasek Rusiecki, Bagry) i w Dobczycach,
 - b) związanych z turystyką krajobrazową i religijną (Jura Krakowsko-Częstochowska: dolinki i zamki, okolice Lanckorony – Kalwarii Zebrzydowskiej – Wadowic, okolice Myślenic i doliny Raby).

Analiza polityki przestrzennej gmin należących do Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego

1. Podstawowym czynnikiem zrównoważonego rozwoju obszarów funkcjonalnych jest integracja zarówno struktury przestrzennej, jak i działań samorządów. Analiza celów rozwoju gmin KOM, określonych w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wykazała, że w niewielkim zakresie jako cel rozwoju stawiana jest integracja w ramach obszaru metropolitalnego. Wskazane jest więc zwiększenie świadomości korzyści wynikających z położenia w strukturze KOM jako czynnika rozwoju gmin. W tym świetle zasygnalizowana w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego potrzeba utworzenia KOM jako jednostki organizacyjnej wydaje się jak najbardziej uzasadniona.
2. W wielu gminach obszaru metropolitalnego, jako jeden z celów rozwoju stawia się efektywne wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Potrzebne jest wspieranie procesów restrukturyzacji rolnictwa mających na celu racjonalizację produkcji rolnej.
3. Podstawą działań integracyjnych w obrębie KOM powinno być ukierunkowanie rozwoju poszczególnych obszarów w oparciu o ich specyfikę, z uwzględnieniem nie tylko rozwoju zainwestowania o charakterze miejskim, ale również działań oraz inwestycji z zakresu ochrony środowiska, rozwoju funkcji rolniczych w wybranych terenach oraz rozwoju funkcji rekreacyjnych. Podstawowym problemem struktury przestrzennej KOM jest obecnie, wobec poszerzającej się zabudowy terenów położonych na obrzeżach miasta oraz w gminach otaczających, zachowanie podstawowych powiązań przyrodniczych pomiędzy Krakowem i terenami otaczającymi. Pożądanym działaniem jest podjęcie wspólnej inicjatywy wyznaczenia systemu terenów przyrodniczych stanowiących stały nienaruszalny, element struktury przestrzennej obszaru metropolitalnego. Podstawą takiego systemu powinny być obszary chronione, lecz nie wyłącznie. Dotychczasowe procesy przestrzenne pokazują stosunkowo niewielką skuteczność formy ochrony, jaką jest park krajobrazowy dla pełnej ochrony terenów ważnych przyrodniczo i kulturowo. Wyznaczenie takich obszarów musiałoby nastąpić z dokładnością pozwalającą na ich ustalenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Inicjatywa taka nie ma wprawdzie podstaw prawnych, ale mogłaby być podjęta na zasadzie negocjacji i koordynacji działań samorządów lokalnych.
4. Przeprowadzona analiza polityki przestrzennej gmin wykazała zróżnicowany w obrębie obszaru KOM planowany rozwój procesów urbanizacyjnych. Jest to niewątpliwie związane zarówno z występującymi naturalnymi tendencjami rozwojowymi, jak i z aspiracjami samorządów i traktowaniem polityki przestrzennej jako narzędzia stymulowania rozwoju.

Planowane zainwestowanie wyrażone udziałem terenów przeznaczonych do zainwestowania oprócz Krakowa, a także Bochni najwyższe jest w gminach Świątniki Górne, Wieliczka, Zielonki, Mogilany, Michałowice i Liszki. Jest to więc obszar intensywnych zachodzących i potencjalnych, procesów urbanizacji przestrzennej i zrastania się tkanki miejskiej Krakowa z tymi obszarami. Następną dającą się wydzielić strefę o znacznym udziale terenów przeznaczonych do zabudowy tworzą gminy Kłaj, Biskupice, Gdów, Myślenice, Skawina, Brzeźnica i Kalwaria Zebrzydowska oraz Wadowice. Gminy położone na południowych, północnych i południowo-wschodnich obrzeżach analizowanego obszaru Lubień, Tokarnia, Pcim, Wiśniowa, Raciechowice, Trzyciąż, Gołcza, Słomniki, Koszyce, Proszowice, Sułoszowa a także Drwinia, Nowy Wiśnicz i Lipnica Murowana nie będą podlegały procesom urbanizacji przestrzennej. W gminach wspierane powinny być funkcje rolnicze. Gminy te stanowią też mogą zaplecze dla rozwoju turystyki.

5. Biorąc pod uwagę wskaźnik ilości terenów przeznaczonych do zainwestowania przypadający na mieszkańca, który wśród gmin położonych w strefie podmiejskiej Krakowa jest najwyższy w Iwanowicach i w Michałowicach, można założyć, że występuje tu duża podaż terenów przeznaczonych do zainwestowania, które będą nasilać suburbanizacyjne procesy inwestycyjne. Procesy te mogą przebiegać z zachowaniem niezbyt wysokiej intensywności zabudowy. W gminach położonych poza strefą podmiejską np. w Koniuszy prawdopodobnie również wzrastać będzie zabudowa mieszkaniowa stanowiąca niejako „sypialnię” Krakowa. W Rzezawie, którą również cechuje wysoki wskaźnik ilości terenów przeznaczonych do zabudowy na mieszkańca, zabudowa będzie powiązana z rozwojem Bochni, natomiast w Brzeźnicy duże znaczenie ma zabudowa letniskowa.
6. Za niezbędne uznać należy zweryfikowanie ustaleń PZPWM pod kątem uwzględnienia w nim ustaleń planów zagospodarowania przestrzennego sporządzonych dla poszczególnych gmin.
7. Uzasadniona jest weryfikacja zasięgu KOM przy wzięciu pod uwagę planowanego stopnia urbanizacji przestrzennej obszaru.
8. Analiza studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin wskazuje na potrzebę aktualizacji wielu dokumentów studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin w zakresach:
 - utrzymania rezerw terenów pod różnego rodzaju przeznaczenia, w tym zarówno w celu zwiększenia zasobu terenów przeznaczonych do zainwestowania jak i wycofania rezerw,
 - aktualizacji tras planowanych ciągów komunikacyjnych, w tym trasy drogi ekspresowej nr 7 w części południowej obszaru (Myślenice, Siepraw, Świątniki) oraz części północnej (Kraków, Zielonki, Michałowice, Kocmyrzów - Luborzyca) oraz linii kolejowej Kraków – Podłęże - Mszana Dolna (Raciechowice, Gdów, Biskupice, Niepołomice),
 - koncepcji wyposażenia w infrastrukturę z zakresu gospodarki wodno-ściekowej,
 - organizacji systemów składowania odpadów,
 - zawartości studiów dostosowanych do obowiązujących przepisów.
 Zaznacza się potrzeba koordynacji działań samorządów w zakresie zmian w studiach szczególnie w zakresie wyposażenia w infrastrukturę komunikacyjną i techniczną a także w zakresie utrzymania ciągłości systemów przyrodniczych.
10. Stwierdzono niespójne ustalenia Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami w zakresie likwidacji składowisk odpadów w Nowym Wiśniczu, Proszowicach Niepołomicach, Wadowicach i studiów utrzymujących te składowiska a nawet planujących ich rozwój.
11. Konieczne jest doprowadzenie do spójności polityki regionalnej i polityk przestrzennych miast i gmin w zakresie :
 - projektowanych obszarów chronionych,
 - zbiorników retencyjnych,
 - rozbudowy i modernizacji podstawowego układu drogowego.
12. Ze względu na strategiczne znaczenie lotniska niezbędna jest koordynacja polityki gminnej i wspieranie samorządów w działaniach na rzecz zagospodarowania otoczenia

lotniska oraz zapewnienia dogodnej dostępności komunikacyjnej lotniska.

Najważniejsze problemy dla rozwoju Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego wiążą się z jego wymiarami zewnętrznym i wewnętrznym:

- dla wymiaru zewnętrznego, rosnącej europejskiej roli Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego znaczenie decydujące ma wzmacnianie jego funkcji metropolitalnych poprzez realizację inwestycji i programów o znaczeniu metropolitalnym: wzmacnianie krakowskiego ośrodka naukowego, realizacja inwestycji turystycznych, w tym centrum kongresowego, rozbudowa portu lotniczego oraz wzmacnianie roli Krakowa jako ośrodka pielgrzymkowego
- dla wzmocnienia wewnętrznych powiązań oraz usprawnienia funkcjonowania struktury wewnętrznej KOM decydujące znaczenie ma realizacja zintegrowanego systemu transportu wewnętrznego oraz decentralizacja niektórych elementów infrastruktury społecznej, mająca na celu ograniczenie zbędnych migracji.
- ponadto problem stanowi brak jakichkolwiek zapisów odnoszących się do obszarów metropolitalnych w obowiązującej koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju.

Obszary problemowe

Jako obszary problemowe wyodrębnione zostały te, w których występują zjawiska przestrzenne wymagające podejmowania w ramach gospodarki przestrzennej działań ograniczających ich negatywne skutki.

Wyodrębniono następujące obszary problemowe:

1. Obszary silnie przekształcone i zdegradowane lub zagrożone degradacją. Są to najczęściej obszary intensywnie uprzemysłowione i aglomeracje miejskie (węzły infrastruktury):
 - aglomeracja Krakowa – miasto i powiat ziemski oraz część miast Skawina i Wieliczka,
 - przeważająca część Tarnowa,
 - północno-zachodnia część województwa Olkusz – Chrzanów - Oświęcim
2. Obszary deficytów wody powierzchniowej i podziemnej
Największy deficyt wód powierzchniowych istnieje w północno-zachodniej części województwa, na terenie Wyżyny Krakowskiej zbudowanej z przepuszczalnych skał wapiennych, gdzie jednocześnie leży duży zbiornik wód podziemnych. Natomiast niedobór wód podziemnych zaznacza się w powiecie bocheńskim. Newralgicznym obszarem jest także Beskid Sądecki.
3. Obszary wymagające rekultywacji
Do takich obszarów należą obiekty objęte programem ROPSIM oraz likwidowane składowiska odpadów w gminach, strefy wzdłuż ruchliwych dróg, tereny górnicze (kopalnie, wyrobiska, kamieniołomy), rejonny kłęk żywiłowych.

ROPSIM

Województwo Małopolskie rozpoczęło w 2000 r. realizację projektu badawczego pt: „Inwentaryzacja składowisk odpadów oraz byłych terenów przemysłowych ROPSIM”. Z bazy liczącej około 4000 miejsc potencjalnie zagrożonych wytypowano 75 obiektów zagrażających wodom powierzchniowym, wodom podziemnym i powierzchni terenu. Dla tych obiektów zostały przeprowadzone specjalistyczne badania terenowe i laboratoryjne w celu identyfikacji istniejących zagrożeń. Szczególną uwagę zwrócono na miejsca, w których prowadzona była w przeszłości działalność gospodarcza lub składowano odpady. Ostatecznie z 10 obiektów najbardziej uciążliwych dla środowiska (wg bazy ROPSIM) zrehabilitowano trzy pilotażowe obszary zdegradowane.

Wykonano:

- zabezpieczenie odpadów azbestowych na drogach wewnętrznych osiedla 3-go Maja w Szczucinie,
- kompleksową rekultywację składowiska odpadów komunalnych w Nowym Targu,
- prace związane z rewitalizacją terenu po byłej bazie paliw w Limanowej

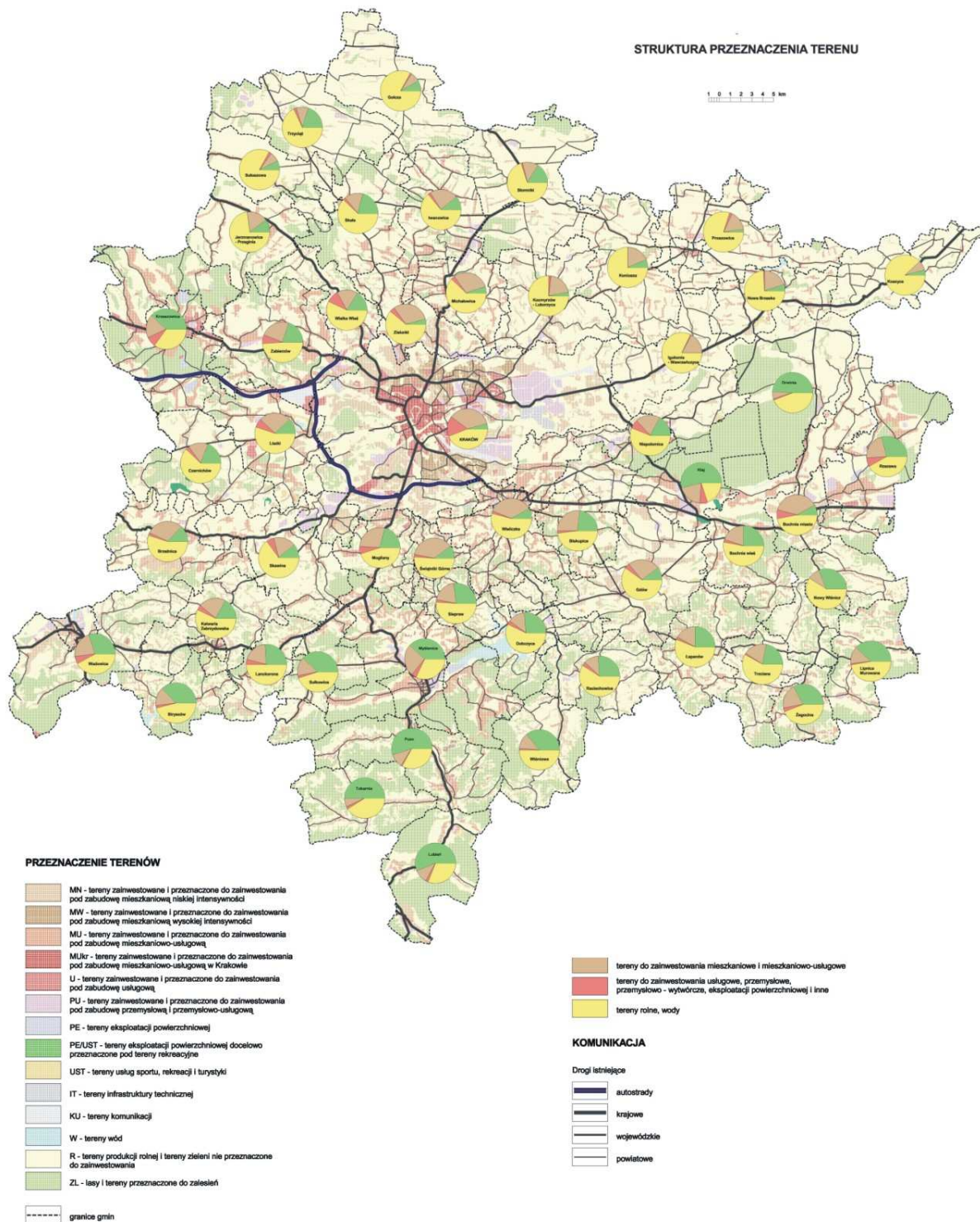
Celem projektu było opracowanie narzędzia do monitoringu stanu bezpieczeństwa ekologicznego oraz do podejmowania działań naprawczych. Dlatego też wielką stratą jest brak jakiegokolwiek jego kontynuacji od 2004 r. i brak dalszego wykorzystania zgromadzonych informacji.

Do obszarów problemowych zaliczyć należy także tereny wskazane przez Instytut Rozwoju Miast na podstawie analizy polityki przestrzennej gmin Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (2006):

1. Obszary nowych dużych zespołów osadniczych wymagających prowadzenia regulacji w zakresie kształtowania ładu przestrzennego. W terenach tych bądź już częściowo zabudowanych, bądź grupujących duże rezerwy dla nowej zabudowy występuje niebezpieczeństwo rozpraszania zabudowy, a także wystąpienia konfliktów w zakresie dostępu do dróg oraz infrastruktury. W tych terenach szczególnego znaczenia nabiera też rozwiązanie problemów zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków.
2. Obszary presji inwestycyjnej wokół terenów cennych przyrodniczo. Np. obszary w sąsiedztwie Ojcowskiego Parku Narodowego oraz Puszczy Niepołomickiej objętej ochroną w ramach sieci Natura 2000, obszary położone w strefach ekotonowych lasu, w dolinach potoków, w pobliżu rezerwatów. Możliwość ochrony tych obszarów zależy od konsekwentnie prowadzonej polityki przestrzennej.
3. Obszary planowanych inwestycji o silnym oddziaływaniu na strukturę przyrodniczą obszaru. Dotyczy to poprowadzenia projektowanej autostrady A4 w bezpośrednim sąsiedztwie Puszczy Niepołomickiej, a także drogi szybkiego ruchu w Dolinie Raby. W przypadku puszczy Niepołomickiej sytuację pogarsza wypełnianie zabudową bezpośredniego przedpola Puszczy.
4. Obszary przecięcia terenów osadniczych gminy autostradą. Problem ten dotyczy gminy Liszki w stosunku do już istniejącej autostrady, pojawi się również w gminie Kłaj. Stwarza to poważne problemy dla samorządu w zakresie organizacji przestrzennej obszaru gminy.
5. Obszar ograniczonego użytkowania wokół lotniska Balice. Wyznaczenie obszaru ograniczonego użytkowania będzie miało konsekwencje dla zagospodarowania przestrzennego.
6. Tereny lokalizacji obiektów mogących wywoływać konflikty przy granicy gmin (np. Gmina Mogilany, Biskupice).
7. Kolidzja ustaleń studiów niektórych gmin (np. Pcim) w zakresie przeznaczenia terenu pod zbiornik retencyjny i inne zainwestowanie.
8. Obszary położone w terenach zalewowych obejmujące tereny już zabudowane i tereny budowlane wyznaczone we wcześniej obowiązujących planach zagospodarowania przestrzennego. Tereny te są dalej utrzymywane jako przeznaczone do zainwestowania.
9. Obszary położone w zasięgu stref uciążliwości dróg o dużym obciążeniu ruchem drogowym.
10. Obszary o brakach wyposażenia w infrastrukturę w zakresie gospodarki - wodno ściekowej.
11. Niespójne ustalenia Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami w zakresie likwidacji składowisk odpadów w Nowym Wiśniczu, Proszowicach, Niepołomicach, Wadowicach i studiami utrzymującymi te składowiska, a nawet planującymi ich rozwój.

Pilną potrzebą jest stworzenie koncepcji rewitalizacji poszczególnych obszarów przemysłowych oraz obszarów miejskich, a następnie sukcesywna ich realizacja.

Rysunek 28 Krakowski Obszar Metropolitalny - struktura przeznaczenia terenu.

Źródło IRM 2006 r.

2.4. Sfera gospodarcza

Małopolska należy do średnio rozwiniętych gospodarczo regionów kraju, wytwarzając 7,4% PKB kraju, co plasuje ją na 5 miejscu. Dynamika wzrostu dochodu w stosunku do roku poprzedniego wynosiła 5,4% i była wyższa od średniej dla kraju wynoszącej 4,5%. Produkt krajowy brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniósł 18,5 tys. zł, co daje 9 miejsce w kraju. Stanowiło to 86,7% średniej krajowej. Wielkość PKB na jednego mieszkańca była znacznie zróżnicowana przestrzennie: najwyższa – w Krakowie (32,6 tys. zł, tj. 152,4% średniej krajowej), najniższa – w subregionie nowosądeckim (12,9 tys. zł, tj. 60,6% średniej krajowej).

Przemysł

Gospodarka regionu nie jest obciążona wymagającym restrukturyzacji wielkim tradycyjnym przemysłem. Rozwijają się małe i średnie przedsiębiorstwa. Rośnie sektor usług, w tym również w tak rozwojowych dziedzinach jak edukacja, badania i rozwój, informatyka, ochrona zdrowia, czy turystyka i przemysł czasu wolnego. W regionie tworzą się w naturalny sposób skupiska firm, które mogą stać się podstawą przyszłych konkurencyjnych regionalnych klastrów: od małych firm i rzemiosła meblarskiego w okolicach Kalwarii Zebrzydowskiej, poprzez usługową specjalizację turystyczną na Podhalu, po rozwijające się rodzime średnie przedsiębiorstwa w rejonie Nowego Sącza, czy firmy informatyczne oraz przemysł medialny i wydawniczy w Krakowie. Podstawą rozwoju wielu firm staje się szybko rosnący eksport.

Największymi inwestorami w województwie są: BP International B.V, Electricite de France International (EDF), Delphi Automotive Systems, Philip Morris, House of Prince, Pliva, F&P Holding Company Inc., Valeo, Donnelley, Air Liquide S.A., Hydro Cetnral Europe BV, Royal Ahold N.V, Motorola Inc, Bahlsen. W sumie firmy te zainwestowały 3 500 mln USD. Inwestorzy, którzy ponieśli nakłady powyżej 10 mln USD reprezentują około 80,0% całości inwestycji w regionie.

Obszary inwestycyjne w Małopolsce

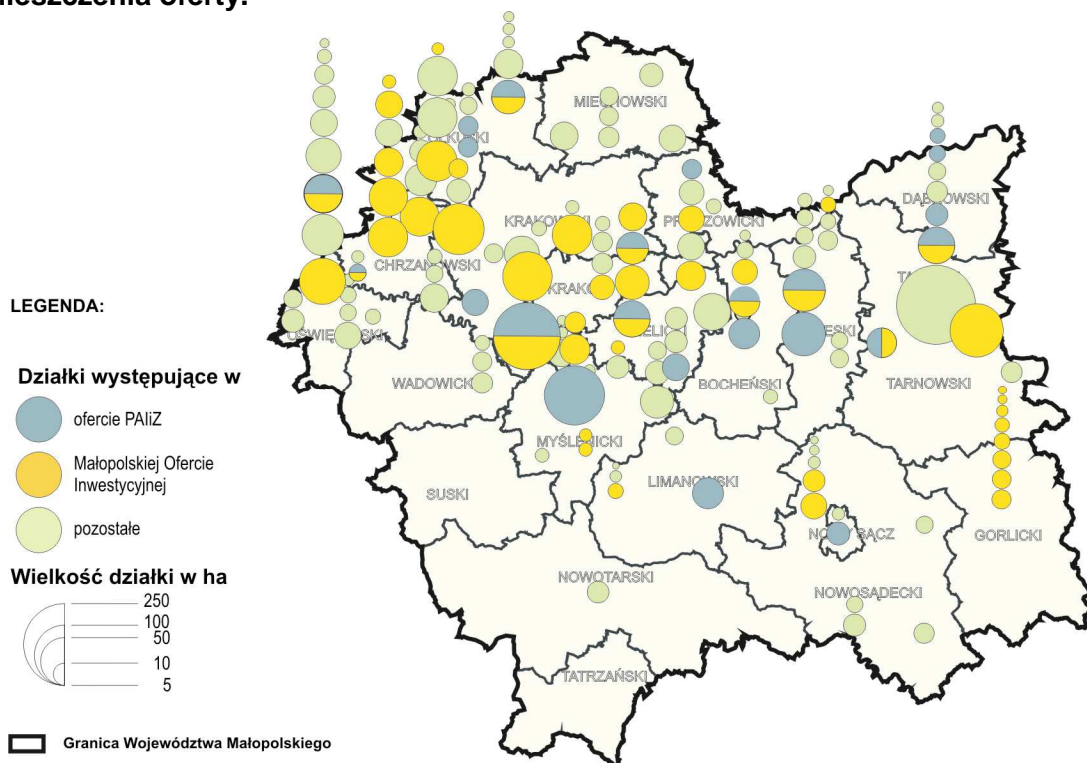
Potencjalni inwestorzy najchętniej inwestują na działkach wcześniej niezagospodarowanych. Obecnie w Małopolsce promowanych przez samorządy jest około 150 tego typu ofert, a ich łączna powierzchnia wynosi nieco ponad 1 700 ha. Połowa działek przewidziana jest w planach zagospodarowania przestrzennego pod działalność produkcyjną i magazynowanie. 35 ofert przeznaczono na działalność handlowo – usługową, a kolejne 30 przygotowano pod działalność turystyczną, wypoczynkową i sportową. Dla 15 ofert nie uchwalono planów zagospodarowania przestrzennego.

Działek bardzo dużych, wielkości powyżej 50 ha, praktycznie w Małopolsce obecnie nie ma. Trzy gminy są natomiast w trakcie przygotowywania dużych ofert: Tarnów (w ramach Zielonego Parku Przemysłowego „Kryształowy” zamierza przygotować nawet 225 ha), Skawina (Strefa Inwestycyjna Skawina Północ – 150 ha oraz Strefa Inwestycyjna Skawina Zachód – 55 ha), oraz Myślenice (ok. 100 ha w Jaworniku). Żadna z tych ofert nie jest obecnie w całości dobrze przygotowana.

W Małopolsce jest około 35 ofert działek w przedziale 10 – 40 ha, głównie w zachodniej części województwa (Oświęcim, Chrzanów, Bukowno, Trzebinia, Wolbrom), a także wzdłuż głównej osi komunikacyjnej regionu – drogi nr 4 (Kłaj, Bochnia, Brzesko, Tarnów). Na szczególną uwagę zasługują tereny wchodzące w skład Specjalnej Strefy Ekonomicznej (SSE). W Krakowie do zagospodarowania w trzech podstrefach Krakowskiego Parku Technologicznego pozostaje około 60 ha, a w Tarnowie ok. 21. W Gorlicach ulgami w ramach SSE Europark Mielec objętych jest w sumie około 13 ha. Znaczącej redukcji uległa natomiast oferta Niepołomic, gdzie największa obecnie oferowana działka w Woli Batorskiej – Morgi ma powierzchnię 11,5 ha.

Większość inwestorów poszukuje działek mniejszych, poniżej 10 ha. Takich nieruchomości przeznaczonych dla inwestorów znajduje się w ofertach promowanych przez małopolskie samorzady około 110. Do tej grupy należą niemal wszystkie oferty przeznaczone dla inwestycji związanych z wypoczynkiem, sportem i turystyką oraz większość działek przeznaczonych pod handel i usługi. Są one rozmieszczone, podobnie jak działki średniej wielkości w okolicach Krakowa, na zachodzie województwa, w gminach należących dawniej do województwa katowickiego oraz wzdłuż drogi krajowej nr 4 na odcinku Kraków – Tarnów.

Rysunek 30 Oferty inwestycyjne gmin województwa małopolskiego według miejsca zamieszczenia oferty.

Źródło: *Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim, 2005*

W sumie zidentyfikowano oferty terenów inwestycyjnych w 54 spośród 182 gmin województwa małopolskiego (29,5%). Spośród tych 54 gmin 18 posiada tylko jedną ofertę, zazwyczaj niewielką. Oznacza to, że aktywną politykę pozyskiwania inwestorów prowadzi w Małopolsce nie więcej niż 40 gmin. Zajmujący się współpracą z władzami lokalnymi pracownicy Regionalnego Centrum Obsługi Inwestora w MARR podkreślają, że kwestia przygotowywania i promowania ofert inwestycyjnych jest istotna dla władz samorządowych w ok. 30 gminach województwa.

Do tworzonej na wiosnę 2005 r. przez MARR i Urząd Marszałkowski Małopolskiej Oferty Inwestycyjnej z całego województwa udało się pozyskać zaledwie 51 dobrych ofert w postaci niezabudowanych działek z 25 gmin.

Rozmieszczenie inwestycji zagranicznych

Inwestycje zagraniczne w województwie małopolskim rozmieszczone są bardzo nierównomiernie. Ponad 2/3 kapitału zagranicznego skupia się w Krakowie (3750 mln USD) oraz powiatach krakowskim i wielickim – kolejne 9,3%. W ścisłej czołówce znajdują się także powiaty wzdłuż zachodniej granicy województwa – chrzanowski, olkuski i oświęcimski oraz wzdłuż drogi krajowej nr 4 z Krakowa do Tarnowa. Gminy leżące w tych powiatach mają szczególnie duże szanse na pozyskanie inwestorów zagranicznych. Posiadanie na swoim terenie takiego inwestora, w szczególności średniej lub dużej inwestycji typu *greenfield*,

niewątpliwie jest czynnikiem sprzyjającym pozyskiwaniu kolejnych inwestorów.

W procesie pozyskiwania inwestorów szczególnie duże znaczenie mają obiekty budowane od podstaw (*greenfield*). Od 1989 r. do końca 2003 r. w województwie małopolskim inwestorzy zagraniczni wybudowali około 270 takich obiektów. Największy udział inwestycji *greenfield* obserwujemy w działalności rozrywkowej i kulturalnej (83%), hotelach i restauracjach (79%) oraz handlu (75%). W wartościach bezwzględnych największy kapitał zaangażowano w nowe zakłady przemysłowe (800 mln USD), co stanowiło 32% nakładów na tę działalność.

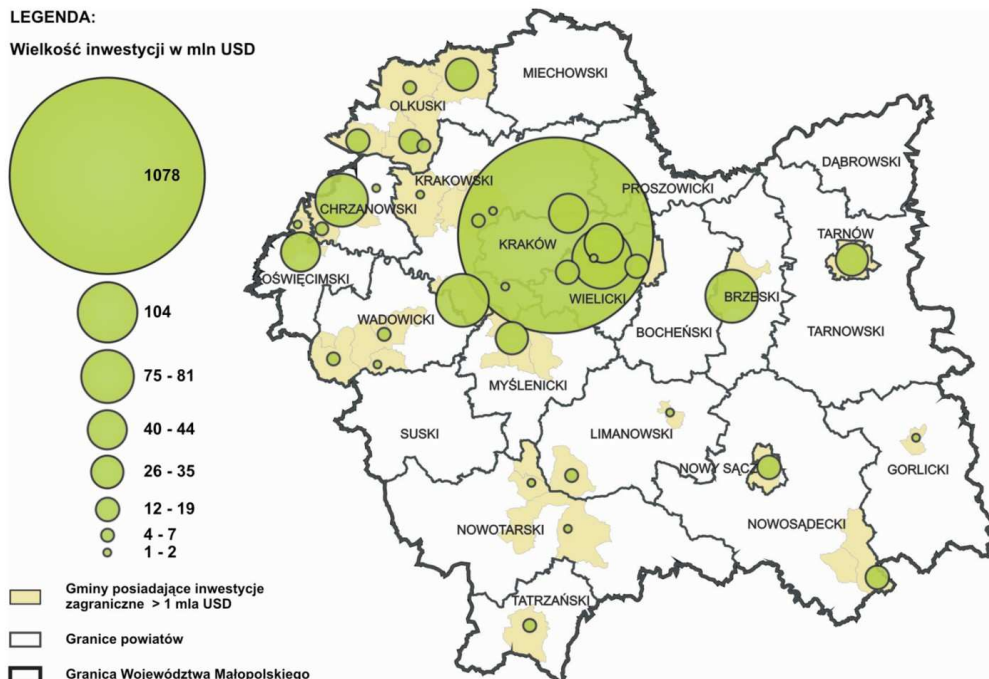
Tabela 22. Inwestycje i zatrudnienie w firmach z kapitałem zagranicznym w województwie małopolskim w 2003 roku według powiatów

Lp.	Powiat	Wartość inwestycji			Liczba pracujących		
		mln USD	%	USD na mieszkańca	tys. osób	%	Odsetek ogółu pracujących poza rolnictwem
1.	Kraków	3750,9	68,2	4951	42,2	55,4	17,7
2.	brzeski	314,3	5,7	3515	2,6	3,4	24,1
3.	krakowski	302,9	5,5	1265	4,5	5,9	17,9
4.	wielicki	206,9	3,8	2015	1,9	2,5	17,1
5.	olkuski	188,2	3,4	1637	2,4	3,2	11,9
6.	Nowy Sącz	177,1	3,2	2097	3,3	4,4	11,8
7.	chrzanowski	121,1	2,2	939	2,4	3,1	10,0
8.	oświęcimski	112,4	2,0	733	1,8	2,3	5,9
9.	Tarnów	92,9	1,7	777	4,8	6,2	11,6
10.	myślenicki	61,3	1,1	538	1,9	2,5	13,1
11.	wadowicki	36,2	0,7	236	2,2	2,9	8,9
12.	nowotarski	28,8	0,5	161	1,1	1,4	5,5
13.	nowosądecki	24,0	0,4	124	0,3	0,4	1,9
14.	tatrzański	17,5	0,3	268	1,1	1,4	11,0
15.	gorlicki	12,1	0,2	113	0,6	0,8	3,9
16.	tarnowski	11,6	0,2	63	0,5	0,7	3,6
17.	bocheński	11,3	0,2	116	0,7	1,0	5,8
18.	suski	9,9	0,2	122	1,1	1,5	10,4
19.	miechowski	7,8	0,1	151	0,3	0,4	5,7
20.	dąbrowski	7,0	0,1	120	0,1	0,2	2,5
21.	limanowski	1,7	0,0	14	0,3	0,4	2,6
22.	proszowicki	0,3	0,0	7	0,1	0,2	3,2
	Ogółem	5496,0	100,0	1698	76,3	100,0	12,9

Źródło: *Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim, 2005*

Analiza rozmieszczenia inwestycji *greenfield* w Małopolsce wskazuje na ich nieco mniejszą koncentrację przestrzenną w Krakowie (57%), niż w przypadku nakładów inwestycyjnych ogółem (68%). Drugie największe skupienie inwestycji *greenfield* stanowi powiat wielicki, przede wszystkim gmina Niepołomice, ale także Kłaj. Inwestycje rzędu 70-100 mln USD zlokalizowane zostały w powiatach brzeskim, olkuskim (Olkusz, Bukowno, Wolbrom), chrzanowskim i oświęcimskim, nieco mniejsze w myślenickim, Tarnowie i Nowym Sączu (rys. 18). Znaczące inwestycje zlokalizowano także w gminie Skawina i Krynica.

Rysunek 31 Inwestycje typu greenfield w województwie małopolskim.

Źródło: *Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim, 2005*

Kraków wraz z ośmioma powiatami (wielickim, krakowskim, olkuskim, chrzanowskim, oświęcimskim, brzeskim i myślenickim) skupia 98% zagranicznych przemysłowych inwestycji greenfield. Miasto Kraków zajmuje natomiast dominującą pozycję, jeśli chodzi o nowe inwestycje w handlu i usługach - 85% zainwestowanego kapitału.

Specjalne Strefy Ekonomiczne

Specjalne strefy ekonomiczne (SSE), jako wydzielone obszary oferujące korzystniejsze niż gdzie indziej warunki prowadzenia działalności gospodarczej, są istotnym elementem poprawy konkurencyjności gospodarki lokalnej, regionalnej i krajowej. W Polsce obszary uprzywilejowane ekonomicznie, zorganizowane formalnie w 14 specjalnych stref ekonomicznych, zlokalizowane są obecnie na terenie ponad 150 gmin. Obecnie każda „strefa” składa się z kilku, a nawet kilkunastu enklaw oddalonych od siebie często o kilkadziesiąt, a czasami kilkaset kilometrów.

Obecnie w Małopolsce tereny objęte preferencjami SSE znajdują się w pięciu gminach. W Krakowie, Tarnowie, Niepołomicach i Zabierzowie funkcjonują podstrefy działającego od 1997 r. Krakowskiego Parku Technologicznego. W Gorlicach od 2001 r. funkcjonuje podstrefa SSE Euro-Park Mielec o powierzchni 29,4 ha.

Tabela 23 Lokalizacja podstref Krakowskiego Parku Technologicznego.

Podstrefa	Powierzchnia (ha)	Zagospodarowanie (ha)	Zagospodarowanie (%)
Kraków – Podgórze	39,8	19,8	49,8
Kraków – Śródmieście	29,4	5,1	17,3
Kraków – Nowa Huta	13,8	7,7	55,7
Zabierzów (Rząska)	3,3	3,3	100,0
Tarnów	35,6	22,4	62,8
Niepołomice	140,9	0,0	0,0
Krakowska SSE	262,8	36,0	13,7

Źródło: *opracowanie własne na podstawie danych KPT*

Specjalna Strefa Ekonomiczna – Krakowski Park Technologiczny.

Po włączeniu w 2005 r. do Specjalnej Strefy Ekonomicznej – Krakowski Park Technologiczny podstref w Niepołomicach (140,866 ha) oraz w Zabierzowie (3,3 ha) łączna powierzchnia SSE w Krakowie obejmuje grunty o powierzchni 262,776 ha.

Krakowska SSE jest jedną ze stref w Polsce, które pozyskały najmniej inwestycji. Na koniec 2004 r. nakłady inwestycyjne ośmiu firm, które rozpoczęły działalność w strefie na podstawie zezwoleń, wyniosły 2% wszystkich nakładów inwestycyjnych, co dało krakowskiej strefie dziesiąte miejsce wśród czternastu stref w Polsce. Krakowska SSE zajmowała ostatnie miejsce, jeśli chodzi o liczbę ważnych zezwoleń i liczbę firm, które rozpoczęły działalność. W Krakowskim Parku Technologicznym powstało 1307 nowych miejsc pracy. Mniej powstało tylko w strefie słupekiej.

Wydaje się, że przyczyn tak słabego poziomu zainwestowania w Krakowskiej SSE, w porównaniu do innych stref w Polsce, należy szukać w założeniach przyjętych w trakcie jej tworzenia. Zakładano, że będą to obszary, na których lokować się będą firmy innowacyjne, zainteresowane współpracą z uczelniami wyższymi. Niestety atrakcyjny postulat łączenia wysokokwalifikowanej kadry z inwestorami i w efekcie „rozwój nowych rozwiązań technicznych i technologicznych” nie został dopracowany na poziomie operacyjnym (Jarczewski 2005). Nie stworzono narzędzi zachęcających szkoły wyższe do angażowania się we współpracę z inwestorami. Inwestorzy natomiast nie widzą na ogół szczególnych korzyści mogących wynikać z podjęcia takiej współpracy. Wielu inwestorów zaznaczało także, że utrudnieniem jest biurokracja w krakowskim urzędzie miejskim, spowalniająca i utrudniająca proces inwestycyjny. Niewystarczające wyposażenie KPT w kapitał powoduje natomiast, że działania związane z rozbudową potrzebnej inwestorom infrastruktury są prowadzone zbyt wolno i w niewystarczającym zakresie.

Do końca 2005 roku wydano 22 zezwolenia podmiotom inwestującym w krakowskiej SSE.

Plany działania SSE w najbliższym okresie:

- Rozbudowa infrastruktury na terenie obecnych podstref;
- Poszukiwanie nowych terenów pod duże inwestycje w okolicach Krakowa;
- Zmiana granic SSE w podstrefie Pychowice, Zabierzów, Niepołomice oraz Tarnów;
- Finalizacja negocjacji z kolejnymi inwestorami z branży IT dla podstrefy Kraków-Śródmieście;
- Realizacja projektu „Budowa i wyposażenie Inkubatora Technologicznego w Krakowskim Parku Technologicznym”;
- Uczestnictwo w programach europejskich realizowanych przez samorząd małopolski.

W sierpniu 2005 r. została założona spółka Małopolskie Parki Przemysłowe, której zadaniem jest tworzenie wizerunku poszczególnych gmin Województwa Małopolskiego jako atrakcyjnych miejsc prowadzenia działalności gospodarczej i przygotowanie lokalizacji nowych przedsięwzięć gospodarczych w regionie. Spółka skupić się ma na promowaniu wybranych terenów, przyczyniając się do bardziej zrównoważonego rozwoju województwa i jednocześnie do redukcji bezrobocia nie tylko w dużych aglomeracjach, ale i w mniejszych miejscowościach. Spółka będzie ponadto prowadzić działalność mającą na celu inicjowanie i promowanie przedsiębiorczości, będzie wspomagać inicjatywy gospodarcze i organizacyjne na rzecz tworzenia nowych miejsc pracy. W tym celu spółka MPP będzie m.in. przeprowadzać badania lokalnych rynków, świadczyć usługi doradcze oraz pozyskiwać tereny przeznaczone na inwestycje, a także tworzyć parki przemysłowe i nimi zarządzać. Obecnie spółka przygotowuje tereny w Niepołomicach dla inwestycji firmy MAN Truck i Royal Canin.

Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro – Park Mielec – gorlicka podstrefa.

W chwili obecnej powierzchnia podstrefy wynosi 30 ha, a zezwolenia na prowadzenie działalności na jej obszarze posiadają trzy podmioty: ZPT „Kuchcik”, „GÓR – Stal” oraz „Severt Polska”. Prowadzone są rozmowy z czwartym potencjalnym inwestorem.

Budownictwo mieszkaniowe

Zasoby mieszkaniowe województwa małopolskiego w 2005 r. obejmowały 1020,3 tys. mieszkań (wzrost o 9,4 tys. w stosunku do ubiegłego roku) o łącznej powierzchni użytkowej 75234,2 tys. m², w których znajdowało się 3870,5 tys. izb.

Podobnie jak w poprzednich latach, tak w 2005 r. obserwujemy korzystną tendencję przyrostu zasobów, gdzie ponad połowa (57%) zlokalizowana jest w miastach.

Przeciętnie w jednym mieszkaniu przebywało 3,2 osoby, co jest wynikiem lepszym w porównaniu z rokiem 2004 i 2003 gdzie wskaźnik ten wynosił odpowiednio 3,23 i 3,25. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań wynosiła w 2005 roku 73,7 m² i oznacza niewielki wzrost w stosunku do roku 2004.

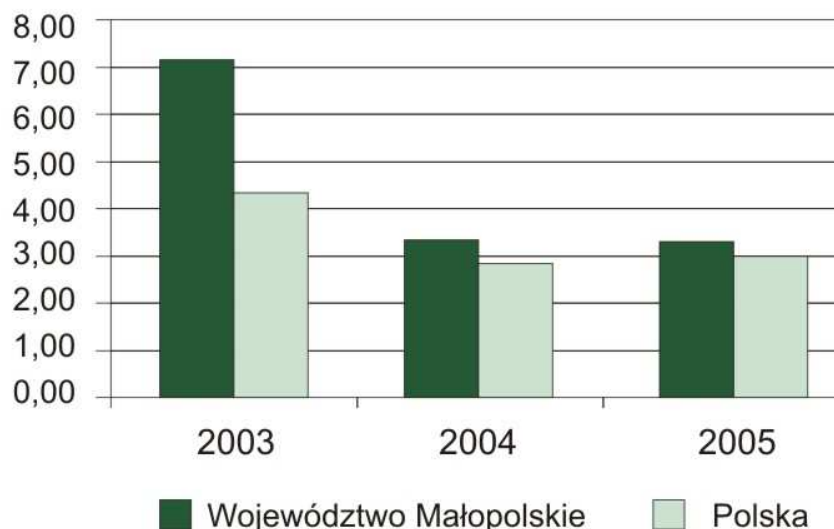
Wraz ze wzrostem liczby mieszkań wzrasta również liczba izb, których w ubiegłym roku było 3870,5 tys. co oznacza, iż na 1 mieszkanie przypadało średnio 3,8 izby.

Statystyczny mieszkaniec Małopolski miał do dyspozycji 23 m² powierzchni użytkowej mieszkania, czyli 0,2 m² więcej niż w analogicznym okresie roku 2004 i 0,4 więcej niż w 2003 roku. Tak jak w poprzednich latach ludność wiejska dysponowała większymi mieszkaniami niż ludność miejska. Na wsi przeważa budownictwo indywidualne, które charakteryzuje się zasadniczo większymi mieszkaniami niż pozostałe formy budownictwa, stąd przeciętna powierzchnia mieszkania zlokalizowanego na wsi była większa o 27,6 m² od przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania w miastach, która wynosiła 61,9 m².

W 2005 roku przekazano w województwie małopolskim do użytkowania 10 704 mieszkania, tj. o 114 mieszkań mniej (o 1,1%) niż w 2004 roku (w kraju odnotowano wzrost o 5,5%) i o 12 652 mniej niż w 2003 roku. Natomiast w 2004 r. przekazano w województwie małopolskim do użytku 10 818 mieszkań, co oznacza spadek o 53,7% w stosunku do 2003 r. (w kraju odnotowano spadek o 33,5%).

Znaczny spadek wielkości efektów budownictwa mieszkaniowego w 2004 roku, w porównaniu z rokiem 2003, spowodowany został dużą liczbą mieszkań wykazanych jako oddane do użytkowania w 2003 roku, kiedy w związku z zapowiadaną zmianą ustawy Prawo budowlane wielu inwestorów, głównie indywidualnych, dopełniło formalności prawnych związanych z zakończeniem robót.

Wykres 17 **Mieszkania oddane do użytku na 1000 mieszkańców.**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Struktura mieszkań oddanych do użytkowania w 2005 roku według form budownictwa nie uległa zasadniczej zmianie w porównaniu do 2004 r. Nadal dominowało budownictwo indywidualne. Stanowiło ono 57,8% ogółu mieszkań przekazanych do eksploatacji. Na drugiej pozycji plasowało się budownictwo przeznaczone na sprzedaż lub wynajem (27,6%). Trzecią lokatę zajęło budownictwo społeczne czynszowe (8,8%), następnie spółdzielni mieszkaniowych (4,7%). Niewielkie od lat efekty budownictwa komunalnego stanowiły w 2005 roku 1,1% ogółu efektów.

W porównaniu do 2004 roku w strukturze mieszkań oddanych do użytkowania wzrósł udział mieszkań przekazanych w budownictwie przeznaczonym na sprzedaż lub wynajem o 3,7 pkt, spółdzielczym o 1,3 pkt, komunalnym o 0,3 pkt. Zmniejszeniu uległ natomiast udział budownictwa indywidualnego o 1,9 pkt, społecznego czynszowego o 2,7 pkt i zakładowego o 0,7 pkt.

Najwięcej mieszkań oddano do użytkowania w mieście Kraków – 4557, tj. 42,6% ogółu efektów wojewódzkich, następnie w powiecie krakowskim z 898 oddanymi mieszkaniami (8,4% ogółu efektów wojewódzkich), wielickim – 483 mieszkań (4,5%), nowotarskim – 416 mieszkań (3,9%), tarnowskim – 403 mieszkań (3,8%). Najmniej mieszkań (poniżej 100) oddano do użytkowania w powiatach: miechowskim – zaledwie 36, proszowickim – 57 i dąbrowskim – 72.

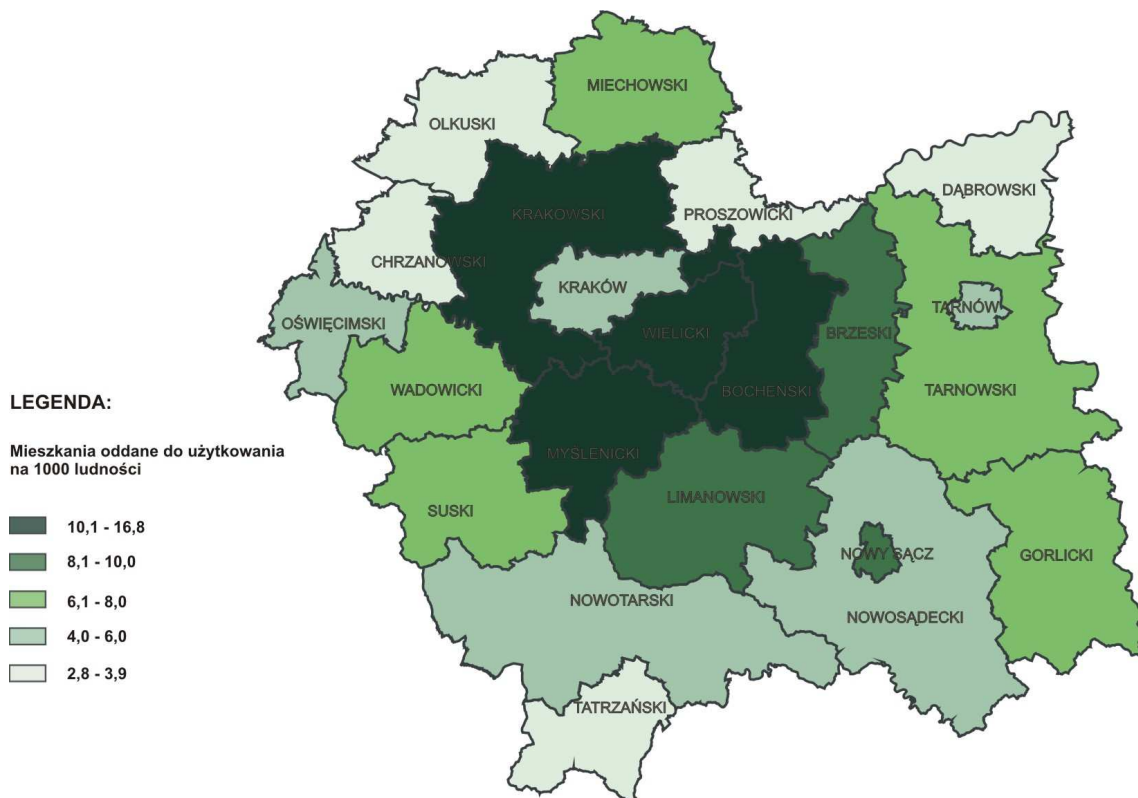
Na 1000 ludności zamieszkującej województwo małopolskie w 2005 r. oddano 3,3 mieszkania (tak jak przed rokiem). Wskaźnik ten zdecydowanie był korzystniejszy na terenach miejskich, gdzie oddano do użytkowania 4,2 mieszkania na 1000 ludności niż na obszarach wiejskich, gdzie wyniósł 2,4 mieszkania.

Wyższy wskaźnik od średniej wojewódzkiej (tj. od 3,3 mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności) poza Krakowem o najwyższym wskaźniku wynoszącym 6,0, osiągnęły powiaty: wielicki – 4,6; suski – 4,3; krakowski i miasto Nowy Sącz – po 3,7 mieszkania na 1000 ludności. Znacznie niższe wskaźniki od średniej wojewódzkiej zanotowano w powiatach: miechowskim – 0,7 mieszkania oddanego do użytkowania na 1000 ludności, dąbrowskim - 1,2; proszowickim i nowosądeckim – po 1,3 mieszkania.

Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania oddanego do użytkowania w 2005 r. wyniosła 106,8 m² (w kraju 105,3 m²) i zwiększyła się w porównaniu do poprzedniego roku o 2,1 m² (w kraju zmniejszyła się o 2,2 m²). Większe mieszkania w porównaniu do kraju przekazało budownictwo indywidualne województwa małopolskiego, pozostałe formy budownictwa mieszkaniowego oddały do użytkowania mieszkania mniejsze.

Mieszkania przekazane do użytkowania w 2005 r. posiadały przeciętnie 4,5 izby. Najwyższy standard, mierzony liczbą izb w mieszkaniu, posiadały mieszkania oddane do użytkowania w budownictwie indywidualnym – średnio 5,7 izb w jednym mieszkaniu. W pozostałych formach budownictwa przeciętne mieszkanie posiadało średnio 2,9 izb. W budownictwie indywidualnym przeważały mieszkania 4 i więcej-izbowe, stanowiły one prawie 90% oddanych mieszkań w tej formie budownictwa.

Rysunek 32 Mieszkania oddane użytku w 2003 roku na 1000 ludności wg powiatów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Krakowie

Rysunek 33 Mieszkania oddane użytku w 2005 roku na 1000 ludności wg powiatów.

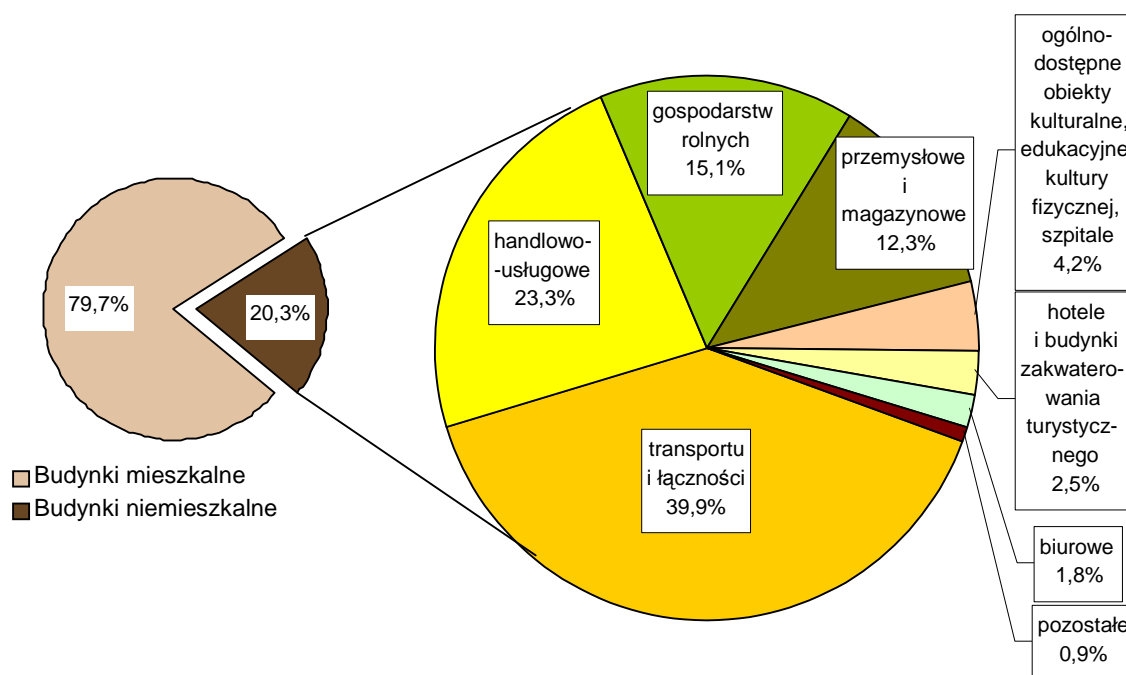

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Krakowie

Liczba nowych budynków oddanych do użytkowania zmniejszyła się o prawie 3% w porównaniu do odnotowanej w 2004 r., a kubatura – o blisko 4%. Liczba budynków mieszkalnych zmalała o 2,6%, a budynków niemieszkalnych – o 4,2%. Wzrósł udział budynków przekazanych do użytkowania zlokalizowanych w miastach i stanowił 38,7% (w 2004 r. – 37,7%) przekazanych w województwie ogółem (54,9% kubatury); odsetek budynków mieszkalnych wyniósł 33,7% (48,7% kubatury), a niemieszkalnych – 58,4% (65,8% kubatury).

Średni cykl realizacji budynków mieszkalnych przekazanych do użytku w 2005 r. wyniósł 71,1 miesiąca (78,2 w 2004 r.), czyli prawie 6 lat. Przeciętny czas trwania budowy budynków wznoszonych przez inwestorów indywidualnych był o 1 rok dłuższy (84,0 miesiąca), podczas gdy pozostali inwestorzy realizowali inwestycję w ciągu 24,3 miesiąca.

Wykres 18 **Struktura budynków oddanych do użytkowania w 2005 r.**

Źródło: WUS w Krakowie

Wzmożony ruch budowlany, podobnie jak w latach poprzednich, odnotowano w powiatach położonych wokół aglomeracji krakowskiej i śląskiej.

Inwestorzy budownictwa mieszkaniowego rozpoczęli w 2005 roku w województwie małopolskim budowę 7241 nowych mieszkań, czyli o 15,2% więcej niż w 2004 r. W kraju rozpoczęto o 4,9% więcej mieszkań w porównaniu do poprzedniego roku. Rozpoczęte mieszkania w województwie małopolskim stanowiły 7,1% mieszkań rozpoczętych w kraju.

W 2005 r. wydano ogółem pozwolenia na budowę 12083 mieszkań (o 30,8% więcej niż w 2004 r.) w 6181 nowych budynkach mieszkalnych. Inwestorzy indywidualni otrzymali pozwolenia na budowę 6567 mieszkań (o 27,2% więcej niż przed rokiem) w 6030 budynkach. Liczba mieszkań, na budowę których wydano pozwolenia w województwie małopolskim, stanowiła 10,4% liczby mieszkań, dla których wydano pozwolenia na budowę w kraju. Oprócz pozwoleń na budowę w nowych budynkach mieszkalnych w 2005 r. wydano pozwolenia na budowę 760 mieszkań w nowych budynkach niemieszkalnych i zbiorowego zamieszkania oraz na mieszkania w budynkach mieszkalnych rozbudowywanych i na mieszkania powstające z przebudowy pomieszczeń niemieszkalnych.

W 2005 r. 63% mieszkań oddanych do użytkowania powstało w miastach, a 37% na terenach wiejskich, przy czym na wsi zdecydowanie dominowało budownictwo indywidualne - 99,4% nowopowstałych mieszkań.

Najważniejsze problemy:

- brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie w obszarach o wysokim ruchu inwestycyjnym,
- brak terenów pod budownictwo mieszkaniowe na obszarach o największych deficytach w tym względzie.

Rolnictwo

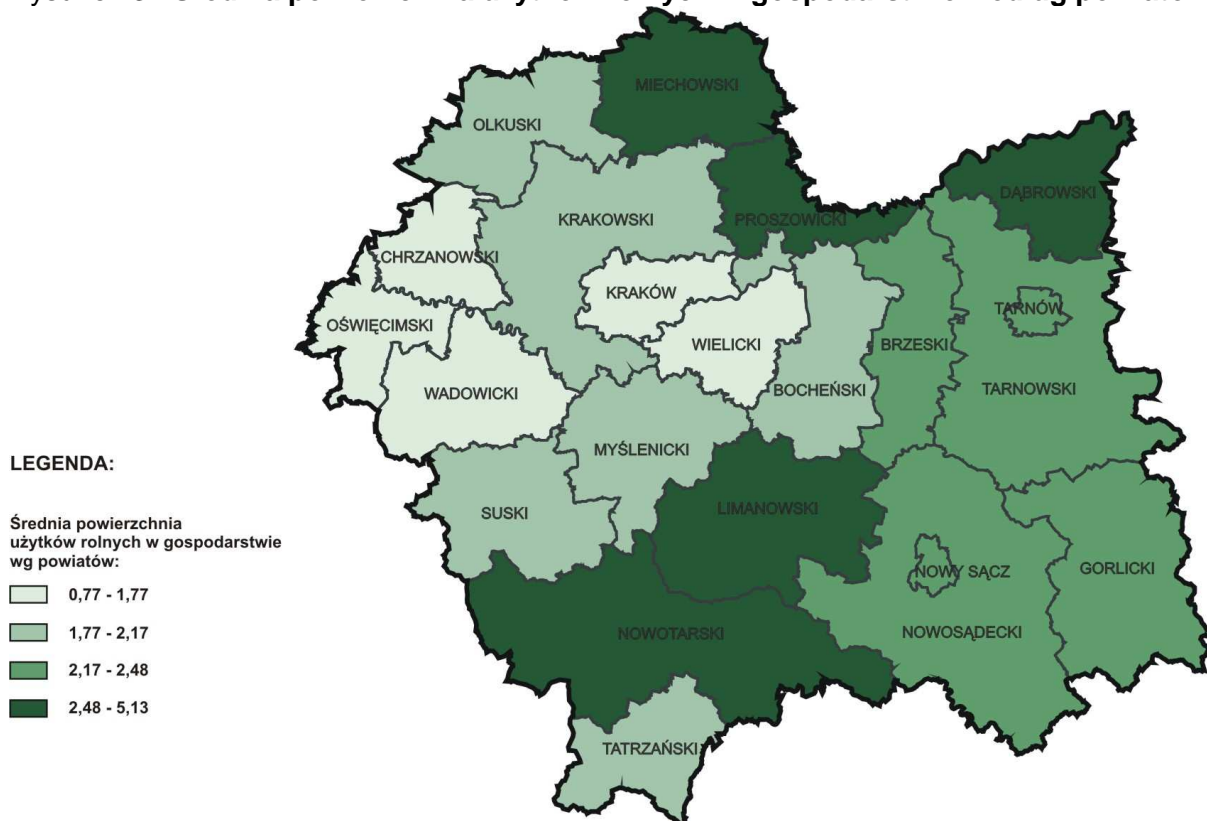
Rozwój obszarów wiejskich i rolnictwa w Małopolsce determinują przede wszystkim bardzo zróżnicowane warunki przyrodnicze. Warunki te wpływają na zróżnicowanie zasobności gleb województwa. W południowej części przeważają gleby płytkie, silnie szkieletowe, narażone na procesy erozyjne, o niskiej przydatności rolniczej. Natomiast w północnej i centralnej części Małopolski występują kompleksy bardzo dobrych gleb.

W 2005 r. użytkowanych było rolniczo w województwie małopolskim 808 194 ha, co stanowi ponad 53% jego obszaru. Lasy i grunty leśne zajmowały 29,3% powierzchni województwa, a grunty pozostałe (pod zabudowaniami, wodami, drogami i nieużytkami) ponad 17,5%. W ogólnej powierzchni użytków rolnych grunty orne stanowią 66,8%, użytki zielone 31,4%, a sady 1,8%. Zdecydowanie zbyt mały jest w Małopolsce udział łąk i pastwisk (5%, tj. ostatnie miejsce w skali kraju). Na przestrzeni lat 1999–2004 dał się zauważyć spadek powierzchni użytków rolnych o 14,7%. Zmniejszenie powierzchni dotyczyło głównie obszaru gruntów ornycych. Powierzchnia sadów pozostawała na podobnym poziomie, zwiększeniu ulegała natomiast powierzchnia użytków zielonych. W 2005 r. tendencja ta uległa nieznacznemu odwróceniu - powierzchnia użytków rolnych wzrosła o 26 tys. ha, przybyło gruntów ornycych, spadł udział użytków zielonych. W Małopolsce charakterystyczny jest także znaczny udział – ponad 18% - ziemi odłogowanej w powierzchni użytków rolnych.

Z roku na rok wzrasta zainteresowanie rolnictwem ekologicznym i sukcesywnie zwiększa się ilość gospodarstw rolniczych produkujących żywność zgodnie z jego zasadami. Świadczy o tym osiągnięty wskaźnik przyrostu ilości gospodarstw ekologicznych (65%) i rozwinięta sieć niezależnych podmiotów kontrolnych. W województwie występuje wyraźna koncentracja gospodarstw ekologicznych w południowo-wschodniej jego części, w powiatach: limanowskim, gorlickim, nowosądeckim i nowotarskim. 29 listopada 2004 r. Sejmik Województwa Małopolskiego podjął uchwałę o niestosowaniu na całym obszarze województwa upraw organizmów roślinnych zmodyfikowanych genetycznie.

W Małopolsce ma miejsce największe w skali kraju rozdrobnienie gospodarstw rolnych. Dotyczy to zwłaszcza południowej części województwa. Przeciętna powierzchnia 1 gospodarstwa rolnego wyniosła 2,61 ha (w kraju 6,59 ha). Zdecydowaną większość stanowią w Małopolsce gospodarstwa o powierzchni do 5 ha - 91,6%, w tym aż 42% to gospodarstwa poniżej 1 ha. Najmniejsze gospodarstwa są w powiatach: chrzanowskim, oświęcimskim i wielickim oraz w miastach Nowy Sącz i Kraków.

Rysunek 34 Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie według powiatów.

Źródło: WUS

Charakterystyczna dla Małopolski jest stagnacja istniejącej struktury agrarnej. Duża część ziemi rolniczej położonej w sąsiedztwie obszarów zabudowanych, na obszarach podmiejskich lub w miejscowościach turystycznych traktowana jest także jako inwestycja na wypadek przekwalifikowania działki z użytkowania rolniczego na budowlane.

Najważniejsze problemy:

- największe w skali kraju rozdrobnienie gospodarstw rolnych,
- stagnacja istniejącej struktury agrarnej,
- zbyt mały udział łąk i pastwisk (5,2%) - ostatnie miejsce województwa w skali kraju,
- znaczny udział (ponad 18%) ziemi odłogowanej w powierzchni użytków rolnych,
- zdecydowanie niewystarczająca ilość zadrzewień śródpolnych, przeciwdziałających erozji gleb i podnoszących ich jakość.

2.5. Sfera techniczna

Sieć drogowa

Przez województwo małopolskie przebiega 12 dróg krajowych (4, 7, 28, 44, 47, 49, 52, 73, 75, 79, 87, 94) o łącznej długości 923 km, w tym 88,0 km dróg dwujezdniowych oraz 405 mosty i około 1800 innych obiektów inżynierskich o łącznej długości ok. 16 km.

Zasadniczy szkielet komunikacji drogowej stanowi:

- autostrada A-4 Katowice – Kraków,
- droga krajowa nr 7 (międzyregionalna), przebiegająca w kierunku północno – południowym, relacji Gdańsk - Warszawa – Kraków – Chyżne,
- droga krajowa nr 4 (międzyregionalna), przebiegająca w kierunku zachodnio – wschodnim, relacji Zgorzelec – Wrocław – Kraków – Tarnów - Rzeszów – Przemyśl.

Na terenie województwa małopolskiego w skład III-ego paneuropejskiego korytarza transportowego TINA wchodzi:

- droga krajowa nr 4 (międzyregionalna) przebiegająca w kierunku zachodnio-wschodnim, relacji granica państwa – Wrocław – Gliwice – Katowice – Chrzanów – Kraków – Tarnów – granica państwa,
- odcinek linii kolejowej E-30 Drezno – Wrocław – Kraków – Rzeszów – Lwów.

Obszar województwa przecięty jest trzema drogami międzynarodowymi: E40 (nr 4) Zgorzelec - Medyka, E77 (nr 7) Gdańsk - Chyżne i E462 (nr 96) Głogoczów - Bielsko-Biała.

W latach 2000-2005 zmodernizowano 260,5 km dróg i 107 obiektów mostowych. Do rangi drogi krajowej podniesiono drogę powiatową Krzyżówka-Tylicz-Muszyńska.

Modernizacja i przebudowa układu dróg krajowych w 2003 roku.

Na modernizację i przebudowę dróg krajowych Małopolski w 2003 roku przeznaczono ogółem 322,5 mln zł, w tym na inwestycje drogowe wydano 274,6 mln zł. Przygotowanie nowych inwestycji kosztowało 75,7 mln zł, w tym: dokumentacje i koncepcje 8,5 mln zł i wykup gruntów 67,2 mln zł. Środki finansowe przeznaczone na autostradę Kraków – Tranów pochłonęły 63, 8 mln zł.

Wybrane inwestycje realizowane na drogach krajowych w 2003 r.:

Węzeł "Niwa" w Oświęcimiu.

Zakres inwestycji obejmował przebudowę drogi krajowej nr 44 (ul. Śląskiej) w Oświęcimiu – Babicach na odcinku 387 m - w tym budowa dojazdu do wiaduktu i połączenie go z drugim wiaduktem, budowę połączenia wiaduktu z rondem "Niwa" o długości 262 m oraz odnowę nawierzchni na odcinku 1,7 km. Koszt całkowity: 5,3 mln złotych, wydatki w 2003 roku: 2,7 mln złotych.

Południowa autostradowa obwodnica Krakowa.

Autostradowa obwodnica Krakowa leży w ciągu autostrady A4, całkowita długość obejścia od węzła Balice I do węzła Wielickiego wynosi 24,7 km. Celem inwestycji było przedłużenie istniejącej obwodnicy -wyprowadzenie drogi krajowej nr 4 poza teren miasta. Realizowany fragment podzielono na dwa odcinki: I – 5,9 km, od ul. Kąpielowej do potoku Malinówka, współfinansowany z pożyczki EBI, został zakończony w grudniu 2002 roku; II – 2,0 km z węzłem Wielickim (z największym w kraju wielopoziomowym skrzyżowaniem), współfinansowany z grantu PHARE, został zakończony w połowie 2003 roku. Koszt całkowity: 390 mln złotych, wydatki w 2003 roku: 88 mln złotych. Zakres inwestycji obejmował: budowę drogi o długości 7,9 km o parametrach autostradowych (dwie jezdnie, każda po trzy pasy ruchu), 13 km dróg dojazdowych i łącznic, 9,3 km ekranów akustycznych.

Regulacja rzeki Raby pod budowę drugiej jezdni „Zakopianki”.

Regulacja koryta Raby dla potrzeb przebudowy drogi krajowej nr 7 na odcinku Myślenice – Lubień. Koszt całkowity: 13,1 mln złotych; wydatki w 2003 roku: 13,1 mln złotych. Zakres inwestycji obejmował roboty regulacyjne na odcinku 7,6 km.

Modernizacja i przebudowa układu dróg krajowych w 2004 roku.

Na modernizację i przebudowę dróg krajowych Małopolski w 2004 roku przeznaczono ogółem 401,8 mln zł, w tym na inwestycje drogowe 234,4 mln zł, inwestycje mostowe 12,3 mln zł, budowę chodników we współpracy z samorządami 1,2 mln zł oraz na poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego 14,0 mln zł. Przygotowanie nowych inwestycji kosztowało 72,7 mln zł, w tym: dokumentacje i koncepcje 11,9 mln zł i wykup gruntów 60,8 mln zł. Środki finansowe przeznaczone na autostradę Kraków – Tranów pochłonęły 55,2 mln zł.

Wybrane inwestycje realizowane na drogach krajowych w 2004 r.:

Południowa autostradowa obwodnica Krakowa – Węzeł Sapiehy.

Węzeł Sapiehy komunikuje Kraków z Katowicami (i Zakopanem), Tarnowem i Swoszowicami oraz stwarza możliwość alternatywnego w stosunku do „Zakopianki” połączenia z centrum Krakowa, a także ułatwia dojazd do osiedli mieszkaniowych położonych na południu miasta. W ramach węzła powstało pięć łącznic (Kraków – Katowice, Kraków – Tarnów, Katowice – Kraków, Tarnów – Kraków, Kraków – Swoszowice) o łącznej długości ok. 1,5 km, a także południowy dojazd ulicy Myślenickiej wraz z rondem kompaktowym. Koszt inwestycji wyniósł prawie 12 mln złotych, jednak znaczna część węzła została wykonana wcześniej w ramach budowy obwodnicy, więc wartość całej inwestycji to 25 mln złotych.

Węzeł Radzikowskiego – II etap.

Węzeł Radzikowskiego w Modlnicze k. Krakowa to bezkolizyjny węzeł na skrzyżowaniu drogi ekspresowej S-7 Gdańsk - Kraków – Rabka oraz drogi krajowej nr 79 Kraków - Chrzanów. Z uwagi na rozmiary inwestycji i związane z jej realizacją koszty, budowa węzła Radzikowskiego została podzielona na 3 etapy. W II etapie budowy węzła powstały trzy łącznice i dwie drogi zbiorcze. Inwestycja objęła również remont nawierzchni północnej jezdni ulicy Pasternik na odcinku 1 km. Zakres budowy sięgał także w kierunku Zabierzowa; wyremontowano skrzyżowanie drogi krajowej nr 79 z drogą lokalną Mydlniczka – Rząska. Nośność nawierzchni na głównych relacjach odpowiada normom obowiązującym w Unii Europejskiej, czyli 115 kN/oś. Wartość inwestycji wyniosła 23,4 mln zł.

Modernizacja i przebudowa układu dróg krajowych w 2005 roku.

W 2005 r. nakłady na drogi krajowe Małopolski wyniosły 619 mln zł, z tego około 400 mln zł wydano na inwestycje. Przebudowano i zmodernizowano 70 km dróg oraz 24 obiekty mostowe. Realizowane zadania finansowane były głównie ze środków budżetu państwa oraz z Europejskiego Banku Inwestycyjnego - 144 mln zł, z funduszu ISPA – 56 mln zł i z Banku Światowego - 40 mln zł.

Wybrane inwestycje realizowane na drogach krajowych w 2005 r.:

Modernizacja drogi krajowej nr 4 na odcinku Targowisko - Tarnów wraz z rozbudową odcinka Zgłobice - Tarnów oraz budową węzła "Lwowska" w Tarnowie.

Zakres inwestycji obejmuje: wzmocnienie nawierzchni drogi krajowej nr 4 na odcinku Targowisko – Tarnów (34,6 km) do obciążenia 115 kN/oś; budowę dwupoziomowego węzła Lwowska na skrzyżowaniu dróg krajowych nr 4 i 73 w Tarnowie wraz z dobudową 800 m drugiej jezdni; przebudowę mostu na Dunajcu w Zgłobicach, budowę jednojezdniowej drogi o czterech pasach ruchu na odcinku 3,7 km od mostu w Zgłobicach do obwodnicy Tarnowa. Długość modernizowanego odcinka to 56,0 km. Zadanie jest realizowane od 2003 r., a planowany termin zakończenia to 2007 r. Koszt inwestycji wynosi 440,0 mln zł.

Budowa drogi ekspresowej S 7 na odcinku Myślenice - Lubień wraz z obwodnicą Lubnia.

Inwestycja została podzielona na dwa etapy: I/ od Myślenic do granicy gmin Pcim i Lubień (12,2 km) oraz II/ od granicy gmin Pcim i Lubień wraz z obwodnicą Lubnia do włączenia w stary przebieg na wysokości Witkówki (4,0 km). Prace na I odcinku rozpoczęto w listopadzie 2004 roku, a termin ich zakończenia wyznaczono na grudzień 2006 roku. Z Myślenic do Lubnia będą prowadziły dwie jezdnie z pasami awaryjnymi oraz pobocznymi, rozdzielone pasem zieleni. Długość budowanej drogi wynosi 16,2 km, a koszt inwestycji to 417,0 mln zł.

Przebudowa drogi krajowej nr 94 w Olkuszu.

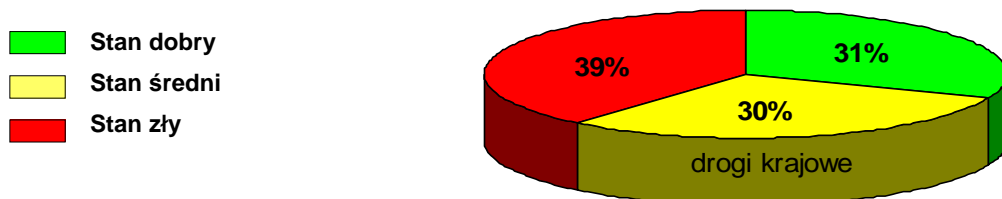
Przebudowę drogi krajowej nr 94 w Olkuszu realizowano w latach 2004 – 2005. Inwestycja kosztowała 47,5 mln zł i została w całości sfinansowana ze środków budżetu państwa. W ramach zadania rozbudowano drogę do parametrów GP (główna przyspieszona) na odcinku o długości 1.536 m, przeprowadzono rozbiórkę istniejącego wiaduktu nad torami kolejowymi oraz wybudowano cztery obiekty mostowe: 2 wiadukty nad torami kolejowymi, przepust pod drogą krajową oraz przepust w ciągu drogi dojazdowej.

Budowa obwodnicy Wojnicza w ciągu drogi krajowej nr 4 Kraków – Tarnów.

Zakres inwestycji obejmuje: budowę jednojezdniowej drogi klasy GP o długości 3,7 km, budowę dwóch węzłów dwupoziomowych oraz dwóch wiaduktów w ciągu ulic przecinających obwodnicę. Termin realizacji zadania obejmuje lata 2005-2007. Wartość kontraktu wynosi 68,1 mln zł. Inwestycja jest współfinansowana z pożyczki Europejskiego Banku Inwestycyjnego. Koszt całego przedsięwzięcia, tzn. prac budowlano – montażowych wraz z wykupami nieruchomości, dokumentacją, pracami archeologicznymi i nadzorem to 72,7 mln zł.

Sieć dróg krajowych Małopolski stanowi tylko 4% sieci dróg krajowych w Polsce, natomiast nakłady na jej modernizację są najwyższe w kraju i w 2006 roku sięgną 10% wszystkich nakładów na drogi krajowe w Polsce.

Wykres 19 Stan techniczny dróg krajowych w Małopolsce w 2005 r.

Źródło: Stan systemów transportu, 2006 r.

Wskaźnik gęstości dróg głównych wynosi 2,27 km/1000 mieszkańców i 48,87 km/100 km², podczas gdy średnio w Polsce 3,30 km/1000 mieszkańców i 40,73/100 km².

Wśród nowych inwestycji GDDKiA, planowanych do realizacji do 2008 r., wymienić należy:

- autostrada A4 odc. Kraków Bieżanów – węzeł Szarów,
- droga ekspresowa S7 odc. węzeł Bieżanów – węzeł Christo Botewa,
- droga ekspresowa S7 odc. Myślenice – Lubień wraz z obwodnicą Lubnia,
- droga krajowa 52 obwodnica Wadowic (planowane ukończenie w roku 2006),

Przez województwo małopolskie przebiega 38 ciągów dróg wojewódzkich o łącznej długości 1369 km (6% długości dróg układu podstawowego), z czego w mieście 190 km, a poza miastem 1 179 km.

Do najważniejszych dróg wojewódzkich administrowanych przez Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie można zaliczyć:

- droga wojewódzka nr 964 Kasina Wielka – Dobczyce – Wieliczka – Niepołomice – Szczurowa – Biskupice Radłowskie,
- droga wojewódzka nr 969 Nowy Targ – Czorsztyn – Krościenko – Zabrzeż – Stary Sącz,
- droga wojewódzka nr 977 Tarnów – Tuchów – Gromnik – Moszczenica – Gorlice – Koniczna – granica państwa.

Modernizacja i przebudowa układu dróg wojewódzkich w 2003 roku

Nakłady finansowe na drogi wojewódzkie w 2003 r. wyniosły ogółem 91 967 718 zł w tym:

- Subwencja: 52 423 803 zł,
- Kontrakt Wojewódzki: 16 799 079 zł,
- Dotacja celowa Budżetu Państwa: 3 500 000 zł,
- Gminy i powiaty (IS): 5 257 835 zł,
- Phare CBC: 7 611 560 zł,
- Phare Odbudowa: 3 150 299 zł,
- Pożyczka Bank Światowy: 2 890 685 zł,
- Inne: 334 457 zł.

Prawie 73 % z całości nakładów finansowych przeznaczonych na drogi wojewódzkie zostało wydane na inwestycje drogowe i mostowe.

Wybrane inwestycje realizowane na drogach wojewódzkich w 2003 - 2005 r.:

Przebudowa drogi woj. nr 977 Moszczenica – Gorlice – Konieczna.

Prace prowadzone w 2003 r. kosztowały prawie 13 mln złotych; całość przedsięwzięcia – 30 000 000 zł. Budowa łącznicy Stawiska, remont ul. Węgierskiej w Gorlicach - to ostatnie z zaplanowanych zadań projektu „modernizacja drogi woj. nr 977 na odcinku Moszczenica – Gorlice – Konieczna – granica państwa”.

Zabezpieczenie osuwiska i odbudowa drogi woj. nr 975 Dąbrowa Tarnowska - Zakliczyn - Dąbrowa w m. Lipie.

Prawie 2 mln zł kosztowało zabezpieczenie stoku i odbudowa drogi 975 w Lipiu. Prace przy likwidacji skutków powodzi z lipca 2001 trwały dziewięć miesięcy, poprzedzone były badaniami geologicznymi, które stanowiły podstawę do zaprojektowania sposobu zabezpieczenia stoku i odbudowy drogi.

Poprawa bezpieczeństwa na odcinku drogi woj. nr 969 Nowy Targ – Nowy Sącz, poprzez odnowę nawierzchni i oznakowanie.

Jest to jeden z najważniejszych szlaków komunikacyjnych Małopolski łączący Podhale z Sądecczyzną. Prace kosztowały prawie 6 mln zł. Zadania współfinansowane było ze środków Kontraktu Wojewódzkiego oraz samorządy lokalne.

Modernizacja drogi wojewódzkiej 780 w Chełmku.

Remont obejmował m.in. całkowity remont nawierzchni, wykonanie nowej organizacji ruchu, remont chodnika, montaż korytek ściekowych. Prace kosztowały 1 452 600 zł.

Odbudowa mostu po powodzi w ciągu drogi wojewódzkiej 964 na potoku Bysinka – w Myślenicach. Koszt odbudowy mostu i budowy dróg dojazdowych wyniósł 1 384 000 zł (Programu PHARE Odbudowa I edycji).

Budowa obwodnicy miejscowości Klucze w ciągu drogi wojewódzkiej nr 791.
Wyprowadzenie ruchu tranzytowego zwłaszcza ciężkich samochodów z centrum miasta, poprawa dostępności województwa oraz skrócenie czasu przejazdu – to najważniejsze powody budowy obwodnicy m. Klucze. Całkowity koszt inwestycji wyniósł prawie 2,8 mln zł. Prace budowlane rozpoczęły się w maju, a zakończyły w grudniu 2003 roku.

Przebudowa odcinków ciągu dróg woj. Zakopane - Chochołów - granica państwa.
Całkowita wartość zadania to prawie 17,5 mln zł. Zadanie realizowane w latach 2004 - 2005 za kwotę ok. 7,3 mln zł, w tym: Phare 2,9 mln zł i 4,4 mln zł udział krajowy. Zmodernizowano 11,6 km nawierzchni, wybudowano 2,5 km chodnika, przebudowano 2 ronda i dwa mosty.

Budowa obwodnicy: Oświęcim-Kęty, Obejście Kęt, droga wojewódzka nr 948.
Całość przedsięwzięcia to 9,4 mln zł. Realizacja zadania w latach 2004-2005. W ramach budowy obwodnicy Kęt wybudowany został nowy odcinek drogi dł. 1,5 km i wyremontowany odcinek o długości ok. 600 m, ponadto zbudowana została: ścieżka rowerowa (0,94 km), kanalizacja deszczowa, (1,41 km) i sanitarna (0,33 km), ekrany dźwiękochłonne (2 000 m²) oraz chodnik na dł. 1100 m.

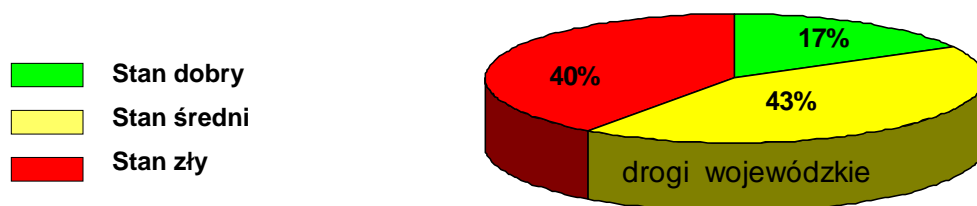
Modernizacja ul. Konopnickiej w Oświęcimiu – budowa wiaduktu pod linią kolejową Oświęcim –Kraków.
Koszt zadania to 11,38 mln zł. Realizacja zadania w latach 2004 - 2006 przyczyniła się do poprawy płynności ruchu i skrócenia czasu przejazdu poprzez wyeliminowanie całkowitego wstrzymywania ruchu kołowego. Budowa bezkolizyjnego skrzyżowania z linią kolejową zwiększyła bezpieczeństwo kierujących pojazdami i poprawiła dostępność komunikacyjną miasta Oświęcim.

Budowa pasów wolnego ruchu na przełęczy Snózka – droga wojewódzka nr 969.
Droga wojewódzka nr 969 stanowiąc jedną z podstawowych tras transportowych południowej części Małopolski, główną oś transportową powiatu nowotarskiego oraz gmin Czorsztyn i Krościenko ma duże znaczenie dla funkcjonowania i rozwoju gospodarczego subregionu, w którym decydującą rolę pełni turystyka. W istniejącym układzie komunikacyjnym pojazdy samochodowe, pokonując wzniesienie przełęczy, miały ograniczone możliwości wyprzedzenia pojazdów jadących wolno (ciągniki, samochody ciężarowe, itp.), co stanowiło istotne utrudnienie w ruchu. Przebudowa odcinka drogi polegała na: wzmocnieniu i wyprofilowaniu istniejącej nawierzchni drogi na odcinku 1 490 mb oraz dobudowie dodatkowego pasa ruchu długości 1000 mb, umożliwiającego wyprzedzanie jadących wolno pojazdów na stromym podejściu. Całkowity koszt inwestycji wyniósł 2,82 mln zł.

Przebudowa mostu na potoku Muszynka w Muszynie w ciągu drogi wojewódzkiej nr 971.
Wybudowano most jednoprzęsłowy klasy A, długości 53,8 m. Ponadto dokonano modernizacji drogi wojewódzkiej nr 971 na odcinku 177 m oraz zmodernizowano chodnik na długości 355 m. Wybudowano 156 m sieci kanalizacji deszczowej i 190 m kanalizacji teletechnicznej. Całkowita wartość zadania wyniosła 4,93 mln zł, w tym udział dofinansowania ze środków EFRR wyniósł 3,58 mln zł.

Stan techniczny infrastruktury drogowej jest zły i w ostatnich latach znacznie się pogorszył. Podczas gdy w 2005 r. jeszcze 60,1% dróg wojewódzkich cechował stan dobry i zadowalający, to już w kwietniu 2006 r. stan taki wykazywało jedynie 45,4% dróg wojewódzkich (w tym 20% było w stanie dobrym).

Wykres 20 Stan techniczny dróg wojewódzkich w Małopolsce w 2005 r.

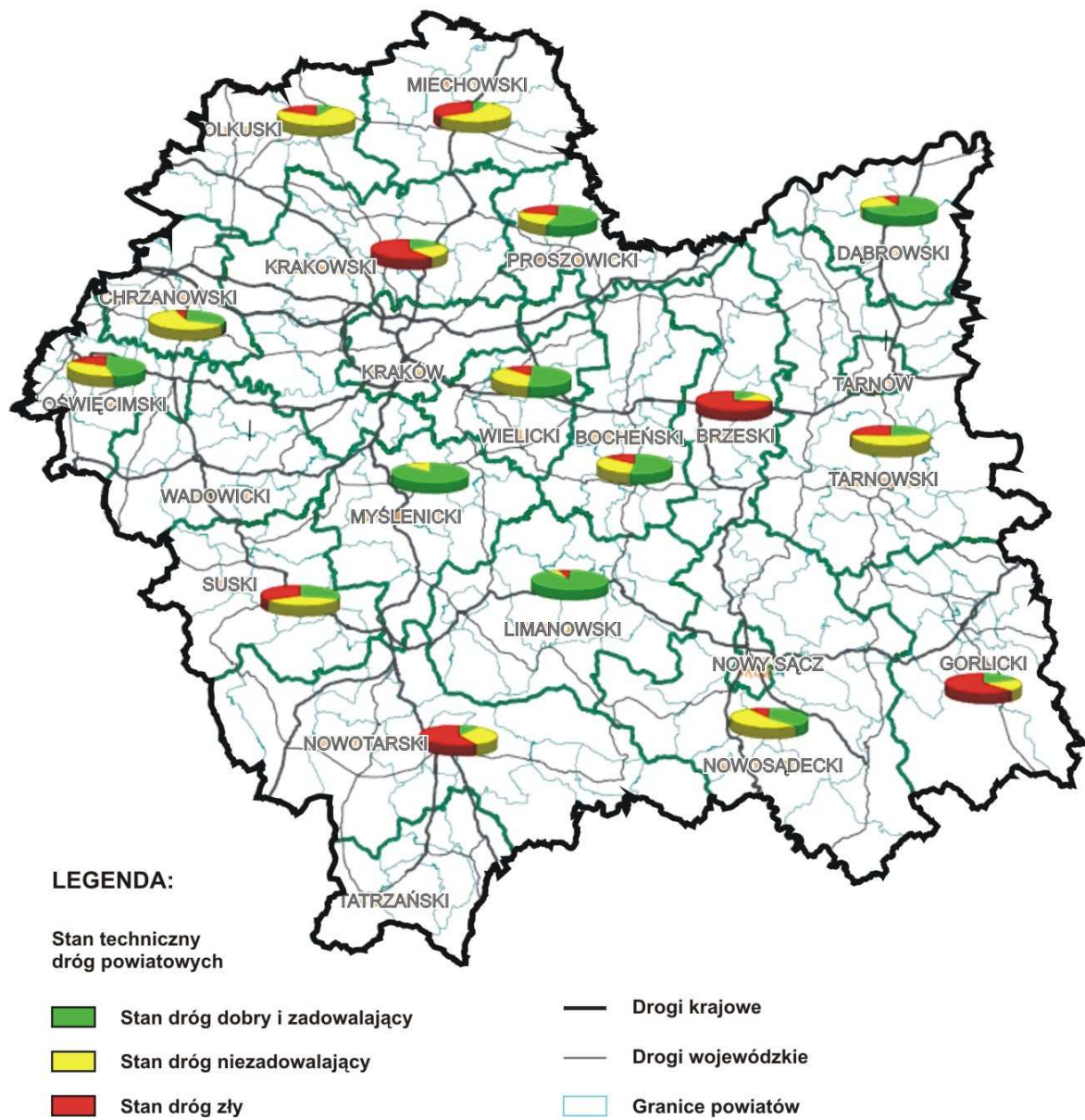
Źródło: Stan systemów transportu, 2006 r.

Sieć dróg powiatowych o długości 6422 km, co stanowi 30% długości dróg układu podstawowego, jest ważnym elementem uzupełniającym system komunikacji wewnętrznej województwa. Jednak stan techniczny tych dróg jest zły, co utrudnia dostęp do wielu obszarów, w tym o szczególnych walorach turystycznych, hamując tym samym możliwości ich rozwoju. Dróg gminnych na terenie województwa znajduje się 13 630 km.

Stan techniczny dróg powiatowych i gminnych jest niezwykle zróżnicowany. Najgorszy stan techniczny dróg powiatowych występuje w powiatach krakowskim, brzeskim, gorlickim, nowotarskim, a stan dobry i zadowalający w powiatach: limanowskim, myślenickim. Drogi gminne w najlepszym stanie utrzymywane są w powiatach centralnych województwa: olkuskim, miechowskim, proszowickim, chrzanowskim, oświęcimskim, wielickim, myślenickim, bocheńskim. Najgorsze drogi gminne są w powiatach: nowosądeckim, gorlickim, dąbrowskim i tarnowskim.

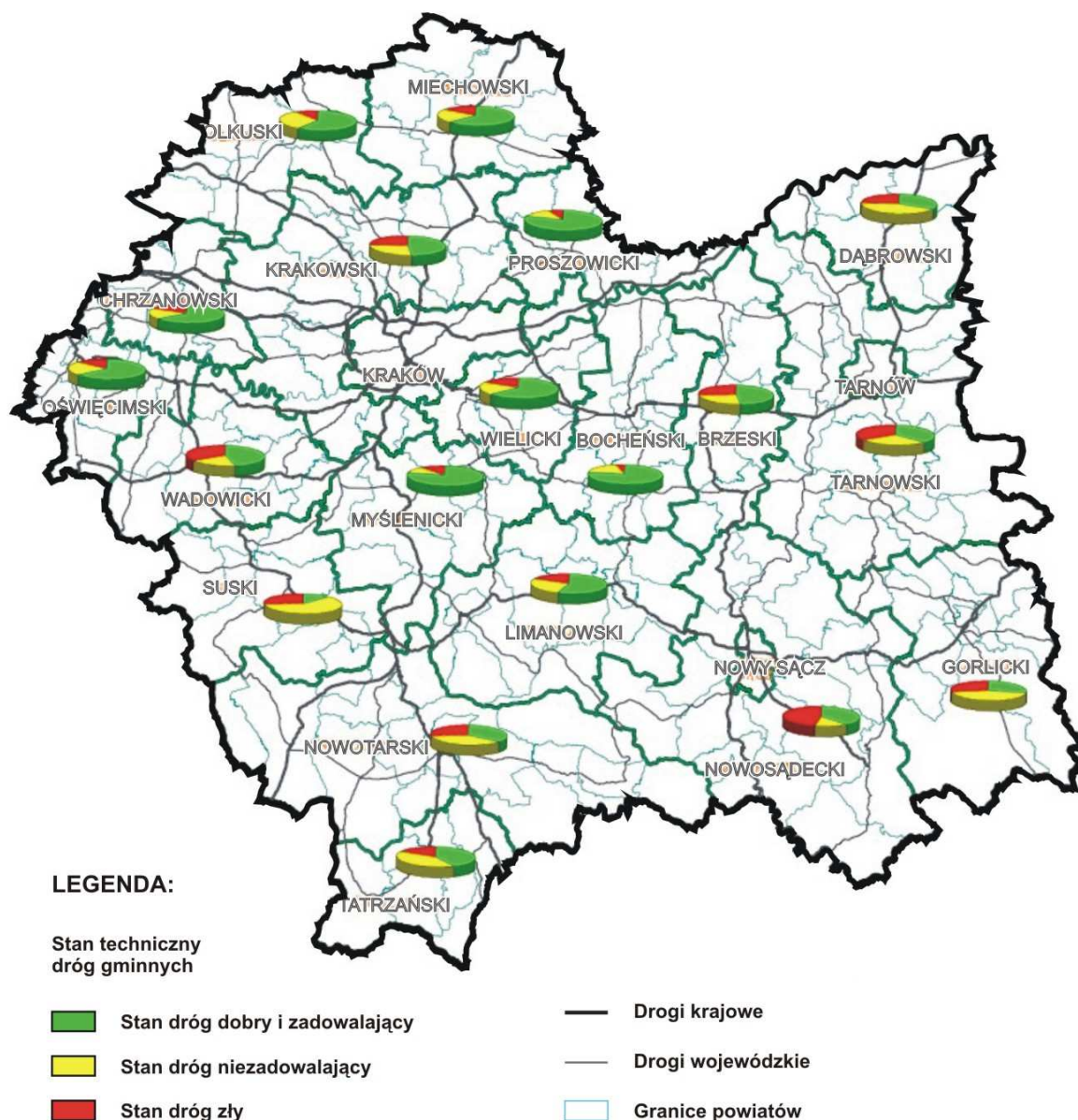
,

Rysunek 35 Stan techniczny dróg powiatowych.

Źródło: Stan systemów transportu 2006 r.

Rysunek 36 Stan techniczny dróg gminnych.

Źródło: Stan systemów transportu, 2006 r.

Analiza potoków ruchu przeprowadzona została na sieci dróg krajowych i wojewódzkich w oparciu o wyniki Generalnego Pomiaru Ruchu 2005.

Największe potoki w ruchu dobowym na drogach krajowych odnotowano na odcinkach zachodniej i południowej części obejścia Krakowa w ciągu autostrady A4 (Kraków Tyniec – Kraków Sidzina, Balice Lotnisko – Kraków Piekary, Kraków Sidzina – Kraków Opatkowiec, Kraków Piekary – Kraków Tyniec) oraz na DK 7 na odcinkach wlotowych do Krakowa (Kraków – Rząska, Kraków – Głogoczków) gdzie Średni Dobowy Ruch (SDR) pojazdów waha się w granicach 30 321 – 27 789 pojazdów rzecz. / dobę.

Najmniejsze potoki w ruchu dobowym na drogach krajowych poniżej 2000 poj. rzecz./dobę odnotowano na DK 87 odc. Piwniczna – Granica Państwa oraz czarna Góra – Granica Państwa. Na czterech odcinkach odnotowano ruch poniżej 4000 poj. rzecz./dobę: Rytro – Piwniczna (DK 87), Skomielna - Rabka (DK 28), Zator – Skawina (DK 44), Rabka – Jabłonka (DK 7).

W GPR 2005 nie przeprowadzono pomiarów na odcinku drogi krajowej nr 4 pomiędzy Krakowem a Wieliczką (odc. pomiędzy Węzłem Wielickim a zjazdem z DK 4 w kierunku Wieliczki). W GPR 2000 na tym odcinku odnotowano największy ruch na terenie województwa Małopolskiego 35 419 poj. rzecz./dobę. Przyjmując wzrost ruchu 2000-2005 analogiczny do sąsiednich odcinków DK 4, na pomiędzy Krakowem a Wieliczką SDR 2005 powinien wynieść ok. 39 200, tj. ok. 30% więcej od najbardziej obciążonego z pomierzonych odcinków.

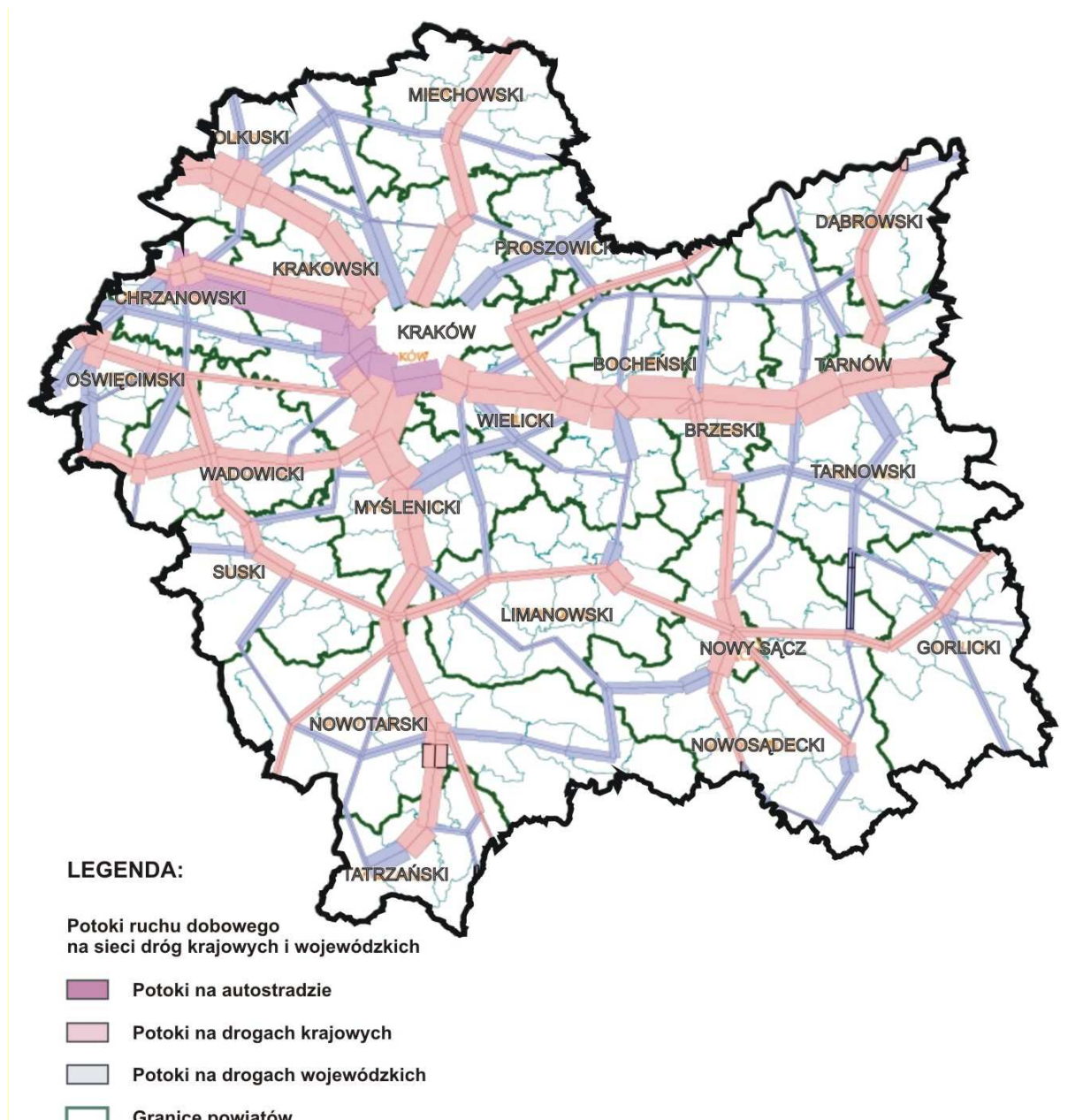
Największe potoki w ruchu dobowym na drogach wojewódzkich odnotowano głównie na odcinkach przechodzących przez miasta: Nowy Targ (DW957), Olkusz (DW 791), Bochnia (DW 965), gdzie Średni Dobowy Ruch (SDR) pojazdów waha się w granicach 16 444 – 13 064 pojazdów rzecz./dobę. Na podkreślenie zasługuje istotny wzrost ruchu na odcinku DW 967 Myślenice – Dobczyce do 13 911 poj. rzecz./dobę tj. o 125%.

Najmniejsze potoki w ruchu dobowym na drogach wojewódzkich poniżej 1000 poj.rzecz/dobę odnotowano na DW 768 odc. Koszyce – Szczurowa. Na odcinkach Muszyna – Żegiestów (DW 971), Skąta – Wesoła (DW 773), Polany – Krzyżówka (DW 981) odnotowano ruch poniżej 1500 poj. rzecz./dobę.

Wzdłuż południowej granicy województwa, będącej równocześnie granicą państwową znajduje się dziewięć drogowych przejść granicznych w: Chyżnem, Chochołowie, Łysej Polanie, Jurgowie, Sromowcach Wyżnich, Niedzicy, Kacwinie, Piwnicznej, Koniecznej. Istotną rolę komunikacyjną pełnią cztery przejścia w: Chyżnem (37% ruchu granicznego Małopolski), Łysej Polanie (22%), Chochołowie (12%), Koniecznej (11%), Piwnicznej (10%).

Ze wstępnych analiz generalnych pomiarów ruchu 2000 i 2005 wynika, że nastąpił mniejszy wzrost ruchu niż prognozowany

Rysunek 37 Potoki ruchu dobowego na sieci dróg krajowych i wojewódzkich.

Źródło: Stan systemów transportu 2006 r.

Dostępność komunikacyjna najczęściej definiowana jest jako łatwość osiągnięcia określonego miejsca z innych lokalizacji. Jednak dostępność nie istnieje jako cecha miejsca sama w sobie – zawsze musi być dookreślona przez wskazanie miejsc, między którymi mierzona jest dostępność oraz „użytkownika” tej dostępności, czyli z czyjej perspektywy podlega ona ocenie. Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego przeprowadził m.in. badania przestrzennego zróżnicowania dostępności komunikacyjnej dla ruchu drogowego na poziomie gmin województwa małopolskiego, z pominięciem dostępności komunikacją publiczną.

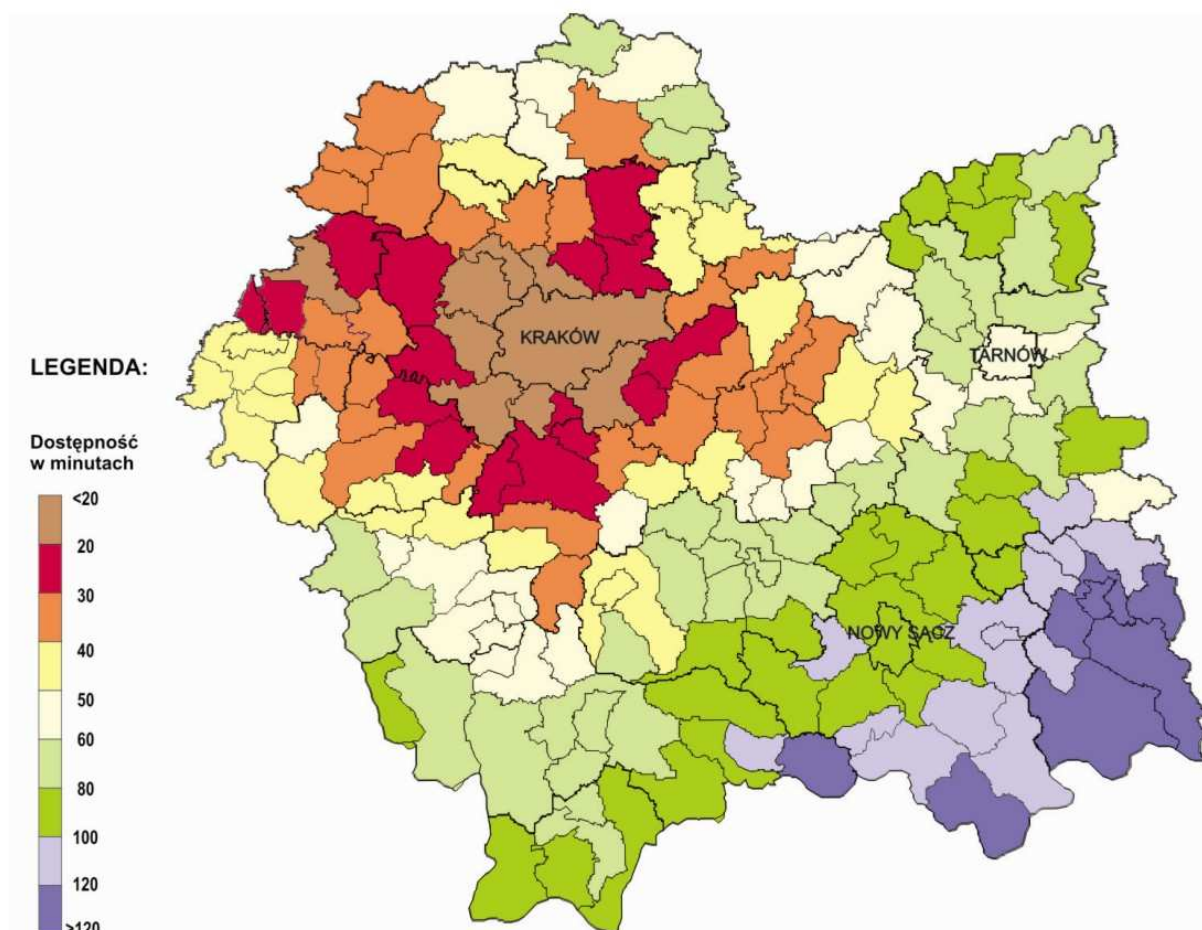
Badano dostępności do:

- Krakowa
- najbliższego miasta o liczbie mieszkańców powyżej 100 tys.
- miasta powiatowego (właściwego dla gminy)
- najbliższego lotniska

- najbliższego węzła autostradowego
- najbliższej stacji kolejowej

Poniższa mapka przedstawia rozkład przestrzenny wartości wskaźnika syntetycznego dostępności, który obliczono mnożąc dostępność w minutach przez wagi³, a następnie zsumowanie tych wartości i podzielenie ich przez 10 (suma wag).

Rysunek 38 **Dostępność komunikacyjna gmin województwa małopolskiego w 2005 roku według wskaźnika syntetycznego.**

Źródło: *Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim, 2005*

Uzyskana wartość wskaźnika syntetycznego w dużej mierze jest funkcją odległości do Krakowa ze względu na jego wagę w obliczaniu wskaźnika oraz niewielkiej odległości lotniska w Balicach a także dostępności do autostrady z gmin wschodniej części województwa, która jest dostępnością do węzła na granicy Krakowa i Wieliczki. Poza dostępnością i odległością gmin od Krakowa czynnikiem, który w największym stopniu różnicuje badane gminy jest położenie względem głównych szlaków komunikacyjnych.

Maksymalna rozpiętość dostępności wynosi 138 minut (między Krakowem – wartość wskaźnika syntetycznego 6 minut, a gminą Uście Gorlickie 144 minuty i niewiele jej ustępującą jej gminą Lipinki 143 minuty). W gminie Lipinki wystąpiły też maksymalne wartości wskaźników cząstkowych: odległość do lotniska 189 minut, autostrady 176 minut oraz odległość do Krakowa 190 minut. Nieznacznie lepsza pozycja gminy Lipinki

³ dostępności do Krakowa przypisano najwyższą wagę 3, dostępności do lotniska i autostrady wagę średnią 2, a dostępności do miasta 100 tys. mieszkańców, miasta powiatowego oraz dostępności do najbliższej stacji kolejowej wagę 1.

w syntetycznie określonej dostępności wynika z jej lepszej dostępności do miasta powiatowego, linii kolejowej oraz miasta powyżej 100 tys. mieszkańców (Tarnów) niż Uścia Gorlickiego. Gminą położoną w największej odległości od linii kolejowej jest Szczawnica – 58,5 minuty. Szczawnica jest również najbardziej odległą gminą w stosunku do miasta powyżej 100 tys. mieszkańców (141 minut). Maksymalne obserwowane odległości do miasta powiatowego notowano w gminach Szerzyny – 67 minut (powiat tarnowski), Szczawnicy – 62 minuty (powiat nowotarski), Lipnicy Wielkiej – 58 minut (powiat nowotarski).

Najlepszą dostępnością poza samym Krakowem cechują się gminy powiatów krakowskiego, chrzanowskiego, wielickiego i myślenickiego (rys. 17, tab. 5). Czynnikiem wpływającym na taki wynik jest bliskość Krakowa oraz korzystne położenie względem autostrady A4 (wysoka pozycja Chrzanowa i Trzebini) i południowej obwodnicy Krakowa. Nieco gorszą dostępnością odznaczają się powiaty olkuski, bocheński, wadowicki i oświęcimski.

Faktyczna dostępność komunikacyjna powiatów oświęcimskiego, chrzanowskiego i olkuskiego jest nieco lepsza niż tutaj przedstawiono – dostępność do Krakowa (30% oceny) mająca znaczenie ze względu na lokalizację usług dla biznesu, odpowiedniej bazy hotelowej i gastronomicznej mogłaby być zastąpiona dostępnością do Katowic, które pełnią podobne funkcję a są lepiej dostępne z tych powiatów niż Kraków. Dodatkowo należy podkreślić, że oprócz korzystnego położenia tych powiatów względem lotniska w Balicach, są one korzystnie ulokowane względem drugiego ważnego i szybko rozwijającego się lotniska w Pyrzowicach. Tak, więc oprócz bardzo dobrej dostępności do najbliższego lotniska istnieje tutaj również możliwość wyboru. Podobnie jest z dostępnością do szybkich połączeń kolejowych z Warszawą – dostępność do innych węzłów szybkich połączeń kolejowych niż Kraków daje pole wyboru (Katowice, Sosnowiec, Bielsko-Biała). Przeciętną dostępnością odznaczają się powiaty miechowski, proszowicki, brzeski, limanowski i suski. Pozostałe powiaty cechuje słaba i bardzo słaba dostępność komunikacyjna z najgorszą pozycją powiatu gorlickiego, gdzie czas dojazdu do Krakowa, autostrady czy lotniska waha się z miasta Gorlic w przedziale 150-170 minut! Dla porównania taki czas dojazdu do Krakowa cechuje gminy położone wokół Opola, skąd jest znacznie bliżej do innych dużych miast (Wrocław, Katowice), lotniska (Pyrzowice). Duże skupienie gmin o bardzo złej dostępności występuje poza powiatem gorlickim w południowej części powiatu nowosądeckiego, oraz na północnych krańcach powiatu dąbrowskiego.

Tabela 24 **Wartość wskaźnika syntetycznego dostępności komunikacyjnej dla wybranych gmin województwa małopolskiego w 2005 roku,**

Lokata	Gmina	Powiat	Wskaźnik syntetyczny (minuty)
1	Kraków	Kraków	6,0
2	Zabierzów	krakowski	9,7
3	Skawina	krakowski	11,2
4	Wieliczka	wielicki	13,6
5	Liszki	krakowski	14,9
6	Mogilany	krakowski	15,7
7	Zielonki	krakowski	15,7
8	Wielka Wieś	krakowski	16,2
9	Chrzanów	chrzanowski	18,8
10	Krzyszowice	krakowski	21,2
11	Brzeźnica	wadowicki	21,6
12	Michałowice	krakowski	21,6
13	Świątniki Górne	krakowski	22,1
14	Niepołomice	wielicki	22,5
15	Trzebinia	chrzanowski	23,7
22	Myślenice	myślenicki	27,1
27	Olkusz	olkuski	30,3
38	Bochnia	bocheński	34,7
45	Wadowice	wadowicki	37,1
54	Oświęcim	oświęcimski	40,1

79	Sucha Beskidzka	suski	50,7
95	Tarnów	Tarnów	58,1
107	Nowy Targ	nowotarski	65,5
118	Limanowa	limanowski	70,0
139	Nowy Sącz	Nowy Sącz	85,5
177	Gorlice	gorlicki	122,5
179	Muszyna	nowosądecki	129,2
181	Lipinki	gorlicki	142,8
182	Uście Gorlickie	gorlicki	143,6

Źródło: Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim, 2005

Działaniem, które przyniesie największą poprawę dostępności komunikacyjnej na znacznym obszarze, a zarazem wyrówna szanse na pozyskanie inwestycji, dla których dostępność jest ważnym czynnikiem lokalizacyjnym, będzie budowa autostrady A 4 na odcinku Kraków - Rzeszów. Drugim działaniem jest budowa północnej obwodnicy Krakowa ważnej dla gmin północnej części województwa znacznie poprawiającej dostępność do lotniska i autostrady. Dalsza modernizacja drogi krajowej nr 7 na odcinku Myślenice-Chabówka poprawi nieznacznie dostępność powiatów nowotarskiego i tatrzańskiego. Bardzo ważną inwestycją poprawiającą dostępność Nowego Sącza i przyległych powiatów byłaby budowa drogi ekspresowej do Nowego Sącza, niestety w latach 2007-2013 nie przewiduje się takich działań.

Bardzo duże zróżnicowanie dostępności komunikacyjnej między gminami województwa małopolskiego wynikające z warunków naturalnych oraz przebiegu i jakości infrastruktury komunikacyjnej ma niewątpliwą wpływ na ich atrakcyjność inwestycyjną. Gminy, które cechuje zła dostępnością komunikacyjną, przy aktywnym poszukiwaniu inwestorów, winny skupić się na branżach o niskim obciążeniu transportowym i promocji innych atutów równoważących niekorzystne położenie. Celowym działaniem wydaje się propagowanie informacji o przebiegu i czasie realizacji autostrady A4 i północnej obwodnicy Krakowa, które jak wynika z wywiadów z przedsiębiorcami w województwach małopolskim i podkarpackim, mimo całkiem realnego i nieodległego terminu realizacji, postrzegane są jako projekty bardzo odległe w czasie.

W analizie polityki przestrzennej gmin obszaru metropolitalnego Krakowa (2006), wykonanej przez Instytut Rozwoju Miast, wskazano na częsty brak kontynuacji projektowanych dróg w dokumentach studiów. Stwierdzono niezgodność przebiegu projektowanych dróg w następujących przypadkach:

- brak kontynuacji projektowanego wariantu drogi nr 7 wyznaczonego w studium gminy Michałowice w Kocmyrzowie - Luborzycy oraz w Zielonkach,
- brak kontynuacji w studium gminy Skawina obejścia drogi krajowej Kraków - Oświęcim wyznaczonego w studium gminy Brzeźnica,
- niezgodność nowego przebiegu drogi krajowej nr 79 w gminach Igołomia-Wawrzeńczyce i Kocmyrzów - Luborzycy,
- niezgodność przebiegu nowego przebiegu drogi krajowej nr 4 między ustaleniami studiów gmin Jerzmanowice-Przegonia i Skała,
- dodatkowo wskazano brak kontynuacji projektowanego alternatywnego przebiegu drogi krajowej 7 lub ewentualnego poprowadzenia drogi innej klasy. Trasa jest poprowadzona przez gminy Myślenice i Siepraw i nie ma kontynuacji w gminie Świątniki zachodzi – konieczność rozstrzygnięć w sprawie utrzymania rezerwy.

Podobnie stwierdzono brak rozstrzygnięć w dokumentach studiów przebiegu projektowanej linii kolejowej.

Ponadto w gminie Sułkowice wzdłuż drogi krajowej nr 98 i gminie Biskupice wzdłuż drogi krajowej nr 4 tereny stanowiące obudowę dróg oznaczono jako tereny projektowanego zainwestowania.

Autobusowa komunikacja zbiorowa

W 2005 roku samorząd województwa obsługiwał 644 przewoźników posiadających około 1170 zezwoleń na wykonywanie przewozów regularnych i regularnych specjalnych. W 2004 roku obsługiwano ok. 650 przewoźników posiadających około 1342 zezwolenia.

W imieniu Marszałka w 2005 roku wymieniono lub wydano decyzją 452 zezwolenia w tym: nowych zezwoleń na przewozy regularne wydano 254, a na regularne specjalne 28, ponadto wydano 71 decyzji o wygaśnięciu zezwolenia, 8 decyzji o czasowym odstępstwie od warunków zezwolenia, 4 decyzje o cofnięciu zezwolenia. Przesłano 138 postanowień i opinii dla Marszałków innych województw w sprawach o wydanie lub zmianę zezwoleń.

W 2004 roku wymieniono lub wydano 452 zezwolenia, w tym: na przewozy regularne 343 zezwolenia i na regularne specjalne 54 zezwolenia. Ponadto wydano 51 decyzji o wygaśnięciu zezwolenia, 21 decyzji o odmowie wydania lub zmiany zezwolenia, przesłano 107 postanowień i opinii dla Marszałków innych województw w sprawach o wydanie lub zmianę zezwoleń.

Tabela 25 Zestawienie ilości linii i przewoźników w latach 2003 – 2005

Ilość \ Rok	2003 r.	2004	2005
Ilość przewoźników	654	650	644
Ilość linii	1203	1342	1170

Źródło: Województwo Małopolskie, 2004, 2005

Sieć kolejowa

Sieć kolejowa na terenie województwa małopolskiego jest zarządzana przez PKP Polskie Linie Kolejowe, Oddział Regionalny w Krakowie. Obszar Małopolski przecina 1053 km linii oraz łącznic kolejowych (bez bocznicy kolejowych), w tym:

- magistralnych 152 km (14,4%)
- pierwszorzędnych 583 km (55,4%)
- drugorzędnych 296 km (28,1%)
- znaczenia miejscowego 22 km (2,1%)

Linie magistralne i większość pierwszorzędnych to linie dwutorowe (38,6%), prawie w całości zelektryfikowane (w 98,8%). Z pozostałych zelektryfikowane jest 61% długości linii kolejowych.

Największe obciążenie ruchem pasażerskim występuje na liniach magistralnych: Kraków – Trzebinia - Katowice, Kraków – Tarnów i Kraków – Warszawa. Poza obsługą pasażerską znajdują się linie Tarnów – Szczucin oraz Trzebinia – Spytkowice – Wadowice. Część linii kolejowych obsługuje również ruch międzynarodowy. Linia Tarnów - Krynica posiada odgałęzienie do jedynego w Małopolsce kolejowego przejścia granicznego w Leluchowie. Linie lokalne, deficytowe, ulegają stopniowej degradacji.

Linie kolejowe obsługują bezpośrednio (w zasięgu dojścia pieszego) ok. 25% obszaru Małopolski. Poza obsługą kolejową pozostają powiaty proszowicki i myślenicki. Pozostałe powiaty, z wyjątkiem olkuskiego, dąbrowskiego i gorlickiego, posiadają bezpośrednie połączenia z Krakowem pociągami osobowymi i, z wyjątkiem wadowickiego oraz limanowskiego, pośpieszonymi i ekspresami.

Standard dostępności komunikacyjnej, wyrażony gęstością sieci kolejowej, czyli długością przypadającą na 100 km², wynosi dla województwa 6,58 km/100 km² i, mimo że jest niższy od standardu krajowego 7,10 km/100 km², uznaje się za wystarczający.

W ostatnich dziesięciu latach wielkość przewozów kolejowych, zarówno pasażerskich jak i towarowych zmniejszyła się niemal o 50%. W związku z tym faktem, problem braku przepustowości linii i urządzeń stacyjnych nie występuje. Obciążenie ruchem poszczególnych linii jest znacznie zróżnicowane, a ilość połączeń, szczególnie regionalnych, często zbyt wysoka w stosunku do popytu na przewozy. Najmniejsze obciążenie występuje na liniach lokalnych. Te linie, w aktualnej sytuacji najbardziej deficytowe, ulegają lub przewidziane są do likwidacji.

Osiągalność, wyrażana średnim czasem dojazdu z Krakowa do poszczególnych powiatów, jest funkcją długości i parametrów technicznych drogi. W zasięgu dojazdu 60 minut bezpośrednim pociągiem osobowym znajdują się powiaty: krakowski, wielicki, chrzanowski, miechowski, bocheński. W zasięgu dojazdu 120 minut powiaty: oświęcimski, wadowicki, suski, brzeski, tarnowski; w zasięgu 240 minut i więcej powiaty: nowotarski, tatrzański, nowosądecki. Osiągalność powiatów południowych pociągami pośpieszными i ekspresowymi jest wyższa. Czas dojazdu z Krakowa do powiatów: tatrzańskiego, nowosądeckiego, gorlickiego skraca się do 180 minut.

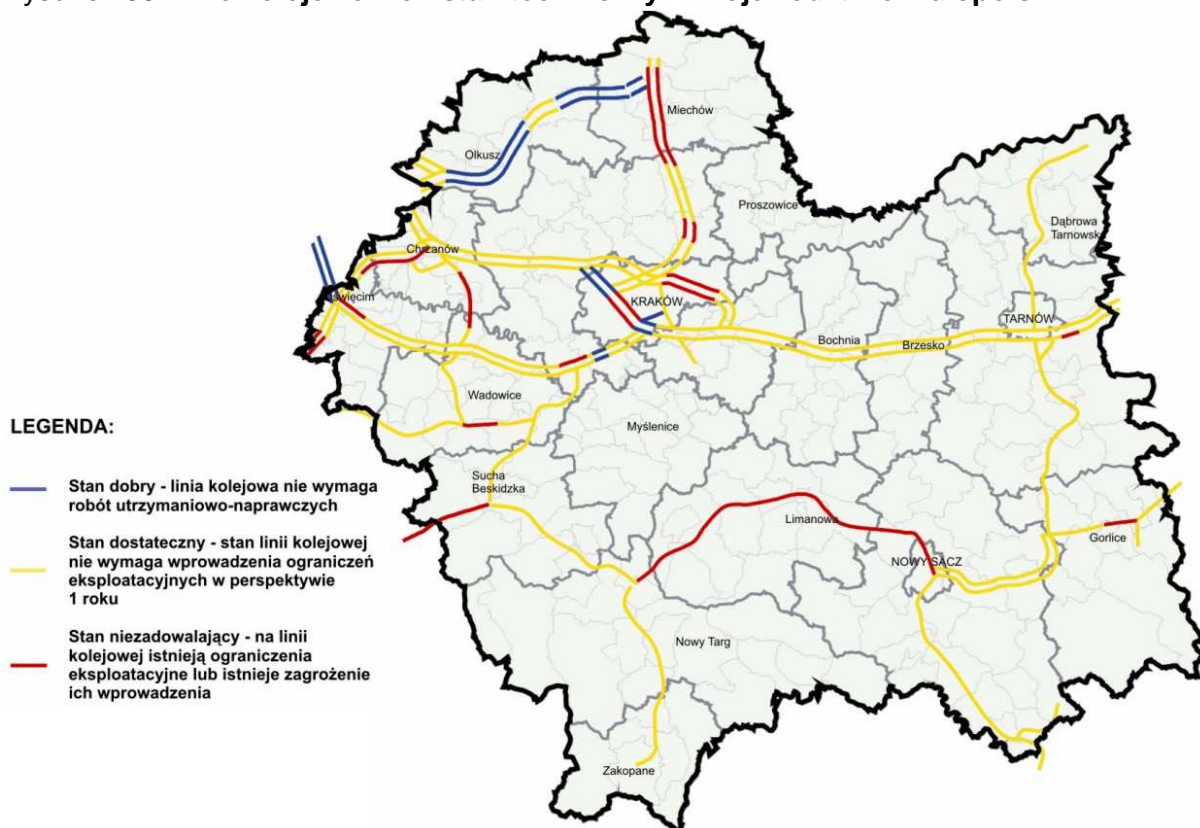
Bardzo długi czas dojazdu do powiatów południowych spowodowany jest historycznym, równoleżnikowym prowadzeniem głównych szlaków kolejowych w tej części Małopolski, bardzo niskimi parametrami technicznymi tras i niewystarczającą ilością bezpośrednich łącznic na kierunku północ-południe.

Osiągalność powiatów północnych i centralnych uznaje się za wystarczającą, powiatów południowych i południowo-wschodnich za zdecydowanie niewystarczającą. Wciąż mało wykorzystane są linie kolejowe do obsługi ruchu wewnątrz miast – zwłaszcza Krakowa.

W przeważającej większości stan techniczny linii kolejowych województwa jest dostateczny – dotyczy to 67% ich długości. W stanie dobrym jest zaledwie 11% linii i dwa razy tyle (22%) w stanie niezadowolającym, tzn. na linii kolejowej istnieją ograniczenia eksploatacyjne lub istnieje zagrożenie ich wprowadzenia. Z ważniejszych inwestycji obecnie realizowane są:

- modernizacja linii kolejowych nr 94, 97 i 117 na odcinku Kraków Płaszów - Skawina-Kalwaria Zebrzydowska-Wadowice, stanowiącym „Kolejowy Szlak Papieski” – 2006 r.,
- budowa nowego odcinka linii kolejowej Podłęże-Piekiełko wraz z modernizacją linii do Zakopanego i Muszyny - 2006-2007 studium wykonalności; 2007-2025 realizacja;
- przystosowanie linii 118 Kraków Mydlniki - Małopolski Port Lotniczy Kraków Balice do obsługi ruchu pasażerskiego – 2006-2008;
- modernizacja odcinka Kraków – Tunel.

Rysunek 39 Linie kolejowe i ich stan techniczny w województwie małopolskim.

Źródło: PKP PLK.

Transport wodny

Od stycznia 2003 r. rzeka Wisła na odcinku od ujścia rzeki Przemszy (km 0+000) do stopnia wodnego Przewóz (km 92+600) posiada warunki żeglugowe umożliwiające transport wodny barkami o ładowności 1000 ton i stanowi Drogę Wodną Górnej Wisły. Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 7.05.2002r. w sprawie klasyfikacji śródlądowych dróg wodnych /Dz. U. Nr 77, poz.695/ Droga Wodna Górnej Wisły ma:

- klasę IV (o obniżonych parametrach) - na odcinku od ujścia rzeki Przemszy do połączenia z Kanałem Łączańskim,
- klasę II - Kanał Łączański,
- klasę III - na odcinku od ujścia Kanału Łączańskiego do stopnia wodnego Przewóz.

Na długości około 72 km Drogi Wodnej Górnej Wisły, od Oświęcimia do Krakowa, znajduje się 6 stopni piętrzących: Stopień Wodny Dwory, Stopień Wodny Smolice, Stopień Wodny Łączany, Stopień Wodny Kościuszko, Stopień Wodny Dąbie, Stopień Wodny Przewóz.

Obecnie wykorzystanie tego odcinka do transportu wodnego jest niewielkie. Przewozy na odcinku Wisły między Oświęcimiem a Krakowem ograniczają się przede wszystkim do piasku i żwiru z likwidacji odsypisk oraz kamienia przeznaczonego dla lokalnych celów budowlanych. Istotną przeszkodą jest brak infrastruktury technicznej, takiej jak porty i przeładownie.

Stworzone możliwości żeglugowe, sąsiedztwo kopalń węgla kamiennego w rejonie Oświęcimia oraz możliwość budowy portu załadunkowego w rejonie Broszkowic pozwalają mieć nadzieję na ożywienie transportu wodnego na tym odcinku Wisły. Prowadzenie regularnej żeglugi pozwoli na pozyskanie kruszyw z bieżącej likwidacji odsypisk, co będzie miało wpływ na stan budowli regulacyjnych i zabezpieczenie przeciwpowodziowe. Tereny,

przez które przebiega droga wodna posiadają niezaprzeczalne walory turystyczne, przyrodnicze i edukacyjne, a pojawiające się oznaki zainteresowania turystycznym wykorzystaniem Wisły dobrze rokują na przyszłość. Droga Wodna stanowi niewątpliwie szansę rozwoju i ożywienia gospodarczego regionu.

Istnieje realna możliwość zaopatrzenia w węgiel elektrociepłowni Skawina, Łęg i Huty Sendzimira oraz indywidualnych odbiorców Krakowa i pld. Polski. Planowana budowa portu Kujawy (w rejonie stopnia Przewóz) pozwoli zaopatrywać się w węgiel bez konieczności przejazdu przez Kraków i korzystania z płatnej autostrady. Wpłynie również na ograniczenie ruchu pojazdów kołowych w sąsiedztwie istniejącej drogi wodnej.

Aktualnie jednak rozwój żeglugi poniżej Krakowa jest utrudniony. Podstawową przeszkodą jest stopień wodny Przewóz, gdzie w związku z obniżeniem dna poniżej stopnia nie ma możliwości przepłynięcia przez służę w dół rzeki.

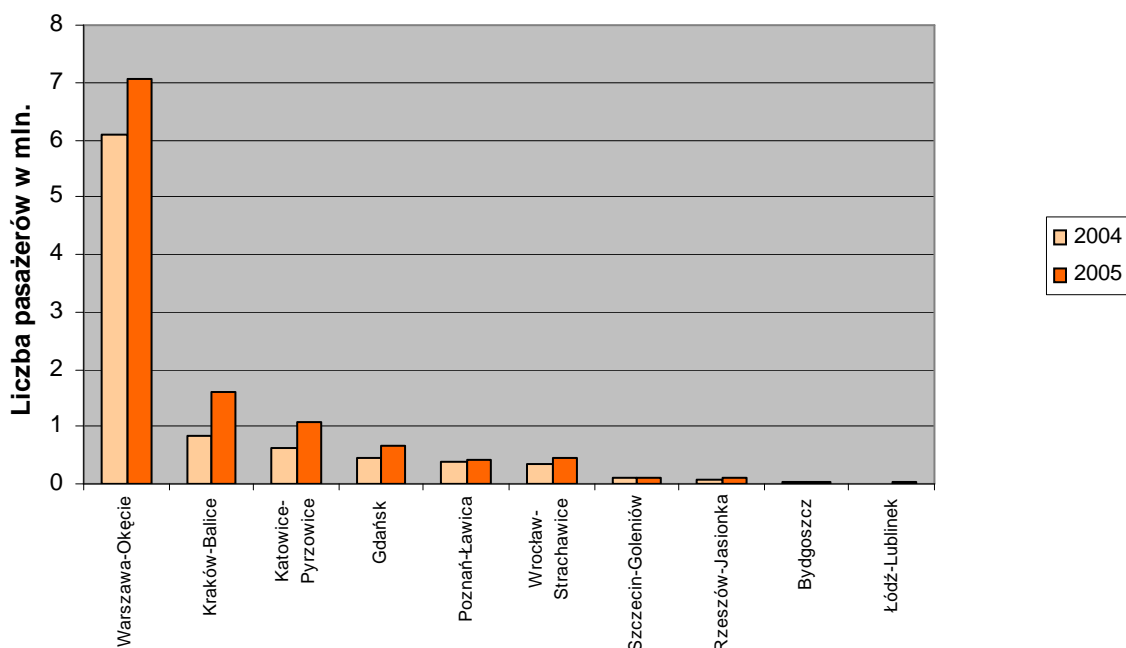
Transport lotniczy

Obszar województwa małopolskiego obsługiwany jest przez Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice. Ponadto funkcje rekreacyjne i sportowe spełniają lotniska o nawierzchni trawiastej w Nowym Targu, Łososinie Dolnej i Krakowie-Pobiedniku Wielkim.

Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków – Balice położony jest 11 km na zachód od Krakowa. Obszar lotniskowy przylega do autostrady Kraków – Katowice. Lotnisko posiada również dogodne połączenie drogowe w kierunku Zakopanego i Tarnowa. Lotnisko w Balicach po rozbudowie w 2001 r. uzyskało łączną powierzchnię użytkową terminala 9 200 m² z możliwością obsługi 1,3 mln pasażerów rocznie.

Port lotniczy w Balicach obsługuje 26 połączeń lotniczych: trasę krajową do Warszawy (13% połączeń) oraz 25 tras zagranicznych, wśród których największy udział w ruchu mają kierunki: Londyn (23%), Monachium (8%), Dortmund, Paryż (po 6%), Berlin i Rzym (po 5%).

Wykres 21 **Wielkość przewozów pasażerskich wg portów lotniczych w latach 2004 – 2005.**

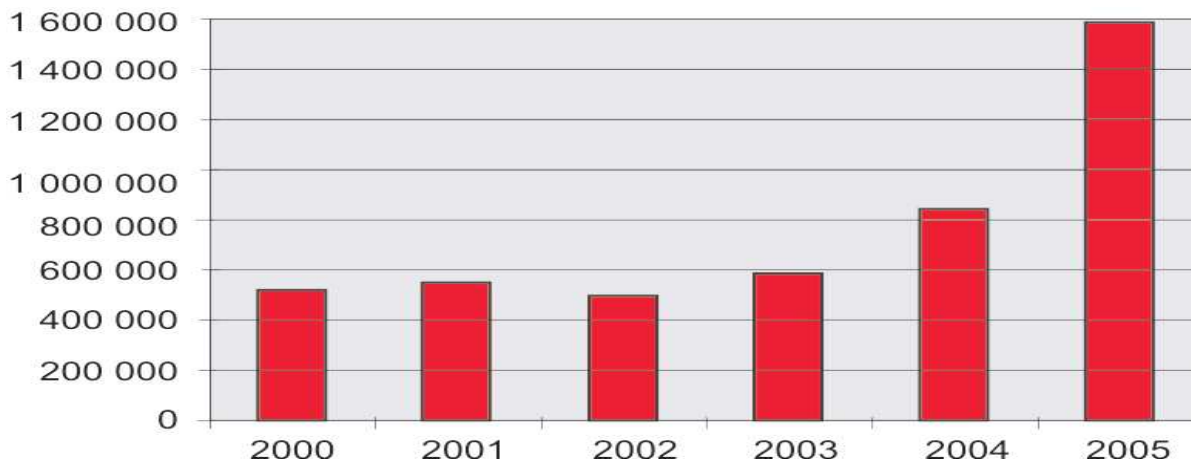
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych portów lotniczych

W roku 2004, w związku z pojawieniem się na krakowskim lotnisku przewoźników niskokosztowych (tanie linie lotnicze) wystąpił znaczny wzrost zainteresowania podróżami lotniczymi skutkując wzrostem wykonanych operacji lotniczych i ruchu pasażerskiego.

W 2005 r. przewozy tradycyjne stanowiły 43,3% ruchu lotniczego, tanie linie 48,5% (13% w 2004 r.) i czartery 8,2%. Liczba samolotów startujących z „Balice” zwiększyła się w skali roku o 3,5%, w tym w ruchu międzynarodowym o 57,9%, natomiast w ruchu krajowym zmniejszyła się o 40,9%. W 2005 r. struktura ruchu pasażerskiego przedstawiała się następująco:

- ruch krajowy – 23,9%,
- ruch międzynarodowy regularny – 60%,
- ruch międzynarodowy czarterowy – 10%,
- ruch tranzytowy – 6,1%.

Wykres 22 **Przewozy pasażerów w Międzynarodowym Porcie Lotniczym Kraków – Balice.**

Źródło: Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków - Balice

W 2005 r. Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków Balice obsłużył prawie 1,6 mln pasażerów, czyli prawie dwukrotnie więcej niż w roku 2004. Tym samym został osiągnięty poziom zakładany dla lat 2008-2009.

Zwiększona liczba lotów pasażerskich w Krakowie znajduje wyraz w dużej liczbie odprawionych pasażerów. Krakowskie Balice zaczynają stopniowo w zakresie niektórych kierunków stawać się konkurencją dla warszawskiego Okęcia i coraz bardziej dystansują inne regionalne porty lotnicze w Polsce. Kraków w 2004 roku przekroczył wskaźnik 1 pasażera na 1 mieszkańca, podczas gdy analogiczne wartości dla Poznania, Wrocławia i Trójmiasta nieznacznie przewyższały 0,55. Istotnym czynnikiem jest skala i zasięg przestrzenny lotów. Tu Kraków zajmuje również drugą pozycję (tab.), stale rozszerzając swoją ofertę. Nadal jednak istnieje duża grupa kierunków, w przypadku których dostanie się do Krakowa wymaga przesiadki w Warszawie.

Tabela 26 **Skala i kierunek wylotów z lotnisk w poszczególnych ośrodkach (stan na 25.11.2005 r.)**

Port lotniczy	Liczba kierunków	Liczba odlotów w tygodniu			
		Londyn	Paryż	Frankfurt	Stany Zjednoczone
Kraków-Balice	26	40	13	7	2
Warszawa-Okęcie	82	40	71	55	14
Poznań-Ławica	12	15	-	14	-
Gdańsk-Rębiechowo	11	18	-	14	-
Wrocław	5	7	-	7	-
Łódź-Lublinek	1	7	-	-	-

Źródło: *Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim, 2005*

W roku 2005 zakończono I etap dostosowania terminalu pasażerskiego Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków – Balice (MPL) do przepisów Unii Europejskiej – Traktat z Schengen. W związku z prawie 100% wzrostem liczby odprawianych pasażerów w stosunku do roku 2004 oraz spodziewanym wzrostem liczby pasażerów w kolejnych latach obsługiwanych przez Międzynarodowy Port Lotniczy w szczególności wymagane do realizacji w latach 2006-2007 będą:

- wykonanie modernizacji przejścia granicznego – II etap dostosowania Terminala Pasażerskiego do wymogów traktatu z Schengen,
- budowa budynku wielofunkcyjnego etap I i II,
- budowa strażnicy Lotniskowej Straży Pożarnej,
- budowa nowego Terminala Pasażerskiego TP-2 – część dla przylotów,
- budowa wielopoziomowego parkingu z przystankiem dla autobusu szynowego,
- rozbudowa płyty postojowej dla samolotów.

Infrastruktura energetyczna

Województwo małopolskie zaopatrywane jest w energię elektryczną przez 6 zakładów energetycznych: Zakład Energetyczny Kraków S.A., Zakład Energetyczny Tarnów S.A., Będziński Zakład Energetyczny S.A., Rzeszowski Zakład Energetyczny S.A., Beskidzka Energetyka S.A. oraz Zakład Energetyczny Okręgu Radomsko–Kieleckiego ZEORK.

Na terenie województwa małopolskiego znajdują się 3 elektrownie zawodowe ciepłe o łącznej mocy zainstalowanej 1775 MW, 7 elektrowni wodnych o łącznej mocy zainstalowanej 172,6 MW oraz 5 elektrowni przemysłowych o łącznej mocy zainstalowanej około 150 MW. Funkcjonują również nieduże elektrownie, wykorzystujące proekologiczne źródła energii odnawialnej. Ich znaczenie w systemie jest jednak jeszcze niewielkie.

Na terenie Małopolski istnieje 6 stacji elektroenergetycznych najwyższych napięć, w tym jedna o napięciu 440 kV, pozostałe o napięciu 220 kV oraz 19 linii najwyższych napięć. Sieć elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110 kV składa się ze 126 stacji elektroenergetycznych 110 kV/SN tzw. GPZ (Główne Punkty Zasilania), które transformują energię z wysokiego napięcia na średnie oraz z 204, głównie napowietrznych, linii 110 kV.

Najważniejsze obiekty i urządzenia systemu elektroenergetycznego w województwie małopolskim to:

- Elektrownia Skawina S.A. o mocy zainstalowanej 575 MW,
- Elektrownia Siersza S.A. o mocy zainstalowanej 740 MW (docelowo 797 MW),
- Elektrociepłownia Kraków S.A. o łącznej mocy zainstalowanej 460 MW,
- Stacja elektroenergetyczna Tarnów 400/110 kV,
- Stacja elektroenergetyczna Siersza 220/110 kV,
- Stacja elektroenergetyczna Skawina 220 /110 kV,
- Stacja elektroenergetyczna Wanda w Krakowie 220/110 kV,
- Stacja elektroenergetyczna Lubocza 220/110 kV,
- Stacja elektroenergetyczna Klikowa 220/110 kV.

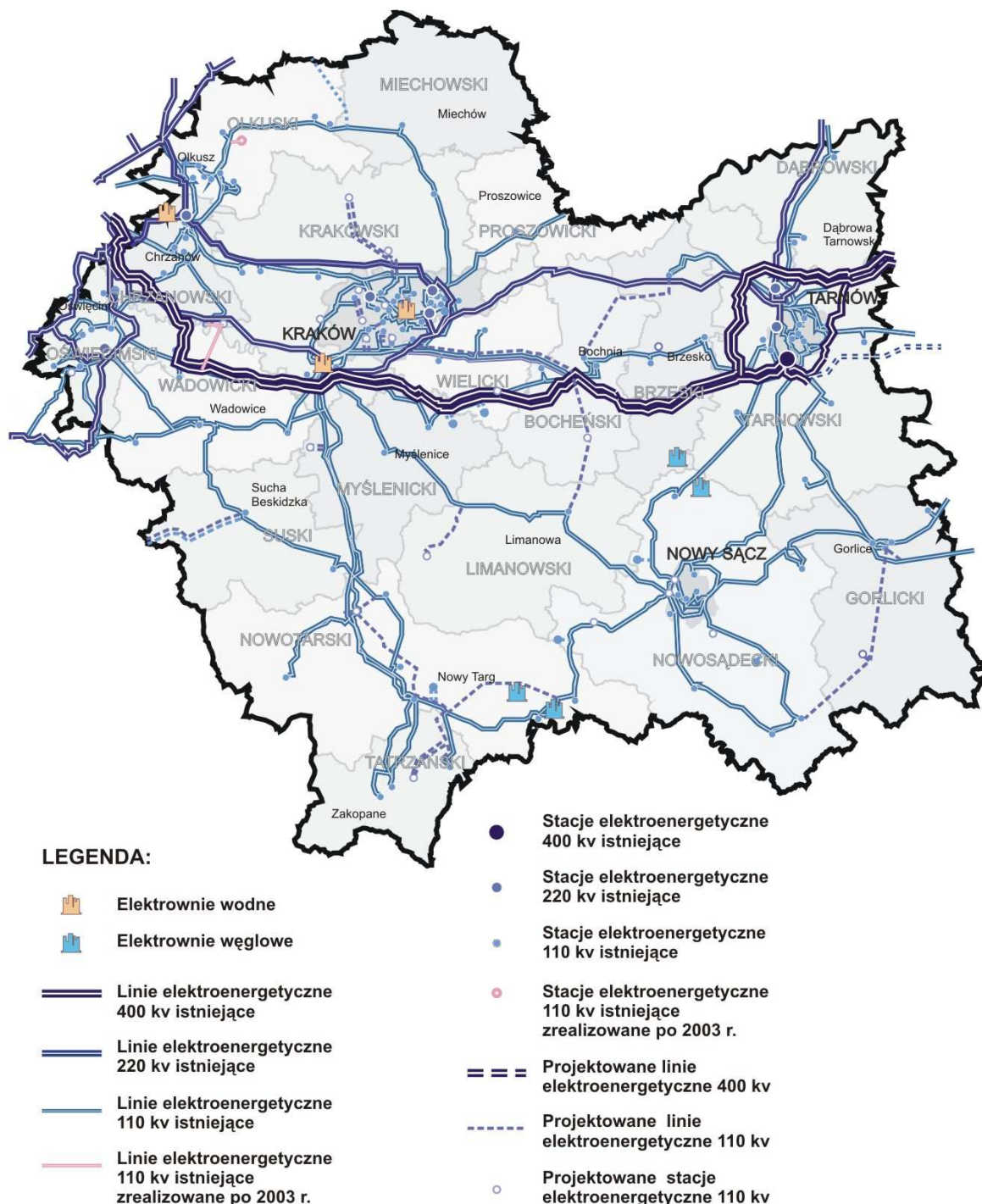
Tabela 27 **Infrastruktura energetyczna 110 kV istniejąca w województwie małopolskim na terenie ENION S.A. - stan na koniec 2005 roku.**

Oddział	Długość linii 110 kV (napowietrznych i kablowych) w przeliczeniu na 1 tor (w km)	Ilość stacji 110 kV (w sztukach)
Bielsko-Biała	218	15
Będzin	240	19
Kraków	1 517	65
Tarnów	505	28
RAZEM ENION	2 480	127

Źródło: ENION S. A.

Generalnie obserwowany jest stały wzrost zużycia energii elektrycznej w gospodarstwach domowych, przy czym wzrost ten jest ponad dwukrotnie wyższy na wsiach niż w miastach województwa małopolskiego. Wiąże się to z rosnącą liczbą odbiorców, ale także ze wzrostem zużycia energii przez statystycznego jednego odbiorcę. Najwyższe zużycie energii na 1 odbiorcę występuje w powiatach: tatrzańskim, proszowickim, krakowskim i nowotarskim.

Rysunek 40 Schemat sieci elektroenergetycznej wysokiego napięcia.

Źródło: opracowanie własne.

Energia odnawialna

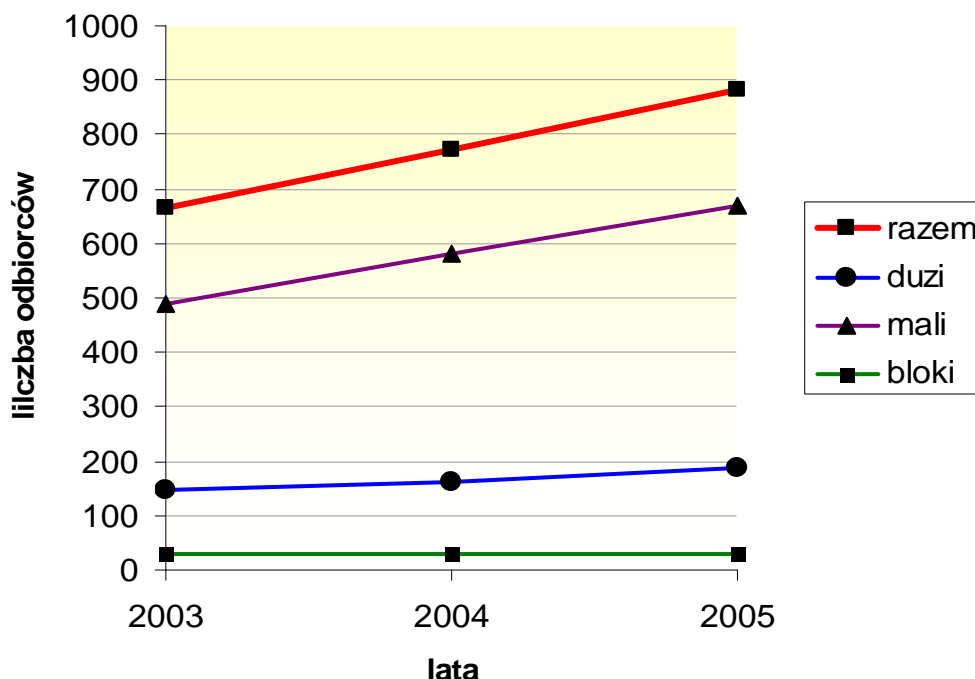
Obowiązek zakupu 2,85% wytworzonej energii elektrycznej (wartość dla 2004 r.) ze źródeł niekonwencjonalnych i odnawialnych oraz założenia Strategii Rozwoju Energetyki Odnawialnej wpłynęły na wzrost zainteresowania inwestorów energetyką niekonwencjonalną

(do końca 2010 r. 7,5% całej zużywanej energii w Polsce pochodzić ma ze źródeł odnawialnych; w Unii Europejskiej będzie to 12%).

W Małopolsce z energii odnawialnej wykorzystuje się głównie energię rzek i w dużo mniejszym stopniu energię wiatru. Na terenie województwa małopolskiego znajduje się 16 elektrowni wodnych o mocy zainstalowanej 172,715MW oraz mocy osiągalnej 172,246 MW, a także 2 elektrownie wiatrowe o mocy zainstalowanej i osiągalnej 260 MW. Łącznie produkcja brutto energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w Małopolsce wynosi obecnie 9% produkcji krajowej, co plasuje województwo na 4 miejscu w kraju.

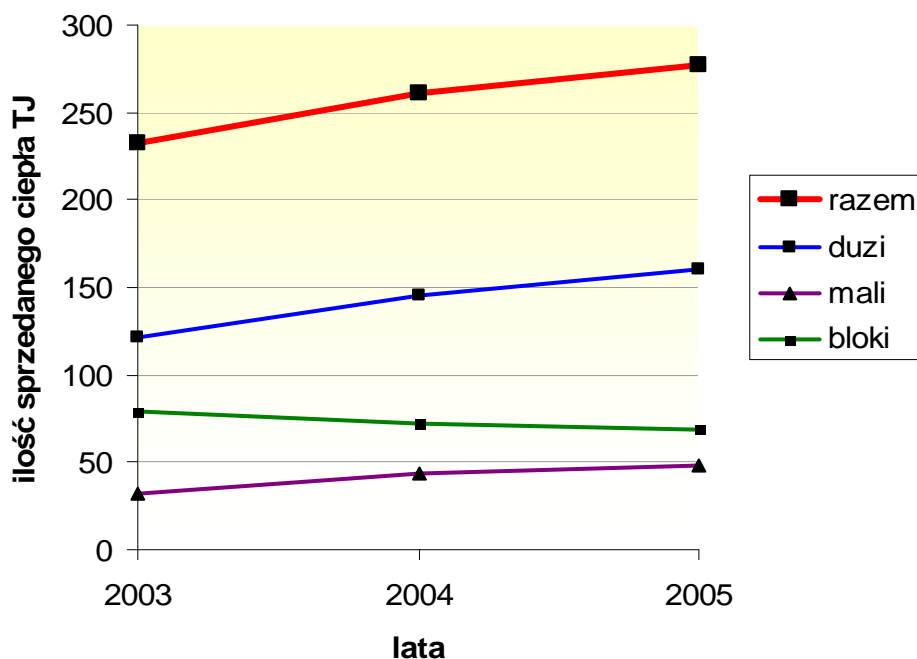
Do produkcji ciepła wykorzystuje się w Małopolsce energię pochodzącą z biomasy oraz energię geotermalną. Działająca na terenie województwa małopolskiego od 1994 r. instalacja geotermalna w Bańskiej Niżnej jest pierwszą tego typu instalacją w Polsce. Zaspokaja ona w 100% zapotrzebowanie na ciepło i ciepłą wodę użytkową odbiorców Bańskiej Niżnej. Sieć obejmuje gminy: Zakopane, Poronin, Biały Dunajec i Szaflary, a jej długość wynosi w sumie 88,966 km (2005 r.). Odbiorcami są zarówno właściciele mieszkań w blokach i domów jednorodzinnych, jak i pensjonaty, hotele, urzędy, szkoły, przedszkola, kościoły i sklepy. W trakcie budowy i rozbudowy geotermalnego systemu ciepłowniczego zlikwidowano 28 lokalnych kotłowni węglowych i koksowych w Zakopanem. Dzięki temu gaz wykorzystywany jest jedynie w momentach maksymalnego zapotrzebowania. W ciągu ostatnich 6 lat liczba odbiorców wzrosła w sumie trzykrotnie – do 883 w 2005 r., a ilość sprzedawanego ciepła 2,5-krotnie. Największy wzrost zużycia i liczby odbiorców nastąpił w grupie dużych odbiorców; natomiast spadek zużycia przy niezmięnionej liczbie odbiorców zaznaczył się w blokach mieszkalnych.

Wykres 23 Liczba odbiorców geotermalnego systemu ciepłowniczego w latach 2003 - 2005.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PEC Geotermia Podhalańska S.A.

Wykres 24 Ilość sprzedanego ciepła w latach 2003 - 2005 w poszczególnych kategoriach odbiorców.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PEC Geotermia Podhalańska S.A.

Zespół specjalistów PAN w pracy pt. „Występowanie i możliwości zagospodarowania energii geotermalnej w Małopolsce” (2003) wskazał strefy możliwego wykorzystania energii geotermalnej – łącznie 92 obiekty, łącznie z ich analizą w kontekście ekonomicznym i energetycznym. Najniższy koszt pozyskania energii byłby w Chochołowie, Poroninie, Furmanowej i Bukowinie Tatrzańskiej. W miejscowościach dawnego województwa tarnowskiego tj. Łękawica, Tarnowiec, Brzesko, Radłów, Bochnia – Cikowice, Zawada, koszt pozyskiwania energii oszacowano na 20 zł za GJ.

System gazowy

Województwo małopolskie obsługiwane jest w zakresie gazownictwa przez Karpacką Spółkę Gazownictwa sp. z o.o. (Zakład Gazowniczy w Krakowie, Zakład Gazowniczy w Tarnowie) oraz Górnośląską Spółkę Gazownictwa sp. z o.o (Zakład Gazowniczy w Zabrze). Podobnie jak w przypadku energetyki, podział ten jest jeszcze pozostałością dawnego podziału sprzed reformy administracyjnej.

Przez teren Małopolski przebiega magistralna linia gazowa, na którą składają się trzy nitki gazociągu biegnące w kierunku wschód–zachód. Na obszarach górniczych województwa zlokalizowane są podziemne magazyny gazu: Żukowice, Swarzów–1, Łętkowice, Szczepanów 1, Brzezowiec, Grądy Bocheńskie–Borek, Dąbrówka, Rysia, Grabina – Nieznanowice, Dąbrowa Tuchowska, Raciborsko–1. Na terenie województwa. W Oświęcimiu znajduje się również węzeł rozdzielczy, natomiast w gminie Skrzyszów, na gazociągu przesyłowym wysokiego ciśnienia relacji Sędziszów–Podgórska Wola zlokalizowana jest tłocznia gazu. W okolicach Bochni, Brzeska, Tarnowa oraz Gorlic znajdują się kopalnie gazu.

Rysunek 41 Schemat sieci gazociągów wysokiego ciśnienia.

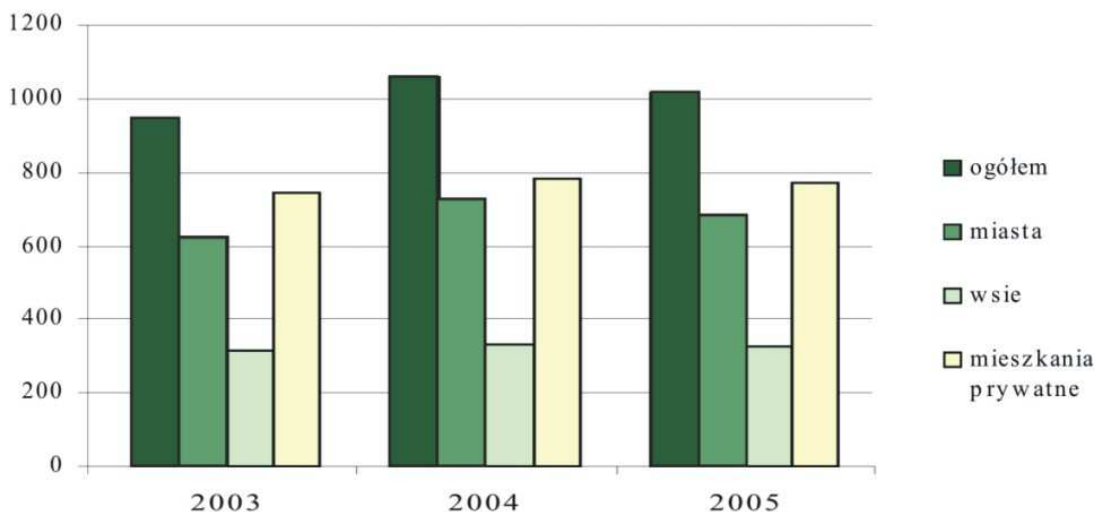

Źródło: opracowanie własne.

Infrastruktura telekomunikacyjna i teleinformatyczna

W 2005 roku nastąpił w województwie małopolskim znaczący spadek liczby abonentów telefonii przewodowej. Aż do 2004 roku liczba ta systematycznie wzrastała. Jednym z powodów tego zjawiska jest dynamiczny rozwój telefonii komórkowej. W 2004 roku w regionie było ponad 1 060 000 abonentów telefonii stacjonarnej, tj. 8,6% abonentów w kraju, podczas gdy w 2005 odpowiednio 1 012 000; 8,1%.

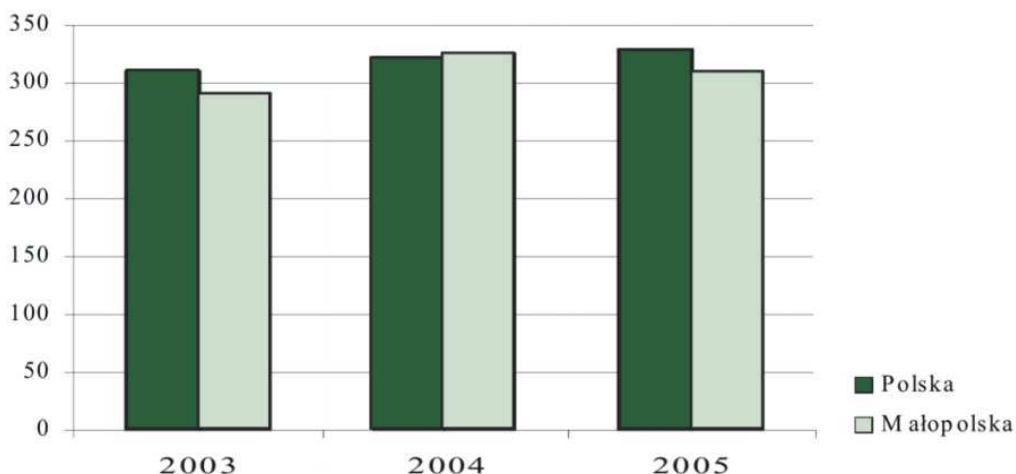
Wykres 25 Liczba telefonicznych łączy głównych w Małopolsce w tys. w latach 2003-2005 - struktura

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

Dostęp obywateli do usług telekomunikacyjnych badany jest przy użyciu wskaźnika gęstości łączy na 1000 mieszkańców. W województwie małopolskim od wielu lat wskaźnik ten utrzymuje się poniżej średniej. I choć w 2004 odnotowano wzrost liczby łączy i przekroczenie średniej, w 2005 roku ponownie Małopolska zeszła poniżej średniej.

Wykres 26 Wskaźnik gęstości łączy na 1000 mieszkańców – w relacji Polska/Małopolska w latach 2003 – 2005.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

Podobnie jak w przypadku usług internetowych, liderem na rynku telefonii stacjonarnej wśród operatorów jest Telekomunikacja Polska S.A. Stale jednak rozbudowuje się rynek operatorów niezależnych.

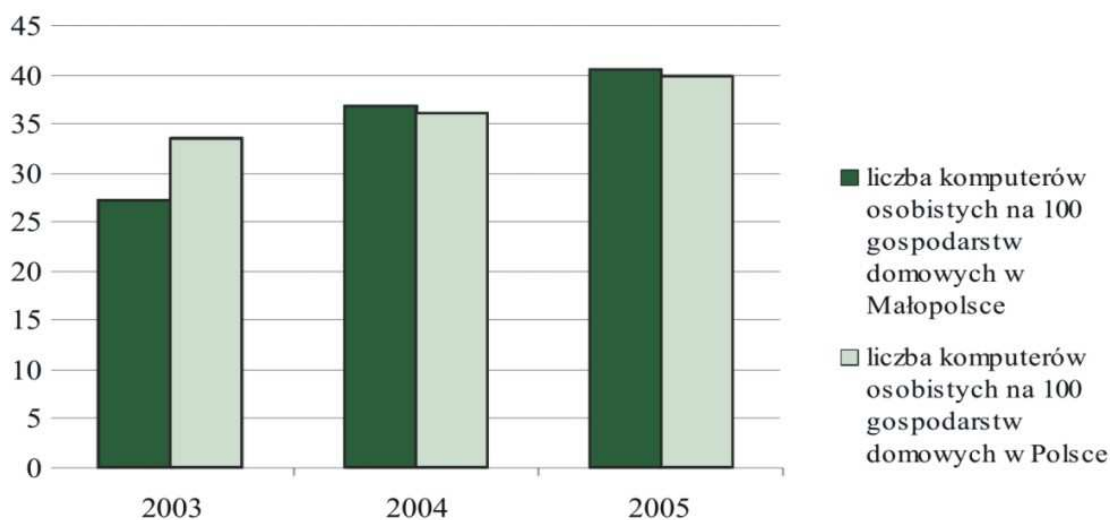
Wdrażanie narzędzi umożliwiających rozwój społeczeństwa informacyjnego przyczynił się do podniesienia poziomu i jakości życia obywateli, minimalizacji wykluczenia cyfrowego oraz zwalczania zjawiska marginalizacji społecznej. Podejmowane działania mają na celu budowę w województwie struktury do realizacji usług on-line, a w konsekwencji podniesienia konkurencyjności Małopolski w skali kraju oraz Europy.

W Małopolsce średnia liczba komputerów osobistych będących na wyposażeniu

gospodarstwa domowego systematycznie wzrasta. W 2005 r. było 40,5 komputerów na 100 gospodarstw domowych. Liczba ta była znacznie wyższa w miastach (46 komputerów na 100 gospodarstw domowych) niż na wsiach (31 komputerów na 100 gospodarstw domowych). Stopień wyposażenia w komputery był zróżnicowany i zależał m.in. od wysokości dochodów.

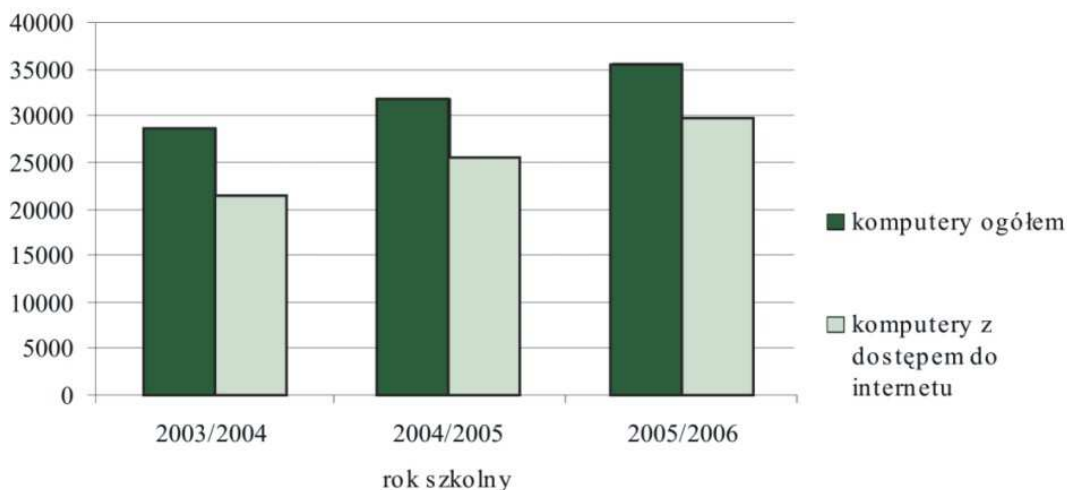
Techniczne możliwości dostępu do internetu w domu w 2004 roku miało 26% wszystkich gospodarstw domowych. Także tutaj występuje rozdzźwięk między terenami miejskimi (37,1%) i wiejskimi (19,6%).

Wykres 27 Liczba komputerów osobistych w województwie małopolskim na 100 gospodarstw domowych w latach 2003 – 2005.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

Wykres 28. Liczba komputerów w szkołach podstawowych, średnich oraz policealnych w województwie małopolskim w latach 2003 – 2005.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

W ramach akcji Ministerstwa Nauki i Informatyzacji w 2004 roku utworzono w 218 małopolskich bibliotekach i domach kultury punkty publicznego dostępu do internetu, wyposażone w 654 komputery, do których Województwo Małopolskie zakupiło oprogramowanie cenzurujące zasoby internetu.

Na terenie województwa działa 10 Informatycznych Centrów Edukacyjnych. Każde z nich wyposażone jest w minimum 10 stanowisk komputerowych z dostępem do internetu. Celem działania ICE jest edukacja w zakresie wykorzystania internetu, obsługi komputera

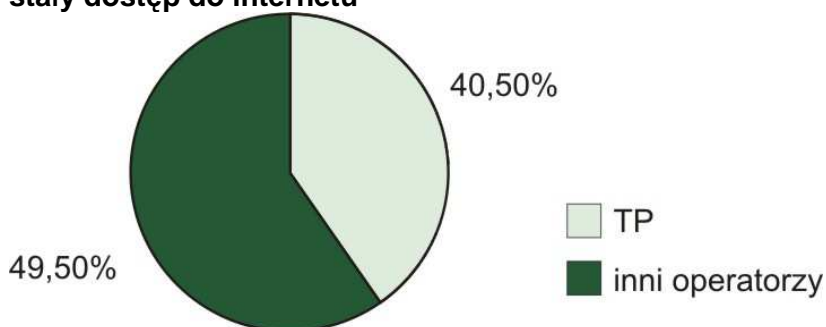
oraz stworzenie bazy na potrzeby prowadzenia szkoleń z wykorzystaniem nowoczesnych instrumentów dydaktycznych. Podobne usługi świadczone są także przez 64 Gminne Centra Informacji, obejmujące swym zasięgiem całe województwo małopolskie.

Zauważalny jest wzrost liczby komputerów, w tym z dostępem do internetu, w małopolskich przedsiębiorstwach. Sektor prywatny pod względem liczby komputerów wielokrotnie przewyższa sektor publiczny. Z danych GUS wynika, 93 proc. przedsiębiorstw jest wyposażonych w komputery, a 87 proc. w dostęp do internetu.

W województwie małopolskim rynek usług internetowych charakteryzuje się dużą dynamiką rozwoju. Jest wielu dostawców usług internetowych, jednak charakter ich działalności, rozmiar, różnorodność oferty uzależnione są od czynników administracyjno-gospodarczych terenu, na którym działają. Liderem w całym województwie, jeśli chodzi o wielkość i dostępność usług internetowych jest Telekomunikacja Polska S.A., jednak w dużych miastach zauważalni są również inni operatorzy tacy jak: Autocom, Netia, UPC, Telenet. Pozostali działają zazwyczaj na terenach gmin i ich oferta jest uzależniona od wielu czynników takich jak dostępność szerokiego pasma, dzierżawa łączy. Tu często znajdują zastosowanie techniki radiowe. Rola takich operatorów jest istotna, ponieważ dopełniają swymi usługami niszę ofertową na usługi stałego dostępu do internetu. Pojawiają się na terenach gdzie inwestycje telekomunikacyjne są wykonywane w drugiej kolejności ze względu na niskie współczynniki opłacalności budowy nowoczesnej infrastruktury sieciowej. Należy także pamiętać o dziesiątkach małych lokalnych sieci stworzonych na potrzeby kilku czy kilkunastu użytkowników. Takie sieci są trudne do lokalizacji i z reguły działają w sposób mniej formalny.

Dynamicznie rozwija się szerokopasmowy dostęp do internetu w Małopolsce. Szczególny dla tego rynku był rok 2004, kiedy to nastąpił prawie dwukrotny wzrost liczby abonentów i znaczący spadek cen. W 2005 roku następował dalszy wzrost liczby osób posiadających dostęp do internetu. Na terenie województwa małopolskiego w 2005 roku było blisko 240 tys. gospodarstw domowych posiadających stały dostęp do internetu, z czego blisko 100 tys. to klienci Neostrady TP S.A.. Dla porównania w 2004 roku było to odpowiednio 100 tys. i 62,5 tys.

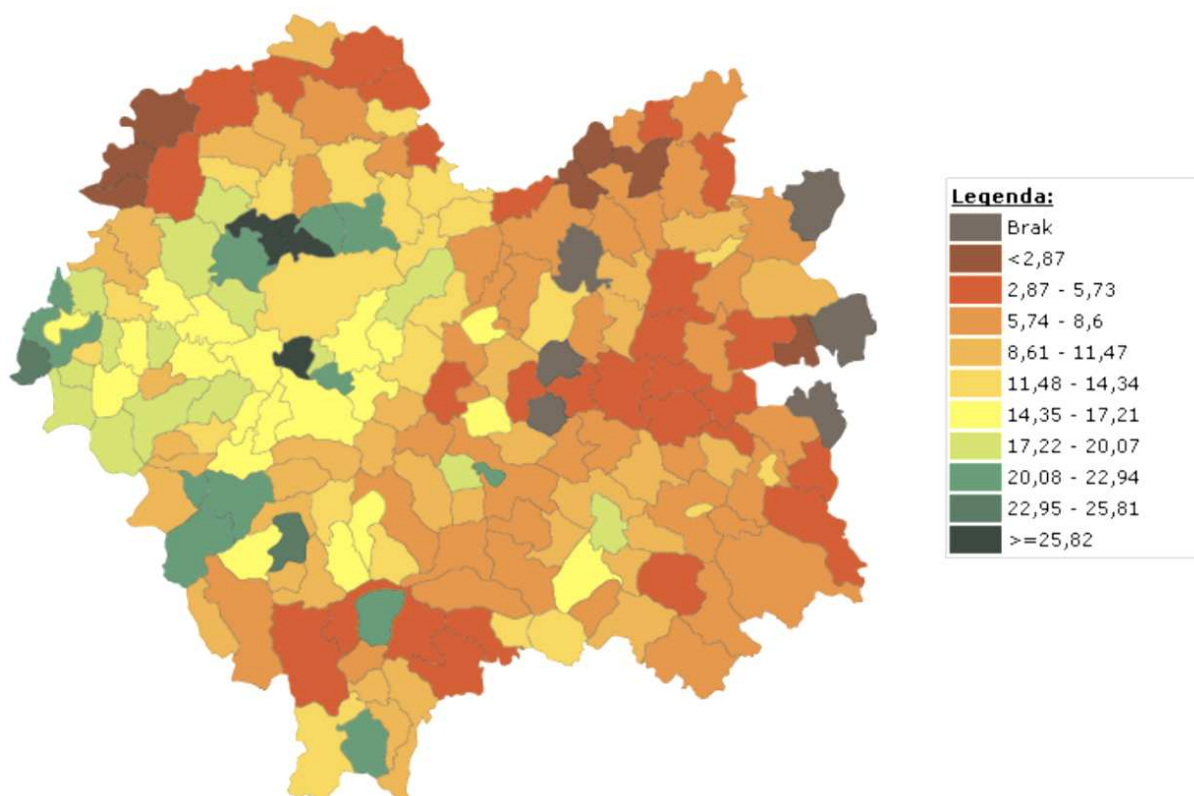
Wykres 29 Procentowy udział gospodarstw domowych w Małopolsce posiadających stały dostęp do internetu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych TP S.A.

Liczba użytkowników Neostrady ujęta jest w statystykach od 2003 roku. W 2005 roku w Małopolsce było 96 tys. użytkowników. Analizując dane dotyczące liczby ADSL (asymetryczna cyfrowa linia abonencka; szybkie łącze umożliwiające połączenie z Internetem) na 100 łączy linii analogowej można zauważyć, że na większości terytorium regionu nasycenie tym rozwiązaniem internetowym jest dość niskie.

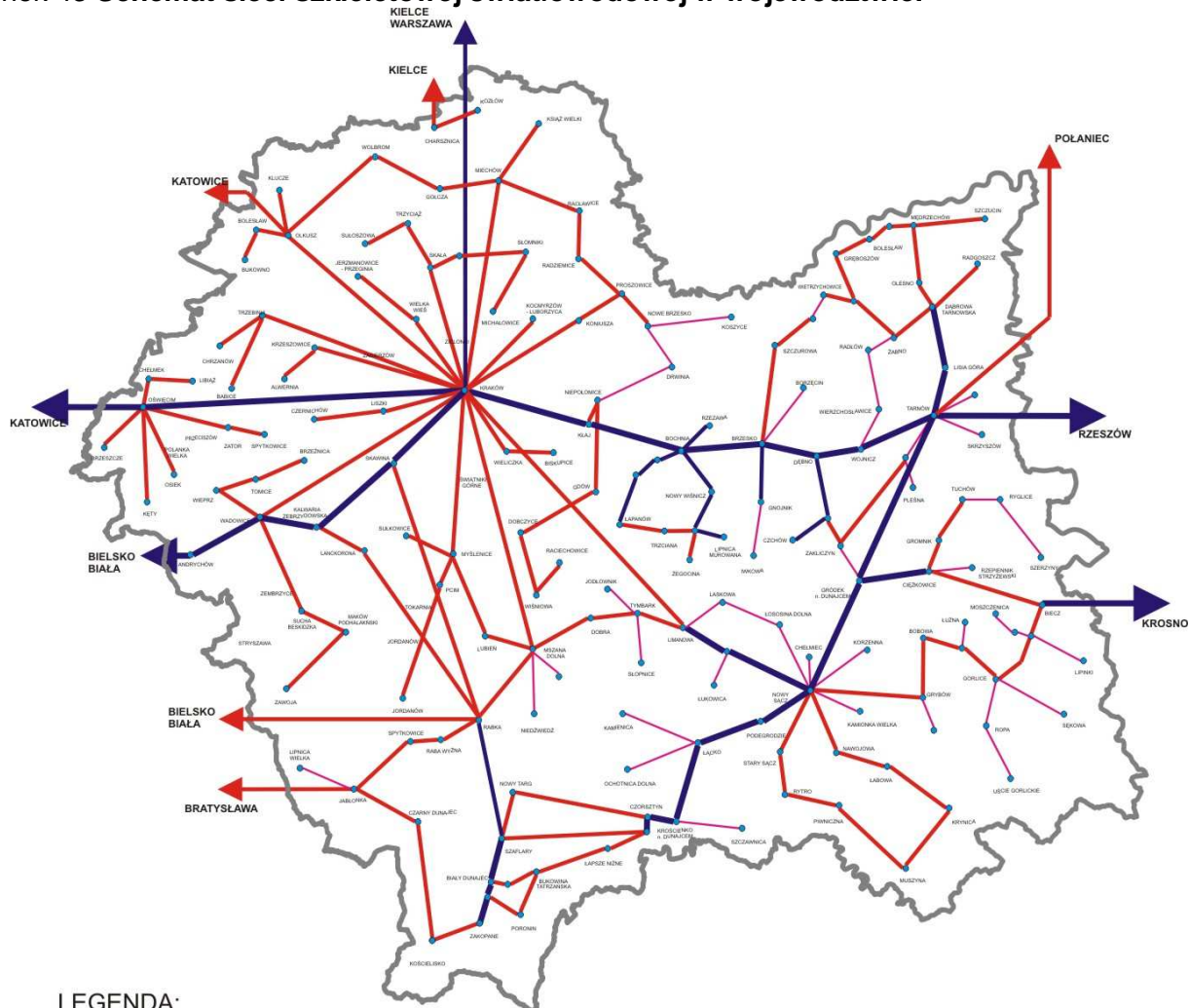
Rysunek 42 Liczba ADSL na 100 łączy linii analogowej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych TP S.A.

Sieć szkieletowa w Polsce jest udostępniana przez wielu dostawców. Na rynku istnieje również bardzo duża konkurencja, czego zauważalnym efektem jest ponad dziesięciokrotny spadek cen IP tranzytu i transmisji w okresie ostatnich lat. Sieć szkieletowa dochodzi praktycznie do wszystkich powiatów. Gorzej jest jednak już w niższych warstwach sieci w dostępie do gmin i lokalnych węzłów.

Rysunek 43 Schemat sieci szkieletowej światłowodowej w województwie.

LEGENDA:

- Przepustowość sieci > 620 Mb/s
więcej niż jeden operator
- Przepustowość sieci < 32 Mb/s < 620 Mb/s
więcej niż jeden operator
- Przepustowość sieci < 32 Mb/s
- Przepustowość sieci < 32 MB/s
- Węzeł dostępowy

Źródło: Departament Społeczeństwa Informacyjnego UMWM

3. REALIZACJA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO

Inwestycje ujęte w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego

Lp.	Nazwa zadania	Obszar realizacji	Wartość inwestycji	Okres realizacji	Źródło finansowania
Kultura i ochrona zabytków					
1.	Lotniczy Park Kulturowy - budowa budynku głównego	Kraków	1 640 000 zł 500 000 zł 400 000 zł 791 751 zł	inwestycja w trakcie realizacji	Kontrakt, budżet województwa
2.	Budowa Centrum Kultury przy ul. Szpitalnej	Olkusz	3 350 000 zł	inwestycja zakończona w 2004 r.	Kontrakt
3.	Rozbudowa i modernizacja budynku MCK Sokół	Nowy Sącz	10 666 700 zł 1 650 000 zł 2 000 000 zł	w trakcie realizacji od 2001 r.	Kontrakt, budżet województwa
4.	Modernizacja i przebudowa obiektów i terenu Opery krakowskiej przy ul. Lubicz	Kraków	1 700 000 zł 49 696 025 zł	od 2003 do III kw. 2007 r.	Kontrakt, ZPORR
5.	Odnowa Centrów Małych Miast i Wsi Raciechowice, Gdów, Biecz, Limanowa, Wieliczka, Zielonki, Żegocina, Michałowice, Lisia Góra	Województwo Małopolskie	3 273 692 zł	2003	Kontrakt budżet państwa
6.	Rozwój Sądeckiego PE	Nowy Sącz	4 771 718 1 816 742	2001 – 2005 2006 - 2008	Kontrakt INTERREG III A ZPORR
	Budowa Miasteczka Galicyjskiego		3 284 821 9 314 044	2004 - 2005 2006 - 2008	
	Rozbudowa Sądeckiego PE (Zespół Kolonistów Niemieckich)		180 923 1 416 360	2004 - 2005 2006	
Turystyka					
7.	Szlak Architektury Drewnianej	Województwo Małopolskie	601 000 zł	2001-2003 r.	Kontrakt
8.	System Identyfikacji Atrakcji Turystycznych	Województwo Małopolskie	190 574 zł 689 111 zł	2002 r. Edycja I 2003 r. Edycja II	Kontrakt
9.	Parking wraz z zapleczem dla Sanktuarium Bożego Miłosierdzia	Kraków - Łagiewniki	5 040 000zł	2004	Kontrakt

Lp.	Nazwa zadania	Obszar realizacji	Wartość inwestycji	Okres realizacji	Źródło finansowania
Edukacja					
10.	Informatyczne Centrum Edukacyjne w Trzebini	Chrzanów	279 600 zł	2002-2003 r.	Kontrakt
11.	Internetowe Centrum Edukacyjne	Andrychów	265 200 zł	2003 r.	Kontrakt
12.	Podhalańska Wyższa Szkoła Zawodowa rozbudowa bazy dydaktycznej	Nowy Targ	1 173 870 zł	zrealizowano 2003-2005	Budżet województwa
13.	Szkoła Wyższa w Oświęcimiu - rozbudowa bazy dydaktycznej utworzenie Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej Rozp. RM z 7 czerwca 2005r.	Oświęcim	7 040 500 zł 2 000 000 zł	adaptacja budynku produkcyjnego na potrzeby PWSZ 1-szy etap zrealizowano w 2004-2005 2-gi w trakcie realizacji 2006 -2008 r.	Budżet województwa
14.	Rozbudowa budynku Instytutu Języków Obcych PWSZ	Nowy Sącz	4 700 000 zł	2001-2003 r.	Kontrakt
15.	Rozbudowa i modernizacja bazy dydaktycznej NKJO 2004 -modernizacja 2005 - modernizacja	Sucha Beskidzka	1 400 000 zł	2002-2005 r.	Kontrakt
16.	ZSS przy Klinice Ortopedii i Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży CM UJ	Zakopane	3 915 000 zł	2005/2006 r.	Kontrakt budżet województwa
Ochrona zdrowia i opieka społeczna					
17.	Modernizacja Małopolskiego Centrum Rehabilitacji Dzieci „Solidarność”	Radziszów	347 000 zł	2005 r.	Budżet województwa
18.	Dom Pomocy Społecznej	Mszana Dolna	1 025 000 zł	2001-2003 r.	Kontrakt
19.	Dom Pomocy Społecznej	Bochnia	1 600 000 zł 1 646 286 zł	2003- 2004 r.	Kontrakt
20.	Dom Pomocy Społecznej	Zakopane	7 000 000 zł 1 400 000 zł	2003-2004 r.	Kontrakt
21.	Dom Pomocy Społecznej	Nowodworzecze	5 145 000 zł	2001-2003 r.	Kontrakt
22.	Dom Pomocy Społecznej ul. Sołtysowska Dom Pomocy Społecznej ul. Krakowska	Kraków	450 000 zł 774 000 zł; 1 000 000 zł	2003-2004r.	Kontrakt
23.	Dom Pomocy Społecznej	Maków Podhalański	596 000 zł	2001-2003 r.	Kontrakt
24.	Budowa Szpitala im. Jana Pawła II – inwestycja wieloletnia	Nowy Targ	80 000 000 zł 11 000 000 zł 4 000 000 zł	inwestycja wieloletnia	Kontrakt

25.	Budowa Zakładu Radioterapii przy Szpitalu Wojewódzkim im. Św. Łukasza SP ZOZ w Tarnowie	Tarnów	53 157 000 zł	2004-2008 r.	Budżet Województwa Kontrakt Wojewódzki
26.	Uruchomienie oddziału Odwykowego Ośrodka Terapii Uzależnień i Współzależnień – Szpital Wojewódzki im. św. Łukasza	Tarnów	1 900 000 zł	2004-2005 r.	Budżet Województwa
27.	Modernizacja i rozbudowa Oddziału Chirurgii Klatki Piersiowej Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II	Kraków	15 000 000 zł	2005-2007 r.	Budżet Województwa Kontrakt Wojewódzki
28.	Przebudowa i rozbudowa Ośrodka Rehabilitacji Narządu Ruchu „Krzeszowice”	Krzeszowice	16 000 000 zł	2004-2008 r.	Budżet Województwa Kontrakt Wojewódzki
29.	Budowa pawilonu psychiatrycznego i tunelu komunikacyjnego wraz z infrastrukturą	Andrychów	9 022 000 zł	2005-2008 r.	Budżet Województwa Kontrakt Wojewódzki
30.	Modernizacja Wojewódzkiego Szpitala Chorób Płuc w Jaroszowcu	Jaroszowiec	6 000 000 zł	2004-2008 r.	Budżet Województwa
31.	Adaptacja pomieszczeń z przeznaczeniem na Centrum Diagnostyczno-Terapeutyczne w Szpitalu Specjalistycznym im. dr J.Babińskiego	Kraków	14 426 000 zł	2003-2005 r.	Budżet Województwa
32.	Dofinansowanie rozwoju lecznictwa odwykowego WOTUW – Szpital Specjalistyczny im. dr J.Babińskiego	Kraków	6 134 795 zł	2003-2007 r.	Budżet Województwa
33.	Budowa Oddziału intensywnej opieki medycznej – Szpital Specjalistyczny im. J. Śniadeckiego	Nowy Sącz	1 581 220 zł	2004-2005 r.	Budżet Województwa Kontrakt Wojewódzki
34.	Termomodernizacja budynku Szpitala Specjalistycznego im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu	Nowy Sącz	2 988 724 zł	2005-2007 r.	Budżet Województwa
Specjalne Strefy Ekonomiczne					
35.	Małopolski Inkubator Przedsiębiorczości	Andrychów	800 000 zł	2003 r.	Kontrakt
36.	Małopolski Inkubator Przedsiębiorczości	Nowy Sącz	1 056 250 zł	2002-2003 r.	Kontrakt
37.	Tarnowski Inkubator Przedsiębiorczości	Tarnów	383 807zł	2002 r.	Kontrakt

Realizacja inwestycji drogowych ujętych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego

<i>Lp.</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Obszar realizacji</i>	<i>Wartość inwestycji</i>	<i>Okres realizacji</i>	<i>Źródło finansowania</i>
1	Budowa autostrady A-4 Katowice – Kraków - Tarnów	od granicy z Niemcami, łącznie z obwodnicą Krakowa, do granicy Województwa Podkarpackiego	396,8 mln zł 25 mln zł	2002-2007	EBI, PHARE EFRR
2	Budowa nowych połączeń komunikacyjnych na terenach przyległych do autostrady A4	Chrzanów	4 mln zł	2003	Kontrakt
3	Modernizacja drogi ekspresowej S7 Warszawa – Kraków - Rabka	modernizacja drogi istniejącej wraz z nowymi odcinkami oraz realizacją obejść: Książa Wielkiego, Miechowa i Lubnia	417 mln zł	2003-2006	Budżet Państwa
4	Modernizacja drogi nr 4 Kraków-Tarnów	Kraków – Tarnów – granica województwa podkarpackiego, na odcinku alternatywnym dla autostrady płatnej i budowa obwodnic w miejscowościach Wojnicz i Łapczyca	450 mln zł 72,7 mln zł 13,6 mln zł 28,4 mln zł 3,8 mln zł 12 mln zł 1,8 mln zł	2003-2007	ISPA, FS, EBI, BŚ
5	Modernizacja drogi nr 7 Rabka - Chyżne	Rabka – Chyżne – granica państwa, budowa obejść Jabłonki, Skawy, Spytkowic, Podwilka i Słomnik	21,8 mln zł 8,6 mln zł 55,3 mln zł 13,9 mln zł 16,2 mln zł 26,2 mln zł 2,3 mln zł 9,5 mln zł 7,4 mln zł	2004-2005 2006-2008	EBI, BŚ, BSEFRR

6	Modernizacja drogi krajowej nr 28 Zator – Wadowice – Limanowa – Nowy Sącz - Biecz	z obwodnicami: Zatora, Wadowic, Makowa Podhalańskiego, Jordanowa, Mszany Dolnej Limanowej, Nowego Sącza, Grybowa, Gorlic i Biecza	18 mln zł 2,1 mln zł 1,9 mln zł 1,3 mln zł 0,8 mln zł 3,4 mln zł	2001-2006	BŚ, EBI
7	Modernizacja drogi krajowej nr 44 Oświęcim - Kraków	w Oświęcimiu – wylot w kierunku Bierunia, obwodnica Skawiny	0,6 mln zł 5,5 mln zł 2,7 mln zł 1,2 mln zł 2,5 mln zł 3,2 mln zł 1,4 mln zł 15,0 mln zł	2004-2006	
8	Modernizacja drogi nr 47 Rabka - Zakopane	Rabka – Nowy Targ – Zakopana, modernizacja na całym jej przebiegu, obejścia Nowego Targu (północno-południowa), przedłużenie drogi w Zakopanem – miejska obwodnica	36 mln zł 10,2 mln zł 2 mln zł 0,4 mln zł 2,1 mln zł 2,5 mln zł	2000-2006	EBI
9	Modernizacja drogi nr 49 Nowy Targ – Jurgów	modernizacja na całym przebiegu	2,1 mln zł 2,3 mln zł 6,0 mln zł 1,9 mln zł	2004 2006	BS

10	Modernizacja drogi krajowej nr 52 Kęty – Wadowice - Głogoczów	modernizacja na całym przebiegu w granicach województwa, z obwodnicami miejscowości: Kęty, Bulowice, Andrychów, Wadowice, Kalwaria Zebrzydowska	2,7 mln zł 19,3 mln zł 1,9 mln zł 0,7 mln zł 2,5 mln zł 0,6 mln zł	2001-2006	BŚ
11	Modernizacja drogi nr 73 Szczucin - Tarnów	Kielce – Tarnów, modernizacja na całym przebiegu w granicach województwa, budowa obejścia Dąbrowy Tarnowskiej	3,8 mln zł	2003-2006	
12	Modernizacja drogi nr 75 Brzesko – Nowy Sącz – Krynica	Brzesko – Nowy Sącz – Krynica, modernizacja na odcinku Brzesko – Nowy Sącz, budowa obejścia Nowego Sącza, Gnojnika, podniesienie rangi na odcinku do Muszynki	0,4 mln zł 47,9 mln zł 1,4 mln zł 1,3 mln zł 1,0 mln zł 0,6 mln zł	2001-2005	BS
13	Modernizacja drogi krajowej nr 79 Kraków – granica woj. Świętokrzyskiego	z obwodnicami miejscowości: Zabierzów, Chrzanów, Trzebinia, Nowe Brzesko, Koszyce	46,1 mln zł 3,2 mln zł 2,6 mln zł 1,2 mln zł	2004-2007	BŚ
14	Modernizacja drogi nr 87 Nowy Sącz - Piwniczna	modernizacja na całym przebiegu, obwodnica Piwnicznej	0,8 mln zł 2,5 mln zł 2,3 mln zł 1,6 mln zł 0,6 mln zł 0,8 mln zł	2000-2005	
15	Modernizacja drogi nr 94 Olkusz - Kraków	Olkusz – Kraków, z obwodnicami Jerzmanowic, Białego Kościoła, Szyc	48,9 mln zł 7,3 mln zł 2,2 mln zł	2004-2007	

16	Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 981	obejście Bobowej	27 442 411,04 zł 87 538 zł	IV kw. 2004 do III kw. 2007r.	ZPORR, EFRR ZDW
17	Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 977	Tarnów – Gromnik - Moszczenica	5 031 732 zł 23 000 000 zł	2002-2003r. część w trakcie realizacji	Kontrakt ZPORR
18	Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 971 Przebudowa mostu na potoku Muszynka	częściowe przekwalifikowanie drogi, obejście Muszyny	4 934 456,17 zł 4 936 208 zł	III kw. 2004 do I kw. 2006r., część zrealizowano	ZPORR, EFRR ZDW
19	Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 969	Powiat nowosądecki	11 090 000 zł 1 979 424 zł	2001-2003. 2004-2005	Kontrakt ZDW
20	Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 969	z obejściem Krościenka n. Dunajcem, Łącka , Starego Sącza, Waksunda, Ostrowska, Łopusznej i Nowego Targu (wschodnio- zachodnia)	2 876 905 zł	III kw. 2004 do IV kw. 2005r.	ZPORR, EFRR
21	Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 967	Myślenice -Łapczyca	2 872 000 zł 2 561 360 zł	2002-2005	Kontrakt ZDW
22	Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 958	Chabówka – Czarny Dunajec – Chochołów - Zakopane	5 962 507 zł	2003r.	Kontrakt
23	Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 948	z obejściami Kęt (obwodnica wschodnia i północno- zachodnia)	7 950 025	2003 - 2006	budżet województwa Fund. Przedakcesyjne

24	Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 933	z obwodnicą Oświęcimia, Brzeszcz, Chełmka, Chrzanowa	11 384 943,46 zł	grudzień 2005r zakończenie całości	EFRR budżet (OSPR) budżet województwa
25	Obwodnica w ciągu drogi wojewódzkiej nr 791	Klucze	2 730 000 zł	2003 r.	Kontrakt
26	Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 791	z budową obejścia Klucz Trzebini i Olkusza		obejście Klucz kontynuacja- 2 etap	
27	Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 780 Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 780 Kraków-Chełmek	z obejściami Chełmka, Liszek i Kryspinowa	12 191 273,60 zł	III kw. 2004 do I kw. 2007r.	ZPORR, EFRR
28	Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 780 – II etap,	Kraków – Liszki – Alwernia - Chełmek	1 452 600 zł 8 758 174 zł 12 191 273,6 zł	2003r. do I kw.2007	Kontrakt ZPORR EFRR
29	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 768 na odcinku Szczurowa – Brzesko	z obejściem Szczurowej, Brzeska i Koszyc	1 768 967 zł	2005 zrealizowano	ZDW
30	Regionalny Dworzec Autobusowy w Krakowie	Kraków	12 mln zł	2002 - 2005	Kontrakt
31	Międzynarodowy Port Lotniczy – płyta postojowa	Kraków - Balice	19 mln zł	2003	Kontrakt

	Infrastruktura energetyczna				
1	Modernizacja linii 220 kV Łośnice – Siersza	Trzebinia	Wartość kosztorysu szacunkowa: 3 650 000 zł	2004-2004	

Ważniejsze inwestycje nie ujęte w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego

Lp	nazwa zadania/źródło finansowania	Nazwa Beneficjenta	Wartość całkowita po aneksie	Przyznane dofinansowanie		razem EFRR i budżet państwa	Terminy realizacji po aneksie	
				EFRR	budżet państwa			
Infrastruktura drogowa								
ZPORR								
1.	Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 775 na odcinku Słomniki-Proszowice	Województwo małopolskie	11 501 572,99 zł	8 624 891,41 zł	0,00 zł	8 624 891,41 zł	III kw.2004	I kw.2007
2.	Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 975 na odcinku Dąbrowa Tarnowska - Wojnicz	Województwo małopolskie	9 322 575,02 zł	6 990 825,94 zł	0,00 zł	6 990 825,94 zł	III kw.2004	I kw. 2007
3.	Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 773 Sieniczno-Wesoła	Województwo małopolskie	29 420 365,83 zł	22 063 162,55 zł	0,00 zł	22 063 162,55 zł	I kw. 2005	I kw. 2007
4.	Zintegrowany transport publiczny w aglomeracji krakowskiej - etap I	Miejskie Przedsięb. Komunikacyjnych S.A.	283 162 000,00 zł	115 168 000,00 zł	0,00 zł	115 168 000,00 zł	01.04.2006	30.06.2008
5.	Przebudowa ciągu tramwajowo-autobusowego w ulicach Monte Cassino-Kapelanka-Brożka	Gmina miejska Kraków	25 348 254,20 zł	18 556 800,00 zł	0,00 zł	18 556 800,00 zł	III kw. 2005	I kw. 2007

KONTRAKT WOJEWÓDZKI								
1	Budowa i przebudowa chodników wraz z infrastrukturą techniczną w ciągu dróg wojewódzkich - I i II etap	Województwo Małopolskie	8 711 084 zł		4 355 542 zł		2005	
2	Estakada nad ul. Wielicką w ciągu ulic Powstańców Wielkopolskich i Powstańców Śląskich w Krakowie	Miasto Kraków	6 244 768 zł		3 122 384		2003	

INWESTYCJE DROGOWE – INNE ŚRODKI								
1	Przebudowa drogi woj. Nr 977 Moszczenica – Gorlice – Konieczna – granica państwa /Phare CBC/		3 625 004 zł	Wykonano drogę o dł. 0,965 km wraz z rondem			2003-2005	zadanie zrealizowane
2	Modernizacja drogi woj. nr 968 Lubień - Mszana Dolna - Zabrzeż		1 180 768	Wykonano odnowę nawierzchni bitumicznej			2003	zrealizowane
3	Modernizacja ul. Ludźmierskiej w Nowym Targu w ciągu drogi woj. Nr 957		6 186 676 zł	zadanie w trakcie realizacji			2005	2006
4	Modernizacja drogi woj. Nr 774 na odcinku od Zabierzowa do Kryspinowa		3 347 930 zł	zadanie w trakcie realizacji			2005	2006
5	Przebudowa skrzyżowania drogi wojewódzkiej nr 967 z drogą wojewódzką nr 964 w Dobczycach		2 094 388 zł	Wykonano rondo, przebudowano drogę, zatoki autobusowe, wykonano kanalizację opadową			2005	zrealizowano
6	Przebudowa mostu na pot. Podłęzanka w m. Podłęże i przebudowa przepustu na pot. Drwinka w m. Niepołomice w ciągu drogi woj. Nr 964		2 974 762 zł	zadanie w trakcie realizacji			2005	2006

7	Przebudowa wiaduktu kolejowego w m. Staniątki w ciągu drogi woj. Nr 964		11 000 000 zł	zadanie w trakcie realizacji	2006	
8	Modernizacja drogi woj. nr 980 Gromnik- Biecz odcinek II		2 180 587 zł	zadanie w trakcie realizacji	2006	

Infrastruktura przemysłowo - gospodarcza							
	PHARE	Beneficjent	Wartość projektu	Dotacja			Okres realizacji
1	Rozwój Dobczyckiego Parku Przemysłowego	Miasto i Gmina Dobczyce	2,8 mln euro	2 mln euro-71%			2004 2005
2	Gospodarczy rozwój subregionu tarnowskiego	Gmina Wierzchosławice	4,9 mln euro	3,5 mln euro-72%			2004 2005
3	Rozwój gospodarczy regionu Nowego Sącza	Miasto Nowy Sącz	4,7 mln euro	3,6 mln euro-75%			2004 2005
4	Rozwój przedsiębiorczości w strefie przemysłowej Niepołomic	Miasto i Gmina Niepołomice	5,5 mln euro	3,4 mln euro-62%			II kw. 2005 III kw. 2006
5	Zintegrowany program rozwoju Miejskiej Strefy Aktywności Gospodarczej "Nowe Dwory" w Oświęcimiu	Miasto Oświęcim	2,8 mln euro	2,1 mln euro-74%			2005 20.06.2006

<i>Infrastruktura przeciwpowodziowa</i>								
	KONTRAKT WOJEWÓDZKI							
1	Ochrona zlewni rzeki Raby i Zbiornika Dobczyckiego		16 818 642 zł 8 000 000 zł 600 000 zł			8 300 000 zł 4 mln zł 300 000 zł	2003-2005	
	ZPORR							
1	Ochrona zlewni rzeki Prądnik	Gmina Zielonki	4 351 467,92 zł	3 263 600,94 zł	435 146,79 zł	3 698 747,73 zł	IV kw. 2005	I kw. 2008
2	Ochrona zlewni zbiornika wodnego "Świnna Poręba"	Gmina Stryszów	4 749 988,10 zł	2 849 992,86 zł	474 998,81 zł	3 324 991,67 zł	2005	29.01.2007
<i>ochrona środowiska</i>								
	ZPORR							
1	Przedsięwzięcia dla powstrzymania degradacji ekologicznej zespołu zbiorników wodnych Rożnów-Czchów	Związek Gmin Jeziora Rożnowskiego	10 368 928,46 zł	7 709 763,34 zł	0,00 zł	7 709 763,34 zł	I kw 2005	I kw 2007

Regionalna infrastruktura edukacyjna

ZPORR

1	Auditorium Maximum Uniwersytetu Jagiellońskiego	Uniwersytet Jagielloński	39 097 600,00 zł	29 323 200,00 zł	0,00 zł	29 323 200,00 zł	III kw. 2004	I kw. 2006
2	Budowa obiektu dla potrzeb Centrum Nowoczesnych Technologii - Instytut Politechniczny	Państw. Wyższa Szkoła Zawod. w Tarnowie	15 550 950,04 zł	10 350 000,00 zł	0,00 zł	10 350 000,00 zł	II kw. 2005	II kw. 2007
3	Małopolskie Centrum Monitoringu i Atestacji Żywności	Akad. Rolnicza w Krakowie	10 738 523,96 zł	5 767 182,26 zł	0,00 zł	5 767 182,26 zł	IV kw. 2004	III kw. 2006
4	Adaptacja i unowocześnienie zaplecza dydaktycznego Akademii Ekonomicznej w Krakowie	Akademia Ekonomiczna	5 960 566,32 zł	4 388 710,31 zł	0,00 zł	4 388 710,31 zł	IV kw. 2004	I kw. 2007
5	Rozbudowa Instytutu Technicznego Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu	Państw. Wyższa Szkoła Zawod. w Nowym Sączu	4 700 000,00 zł	3 525 000,00 zł	0,00 zł	3 525 000,00 zł	IV kw. 2004	IV kw. 2006

Regionalna infrastruktura ochrony zdrowia								
	ZPORR							
1	Rozbudowa i wyposażenie budynku Zespołu Przychodni Specjalistycznych SP ZOZ Tarnów ul. Mostowa 6	ZPS SP ZOZ Tarnów	4 398 394,26 zł	3 158 412,47 zł	0,00 zł	3 158 412,47 zł	II kw. 2004	II kw.2006
2	Modernizacja zespołów operacyjnych budynku Kliniki Ginekologii i Położnictwa SU w Krakowie	Szpital Uniwersytecki w Krakowie	8 000 000,00 zł	6 000 000,00 zł	0,00 zł	6 000 000,00 zł	IV kw.2004	IV kw. 2006

KONTRAKT WOJEWÓDZKI								
1	Utworzenie Szpitalnego Oddziału Ratunkowego oraz Budowa Oddziału Intensywnej Opieki Medycznej Szpitala Specjalistycznego im. Jędrzeja Śniadeckiego w Nowym Sączu		2 099 143 zł		1 049 143 zł		2005	
2	Przebudowa i rozbudowa Ośrodka Rehabilitacji Narządu Ruchu "Krzyszowice"- "Willa Zofia"		1 980 000 zł		990 000 zł		2005	
3	Modernizacja Wojewódzkiego Szpitala Chorób Płuc w Jarosławcu		1 600 000 zł		800 000 zł		2005	
4	Budowa Szpitala im. Jana Pawła II w Nowym Targu		4 000 000 zł		4 000 000 zł		2005	

Rozwój turystyki i kultury**ZPORR**

1	Adaptacja części Zamku Królewskiego w Niepołomicach na centrum konferencyjne z zapleczem hotelowym	Miasto i Gmina Niepołomice	8 098 690,62 zł	4 373 271,00 zł	0,00 zł	4 373 271,00 zł	01.04.2006	25.01.2007
2	Przebudowa średniowiecznego Rynku w Starym Sączu	Gmina Stary Sącz	10 159 427,77 zł	6 483 344,77 zł	0,00 zł	6 483 344,77 zł	02.04.2006	17.01.2007

**KONTRAKT
WOJEWÓDZKI**

4	Renowacja płyty Rynku Głównego w Krakowie	Miasto Kraków	5 935 000 zł		2 635 000 zł		2004	
---	---	---------------	--------------	--	--------------	--	------	--

4. OCENA REALIZACJI PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa opisanych w niniejszym raporcie służy między innymi ocenie planu zagospodarowania przestrzennego, ocenie stopnia realizacji przyjętych celów, a także sformułowaniu wniosków do jego zmiany zarówno w zakresie przyjętych celów, jak również kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Ewaluacja celów zagospodarowania przestrzennego

System celów zagospodarowania przestrzennego przyjęty w planie zagospodarowania przestrzennego województwa wynikał z polityki zawartej w „Strategii rozwoju województwa małopolskiego”, której cel generalny brzmiał:

Małopolska – region szans, wszechstronnego rozwoju ludzi i ówczesnej gospodarki; silnym aktywnością swoich mieszkańców, czerpiącym z dziedzictwa przeszłości i zachowującym tożsamość w integrującej się Europie zaś jako misję przyjęto wielostronną poprawę warunków życia i bezpieczeństwa mieszkańców.

Na tej podstawie cel generalny zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego sformułowano następująco:

Harmonijne gospodarowanie przestrzenią jako podstawa dynamicznego i zrównoważonego rozwoju województwa

W oparciu o przeprowadzoną analizę zmian w zagospodarowaniu przestrzennym Województwa Małopolskiego podjęto poniżej próbę ewaluacji celów strategicznych i operacyjnych stawianych poszczególnym komponentom polityki przestrzennej pod kątem stopnia ich realizacji w okresie obowiązywania planu.

Należy zastrzec, że ze względu na krótki okres obowiązywania a także stopień ogólności przyjętych celów większość z nich jest wciąż aktualna, lub będąca w trakcie realizacji. Ocena ma jednak posłużyć wskazaniu wybranych celów, które wymagają wzmocnienia przy aktualizacji planu lub tych, których realizacja przebiegła niespomyślnie.

Przyjęta w tabeli ocena stanu realizacji oznacza:

(-) niewystarczający, zagrożony stopień realizacji wymagający stworzenia w przyszłym planie dodatkowych narzędzi

(0) trwała i systematyczna realizacja

(+) dynamiczna i niespodziewanie efektywna realizacja celu

Tabela 28 Ocena realizacji Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego

LP	Nazwa celu	Stan realizacji celu		
		(-)	0	(+)
1	ochrona i gospodarowanie kopalinami: oszczędne i zrównoważone gospodarowanie kopalinami[B.2.1;B.1.4]			
2	racjonalizacja gospodarki kopalinami;		X	
3	ochrona środowiska w rejonie eksploatacji;		X	
4	rozpoznanie i dokumentowanie zasobów nowych złóż.			X
5	zasoby wód podziemnych i powierzchniowych: zintegrowana ochrona zasobów wodnych przed zanieczyszczeniem oraz nadmiernym lub nieuzasadnionym zużyciem [B.1.1; B.2.1; B.2.2]			
6	skuteczna ochrona prawna, minimalizacja zużycia i przeciwdziałanie zanieczyszczeniu wód podziemnych;	X		
7	racjonalne wykorzystanie wód geotermalnych i mineralnych;	X		

8	racjonalne kształtowanie zasobów wodnych oparte na korzystnym ekologicznie i gospodarczo zagospodarowaniu zlewniami rzek.	X		
9	ochrona przed powodzią: zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego		[B.2.5;B.4.2]	
10	właściwe zagospodarowanie przestrzenne terenów zagrożonych; zwiększenie retencji powierzchniowej	X		
11	poprawa i rozbudowa systemu regulacji cieków i infrastruktury przeciwpowodziowej.		X	
12	zasoby glebowe: wykorzystania zasobów glebowych przy uwzględnieniu warunków ekonomicznych i racjonalności ekologicznej		[B.2.1;C.2.1;C.2.4]	
13	ograniczenie zakresu zagospodarowywania gleb w sposób nie odpowiadający ich naturalnym walorom przyrodniczym;		X	
14	wprowadzenie fitomelioracji wzdłuż cieków wodnych, jezior, stawów;	X		
15	ściśle przestrzeganie warunków wyłączania gruntów z produkcji rolnej podanych w ustawie z dnia 3 lutego 1995r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. z 1995 r. Nr 16, poz. 78).	X		
16	zasoby leśne: zapewnienie trwałości ekosystemów leśnych		[B.2.1; B.2.6]	
17	stałe powiększanie zasobów leśnych;			X
18	poprawa kondycji przyrodniczej lasów do stanu umożliwiającego optymalne warunki funkcjonowania lasów;		X	
19	prowadzenie wielofunkcyjnego modelu gospodarowania.		X	
20	ochrona przyrody i bioróżnorodności: ochrona przyrody i różnorodności biologicznej poprzez zachowanie, wzbogacanie i odtwarzanie zasobów przyrody		[B.3.1;B4.1]]	
21	kształtowanie spójnej przestrzennej małopolskiej sieci powiązań przyrodniczych uwzględniającej istniejące i projektowane obszary chronione, włączone w sieć krajową, opartej o założenia i koncepcję europejskich sieci ekologicznych;		X	
22	tworzenie warunków przestrzennych dla zapewnienia ochrony prawnej unikatowych i wybitnych walorów przyrodniczych w tym ochrona rzek z ich otoczeniem oraz innych ciągów obszarowych mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej.	X		
23	gospodarka odpadami: uporządkowanie gospodarki odpadami		[B.1.3; B.1.4]	
24	racjonalizacja gospodarki odpadami;	X		
25	ograniczenie negatywnego wpływu składowisk na środowisko.		X	
26	powietrza atmosferycznego, ochrona przed hałasem, wibracjami i promieniowaniem elektromagnetycznym: likwidacja zagrożeń dla środowiska z tytułu zanieczyszczenia powietrza, hałasu, wibracji i promieniowania elektromagnetycznego: [B.1.2]			
27	ograniczenie emisji substancji zanieczyszczających powietrze do poziomu zapewniającego wysoką jakość środowiska atmosferycznego oraz odpowiadających funkcjom, uwarunkowaniom regionalnym i wymaganiom ogólnokrajowym;		X	
28	systematyczna poprawa klimatu akustycznego, ochrona przed wibracjami i promieniowaniem przekraczającym normy krajowe bądź europejskie.		X	
29	dziedzictwo kulturowe: dziedzictwo kulturowe trwałym elementem krajobrazu województwa małopolskiego		[B.4]	
30	ochrona i rewaloryzacja zasobów dziedzictwa kulturowego dla podniesienia poziomu wiedzy, świadomości historycznej oraz edukacji społeczeństwa, a także możliwości ich wykorzystania;		X	
31	wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla ochrony tożsamości regionalnej oraz promocji województwa i jego rozwoju gospodarczego;			X
32	kształtowanie harmonijnego krajobrazu poprzez prawidłowe kształtowanie struktur przestrzennych od skali urbanistycznej po rozwiązania architektoniczne.	X		
33	administracja publiczna: administracja bliżej mieszkańca			
34	wysoki poziom dostępności usług z zakresu administracji publicznej poszczególnych szczebli samorządowych i szczebla rządowego dla wszystkich mieszkańców województwa;		X	
35	poprawa standardów obsługi mieszkańców województwa na każdym szczeblu administracji.		X	

36	szkolnictwo wyższe i nauka: elastyczny, łatwo dostępny system szkolnictwa, wysoka ranga nauki	[A.1; A.1.3]		
37	zapewnienie łatwego i równego dostępu do placówek szkolnictwa wyższego dla wszystkich mieszkańców województwa małopolskiego;			X
38	uzyskanie przez społeczeństwo Małopolski poziomu wykształcenia dostosowanego do aktualnych standardów w Unii Europejskiej oraz wprowadzenie standardów kwalifikacji zawodowych zgodnych ze standardami UE.		X	
39	kultura: zapewnienie mieszkańcom równego dostępu do kultury			
40	wyrównywanie dysproporcji w dostępie mieszkańców województwa małopolskiego do placówek kulturalnych różnych szczebli i o różnych źródłach finansowania;		X	
41	zwiększenie możliwości korzystania z placówek kulturalnych i udziału w przedsięwzięciach kulturalnych dla odwiedzających województwo małopolskie (turystów, ludzi biznesu m.in.).			X
42	lecznictwo szpitalne, uzdrowiskowe i opieka społeczna: zapewnienie mieszkańcom równego dostępu do lecznictwa	[A.5.4; C.4.1]		
43	poprawa dostępności mieszkańców do placówek szpitalnych, placówek opieki społecznej w województwie małopolskim;		X	
44	rozwój miejscowości uzdrowiskowych.	X		
45	sport i rekreacja: rozwinęta infrastruktura sportowo-rekreacyjna	[A.4.3]		
46	zwiększenie dostępu mieszkańców regionu małopolskiego do bazy sportowej;		X	
47	rozwój bazy dla turystyki, rekreacji kwalifikowanej i sportów wyczynowych.		X	
48	turystyka i agroturystyka: rozwój zagospodarowania turystycznego w harmonii z ochroną przyrody	[A.4; C.4.2-3]		
49	szersze wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych dla rozwoju rozmaitych współczesnych form turystyki i wypoczynku, m.in. tzw. Agroturystyki;			X
50	poprawa oferty turystycznej mniej uczęszczanych obszarów		X	
51	rozwiązania pozwalające na wprowadzenie infrastruktury turystycznej w obrzeża parków krajobrazowych.	X		
52	integracja przestrzenna: stworzenie warunków do identyfikacji mieszkańca z regionem			
53	stworzenie czytelnego systemu w miarę równomiernie rozmieszczonych ośrodków obsługi mieszkańców województwa małopolskiego w zakresie zaspokajania ich ponadlokalnych i lokalnych potrzeb;	X		
54	utworzenie Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego	X		
55	zmniejszenie roli granicy państwa jako bariery dla rozwiązywania problemów w zakresie środowiska przyrodniczego i gospodarki wodnej;		X	
56	integracja poprzez rozwój powiązań komunikacyjnych.		X	
57	gospodarka: efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania, pokonywanie barier i konfliktów, poprawa ładu przestrzennego	[C.1;C.2;C.4;C1.1; C.6.3]		
58	efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania;		X	
59	ograniczanie rozproszenia budownictwa, poprzez intensyfikację wykorzystania terenów mieszkaniowych w ramach istniejącego zainwestowania;	X		
60	przeciwdziałanie chaotycznej suburbanizacji;	X		
61	tworzenie warunków do poprawy jakości życia i rozwoju zrównoważonego;		X	
62	wykorzystanie możliwości i szans tkwiących w zagospodarowaniu przestrzennym;		X	
63	ekologizacja produkcji rolnej.		X	
64	dążenie do dalszej intensyfikacji rozwoju najbardziej aktywnych gospodarczo obszarów z równoczesnym przełamywaniem impasu gospodarczego obszarów wymagających aktywizacji;		X	
65	transport: dobrze rozwinięty system transportowy pod względem technicznym, przestrzennym, gospodarczym, społecznym i środowiskowym	[D.1; D.1.1;D.1.2; D.1.3-4; D.1.5]		
66	modernizacja i przebudowa układu dróg głównych w tym dróg dojazdowych do przejść granicznych;		X	

67	przebudowa regionalnego systemu transportu zbiorowego w tym optymalne wykorzystanie infrastruktury kolejowej poprzez tworzenie centrów logistycznych	X		
68	podwyższenie standardu kolejowych przewozów pasażerskich, powiązanie ruchu kolejowego z systemem szlaków kulturowych i turystycznych;	X		
69	rozwój transportu lotniczego;			X
70	ożywienie transportu wodnego na odcinku górnej Wisły.	X		
71	zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków: zapewnienie zaopatrzenia w wodę wysokiej jakości i odprowadzania ścieków			[D.3]
72	zlikwidowanie ilościowego i jakościowego deficytu wody oraz wysoka sprawność odprowadzania ścieków;		X	
73	ochrona zasobów wód powierzchniowych i podziemnych, ujmowanych w celach wodociągowych, ustanawianie ich stref ochronnych.		X	
74	zaopatrzenie w gaz sieciowy: zaspokojenie bieżącego i perspektywicznego zapotrzebowania na gaz odbiorców komunalnych i przemysłowych [B.1.2; C.6.3]			
75	rozwój sieci gazowych w obszarach niedoboru zaopatrzenia w gaz;		X	
76	doprowadzenie gazu sieciowego do miejscowości uzdrowiskowych w celu wyeliminowania palenisk węglowych.	X		
77	infrastruktura elektroenergetyczna: zaspokojenie bieżącego i perspektywicznego zapotrzebowania na energię elektryczną odbiorców komunalnych i przemysłowych [B.1.2; C.6.3]			
78	zapewnienie wszystkim obecnym i przyszłym odbiorcom niezawodnych i możliwie najtańszych dostaw mocy i energii elektrycznej o wymaganym standardzie;	X		
79	ograniczenie do minimum negatywnych skutków oddziaływania elektroenergetyki na środowisko przyrodnicze.		X	
80	infrastruktura telekomunikacyjna i teleinformatyczna: powszechnie dostępne – na całym obszarze województwa i dla całej społeczności regionu – usługi telekomunikacyjne i teleinformatyczne o europejskich standardach [C.6.3]			
81	liberalizacja rynku usług telekomunikacyjnych;			X
82	rozwój i poprawa przepustowości oraz jakości sieci telekomunikacyjnej i teleinformatycznej.		X	
83	transgraniczna integracja przestrzenna: harmonijna współpraca na terenach stykowych, wspólne rozwiązywanie problemów o znaczeniu ponadregionalnym			
84	realizowanie wspólnej polityki ochrony zasobów przyrodniczych		X	
85	rozwój infrastruktury turystycznej;		X	
86	rozwój powiązań komunikacyjnych;		X	
87	rozwój wspólnej infrastruktury technicznej.	X		

Ocena stopnia realizacji celów

Do celów, które zostały zrealizowane w sposób ponadprzeciętny zaliczono:

- rozpoznanie i dokumentowanie zasobów nowych złóż.
- stałe powiększanie zasobów leśnych;
- wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla ochrony tożsamości regionalnej oraz promocji województwa i jego rozwoju gospodarczego;
- zapewnienie łatwego i równego dostępu do placówek szkolnictwa wyższego dla wszystkich mieszkańców województwa małopolskiego;
- zwiększenie możliwości korzystania z placówek kulturalnych i udziału w przedsięwzięciach kulturalnych dla odwiedzających województwo małopolskie (turystów, ludzi biznesu itp.).
- szersze wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych dla rozwoju rozmaitych współczesnych form turystyki i wypoczynku, m.in. tzw. agroturystyki;
- rozwój transportu lotniczego
- liberalizacja rynku usług telekomunikacyjnych;

Na uwagę zasługuje fakt, że większość z nich (poza stałym powiększaniem zasobów leśnych) to cele nie przestrzenne, a ich realizacja nie jest efektem „określenia” ich w planie,

ale efektem koniunktury gospodarczej ograniczenia produkcji przemysłowej lub ustanowienia nowych regulacji związanych z wejściem do unii europejskiej.

Wśród celów, których realizacja przebiegła w ocenianym okresie niedostatecznie wyodrębnić należy grupę celów, których realizacja wymagała zmiany uregulowań prawnych na poziomie państwowym, a także wielkonakładowych działań inwestycyjnych:

- skuteczna ochrona prawna, minimalizacja zużycia i przeciwdziałanie zanieczyszczeniu wód podziemnych;
- racjonalne wykorzystanie wód geotermalnych i mineralnych;
- racjonalne kształtowanie zasobów wodnych oparte na korzystnym ekologicznie i gospodarczo zagospodarowaniu zlewniami rzek.
- właściwe zagospodarowanie przestrzenne terenów zagrożonych powodzią
- zwiększenie retencji powierzchniowej
- wprowadzenie fitomelioracji wzdłuż cieków wodnych, jezior, stawów;
- ścisłe przestrzeganie warunków wyłączania gruntów z produkcji rolnej podanych w ustawie z dnia 3 lutego 1995r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. z 1995 r. Nr 16, poz. 78).
- tworzenie warunków przestrzennych dla zapewnienia ochrony prawnej unikatowych i wybitnych walorów przyrodniczych w tym ochrona rzek z ich otoczeniem oraz innych ciągów obszarowych mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej.
- racjonalizacja gospodarki odpadami;
- kształtowanie harmonijnego krajobrazu poprzez prawidłowe kształtowanie struktur przestrzennych od skali urbanistycznej po rozwiązania architektoniczne.
- rozwój miejscowości uzdrowiskowych.
- rozwiązania pozwalające na wprowadzenie infrastruktury turystycznej w obrzeża parków krajobrazowych.
- stworzenie czytelnego systemu w miarę równomiernie rozmieszczonych ośrodków obsługi mieszkańców województwa małopolskiego w zakresie zaspokajania ich ponadlokalnych i lokalnych potrzeb;
- utworzenie Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego
- ograniczanie rozproszenia budownictwa, poprzez intensyfikację wykorzystania terenów mieszkaniowych w ramach istniejącego zainwestowania;
- przeciwdziałanie chaotycznej suburbanizacji;
- przebudowa regionalnego systemu transportu zbiorowego w tym optymalne wykorzystanie infrastruktury kolejowej poprzez tworzenie centrów logistycznych
- podwyższenie standardu kolejowych przewozów pasażerskich, powiązanie ruchu kolejowego z systemem szlaków kulturowych i turystycznych;
- ożywienie transportu wodnego na odcinku górnej Wisły.
- doprowadzenie gazu sieciowego do miejscowości uzdrowiskowych w celu wyeliminowania palenisk węglowych.
- zapewnienie wszystkim obecnym i przyszłym odbiorcom niezawodnych i możliwie najtańszych dostaw mocy i energii elektrycznej o wymaganym standardzie;
- rozwój wspólnej infrastruktury technicznej.

Postulowane zmiany w kierunkach zagospodarowania

Formułując wnioski w sprawie zmian, które powinny nastąpić w planie zagospodarowania przestrzennego Województwa należy przyjąć kilka podstawowych założeń:

- Stabilności systemu prawnego planowania przestrzennego. Dotychczas obowiązująca ustawa określa system i hierarchię planowania przestrzennego, jednak niektóre jej zapisy wciąż pozostają martwe. Przygotowując zmianę planu należy dążyć do stworzenia takiego dokumentu, który pozwoli na wykorzystanie możliwości ustawowych
- Wykorzystanie doświadczeń z dotychczasowej realizacji planu

- Zwiększenie nacisku na instrumentalizację planu
- Ścisłe powiązanie planu zagospodarowania przestrzennego województwa z nową strategią na lata 2007- 2013

Wciąż aktualne pozostają pryncypialne zasady zagospodarowania przestrzennego, które aplikowano w dotychczasowej wersji planu zagospodarowania przestrzennego województwa i które zawierają cele związane z rozwojem gospodarki, transportu i sieci osadniczej.

Najważniejsze z nich to:

- Przełamywanie barier i ograniczeń rozwoju – zasadę uwzględnia liczna grupa spośród postawionych celów operacyjnych w tym wszystkie związane z zapewnieniem równego dostępu do infrastruktury społecznej, gospodarczej i technicznej a także dziedzictwa kulturowego
- Zdefiniowanie obszarów, w których obowiązują ograniczenia w swobodnym zagospodarowaniu przestrzeni – obszarami takimi są wszystkie obszary ochrony przyrody i krajobrazu, wód podziemnych, powierzchniowych, zasobów glebowych i leśnych; zakres ograniczeń regulują stosowne ustawy;
- Redukcja napięć i konfliktów w funkcjonowaniu struktur przestrzennych – zasadę tę wyraża szereg celów, które wyznaczają postępowanie na styku przyroda-antropopresja w tym rozwój infrastruktury środowiska przyrodniczego;
- Efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania - zgodnie z zasadą wyartykułowano szereg celów określających optymalne wykorzystanie istniejącej zabudowy i infrastruktury technicznej;
- Wykorzystanie szans i możliwości tkwiących w zagospodarowaniu przestrzennym - zgodnie z zasadą określono szereg celów zmierzających do wykorzystania szans związanych z bogatym dziedzictwem kulturowym, potencjałem turystycznym Małopolski i znaczącą rolą Krakowa w skali kraju i Europy;
- Poprawa ładu przestrzennego – dążenie do harmonijnego ukształtowania przestrzeni

Czynniki generujące konieczność dokonania zmian w planie zagospodarowania.

Podejmując w przyszłości prace nad aktualizacją Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego należy w szczególności wziąć pod uwagę następujące czynniki generujące konieczność dokonania zmian w planie zagospodarowania:

- Opracowanie nowej koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju;
- Opracowanie i przyjęcie przez województwo dokumentu nowej strategii rozwoju;
- Konieczność lepszego dostosowania do standardów unijnych w szczególności w zakresie ochrony środowiska;
- Przygotowanie przestrzennych warunków dla realizacji projektów finansowanych ze środków unijnych;
- Wzrost znaczenia obszaru metropolitalnego oraz zmiana ustawy w tym zakresie;
- Wzrost międzynarodowego ruchu turystycznego i rozwój portu lotniczego w Balicach;
- Nowe koncepcje przebiegu trasy S - 7 wokół Krakowa;
- Koncepcje rozwiązania obwodnicy wokół Krakowa;
- Rozwój koncepcji zintegrowanego systemu transportu publicznego;
- Budowa zbiornika Świnna Poręba i systemu zabezpieczenia przeciwpowodziowego (w tym budowa kanału ulgi);
- Koncepcji rozwoju terenów rekreacyjnych w Dobczycach;
- Konieczność stworzenia oferty inwestycyjnej w Małopolsce;
- Rekultywacja terenów przemysłowych i zdegradowanych;
- Zmiany struktury agrarnej.

- MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Opracowanie wykonano w oparciu o następujące materiały źródłowe:

1. Analiza tendencji i zjawisk społeczno-gospodarczych w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym, Instytut Rozwoju Miast, Kraków, 2005
2. Atlas zbiorników wód geotermalnych Małopolski, UMWM, 2006
3. Badania ruchu turystycznego w Małopolsce w roku 2005, MOT, Kraków, 2005
4. Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim, Domański B. i in., Inst. Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków, 2005
5. Komunikaty i Biuletyny US w Krakowie, Informacje sygnałne, 2005
6. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju
7. Kontrakt dla Województwa Małopolskiego na lata 2001-2003. Raport końcowy z realizacji zadań, UMWM, 2004
8. Kontrakt dla Województwa Małopolskiego w 2004 roku. Raport końcowy z realizacji zadań, UMWM, 2005
9. Korytarze Ekologiczne w Małopolsce, Inst. Nauk o Środowisku UJ, Inst. Ochrony Przyrody PAN, Kraków, 2005
10. Krajobraz kulturowy – działania samorządu WM w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, UMWM, 2005
11. Krakowski Obszar Metropolitalny- analiza polityki przestrzennej gmin synteza, t. I i II, Instytut Rozwoju Miast, Kraków, 2006
12. Lecznictwo szpitalne w Małopolsce w latach 1999-2004, Raport UMWM, 2005
13. Małopolska 2015 – Strategia Rozwoju Województwa 2007-13, UMWM, 2005
14. Małopolski Regionalny Program Operacyjny 2007-13, UMWM, 2005
15. Narodowy Plan Rozwoju
16. Nasza Zielona Małopolska – Raport, UMWM, Kraków, 2005
17. Podsumowanie Programu Aktywizacji Obszarów Wiejskich 2000-05, UMWM, 2005
18. Polska przestrzeń – raport o stanie zagospodarowania przestrzennego kraju, Ministerstwo Transportu i Budownictwa, Warszawa, 2006
19. Pozycja konkurencyjna Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego w Europie, ALEKSANDER NOWORÓL KONSULTING, 2006
20. Program aktywizacji gospodarczej i ochrony dziedzictwa małopolskich Karpat – OWCA plus, UMWM, 2005
21. Program Małej Retencji, UMWM, 2004
22. Program Ochrony Środowiska WM na lata 2005-12, UMWM, 2005
23. Program Wojewódzki Gospodarki Odpadami, UMWM, 2003
24. Program Wojewódzki Rozwoju Regionalnego Małopolski 2004-06, UMWM, 2004
25. Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce, Jędrzejewski W. i inni, PAN, Białowieża, 2005
26. Raport o stanie środowiska w województwie małopolskim w 2004 r., WIOŚ w Krakowie, 2005
27. Sprawozdanie roczne z realizacji Kontraktu Wojewódzkiego dla województwa Małopolskiego na lata 2005-2006 za rok 2005, UMWM, 2006
28. Stan systemów transportu w województwie małopolskim, Albricht S. i in., ALTRANS Pracownia Planowania i Projektowania Systemów Transportu, Kraków, 2006
29. Strategia gospodarki wodnej, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2005
30. Województwo Małopolskie 2003, UMWM, Kraków, 2004
31. Województwo Małopolskie 2004, UMWM, Kraków, 2005
32. Województwo Małopolskie 2005 – Podregiony, Powiaty, Gminy, US w Krakowie, 2005
33. Wojewódzki Program Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski, UMWM, 2005
34. Występowanie i możliwości zagospodarowania energii geotermalnej w Małopolsce, Bujakowski W. i inni, Inst. Gospodarki Surowcami i Energią PAN, UMWM, WFOŚiGW, Kraków, 2003